

13,900.
Oct. Spch.

13,900
1356
1356

1356

1356

1. peld. (talys)

1356

LV, C.
L. 6.

LELKI TÉJ,

AVAGR

CATECHISMUS.

Ex Libris
Prof. Campilly
AZ. AZ.
F. Gregorj Nagy.
1899.

A' Keresztyéni Tudománnak

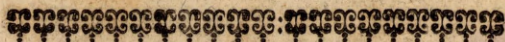
Első és az üdvösségre szüksé-
gesb részeiről- való.

TANITASOK.

Mellyeket Nevezetes Auto-
rokból, és fő-képpen a' Romai
Catechismusból, egy formába sze-
dett; hasznos kérdésekkel, és
feleletekkel magyarázott.

P. ILLYES ISTVAN;

Püspöki Plebanus.

Nyomtatott Nagy-Szombathban az Acade-
miai Könyvtár, M. DC. LXXXVI. Észend.

1684

Ad Hebraeos cap. 5. v. 12.

*Facti estis, quibus lacte opus sit, & non
solido cibo: & indigetis, ut doceamini, quae
sint elementa exordij sermonum Dei.*

Sz. Pál a' Sidókhoz. 5. Rész. 12. vers.

Ollyakká lőttetek, a' kiknek a' tej
szükséges, 's nem a' vastag eledel: és,
szűkölködtök, hogy taníttassatok, mel-
lyek legyenek az Isten beszédi kezdeti-
nek bőtüi.

1. ad Corinthios 3. v. 1. & 2.

*Tanquam parvulus in Christo, lac vobis
potum dedi.*

A' Korintusiakhoz első levelében,
III. Rész. 1. és 2. vers.

Mint kisdedeknek a' Christusban,
tejet adtam innotok, nem vastag ele-
delt.

NAGY BOLDOG ASZSZONYHOZ.

*A' NAGY UR, ISTEN FIA ANNYAHOZ,
MAGYAR-ORSZAG PATRONAJAHOZ,*

A' SZENTSEGES

SZÜZ MARIAHOZ

Ajánló Levél.

Dvőz-lég, malaszal tellyes Luc. 2.
MARIA, Nagy Ur Anyja. v. 28. 32.

Igy köszönte Tőged a' Men-
nyei Kővet; midőn a' Tel-
lyes Sz. Háromságnak öröktől fogva el-
végezett tanácsát, az üdöben meg-tesle-
sülendő Igéről jelenté: így köszöntlek
én-is mint-egy követ; midőn *Mecenásom-
nak* munkáskán költséges ki bocsá-
tásában, *Te hozzád* szép áitatoságát bé-
jelentem. Nem is kélek, kedves előt-
tet, mind az Angyali köszönetnek meg-
újítása; 's mind pedig Angyali nevet vi-
selő *Pátronusomnak* illy szép, és igen hel-
lyes áitatosága.

Hellyesnek mondám: mert ugyan-is
kinek illet inkább e' *Kisdedek* eledelét aján-
lani,

“Mat. v. 21.
Kaldi ad
caleem Bib.
Eccles. in
Hym. A' so-
in ort.

Joan. 2. 3.

1. Reg. 15.
v. 17.
Luc. 2. 28.
off. circumc.
Resp. IV.
“Mat. 19.
v. 14.

Lev. 25.
v. 10.

Rom. 3. 25.
cap. 5. 9.
c. 6. 17. 18.

Rom. 8.
v. 19. 17.

lani, mint Te-néked. Mert ha Titulusát né-
zem; LelkiTéj: azaz, a' Keresztyéni Tu-
dománnak első, és az üdvösségre szüksé-
gesb részeinek magyarázattya: Es Te Szűz
Tejeddél tápláltad, és neveltet nekünk azt.
kinek Titulusa Ildvőztűd Ur: “kitől vagyon
üdvösségünk és elégtetésünk: *Laete modico pas-
tus est, per quem nec ales esurit.* Ha tekin-
tem a' Tíj. nélkül szűkölködő kisedeket, kik-
nek itten alkalmatos eledelt igyekeztem
kélziteni; tudom melly szorgalmatos
gondot viselsz Te a' szűkölködőkre: a' mint
a' Galilaii Cánában nagy szép vigasztalá-
sunkra meg-mútattad. Es noha Nagy Ur
Anyja; de szemeid előtt kicsin, nem utá-
lod, hanem inkább kegyessen fogadod a'
kisedeket, ugymint ki boldog méhednek ál-
dott gyümölcsetől is azt tanóltad: *Sinite par-
vulos venire ad me.*“ Ha számlálom a' Ta-
nításokat; (mert lám az étkek számára-
is szoktunk vigyázni) örvén-őt. Az öt-
venedik szám szabadságának száma: Es Te
szűlted nekünk a' Szabadságot, kinek öt-
mélységes sebeiből ki-folyott szentséges
vére a' bűnnek szolgálattjából, és a' haragtól
minket meg-szabadítván; A' Hit, Reménység,
Szeretet, és Szentségek részeltetése által
(mellyekről azokat magyaráztam) Isten-
nek fogadott fiaivá, és örökösivé tett.

Ha

Ha továbbá, a' nyelvet gondolom;
mellynek izéhez alkalmaztatott; *Magya-
rúl* (zöllő: Es Te vagy Magyar-Országának
Nagy aszszonya, Patronája. Kinek tudnya-
illik Sz. Isten Első Apostoli Királynak, a' Te Bonf. Dec.
dicsőséges Menybe-viteled napján, e' földi 2. l. 1.
országból, Sz. Fiadnak dicső Országába
ő-is vitetvén aztot ajánlotta. A' minthogy
ugyan valójában annak-is ismért Téged
(noha immár, jaj! melly nagy részre el-
fajult és pártolt:) néhai, Te-bozzád ki-
vált-képpen-való nagy áitatoságu Nem-
zetünk: midőn (hogy most sok egyéb
áitatoságinak tagadhatatlan bizonyágit
ne számlállyam) azon kívül, hogy Téged
Nagy Aszszonyának, egyéb Nemzetek fe-
lett hódolna; még folyó pénzére-is a'
Te képedet (miként a' Királyok, Fejedel-
mek magok képét “szokták) verette,
ilyen körül verett irással: *Patrona Hun-
garia; Magyar-Ország Patronája.* De ak-
kor is nem kicsin áitatoságát, és örökös
Aszszonyához buzgóágát jelentette; mi-
kor, a' tölled el-pártoltak ellen ilyen kö-
zönséges végezést tett az Ország Népe:
*Heretici, hostes Sacratissima Virginis Mariae
comburantur;* hogy azok meg-fogattas-
nak, fejeken jószágokon marasztassanak,
meg-égettesenek. A' mint mai napig is

“Matt. 22.
20.

Decret. Bu-
den. 1523.
ar. 54. &
in Campo
Rákos 1525.
art. 2.

meg-vagyon a' Decretomban. Igen ne-
hezen elik-va tudni-illik ő-nékik, a'
régi meg-szokott hív áitatoságban, már
akkor helyyesleg olázkodó pártoloktól
botránkozást; és az Isten Anyja nevé-
nek, 's méltóságának, méltatlan kisseb-
bítését szenvedni. És bizonyára, meg-
sem csalatkozott hozzád-való bizodal-
mas áitatoságában, és áitatos bizodal-
mában ez a' *Te nép-d*: mert noha fok el-
lenségektől haborgattatott, dühösködő
pogányoktól fok izben fel-nyargaltatott,
égettetet, raboltatott, és bűneink miatt
fanyargattatott; de Sz. Fiadnál érte
bé-nyújtott könyörgéssid által (mint ré-
gen az Isten népe Eiter Afiszony által)
nem csak meg-tartatott, hanem ellen-
ségein-is dicsőségesen győzedelmeske-
dett. Néfszánálljuk bár a' régieket: csak
a' mi napjainkban-is (mikor immár-im-
már, ama' nagy baromi erőtől "el-tiprat-
tatni láttatunk vala; úgy hogy némelly
ellenünk tátott káromkodó szájak mé-
résztlenek mondani: Nő már ha segítheti-
e őket a' Maria) Hogy Ausztriai bécs vára-
sálól a' maga roppant erejében szakadó
pogányság, Sz. Szűleléjed hetiben "gya-
lízatosán el-szaladott; és azon nyomban
a' Keresztényektől dicsőségesen üldöz-
tet-

Est. 7. 3.

" 1683.
Estend.

" 12. 7bris.

tetvén, Párkánál a' Dunába ugyan sere-
gestől fúlادott, és Erléki székes *Eszter-
gom Vára*, kegyetlen birtokából ki-ragad-
tatott; " *Szűcsén*-is utánna ki-meneke-
dett. Hogy tavalyi esztendőben, ' di-
csőséges *Menybe-viteled* hetiben, *Erfek-
Uj Vár*, és avar nagy szép tartomány (ar-
czoltató igájából fel-szabadúlt. Hogy a'
mi napiban (még-is Sz. Szűleléjed hetiben) 1686.
Magyar Országának Királyi-székes fő Vá- 2. 7br.
rasa, híres *Buda Vára*, száz negyven-öt
esztendő-béli Török rabságából dicsősé-
gesen ki-szabadítottván, az egész Ke-
resztényiségre ki-mondhatatlan nagy vi-
gasztalást terjesztett; Pécs és Szeged u-
tánna abban részfesedett: kinek tulajdo-
nitsuk másnak, hanem Sz. Fiad után *Te-
néked* édes *Anyánknak* " *Patronánknak* ? Ki
a' *Te népedért* inkább, hogy sem *Jeremiás*
régén a' Sidóságért, *fokat* könyörgesz; és a'
reánk már régen dühösködő pogány el-
lenségnek szarvas bódgyát lábaddal tapo-
dod: *Rettenetes* ő-nékik, *mint a' táboroknak*
el-rendelt serege. Ugy hogy a' meg-aláz-
tatott Holofernes népének ama' csudál-
kozó panaszát, vagy-is panaszolkodó csu-
dálkozását meg-újítanád: *Una mulier He-
braa fecit confusionem in domo Regis Nabucho-
denozor*; Egy afiszony' allat tett gyaláza-

" 28. Octobr.
1685.
19. Aug.

" Joan. 9.
v. 27.
2. Mach.
15. v. 14.

Apoc. 12. v. 1.
Cant. 6. v. 3.

Jud. 14.
v. 16.

6. 15. 10.

tot a' Nabukodonor Király házában. Né-
künk pedig ilyen örvendetes dicsőre-
méltó okot adná: *Tu gloria Jerusalem, tu*
latitia Israël, tu honorificentia populi nostri;
quia fecisti viriliter; ideo eris benedicta in a-
ternum; Te Jerusalemnek dicsősége, te
Izraélnek vigasága, te a' mi népünknek
tisztetése: mert erőssen cselekedtél; az-
ért áldott lélsz örökké.

Végére, hogy ismét *Patronsomnak*
czimeres gyűroje-ként, eleire térítlem
beszédemnek végét, ez az ő akarattya-
is (cöbször immár ilyen alkotmány-
gal praktikáltatott) hogy ne *passos* galamb-
jának tollával, *maga nevére* irattassék; hané
inkább adakozó jobjának ezüst betűivel
a' *Te Sz. Nevedre* nyomtatassék; és annak
erős *páisa* alatt, még az ellenkező *Farkasok*
közé-is (és adná Isten, szelidítésekre) e'
bárányok eledele bátran ki-bocsáttassék.
Ugymint ki sok egyéb jó-téteményid kö-
zött (Isten után) azt-is hál'adással (zám-
lállyal, hogy egykor iffjatta, már akkor
Sodálifod, a' Tatar rab-szójából, nem tu-
dom ha szerencsésen-e inkább mint csu-
dálatozón, csak nem az *iffiá David* mód-
gyára, ki-menekedett.

Vegyed azért *malasztal* teljes kebeled-
be, ezt-is a' *kis Lélek tejeskét*, és béved
gra-

Cant. 44.
Luc. 10. 3.

1. Reg. 17.
9. 50.

gracziás tejjel úgy osztogasd *Téj nél-*
kül szűkölködő kisdéd Magyaridnak; hogy *Heb. 5. v. 12.*
együtt, azok legeltető Pásztoridnak-
is ajakit (miként a' mézzel-folyó *Maria-*
na Doctornak ") tisztaságos mellyed-
nek tejjével, üdvösleges tanításokra ön-
tözzed. Szóval; egész nyájadra olly ke-
gyes gondot, *Nagy Afészonyunk, Patro-*
nánk vívelly, hogy midőn ő maga is az
Atya haragját engesztelő Edes *Közbén-*
Járónk, bűneink szaporításától méltó ha-
ragra gerjesztetik; *bóldog emléidet, mel-*
lyeket ő szopott, népedért eledezve né-
kie mutatván engesztellyed: *most és*
halálunknak óráján. Amen.

Andr. Illyés
in vita
Hun. D.
Bernar.

Luc. 11.
v. 27.
S. Bernar.

Xs

Elöl-

Elöl - járó Beszéd.

*Melly intést a' Catechismus gyakorlásá-
ra, 's e' munkának okait, és rendit
foglallja magában.*

*Cat. Rom. in
Pref. sec. 11.*

*Luc. 12.
v. 32.
1. Cor. 12.
ver. 11.*

Heb. s. v. 13.

*Miscoda à
Catechisin.*

ver. 12.

Mivelhogy a' Lelki - Pásztorinak
tisztibe jár, Nem csak az öreg
nyajnak, hanem az apro bará-
nyoknak is lelki eledelt alkalmasos mér-
téssel adni : én is noha méltatlan, azon
hivatallal Istentől (*ki osztogatja minden-
nek, a' mint akarja*) ajándékoztatván ; a-
karam úgy rendelni tanításomat, hogy
mind a' két részről, csekély értékem sze-
rént, eleget tennék hivatalomnak, és hal-
gatóimnak. Mivel azért a' kisdedek a'
vastag eledelhez, azaz, az Isteni dolgoknak
mélyebb elmélkedéséhez nem alkalmasok ;
igyekeztem nekik gyengébb eledelt osz-
togatni ; ugymint a' Catechismust : azaz, a'
Keresztényi tudománynak első, és az üdvösségre
szükségeseb részeiről való tanítását. Melyet
az Apostol téjhez hasonlít, mondván : *Fa-
cti estis, quibus lacte opus sit*. Ollyakká lette-
tek, kiknek a' tej szükséges, és nem a'
vastag eledel : és, szűkölködtek, hogy ta-
nít-

níttatások, mellyek legyenek az Isten
belzési kezdetinek bővüi.

Honnét ki-tetczik nem csak hasznos,
de szükséges volta is a' *Catechismushoz*.
Mellynek gyakorlása még is tovább illy
szép intést téstzen a' Bölcs mondván : *Eiam*
iffusagodirol fogva ved-le a' tudománt, mint a'
ki szánt és vet, úgy járulj aboz ; és várad az
ő jó gyümölcsit. És bizonyval, jó gyümölcsö-
kát várhatunk a' Catechismusból : mert ez
által az igaz Hűben a' kisdedek fundáltat-
nak, a' Reménységben nevedeknek, és a'
Szerelemben épülnek : Ez által a' Szentlélek
gyakorlására elzteneztetnek, és a' bűnök-
től zaboláztatnak : Ez által a' bű-bajos
babonások, ördöngös praetikák ki-ir-
tatnak, és olly erkölcsök plántáltatnak,
mellyek az Isten 's Anyaszegyház paran-
csolativai egyyelek, és Keresztény ember-
hez méltók legyenek. Ezek bizony dra-
ga jó gyümölcsök.

Mellyek az atyákat is edesgethetik ar-
ta, hogy gyermekeikkel ez üdvösséges
tudománt gyakoroltassák. Melléje vet-
vén azt is, hogy miként a' nevedeken
fiatal fákat úgy hajtogathatod, hogy
kedvedre nőjjenek ; de meg üdösödvn,
el-törnek inkább, hogy sem hajtogatásod-
nak engedgyenek : így a' fiakat kisdedse-

*Ecc. 6.
v. 18. 19.*

*Atyák in-
tése.
Hasonla-
toság.*

gek.

Példák.

"Niceph.
l. 1. list.
c. 7.

Luc. 2.
v. 42, 46.

Propr. Hüg.
in off. S.
Gerard.
2. Tim. 4.
v. 3.

gekben könnyen igazgathatni; de ha azt város, hogy meg korosodgyanak, meglátod, hogy fel-pattannak inkább ellened, minthogy igazgatásodnak engedgyenek. Például vegyetek azért Atyák ama' Sz. Szüléket, Joakimot, és Annát, kik szerelmes leánkájakat a' B. Szűz Máriát három éftendő korában fel-vivék a' templomba, "hogy ott a' több szűzekkel maradván, az isteni szolgálatban, és tekéletes erkölcsökben nevékednék. ő maga-is pedig a' B. Szűz, és Sz. József a' férje fel-víszik- vala magokkal Jerusálemba a' gyermek Jeszt az ünnepnek szokása szerént: ki ugyan ott-is marada a' Doktorok közt, halgatván őket, és kérdezkedvén. De a' mi Nemzetünknek is a' Keresztyénségben első fengéjéből vegyetek erre szép példát. Sz. István Apostoli Királyunk, nem várá Sz. Imre szerelmes magzattyának koros idejét; hanem jó korán, mindgyárt kisdetségében, Sz. Gelérnek, (ki azután Csanádi Püspök volt, és az igaz Hitért dicsőséges Mátyr) oktatása-alá adá őtet; olly Mesternek, ki nem hízeltedő, szűl-vízkettető tudományra, szabad életre tanítaná; hanem az isteni félelemben, és tekéletes erkölcsökben fel-nevelné.

Nem csak az idő-szerént-való kisdetek

dek pedig; hanem az öregek közül-is, oh ki sokan! a' Keresztyéni tudományban igen tudatlanok. Es a' kiknek mestereknek kellene lenni az időért: ismét szűkölködőknek, hogy taníttassanak az Isten beszédinek kezdetire. Es olyakká lettek, kiknek a' éjszükséges. Meglátsák azért, hogy illy szűkséges eledeleket el nem múlásák, hogy éhvel el ne veszenek: ugymint kik ők-is a' vastag eledelekre (melly a' tekéletesek) nem alkalmatosok. Azokáért; Si quis est parvulus veniat: valaki kisded, ez asztalhoz siesse, hogy ellen el ne fogyatkozzék az úton. De azt-is kívánám, effélék jól meg-gondolnák, melly illetlen dolog légyen még világ szerént-is, ha a' Keresztyén ember első leczkeit a' Keresztyéni tudománnak nem tudgya: Merthaz a' mester-embernek gyalázat volna, mesterségének első szűkséges dolgait nem tudni; hogy ne volna gyalázat a' Keresztyén embernek, az ő hitinek, és Keresztyéni hivataljának első szűkséges fundamentomiban tudatlanságnak lenni? Tehát accedite, & illuminamini, & facies vestra non confundentur; járuljatok-elé, és világosodgyatok-meg, és a' ti orcáitok meg nem szégyenülnek.

Minék okáért indíttattam én-is, az említett okoktól víseltevé, a' Keresztyé-

Heb. 5. v. 12.

v. 13. 14.

Prov. 9. v. 4.

Mat. 15.

v. 32.

Ps. 33. v. 6.

tyéni Tudománnak sommáját, nem magamtól ki-gondolt magyarázattal; hanem *probált Autorokból, Catechismusokból* egy formába szedegetni, és együgyű világos beszéddel tanítani. Mellyben semmit magamnak az egy bizonyos rendbe vételnél nem tulajdonítok, semmi újságot nem fitogatok: mind régiek, Sz. Atyák tanítási, Anyafizent-egyház végezési, Apostolok hagyományi, és Sz. Irás szavai, a' miket abban foglalok. A' rövidséget pedig, a' menyiben lehetett, követvén, nem minden tudományt a' Keresztyéni Hitnek; hanem a' mik szükségesek a' *lejj nékikül szokások* oktatására, azokat csak hozom-elé abban. Honnét lett hogy a' mik az Ujítokkal vetekedésben vannak, azokban is az igaz régi tudománt Sz. Irásból, és Sz. Atyákból rövideden állatván, a' holizás disputatzióknak békét hagyok. A' ki azokat kívánja, fel-találja nyelvünkön is, a' boldog emlékezetű Cardinal Pázmány Péternek Igaságára Vezérő Kalauzában.

Hogy pedig ezen együgyű *Tanítási-mat*, nyomtatásban ki-adam; talám némellyek csudállják, holott bőséges *Catechismusok* legyenek, Nevezetes *Autoroktól*, és kivált-képpen a' *Római Catechis-*

chismus, a' *Tridentomi* Szent Gyűlekezettől ki-bocsáttatva: de ezt Nemzete szerető Tudós Jó-akaróim tanácsából, a' Magyar nyelven, de Deákul nem értő Olvasók kedvéért kivált-képpen cselekedtem: Mert láttam afféléknél, *Catholicusoknál-is*, sok egymás idegen tudományú Magyar Könyvecskéket, eretneki vélekedésekre botránkoztató, és szent Írást hamissan magyarázó *Catechismusokat*, az olvasás kedvéért forgani: mellyet igyekeztem ez aránt, a' menyiben lehet orvosolni. De effélett értelmesbeknek is, és kivált-képpen a' *Lelki-tanítóknak*, itilem alkalmatosnak lenni: kik ökis kéfzen találják itten (a' mihez én sok fáradsággal jutottam) mivel, és mi-módon, Páfztorságok alá bocsátott kölséget a' Keresztyéni tudományban és erkölcsökben oktassák: vagy rendel e' *Tanításokat* nekik magyarázván; vagy pedig az *Evangeliumnak*, (avagy *Epistoláknak*) ünnepekre rendelt folyása szerént, az el-olvasott *Evangeliummal* (*Epistolával*) vagy-is valamelly czikkelével egyező Tanítást fel-vévén. Példának okáért Advent első Vasárnap, amaz Evangeliumra: *Jelek lesznek a' napban &c.* A' X. Tanítást az itiletről: Második Vasár-

nap, amaz igékre : *Te vagy-e a' ki el-jö-
vendő vagy ; az V. Tanítást a' Christus
immár el-jött Messiának (kit a' régiek
ígíretek szerént vártanak)* vallásáról
fel-vehetni. Es így a' többiről, melyre
jó alkalmatosságot fog-mutatni az em-
lékezetes dolgok lajltroma, e' könyvecské-
nének végén.

Négy részre osztottam pedig e' *Cate-
chismust*. Első része vagyon a' Hitről, és
a' Hitnek ágazatiról. Második a' Re-
ménségről, és Mi- atyánkról. Harma-
dik a' Szeretetről, és Tíz-parancsolatról.
Negyedik a' Szentségekről, és szentelt-
állatokról. Elly üdvösségedre kegyes Ol-
vasó, 's másoknak-is ugyan arra
használly.

AMN MUZEUM
KÖNYV-
TÁRA

EL-

(1)

ELSŐ RESZE.

A' Hitről, és a' Hitnek ágazatiról.

Ivel a' Hit *fundamentoma* a' jószá-
gos cselekedeteknek ; és, a' ki Istenhez
akar járulni, binni kell, hogy legyen
Isten, ki az ötlet-keresőknek meg-ju-
talmaztatója : azért méltán elől-tétetik a' Hit
a' *Catechismus*ban. De mivel-hogy bé-vett
szokás a' Kereszttyéneknel, hogy az ő cse-
lekedeteket, kívált képpen a' lélekre néző-
ket, a' Sz. Kereszt jelen kezdgyék-el ; és mi-
velez jegye a' Catholicus Kereszttyénnek,
mellyel látható-képpen ki-ismértetik azok-
tól, kik az Anyaszentegyháztól idegenek :
azért mi-is a' Sz. Kereszt jelen kezdgyük-
el tanításunkat. Es mivel örömezt halljuk,
midőn Catholicus Kereszttyéneknek monda-
tunk ; másodszor lássuk-meg, ki monda-
tik *Catholicus Kereszttyénnek*.

S. Aug.
Ser. 28. de
temp.
Hab. 11.6.

a' Sz. Ke-
reszt jele
kezdeti
cselekedet-
tinknek.

Azután szálljunk rend-szerént a' *Cate-
chismus*nak fel-tett részeiről.

A

I. TA-

I. TANITAS.

*A' Szent Kereszt jeleröl.**Keresztet
vetni régi
szokás.**Tert. de Co-
rona milit.
c. 4. n. 40.**apud Gra-
tiani dist.
II. cap. Ec-
clesiastica-
rum.*

A Z Apostolok idejétől fogva, min-
denkor szokott dolog volt a' hi-
vek között, hogy a' Sz. Kereszt
jegyét magokra vetnék. Mind ki-men-
tünkben, 's mind bé-jőtünkben, (ugy
mond Tertulianus) mikor fel-öltözünk,
mosdunk, gyertyát gyújtunk, asztalhoz
ülünk, és minden egyéb cselekedetünk-
ben, a' Kereszt jegyét homlokunkra vet-
tük. Ezt pedig a' szokást (ugy-mond
azon Tertul. és Basilius-is) az Apostolok
tradicio-jából tanolták a' hivek. Mi-
is azért e' szép régi szokást követvén, a' Sz.
Kereszt jegyén kezdgyük el tanításunkat;
mellyről három dolgot e' három czikkel-
ben tanoljunk.

I. Mint kellyen azt magunkra vetnünk.

II. Mit jegyezzen annak módgya.

III. Minémű hasznai legyenek a' Szent
Kereszt jegyének.

I. Czikkel. Közönségesen a' Sz. Kereszt
jegyét így szoktuk magunkra vetni : ki-
nyujtván job-kezünknek mind az öt uj-
jait, elsőbben homlokunkat illettyük, az-
után mellyünket, harmadszor bal-vállun-
kat,

A' Sz. Kereszt jeleröl.

3

kat, negyedszer job-vállunkat, mond-
ván : Atyának, és Fiúnak, és Sz. Lélek
Istennek nevében Amen. KERDES: miért
vettyük jobb-kézzel? FELELET. Azért, azt
mondgya Justinus Martyr, mert becsülle-
tesbez a' bal-kéznel, és méltó, hogy az
Isteni szolgálásban azt foglalljuk, a' mi
jobb, és becsülletesb bennünk.

*Just. Mar-
9. 118. ad
orthodoxos.*

II. Czikkel. Mikor mind az öt ujjun-
kal vettyük a' Keresztet, üdvözítőnk-
nek öt drágalatos Sebeiről emlékezünk.
Hogy pedig a' három Isteni Személyek tu-
lajdonságiról-is, vallást tegyünk; hom-
lokunkat illetvén, nevezzük az Atya I-
stent, jelentvén azzal, hogy miképpen a'
fejünk fellyeb-való minden egyéb tagok-
nál, és attól származik élet a' több tagok-
ra; ugy az Atya Isten kezdeti mindenek-
nek. Mellyünket illetvén, emlittyük a'
Fiu Istent; jelentvén, hogy ő nem csak
öröktől-fogva született Attyától; de üdö
szerént-is a' Szűznek méhében fogantatott
emberi természetű szerént. Mikor a' bal-
és job-vállunkat illetvén, a' Sz. Lélek I-
stent emlittyük; jelentyük, hogy a' Sz.
Lélek, az Atya, és Fiu Istennek egyen-
lő természetű szerelme. Avagy jelentyük,
hogy a' mi üdvözítőnk meg-testesülése

*titkos ér-
telme a'
Kereszt ve-
tésnek.*

által, a' Sz. Lélek Isten minket, kik bal-kéz felől haragnak fiai valánk, jobb-kéz felé vitt, Isten Országának örökösivé tett.

Háznai.

I.

Hom. 8. ex
diversis in

Evang.

III. Cikkkel. A' Sz. Kereszt jegyének három-féle háznait találjuk a' régiek i-rásiban. Első. hogy az ördögöt el-kergeti. Origenes írja: *Bátran bordonozzuk, úgy-mond, homlokunkon ezt a' Zászlót: melyet mikor lát az ördög, meg-rémül.*

1, 4 c. 27.

Példák.

Collat. 8.

c. 18.

Laſtantius írja, hogy valamikor a' bálványok előtt, Keresztet-vetettek magokra a' Keresztyének, semmit az ördög nem mér vala a' bálvány által szöllani. Caſſianus írja Sz. Antalról, hogy noha az ördög gyakran ügyekezne néki ártani: de a' Sz. Kereszt jegyével melyét, és homlokát fel-fegyverkezteti-va Sz. Antal; és így az ördög semmit nem árthat-va néki. Sz. Gergely írja Sz. Benedekről, hogy az ördögöt, mely őtet madár képében kísérti-va, Kereszt jegyével űzé-el.

1, 2. dial.
c. 2. & 10.

Sőt még a' hitetleneket-is gyakran meg-örizte ez a' jel. Mert egy éjjel (ugy-mond Sz. Gerg.) egy Judás nevű sidó, mikor úttjában el-esíveledett-vólna; egy Templomba tére: félvén pedig az ördögi csatládságtól, Keresztet vete magára. éjjel az ördögök serege az Egyházba jöve, és mikor

mikor a' sidót meg-látták-vólna, semmit nem árthatának néki, azt kiáltván, hogy noha űreſ az edény, de meg-vagyon jegyezve. Mert, (úgy-mond Sz. Agost.) a' Chriſtus becsületiért, még az ő ellensé-ginek-is hasznos az ő jele: noha az Isten-nek csuda itéleti szerént, néha ez a' jel nem kergeti-el az ördögöt: és kivált-képpen, mikor ezt az üdvöſséges jelt bü-bájos babonaságra térítik az emberek.

Második háznát a' Sz. Kereszt jelének azt olvasom, hogy ez-által sok testi beteg-ségek meg-gyógyittattak; mérges, és fe-ne-oktalan-állatok, vagy meg-ölettek, vagy meg-szelidültek. Sz. Agost, írja, hogy ő idejében egy fő nemes Afzszonnak emlőjét el-fogta-va tellyeséggel az orbáncz: és mikor semmi orvossággal eleit nem vehetné, éjjel az Isten meg-jelenté néki, hogy Hufvét-napján, a' melly ujjonnan meg-kereszteltetet személyt elől-találna, azzal a' Kereszt jegyét melyére vetetné. Ugy cselekedék, és mindgyárt meg-gyógyúla. Sz. Sabinusról írja Szent Gergely hogy a' mérget meg-jegyez-vén a' Keresztel, ártalom nélkül meg-ivá. Haſonlatost ír Sz. Benedekről, hogy néki-is egy pohárban adatott méreg sem-

2.

Példák.
1. 22. de Ci-
vit. c. 8.

3. dialog.
cs.

2. dial. c. 3.

3. dial. mit nem árthatott; mert Keresztet vet-
 6-35. vén arra, el-romlék a' pohár. Amanci-
 usról pedig azt írja, hogy iszonyú kígyó-
 öle-meg a' Sz. Kereszt-jegyével.

33. Irás Noha azért az Új-hitűek, midőn lát-
 példái. tyák, hogy valaki Keresztet-vet magára,
 csúfságban azt kérdik; mit legyez a' ke-
 zével? de mi a' Keresztel nem a' legyet,
 hanem Belzebubot, a' legyek istenét ker-
 gettyük. Mert miképpen Egyiptomban,
 az üldöző Angyal nem árta azoknak, kik-
 nek ajtajok meg-vala jegyezve a' Bárány
 vérével: ugy most-is, mikor homlokun-
 kat a' Keresztel meg-jegyezzük, nem ár-
 hat a' gonosz nekünk, ugymond Sz. Ago-

e. 20. de Ca-
 techizandis
 rudib.

ston. Es miképpen Ezechiel Profétánál
 c. 9. az Isten népének homlokára egy Si-
 dő betűt íranak; melly a' régi sidő betű sze-
 rént olyan vala, ugymond Sz. Jerony-
 mus, mint a' Kereszt; és valakin e' jel
 nem találtatik, el-vesze: ugy most-is,
 valakin a' Christus bélyege (melyről a'
 kereszttség, és a' Keresztyén a' mi nyelv-
 ünkön neveztetik) nem találtatik; mélt-
 atlan viseli a' Keresztyén nevet: mert az
 igaz Keresztyénnek nincsen egyéb dicse-
 kedése a' Keresztnél, mellyel a' válasz-
 tottak homloka meg-jegyeztetik. A' sze-
 rént,

Keresztyé-
 nek dicse-
 kedése a'
 Christus
 Kereszti

rént, a' mint Sz. Pál mondgya: *Mibi au-*
tem absit gloriari, nisi in Cruce D. N. J. C. Hogy *Gal. 6. 14.*
 távol légyen tőlle egyébben dicsekedni,
 hanem a' mi Urunk Jesus Christusnak Ke-
 resztiben. Es miképpen ama' győzedel-
 mes kardot, mellyel David meg-ölé Go-
 liátot, az Isten Templomába helyheztet-
 ték örök emlékezetre: ugy a' Christus
 fegyverének-is jegyét homlokunkra vet-
 tyük, ha élő templomi vagyunk Istennek.

Harmadik haszna a' Sz. Kereszt jelének,
 hogy ez által szokták-vala régen a' Ke-
 resztyének meg-áldani az Istennek terem-
 tet-állatit, ugymint kenyeret, vizet, olajt,
 &c. *Omnia quacunq; Sanctificantur, hoc Si-*
gno dominica Crucis, cum invocatione Christi con-
secrantur. Ennek pedig az áldásnak, az-
 az, némelly állatok meg-szentelésének
 melly nagy ereje légyen, sok csuda-téte-
 leekkel meg-mutatta Isten. Mi-is béveb-
 ben szólnyuk erről, Isten segítségéből a' ne-
 gyedik részben.

S. Aug.
 tract. 118.
 in Joannē.

LIII. Ta-
 nit.

III. Czik.

II. TANITAS.

A' Catholicus Keresztyénről.

Ó Rőmest halljuk, mikor Keresz-
 tyéneknek mondatunk, és igen dicse-
 A 4

dicsekedünk e' Sz. nevezettel, de nem kétlem, vannak közöttünk, kik azt sem tudgyák, mit tézzen a' Keresztyéni nevezet. Ezeknek kedve-ért rendelém e' második tanítást, minek-előtte a' Hitről szólnék: és ime e' KERDEST tézsem-fel: Ki mondatik Keresztyénnek, és Catholicusnak?

Kicsoda
Catholicus
Keresztyén.

FELELET. A' ki meg-keresztelkedvén, a' Christus Jesusnak údvőlséges tudományát az ő Anyaszentegyházában vallyá, és egyéb idegen vélekedésekhez nem ragazkodik.

Három dolog kívántatik azért, hogy a' meg-kereszteltetett ember, Catholicus Keresztyénnek mondassék: mellyeket e' három Czikkkel meg-mutat.

I. Hogy a' Christus Jesus tudományát vallyá.

II. Hogy azt az ő Anyaszentegyházában vallyá.

III. Hogy ezen-kivül semmi egyéb idegen vélekedéshez ne ragázkodgyék.

I. Az Első Czikkkel nyilván valo: Innét sem a' Sidók, sem a' Törökök, mivel a' Christus tudományát nem vallyák, Keresztyéneknek nem mondatnak. KERDES. Micsoda a' Christus tudománya? FELELET. Az, a' mit az Anyaszentegyház által el-
lönk-

lönkbe-adott, hogy hidgyünk, akár legyen az meg-irva, akár ne. Mert kétféle képpen közli velünk édes údvőzítőnk az ő Sz. tudományát. Elsőbben irás által, tudni-illik a' Sz. Evangelisták, és Apostolok írási által mellyek a' Sz. Könyvek rendiben vannak. Másodszor tradiciók által, mellyek ott irva nincsenek; hanem az Apostolok Istentől vétén, élő nyelvel irás nélkül tanították. Azért mondgya Sz. Pál: *Fratres tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Hogy meg-tartsuk a' hagyományokat, mellyeket az Apostoloktól vettünk, akár befzéd által, akár levél által melly mondásról ilyen elmélkedést tézzen Arany-száju Sz. János: *Hinc patet, quod non omnia per Epistolam tradiderit, sed multa etiam sine litteris. Eadem verò fide digna sunt tam illa, quam ista.* Ki-tetczik ebből, úgy-mond, hogy nem mindeneket levelében foglalt Sz. Pál, a' miket tanított; de azok-is szintén olly hitelre méltók, mint a' miket irva hagyott.

Két képpen
közli ve-
lünk údvőzi-
tőnk az ő
tudomá-
nyát.

2. Thess. 2o
v. 15.

Chrysost. in
eum locum.

Tradiciók
honnét pró-
báltatnak.

Itten világosb tanuságnak okáért, azt vedd észedbe, hogy két-félék a' Tradiciók. Elsők *Divina & Apostolica*, Isteni, és Apostoli Tradiciók. Mert vannak tagadha-

Két-félék

ratlanúl *verba Dei tradita*; azaz, Istennek olly igéi, melyeket élő szóval adott hivi eleibe, s nem vette, se nem vétette pehára. Az ilyenek *proprie* tulajdon képpen Isteni hagyományok; mert Istentől származtak, *immediatè*, *vel mediatè*, vagy ezköz által, vagy minden ezköz nélkül; melyek szintén olly méltóságosok, és hitelt érdemlők, mint az irott Isteni igék. Innét a' Christus mondásának, és Sz. Pál tanításának, minek előtte írásba-foglaltatnának, annyi méltósága volt; mint minek-utánna megirattanak: és ezen méltóságot adgyuk azoknak-is az Isten szavajnak, melyeket vagy maga, *immediatè*, vagy *mediatè* az Apostolok által szóllott, de levélbe nem irattott. Példának oká-ért, hogy az egész írás, melly az O, és Új Testamentomban foglaltatik, igaz Isten igéje legyen, szintén olly hitellel veszfzűk, mint akár-melly irott czikkellyit az Isten mondásinak; jól lehet ezt sohun a' Sz. Írás nem mondgya, hanem *tradicio* által vettük. A' mint azt is, hogy Vallás-tételünknek rendi, a' *Credoban*, Apostoli legyen; mellyről Basilius így ír: *Omitto cetera. Ipsam Fidei professionem, quam credimus in Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, è quibus Scripturis habemus?* Mutas-

meg.

meg, úgy mond, micfoda írásból vettük ezt? V. manu. Becan. l. i. c. 2. v. 15. & seqq.

Más rendbéli *Tradiciók Ecclesiastica*, a' közöséges értelemben vett *Tradicioi* az Anyaszentegyháznak; melyeket áhitatos szokásoknak, és rend-tartásoknak nevezünk; melyeket vagy az Apostolok, vagy az hozzájuk-közelebb-járollelki-Pásztorok rendelték, és a' Keresztyénségnek szokásával már *usultattak*, és szokott törvénnyé váltak. Noha ezek nem hit dolgai; s' az időnek, helynek mi-voltához képest meg-is változhatnak: melyeknek ollyan méltóságok vagyon, mint az erkölcsöket igazgató, *Ecclesia* irott végezésinek. Es ez rövidségnek oká-ért legyen elég mostan a' *Tradiciók*ról.

II-szor Kévántatik, hogy a' *Catholicus* Keresztyén, a' Christus tudományát az ő Anyaszentegyházában vallyá: mert a' kik ebből magános idegen értelemlre ki-fzakadnak, nem *Catholicus* Keresztyének.

KERDES. Micfoda a' Christus Anyaszentegyháza? FELELET. Nem egyéb, hanem azoknak gyülekezeti, kik a' Christus hitit, és tudományát vallyák; melly gyülekezet, egy Fő-Pásztor alatt, Christus

cap. finali.
Extra de
consuetu-
dine.

Anyasz:
egyház mi-
csoda?

csak egy. stus után, e' földön igazgattatik. Valaki azért e' gyülekezetben nincsen, a' Christus Anyaszentegyházában nincsen; mert ez csak egy : mivel *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Egy az Ur, egy a' Hit, egy a' Kereszttség. Es a' Nicæa-béli Gyülekezet vallásában így vallyuk : *Credo unam S. Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.* Hiszem a' közönséges Kereszttyén Anyaszent-EGY-házat. Effelet, mondatik Egy Testnek, Egy Akolnak. Mondatik pedig Egynek, azok eggyeségé-ért, és egy értelmé-ért, kik az Anyaszentegyházban vannak; jöllehet az egész világnak fok részeire ki-terjedtek : melly eggyeségre igen inti Szent Pál a' Hiveket, mondván : *Obsecro vos fratres, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Hogy mind azon egyet mondgyák, és ne legyenek ő közöttök szakadáfok. Másutt pedig : *Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis, unum Corpus, & unus Spiritus.* Hogy szorgalmatoslan meg-tartsák a' lelki eggyeséget, a' békeségnek köteliben, egy test, és egy lélek.

2-
mert egy
annak I-
gazgatója.
Továbbá mondatik Egynek : mert Egy annak Igazgatója; láthatatlan-képpen ugyan a' Christus; látható képpen pedig,

a' ki a' Sz. Péter Romai székeben törvényt szerént való következéssel ül. mellyről többet szóllyunk majd ezután.

De Kérdenéd. Holott e' mostani időben ennyi külömböző gyülekezeteket látunk, mellyek egy-mással nem egyeznek; mellyik legyen azok-közül az igaz gyülekezet? FELELET. Az, a' mellyik az Apostolok idejétől fogva mind eddig meg-maratt. Mert a' közönséges Kereszttyén Anyasz: egyház soha semmi időben el nem tévelyedhetet; hanem mindenkor, egész az Apostolok idejétől fogva, mind eddig fenmaratt, és minden nap, egész világ-végezetig fen-marad. Maga mondgya üdvözítőnk : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi.* Hogy vélek vagy on Hiveivel minden nap, világ végezetig len. Másutt pedig : *Porta inferi non prevalebunt adversus eam.* Azt igiri az Anyaszentegyháznak, hogy a' pokol Kapú-i rajta erőt nem vehetnek. *V. Becan. l. 1. c. 3. n. 33.*

Másodszor a' Christus Anyasz: egyháza Catholica, közönséges. a' mint ide aláb bővebben szóllyunk felőle. XII. Tanításban.

Ezekből ki-tetczik, hogy csak a' Romai, vagy Papišta *Ecclesia*, igaz gyülekezet:

Mellyik az igaz Ecclesia.

Mat. 28. 19.

Mat. 16. 18.

zet : mert csak e' maradt-meg, minden közbe-fszakadás nélkül, avagy el-tévelyedés-nélkül ; és ebből mentek-ki minden tévelygők, kik az Apostolok ideje után fszakadást tettek, és uj vallást szerzetek. *v. man. Becan. l. 1. c. 3. n. 60. & Libell. Három Áldósséges Kérdés, q. 2. part. 2. n. 1.*

Továbbá, csak ez *Catholica*, Közönséges, a' mint minden időre-ugy minden helyekre-nézve-is : mert erről mondotta Sz. Pál : *Fides vestra annuntiatur in universo mundo.* Hogy a' Romaj-ak hiti, kikhez itt ír, az egész világon hirdettetik. Az után pedig semmi bizonyos időt nem mutathatnak az Ujítók, mellyben változást szenvedett volna a' Romai Hit. *V. Libel. Három Áldó. Kérdés qua. 2. p. 3. n. 3. & part. 5. n. 4.*

Egy Fő
Páfztor.

Azt-is mondók elébb, hogy e' gyülekezet, a' Christus Anyaszentegyháza, egy Fő-Páfztor alatt Christus után, e' földön igazgattatik. Mert nóha Christus az Anyaszentegyháznak főbbik feje ; de mint-hogy ő maga látható-képpen mennyekbe ment ; hagyni kellett, a' ki helyette igazgassa a' hiveket külső képpen : mert a' belső igazgatás csak Istené. *a* Ismértetik pedig ez a' látható főnek szükséges volta, a' Sz. Irátnak egy-néhány helyeiből, melyek-

a 3. Regs.
39.

lyekben az Anyaszentegyház hasonlítja sereghez, b Emberi c testhez, Juhok a aklához. Házhoz e Noé f Bárnájához. Mind ezekben pedig az Istennek belső avagy láthatatlan igazgatása kívül, látható igazgató kívántatik : tehát az Anyaszentegyházban-is szükséges.

Ha pedig valaki ezt ellenzi, mondván ; hogy az Anyaszentegyház meg-elegszik egy fővel, az ő Jegyesével, ki az Ur Christus, és nem szűkölködik más fő-nélkül. Könyű a' felelet : mert a' minthogy Christus a' Szentségeknek nem csak szerzője, hanem fel-adója-is : mivel ő, a' ki Keresztel, ő a' ki a' bűnből meg-öldoz : mindazáltal embereket rendelt a' Szentségeknek külső-képpen fel-adására, és szolgáltatására, a' mint Sz. Pál írja. Így, jóllehet belső képpen, ő maga igazgattya Sz. Lelkével az Anyaszentegyházat ; mindaz-által az emberek közül hagyott, ki aztot külső-képpen igazgassa.

Mást pedig az egész Anyaszentegyház igazgatójának, Sz. Péteren kívül fenkit nem hagyott : mert a' több Apostolok-is jelen lévén, még-is csak az egy Sz. Péternek adta Christusunk a' Meny-ország Kulcsát, és a' Kulcs-adással a' birodalmat. E világ-

Hasonla-
tóságok.
b Cant. 6. 3.
c 1. Cor. 12.

12.
d Jo. 20.
e 1. Tim. 3.
15.
f 1. Pet. 3.
v. 20. 21.

Jo. 1. 33.
Jsa. 42. 25.

1. Cor. 4. 1.

Sz. Péter
Fejedelemsé-
ge.

Mat. 16.
v. 19.

Isa. 22. világból készülvén, csak Sz. Péternek mon-
 Jo. 21. 22. da: *Pasce oves meas, pasce agnos meos.* Legel-
 16. 17. tesszed az én juhaimat, legeltessed az én bá-
 ranyimat. Holott Sz. Ambrus Doctoral
 lib. 10. érted a' Bárányokon, a' közönséges egy-
 Comment. ügyű hiveket, kik *sej-nélkül szűkölködnek in-*
 in Luc. kab, *hogy sem vastag eledel nélkül*; A' juho-
 Heb. 5. 12. kon pedig, a' bárányoknak szüléit, az A-
 7. Cor. 4. postolokat, Püspököket, és egyéb Egy-
 15. házi népeket, kik az *Evangelium által nem-*
 zik, *avagy szűlik a' Christus Jesusnak*, a'
 több hiveket. Így azért mivel Péter Pász-
 tora, a' mi Uruak Juhainak, és bárányo-
 nak, senki nincsen a' hivek között, ki az
 ő Fejedelemsége alá nem vettetett volna.
 Es a' kionnét ki-vonnya magát, bizonyít-
 tya, hogy nem a' Christus juha, és bárá-
 nya. *V. Teleg. in F. SS. Petri & Paul. App.*
Conc. I. p. 3. 2. Bárányi.
 Mat. 16. Továbbá, csak Sz. Pétert nevezte U-
 18. runk *Petranak*, kö-szálnak, kin az ő Anya-
 sz:egyházát építené, ugymint Helly-tar-
 tóján. Mellyről Sz. Cyprian. így ír: *supra*
 Cyp. de u- *unum edificat Ecclesiam; & quavis Apostolis*
 nitat. Ec- *omnibus post resurrectionem suam parem pote-*
 clesia, 7. 9. *statem tribuat, & dicat: sicut misit me Pater,*
 & ego mitto vos: *Accipite Spiritum Sanctum;*
 tamen ut unitatem manifestaret, *unam Cathedra-*
 dram

dram constituit, & unitatis ejusdem originem
ab uno incipiente Autoritate sua disposuit &c.
 Eggyen építi, ugymond, az ő Anyaszent-
 egyházát; és jöllehet fel-támadása után
 egyenlő hatalmat ád mind az Apostolok-
 nak, mondván: A' mint engem el-kül-
 dött az Atya, én-is el-küldlek titeket:
 vegyétek a' Sz. Lelket; mindazáltal, hogy
 az eggyességet jelentené, egy székert ren-
 dele, és az eggyességnek eredetét, egytől
 akarát kezdődni. Így magyarázzak ezt
 több régi Doctorok-is. *V. Kalanz. l. 10.*
p. 1. fol. 780.

Kikkel eggyez Apostoli Sz. Királyunk-
 is a' Sz. Péter elsőségében, Kiról illy szép
 mondással nemessítette Királyi Decreto-
 mát: *Quem Custodem, Magistrumq, eidem Decret. S.*
posuit Sancta Ecclesia. Hogy Sz. Pétert Me- *Steph. Reg.*
 sterévé, és őrzőjévé tette Christusunk az *l. 1. c. 2.*
 Anyaszentegyháznak. KERDES. Micso- *Mivel na-*
 da, a' mivel Péter nagyobb a' több Apo- *gyobb Péter*
 stoloknál; mert ha ő Apostol, a' többi-is *a' többinél.*
 Apostolok; ha Lelki-Pásztor, a' többi-is
 Lelki Pásztorok; ha *Fundamentum*, a' töb-
 bi-is azok? FELELET. Meg-értheted azt Sz. *Eph. 2. 20*
 Cyprianusnak elébb említett, és Sz. Je- *Apoc. 21. 14*
 ronymusnak e' következendő szavaiból:
Supra Petrum fundatur Ecclesia. Et licet id-
 B *psum Hieron. l. 1.*
cōtra Joim.

psum in alio loco super Apostolos fiat, & cuncti Claves Regni Caelorum accipiant, & ex aquo super eos Ecclesia fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut CAPITALE Constituto, Schismatis tollatur occasio. Holott mindenik e' két Sz. Doctor közül, harmadik mond. Elsőt, hogy az Apostolságot a' mi illeti, abban egyenlő volt Sz. Péter a' több Apostolokkal. Másodikat, hogy az Apostolság kívül Sz. Péternek más tisztit volt, azaz Fő volt, Első volt a' több Apostolok között. Harmadikat, miért kellett egy Főnek lenni az Apostolok között; tudni-illik hogy az eggyeség megtartatnék, és a' hasonlóságra, vagy különözésre alkalmatosság ne lenne a' Hivek között, midőn mind egytől kellene fügniek.

Az Apostolság kívül Péternek más tisztit volt.

Szent Péter pásztorasága fő és közönséges,

Mivel azért Péter Fő az Apostolok között, Pásztorasága-is Fő, és közönséges a' széles világra ki-terjett Anyaszentegyházban, és közönséggel illette őtet a' Christus parancsolatgyából minden atyafiaknak gondviselése. A' több Apostolok pedig, bizonyos helyeknek, a' hol prédikáltak, (Péter alatt való) Pásztori. Ugy hogy Sz. Jakab, a' Jerusalemi Püspök, *Efesusban, és Corintusban* nem volt Pásztor. Meg-int Sz. Pál, kiaz *Efesus, és Corintus* béliek-

bélieknek prédikálta, *Jerusalemi Püspök* nem vőle.

Továbba, mivel Péter Fő, és közönséges Pásztor a' tellyes Anyaszentegyháznak; a' bűn-bocsátásra adatott hatalom-is, ő benne azon szerént fő, és közönséges: annyival nagyob a' több Apostolok hatalmánál; menyivel ő maga nagyob azoknál.

Azon szerént, jöllehet a' több Apostolok-is, (nem úgy ugyan, mint ő maga Christus, ki tulajdon-képpen Fundamentum: mert ő rajta fundaltatott az Anyaszentegyház a' hit által; de más módon, a' menyiből az ő tanítások által gyűjtett-egybe, és fundaltatott a' Christuson, ők-is:) részeltetés-képpen Fundamentumok: De Sz. Péter ebben-is Előző Christus után; mert néki mondá Christus: *Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam.* Hogy ő rajta építené Anyaszentegyházát. Es ő dölga vőlt főképpen, Christus után, gondot viselni reá; hogy az Atyafiak, és a' Hivek tellyes gyűlekezete, meg-maradgyon abban a' vallásban, mellyet ő tőn az Isten Fia felől. Miképpen Urunk meg-mondá néki Sz. Lukácsnál.

Bünbocsátásra adatott hatalom a' fő,

Fundamentumok az Apostolok, de főbbik Péter Christg után.

Mat. 16. 18.

Luc. 22. 32.

21. 32.

Ezekből az-is ki-tetozik, hogy a' Fő-Páfstorságot nem magáért, hanem az Anyaszentegyház-ért, és a' hivek erősfítése-ért atta Péternek Christus Urunk. Azért nevezte őtet olly kő-szálnak, mellyen az Anyaszentegyház építettett. Azért mondotta néki: *Legeltesd az én Juhaimat.*

Luc. 22. 32. *Es te valamikor meg-térvén erősítsd-meg az Atyádsiait.* Honnét következik, hogy Péter el nem vitte magával e' Tisztet; hanem ugyan azon okokért, és az egyességnek meg-tartásáért, a' Fő-Páfstorságnak méltósága mind addig meg-marad e' földön, míg az Anyaszentegyház itt vitézkedik, és míg Juhai lesznek Christusnak e' világon.

Kik következtek abbá.

" Aug. ep. 165. Iren.

l. 3. c. 3. Optat. l. 2.

con. Donat.

Romai Pá-pák laistroma Péteren kezdetik.

de őrizték a' Christus nyáját tudományát.

Tudva-vagyon pedig az egész világ el-lött, Sz. Péter után "kik következtek minden félbe-szakadás nélkül, e' Méltóságban, a' Romai székből, mostani XI. INNOCENTIUS Pápaig. Sőt Székely István-is, Gőnczi Kálvinista Prædik. ki-nyomtatta Magyar Kronikájában a' Romai Pá-pák Laistromát; és Sz. Pétert Elsőnek írja, az után Linust, az után Cletust. &c.

Es ezek a' Fő-Páfstorok, az Apostoloktól vett Keresztyéni igaz tudományt, mindeneknél leg-erősben őrizték Romában; a' mint

a' mint maga-is meg-vallya Calvinus "mondván azt-is, hogy őt-száz egész esztendőig, semmi változás nem lett a' Romai igaz tudományban. Az alatt pedig az őt-száz esztendő alatt, más nem őrizte a' Christus nyáját, hanem a' Romai Pá-pák: a' mint fel-találod Irenausnál, lib. 3. cap. 3. Tertulianusnál, præscrip. c. 30. Cyprianusnál, ep. 45. Athanasiusnál, ep. ad Marcum. Sz. Jeronymusnál, ep. 57. Sz. Agostonnál, ep. 161. Tehát a' Pápista Hitigaz volt akkor; de most-is csak olyan, mint akkor volt: mint hogy akkor-is, Calvinus bizonyossága szerént-is, a' halottakért imádkoztak. "A' dicsőült szenteket" segítségül bitták. A' több dolgokból is nem bizonyíthatnak hitünkben, a' régiektől-való semmi külömbözést. Tehát most-is igaz a' Romai Pápista Hit. V. Ha-rom ádv. Kérdés, q. 2. p. 5. a' n. 2.

III-szor. Kérvántatik, hogy a' Catholicus Keresztyén, semmi egyéb idegen vélekedésekhez ne ragaszkodgyék. Valaki azért, az egy igaz Anyaszentegyháznak közönséges értelme kívül, valami más idegen vélekedéshez ragaszkodik, nem Catholicus Keresztyén: mivel nem eggyez a' Catholica Anyaszentegyháznak közönséges értelmével.

B 3

Es

"lib. 4. c. 6. n. 6. lib. 1. c. 11. n. 13. lib. 4. c. 2. n. 3.

Nem esztendő változás a' Pápista Hitben.

"lib. 3. c. 3. n. 10. "lib. 4. c. 17. n. 15. c. 15. n. 19. c. 17. n. 42.

Az Egy igaz Egyház ki-vül-valók nem catholicusok.

Es ezekből meg-tetczik, ki mondatik *Catholicus* Keresztyénnek. Ezen kívül valaki jár, nem jó uton jár, és üdvösséget nem nyerheti. Mert a' *Catholica* Anyasz: egyházon kívül senki nem üdvözülhet. Nem magamtól mondom pedig ezt, hanem a' Sz. Atyák tanítták a' Sz. Irasból.

Nem üdvözülhetnek.

epi. 125. ad Donatist.

Sz. Agost. D. így ír erről: *Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi unitate disjunctus est, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum.*

Valaki, ugymond, e' közönséges Anyaszentegyháztól el-szakad, akár mint áltsa magát dicshiretessen élni, de csak ez egy vétekmiatt-is, hogy a' Christus eggyeségétől meg-különdött, nincsen élete, hanem az Isten haragja marad ő-rajta. Ennek pedig egy-néhány okait-is adgya u-

Okai.

1. Ser. 181. de temp.

2.

3. Mat. 20.

4. 8.

5.

6. 1. Pet. 3. v.

20. 21.

gyan Sz. Agoston. Első, mert csak az egy Ecclesiában áldoztatik a' mi válságunknak áldozattya. Második: mert csak az egy szőlőben munkálkodók veszik-el a' jutalmat. Harmadik, mert a' melly tag az egész testben nem marad, annak élete nem lehet. Negyedik, mert minnyájan, kik a' Noé Báráján kívül voltak (melly az A-

nyasz:

nyasz: egyházat példázta) mind el-veszte. V. Becan. l. 1. c. 3. n. 21.

Tehát K. halg. igen veszedelmes dolog, a' közönséges Keresztyén Anyasz: egyházon kívül lenni: mert ezen kívül senki üdvösséget nem nyerheti. Oh azért valaki üdvösségedet szereted, a' Christus Jესusnak egy aklában lenni, és végig meg-maradni szorgalmatoskodgyál! Ez mellyik legyen, immár meg-hallátok: tudni-illik, a' mellyik az Apostolok idejétől fogva mind eddig, minden közbé-szakadás nélkül, Christus igireti szerént, meg-maratt. Oh azért vegye kiki, és mélyen szívébe öltse Jeremiásnak amaz üdvösséges intését: *State super vias, & videte, & interrogate de semitis Antiquis, qua sit via bona, & ambulante in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris.* Allyatok az utakon, és kérdezzetek a' régi ősvényekről, mellyik legyen a' jó út, és azon járjatok, és nyugalmat találtok a' ti lelkeiteknek. Amen.

Tanács.

Jerem. 6. 16.

A' régi ősvényekről értekezzenek

III. TANÍTÁS.

A' Hitről.

SZükség a' Keresztyén embernek tudni; micfoda a' Hit? A' Hit Isten ajándéka, és olly világosság, mel-

Micfoda a' Hit.

B4

lycl

lyel ember megvilágosíttatván, erőssen ragazkodik mind azokhoz, a' miket Isten meg-jelentett, és minékünk az Anyasz: egyház által előnkbe-adott, hogy hidgyünk, vagy vannak azok meg-irva, vagy nincsenek. E' magyarázatban három dologot kell elszünkbe vennünk.

I. Hogy a' Hit, Isten ajándéka.

II. Hogy a' Hit által, azokhoz kell erőssen ragazkodnunk, a' miket Isten meg-jelentett, és előnkbe adott, hogy hidgyünk.

III. Hogy azokat, az Anyaszentegyház által adgya-előnkbe.

I. Holott a' Hit sok-féle értelemben vétetik, mi itten csak arról szözlünk, mellynek ereje által el-híszszük, a' mik Istenről előnkbe-adattak. Mellynek szükség voltát ha akarod érteni meg-mondgya Sz. Pál; hogy *Hit nélkül lehetetlen Isten előtt kedvesse leunnunk*. Ez pedig a' Hit Isten ajándéka: mert holott boldogságunkra fel-tétetett végünk magassab értelmű minden emberielmének élelségénél, szükség lón annak ismérést Istenről vennünk. Ugyan-is, ha Isten az ő világosító Sz. malsztyával, embernek elméjét nem világosítaná, soha ez maga erejéből, azokat a' titkos

titkos értelmű dolgokat fel nem érné, melyeket Isten előnkbe-adott, hogy hidgyünk. Példának okáért: hogy az Isten természetében Egy, de személyében Három: hogy a' Sz. Háromságnak Második Személye, az Ige, emberi természetet személy nélkül fel-vett; ugy hogy, az egy személyben két természet, Isteni, és emberi, légyen: hogy a' Christusnak valóságos Teste, és Vére, a' Kenyér, és a' Bor szín alatt, az Oltári Szentségben jelen légyen. Ezeket, és több efféle titkos-értelmű dolgokat, micfoda elme foghatya-meg? Azért monddya Sz. Pál: *O altitudo divitiarum Sapientia & Scientia Dei; quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles via ejus!* Oh Isten bölcsesége, és tudománya gazdagságának magassága; melly meg-foghatatlanok az ő irileti, és meg-visgálhatatlanok az ő útai! De még is ezeket erős hittel híszszük, és megnyúgzik-rajta elménk. Honnét vagy on ez? Az Istennek ajándékából. Megvilágosíttya Isten embernek elméjét, és alkalmatosá tést, hogy erőssen ragazkodgyék azokhoz, a' miket maga erejéből fel nem érhet; és nem látván, a' miket hall, mint ha látná ugy hidgye. Nyugosztallyátok egy

Rom. 11. 33.

Ambros. in
Luc. c. 1.

Szükség
Hit.

Hab. 12. 6.

Isten aján-
dék a' Hit.

Felvilá-
sítva az em-
beri értel-
met,

Példa.

Exo. 20. 18.

Ambr. cett.
à Calamat.
disc. 21.
num. 2.

Luc. 17. 5.

egy kevésbé elméteket, míg erre egy szép példát említek. Midőn Isten ki-adá Moysesnek a Törvényt, a' Sinai hegyén, rettenetes Meny-dörgések hallatnak-vala a' hegy tetején, villámások, szózatok, és trombita harfogások rettentik-vala a' távolálló népet. De halljátok, kérlek, mi-forma beszéddel irattya-le eztet a' Sz. Lélek: *Cunctus autem populus videbat voces, & lumpsades, & sonitum buccina.* Az egész nép láttya-vala a' szózatokat, villámásokat, és trombita-zöngést. Hogy a' villámásokat látta a' nép, jól-vagyon; de hogy a' szózatokat látta, micfoda ez? A' szózat nem láttatik, hanem hallatik. Oh Keresztények! azt akarta-e' forma-beszéddel jelenteni a' Sz. Lélek (ugy mond Sz. Ambrus:) hogy a' Hitnek tudományit ugy halljad, mint ha ugyan szemmeddel látnád. *Ut non videntes, quæ auribus percipimus, tamquam videntes credamus.* Ez pedig a' bizonyosság Isten ajándékából vagyon: és így a' Hit Isten ajándéka; mellyért tartozunk a' Sz. Felségének hálákat adni, és hogy beűnk nevellye, öregbítse, alázatos szívből könyörgeni, mondván az Apostolokkal: *Adauge nobis Fidem.* Öregbítsed Uram bennünk a' Hitet.

II. A'

II. A' Hit által azokhoz kell erőssen ragzkodnunk, a' miket Isten meg-jelentett, és előnkbe adott, hogy hidgyünk; vagy vannak azok meg írva, vagy nincsenek; a' szerént, a' mint fellyeb meg-magyaráztuk. "Mellyről ha kívánsz béveb tanúságot, és feleseb példákat, olvassad Boldog emlékezetű Pázmány Péter, Esztergami Erseknek Igafságra vezérő Kalauzát. Lib. 6. p. 2.

III. A' miket hinnünk-kell, az Anyaszentegyház által adgya Isten előnkbe. Azért mondgya Sz. Agoston: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoveret autoritas.* Hogy az Evangeliumnak nem hinne, ha a' Közönséges Anyaszentegyháznak méltóságától, melly azt eleibe-adgya, nem indittatnék. Mert ugyan-is, hogy az Evangelium, melly mi-nekünk, Sz. Máte, Sz. Márk, Sz. Lukács, és Sz. János neve alatt olvastatik, igaz Isten igéje, és nem emberi gondolatból, hanem Isteni tanításból származott Irás legyen; az Anyaszentegyház adgya előnkbe, és annak csálhatatlan méltóságából indittatunk bé-vételére: a' mint a' több Sz. Könyveket-is az Anyaszentegyház tradíciójából tudgyuk igazán-való Sz. Irásnak lenni:

" II. Tanításban. I. Czikkegyben

August. lib
contra ep.
Manichæi
c. 5.
Anyaszent.
egyház mélt.
ósága a' his-
doigában.

A' sz. Köny-
veket az A-
nyaszenteg-
ház méltó-
ságából ve-
szük-bé.

lenni: mert a' Bibliában, nem-hogy az egész Sz. Írásnak laistromáról, de csak egy egész Könyvről sem találunk világos bizonyosságot, melyből nyilván ki-tudódnék méltósága. De az Anyaszentegyház, melly azt eleitől-fogva, minden tévelygések között szorgalmatoson meg-őrizte, és fiainak kézről-kézre adgya, nem hagy kételkednünk annak méltóságában.

El-tévelyedhetetlen az Anyasz. egyház.

Mat. 16. 18.

1. Tim. 3.

15. 1. sz. 54.

4. 12.

Holott azt kell jól észetekbe-vennetek, hogy az Isten Igejének előnkbe-adásában, el nem tévelyedhetik az igazságtól az Anyaszentegyház; és azért bátran elhiszszük mind, a' miket előnkbe ad, hogy hidgyunk. Bizonyittatik ez a' Sz. Írásnak egynéhány helyeiből. *Super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non praevallebunt adversus eam.* Így szól Urunk Sz. Maténál, hogy a' pokol kapui erőit nem vehetnek az ő Anyaszentegyházán. Hasonlót tanít Sz. Pál; midőn azt, igazság őzflopának, és erős-támaszának nevezi: *Ecclesia Dei columna, & firmamentum veritatis.* Azont állattya Isaiás: *nunquam confundetur, neque erubescet.* Jászi est propugnaculum ejus. mondván, hogy soha meg nem pírul, se meg nem szégyenül az Anyasz. egyház, kinek bátyái jáspisból csináltattak,

tak. Egy szóval, a' Sz. Lélek Istentől, Christus igireti szerént, vezéreltetvén, soha az igazságtól el nem hanyatlik; és azért bizonyos igazság az, valamit az Anyaszentegyház előnkbe-ad, hogy hidgyunk.

Ezekigy lévően, nagynak kell lenni mi előttünk az Anyaszentegyház méltóságának a' Hitre nézendő dolgokban: és azért ezen a' méltóságon fundáltatik ama közösleges regula, mellyet a' Catholicusok Sz. Agostonnal, mindenkor fen-tartanak: *Nemo potest errare in Fide, & Religione, qui sentit, quod tota Ecclesia sentit.* Senki nem tévelyeghet a' Hitben, és Isteni-tiszteletben, a' ki azon értelemben vagyon, mellyben az egész Ecclesia. Es azért nem tévelyegnek azok, kik állattya a' Purgatoriomat, a' Sz. Misének áldozattya, Szentek segítségül-hívását &c. mellyeket közösleges akarattal, Luther és Calvinus előtt, bé-vett, és helyen-hagyott az Anyaszentegyház. *V. Becan. l. 1. c. 3. a' n. 37.*

Bé-fejezem immár e' tanításomat, ama' Sz. Agoston szavaival: *Dubitabimus nos esse de utilitate credendi ad honorandum*

Nem tévelyeg a' ki az egész Anyasz. egyház-zal tart.

de utilitate credendi ad honorandum c. 17.

tici

ticis circumlatrantibus, culmen authoritatis obtinuit? Cui nolle primas dare, vel summa profecto impietatis est, vel precipitis arrogantia. Ké-
telkedünk-e hát mégis . annak az Anya-
szentegyháznak kebelébe rejtelkedni ,
melly az Apostoli Széktől , a' Püspökök
egymásután-következésével , az Eretne-
kek haszontalan körül-ugatási között, leg-
magassab méltóságot vett ? kinek elsőse-
get nem adni, vagy igen nagy istentelen-
ség, vagy vakmerő kevélység. De mivel
a' Hit Isten ajándéka, kérjük a' Sz. Lé-
lek Istent, világosítsa elménket mind a-
zoknak el-hitelére, a' miket az Anyasz-
egyház által előnkbe-adott, hogy hid-
gyünk; vagy vannak azok meg-irva, vagy
nincsenek.

IV. TANÍTÁS.

A' Hitnek első ágazattyáról.

*S. Petrus in
Symb. fidei.*

*Híszek egy Istenben, Mindenható Atyában,
Mennynek, és földnek Teremtőjében.*

Somma szerént tizenkét ágazatba fog-
lalták a' Sz. Apostolok mind azo-
kat, a' miket hinnünk kell; és az A-
postoli vallás-tételben, a' *Híszek egy Isten-
ben, rendszerént előnkbe atták, mert hol-*
ott az

*A' Hitnek
sommája.*

ott az Urtól parancsolatot vettek volna,
hogy el-menvén, az egész világra, pra-
dikálnák az Evangéliomat: " akarák el-
sőbbben sommába foglalni, és bizonyos for-
mában ki-adni a' Hitnek ágazatit: hogy
tudn'illik *mindnyájan azon egyet monda-
nák,* " és vallanak, és semmi szakadások
azok között ne lennének, kiket a' Hitnek
eggyeségére hittak volna; hanem tékel-
letefek lennének azon értelemben. Melly
Vallás-tételnek első ágazattya illeti az A-
tyát, kinek tulajdonittatik a' teremtés; a'
hat következők illetik a' Fiút, kinek
tulajdonittatik a' meg-váltás; és az őt u-
tolsók illetik a' Sz. Lélek Istent, kinek tu-
lajdonittatik meg-szentelése, és igazga-
tása az Anyaszentegyháznak. Es így a' Hi-
szek-egy-Istenben, vallást tészünk a' tel-
lyes Sz. Háromságról, és a' cselekedetek-
ről, mellyek mellyik személynek kivált-
képpen tulajdonittatnak.

E' mostani tanításban szöllok az első á-
gazatról; mellynek három czikkele va-
gyon.

I. Híszek Egy Istenben. II. Minden-
ható Atyában. III. Mennynek, és
földnek Teremtőjében.

I. Leg-elsőbbben-is azt vegyed észedbe
az el-

*" Mar. 16.
15.*

*miért egy
bizonyos
formában
ki-adatott.
" 1. Cor. 1.*

*10.
vallást té-
szünk abba
a' Sz. Há-
romságról.*

az első czikkben, hogy ez az Ige: Hiszek; nem vélekedést részen, hanem bizonyos hitel-adást, mellyel embernek elméje erőssen, és áthatatossan hiszi, mind a' miket Isten meg-jelentett, és előnkbe-adott, hogy hidgyunk. Ne véllye azért senki, hogy a' Hitnek ismértsége, bizonytalamb legyen abból, hogy a' miket hiszünk, szemünkkel nem láttuk: mert az Istennek világosító malasztja, jöllehet azokat testi szemeink-eleibe nem adgya, mindazáltal kételkednünk azokról nem engedi. Mert a' mint Sz. Pál mondgya:

Mi részen bizonyossá a hit dőlgaiban.

2. Cor. 4. 6.

Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris. Az Isten, a' ki mondotta, hogy a' sötétségből világosság fényeskedgyék, ő világoskodott a' mi sziveinkben. Hogy ne legyen mi-tőlünk el-rejtve az Evangeliom, mint azoktól, a' kik el-vesznek.

2b. v. 3.

Honnét következik, hogy a' kinek ez, a' mennyei világosság adatik, nem vizsgálódik az, a' Hitnek dőlgaiban, hanem meg-nyúgzik azokban az ő lelke. Ugyanis, mivel, a' mint Sz. Pál bizonyította; az

Rom. 3. 4. Isten igaz; ellenben pedig, a' Sz. David Psal. 115. 11.

mondta-ként, minden ember hazug. Hazszemtelennek, vagy kevélynek tartatik, a' ki

a' ki egy becsülletes ember szaván meg nem nyugzik; mentől nagyobb vakmerőség, és balgatagság volna, ha ki halván az Isten szavait, meg nem nyugodnék-rajta, hanem tovább vizsgálódnék azokon?

Továbbá, azt-is itten eszünkbe-vegyük, hogy nem elég az üdvösségre csak ízível hinni, de szükség külső-képpen-is a' hitet vallani. Azért mondgya Sz. Pál: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem Confessio fit ad salutem.* Szível hiszünk az igazságra; szájjal pedig léfszen a' vallás-tétel az üdvösségre. Követnünk kell azért a' Sz. Apostolokat, kik a' Fejedelmeknek így felelnek-vala: *Non possumus, quia vidimus, & audivimus non loqui.* Nem lehet, hogy a' miket láttunk, és hallottuk, ne szóllyuk: és a' dicsőséges Mártýrokat, kik halált szenvedtek inkább, hogy sem szívbéli hitteket titkolván, külső vallás-tételtől meg-vonták-vólna magokat; fen-tartván a' Mártýrok fejedelmének ama' szép ígére-tit: *Qui me confessus fuerit coram hominibus confitebor & ego eum coram Patre meo.* Hogy a' ki ötet meg-vallya az emberek előtt, ő-is meg-vallya azt Sz. Attya előtt: de ha ki ellenben szegyenli ötet, és az ő beszédit, azt

szükség a vallás-tétel-is.
Rom. 10 10.

Példák.

Act. 4. 20.

Mat. 10. 32.

Luc. 9. 26.

ő-is szegyenleni fogja, mikor el-jő az ő felségében.

ben. Mire nézve mondgya-vala Sz. Pál:

Rom. 1. 16. *Non erubescio Evangelium.* Hogy ő az Evangeliumot nem szégyenlette, hanem mindenütt bátran vallotta.

Egy az Iste. Végtére, egy Istent vallunk a' *Credoban*,

és nem többet; mivel a' Tíz parancsolatban-is így adgya-előnkbe: *Idegen Istenid ne legyenek én előttem.* Moyses-is azután, erre emlékeztet az Izraél fiait, mondván:

Deut. 6. 4. *Audi Izraël; Dominus Deus noster, Deus Unus est.* Hallyad Izraël; a' mi Urunk Istenünk

Egy Isten. Sz. Pál-is bizonyítja: *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Egy az Ur, egy a' Hit, egy a' Keresztség. Mert jöllehet néha, némelly teremtet-állatokat-

is *isteneknek* mond a' Sz. Irás; ugymint

Profetákat, és Bírakat. De ez nem pogány

módra lett, kik több isteneket bolyondul,

és istentelenül cartottak; hanem ilyen

szokott forma-beszéddel azt akarta jelen-

teni, hogy azokban valami kivált-kép-

pen-való jószág, vagy tiszt legyen, mely

Isten ajándékából adatott nekik. Így az-

ért a' Keresztyéni Hit Egynek valya az I-

stent állatgyában. De Személyében Há-

romnak: Atyának, Fiúnak, és Sz. Lé-

leknek: melyről immár bévebben.

II. Czikkele. Az első ágazatnak: *Min-*

denható

denható Atyában; világosban szól a' Sz. Há-
romságnak Első Személyéről. Mert az A-
tyának nevezeti alatt jelenti, hogy az egy
Istenségben több személyek legyenek. Az
Atya, ki senkitől nem született; a' *Fiú*, ki
öröktől-fogva az Atyától született; és a'
Sz. Lélek, ki öröktől-fogva az Atyától, és
Fiútól származik. Jöllehet pedig az Atyát
Első személynek mondgyuk, de azt nem
ugy kell érteni, mintha előbbi, vagy na-
gyobvólna a' más két személynél; ha-
nem azért, hogy ő *Kezdet nélkül-való Kez-*
det, kitől öröktől-fogva születik a' Fiú,
és származik a' Sz. Lélek, ő pedig nem
születik, se nem származik azoktól.

De, mivel ezeket a' mi csekély elménk
fel nem éri, és a' Sz. Háromságnak mély-
séges titkát nem vizsgálhattya; nem szük-
ség nekünk abban, vakmerő-képpen,
melyen erefzkednünk; mert, *qui scrutator est*
Majestatis, opprimetur à gloria, a' ki az
Isteni Felségben vizsgálódik, le-nyomatta-
tik a' dicsőségtől. Hanem elég legyen er-
ről erős hittel hinnünk, a' mit a' Sz. Irás.
ban előnkbe-ád a' meg-máfolhatatlan i-
gáság: tudn'illik, hogy Isten termézte-
tében Egy, de személyében Három. *Tres*
sunt, qui testimonium dant in Cælo; Pater, Ver-

Első sze-
mély az A-
tya.

mire nézve,

Pater est
principium
sine princi-
pio.

A Sz. Há-
romság tit-
kát ne vi-
gálhattya.

Prov. 25. 27.

De erős bit-
tel hiszünk.

1. Joã. 5. 7.
Mat. 28. 19.

Három sze-
mély az 1-
sten.

bum, & Spiritus Sanctus: & hi Tres unum sunt.
 Hárman vannak, úgy-mond Sz. János, a' kik bizonytságot télsznek Menyben: az Atya, az Ige, és a' Sz. Lélek. és e' Három Egy. Kőnyörgenünk kell inkább Istennek, hogy a' ki a' Sz. Háromságnak tickát nekünk meg-jelentette és előnkbe attá, hogy hidgyük; engedgye-meg azt-is, hogy színről színre láthassuk menyben; miképpé az Atya ő magát nézven és ísmérvén, magához egyenlő *Fiat* szálljon; és miképpen e' Kettőnek egy, és egyenlő szereteti, melly a' Sz. Lélek, mind kettőtől származ-zék, és öröktől-fogva mind a' kettőt, el-oszthatatlanul őszve-kapcsolja.

Hogy Isten
 mi Atyánk-
 nak mő-
 datik.

Malach.

1.6. Mat. 6.

9.

1. oka.

Gen. 1. 27.

2. oka.

Gongya van

radnk.

Mat. 6. 26.

Mivel pedig Isten, mi Atyánk-nak-is mon-datik a' Sz. Írásban, .. illik azt-is meg-tekintenünk, mi okból mondatik annak. Elsőbben tudn' illik a' teremtségre nézve; mivel az embert, a' maga képére teremttette, mellyet egyéb lelkes állatokkal nem csele-kedett. Másodszor mondatik Atyának, a' gondviselésre nézve; mert olly szorgal-matos gondot visel az emberekre, mint a' Kegyes Atya faira. Azért mondgya Ildvő-zitőnk. *Respicite volatilia Celi &c. Pater ve-ster Celestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis.* Tekinsétek-meg az égi mada-rakat,

rakat, mert nem vetnek, sem aratnak, sem csűrökbe négyűjtenek: és a' ti Men-nyei Atyátok táplálja azokat. Nem be-csületesbek vattok-e ti azoknál? És mi-ként a' jó atya, ha veszedelmes útra kül-di fiait, őrzőket küld-el vélek, kik őket a' veszedelmekben őltalmazták; úgy a' mi Mennyei Sz. Atyánk, mindenikünknek őrző Angyalt adott, hogy ez életnek ve-szedelmes úttján őrizzen minket, és az üdvösségnek úttján igazgasson. A' mint igen szépen énekébe-foglalta Sz. Dávid, mondván: *Angelis suis mandavit de te, ut cu-* Psal. 90. 11.
stodiant te in omnibus vijs tuis. Meg-paran-csolta felőled Angyalinak, hogy meg-őriz-zenek téged minden útaidban. Innét mondgya-vala Jacob: *Angelus, qui eruit* Gen 48. 16.
me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Az Angyal, ki engem minden gonosztól meg-szabadított, áldgya-meg e' gyermekeket. Harmadszor mondatik, kivált-képpen a' hivek Atyának, a' fiaivá-fogadásra néz-ve, kik nem vették, ugymond Sz. Pál, a' szolgálatnak lelkét felelemben, hanem vették az Istennek fogadott-fiainak lelkét; kiből kiáltjuk: Abba, Atyánk. Sz. János-is nagy öröm-mel mondgya: *Videte, qualem charitatem* 1. Jo. 3. 1.
dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, &
simus.

simus. Látsátok, minémű szeretetet adott nekünk az Atya, hogy Isten fiainak neveztesük, és legyünk.

Mindenható az Isten. A' mi pedig az Atya Istennek mindenhatóságát illeti (mellyről vallást tészünk ez ágazatban) gyakorta szól arról a' Sz.

Gen. 17. 1. Irás: *Ego Deus Omnipotens.* Így szól magáról Isten Moysesnél: En a' Mindenható Isten.

Apoc. 1. 8. Azon-képpen Sz. Iános: *Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.* Az Ur Isten, a' ki vagy, és

mindenek ő maga lebesége. a' ki vala, és a' ki el-jöendő, a' Mindenható. Ez pedig annyit tézen, hogy nincsen, 's nem-is gondolhatunk olly dologot, melly Isten előtt lehetetlen légyen; a' mint az Angyal mondgya vala a' Böl-

Lut. 1. 37. dugságos Szűznek, hogy *Istennél nem lehetetlen semmi ige.* Ezt a' világot semmivé tehetné, és ismét töb világokat teremthetne; sőt olly dolgokat-is, mellyeket mi meg sem tudunk gondolni.

Fogyatkozás benne nincs lebes. Mindazáltal ebből ki nem hozhatni, hogy Isten bünt-is tehesen, hazudhasson, és csalhasson; mert ezek, és töb efféle cselekedetek, fogyatkozást foglalnak magokban, és olly természetre esnek, melly fogyatkozást szenvedhet; az Isten pedig semmi fogyatkozást nem szenvedhet. Hogy

pedig

pedig ebben az első ágazatban, az Atyát vallyuk Mindenhatónak; abból senki ne vélye, hogy e' nevezet úgy tulajdonitassék az Atyának, mint-ha nem volna közönséges a' Fiúval és a' Sz. Lélekkel: mert miként az Atya, úgy a' Fiú, és Sz. Lélek, egy mindenható Isten. Mondatik azért az Atya kivált-képpen-való okból Mindenhatónak; mert minden eredetnek kut-seje. Ekképpen, a' Fiúnak tulajdonitattik a' Bölcsesség; mert ő az Atyának örök Igéje: a' Sz. Léleknek a' Joság; mert mind a' Kettőnek szereteti. Jöhetnek ezek, és töb efféle nevezetek, közönséggel mind a' Három személyt illetik,

III. Czikk. *Menynek, és földnek Teremtőjében.* A' Felséges Atya Isten, az ő Mindenható erejével, az egész világot, mennyet, és földet, semmiből teremtette: nem egyéb okból, melly őtet arra kinszeritené, hanem csak ingyen-való jó-vóltából; hogy tudn'illik az ő jó-vóltát, a' teremtett-állatokkal közlené. Mert az Istennek természeti ő magától boldog, és semminélkül nem szűkölködik, úgy mond Sz. David, *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Itt pedig, mennyen és földön, értetik minden, valami

C 4

Miért az Atyának, tulajdonitattik a' mindenhatóság. Symb. S. A-banásj.

Fons omnis originis.

" Catechis. Rom. art. 1. Sect 14.

Mi okból teremtette Isten a' világot.

Psal. 15. 2.

azok-

Ez. 8. 4.

azokban foglaltatik: mert a' ki az egeket teremtette; mellyeket Sz. David *Isten újai munkáinak* nevez. A' napnak-is fényességét, hőldnek, és csillagoknak ékeségét hozzájok adta; és hogy ezek jelül lennének, napokat és esztendőket megválasztanának, az egeknek forgását olly csudálatos képpen rendelte, hogy semmi azoknál sebésebb, és mind annyi sebességben is, semmi bizonyosabb nem láttatnék.

Angyalok lelki egek.

mind malasztban teremtettek.

Jo. 8. 44. nagy hatalommal ajándékoztattak.

Ef. 102. 20.

Ef. 45. 8. 20.

Ef. 148. 2.

2. Re. 14. 20.

Effelelt, a' lelki egeket is, az Angyaloknak sokaságát, kik ő néki udvarláának, semmiből teremtette, és őket Szent malasztjának, és nagy hatalomnak ajándékával fel-ékesítette; úgy hogy még a' gonosz Angyalok is az Isten malasztjában teremtettek, de azután el-pártoltak, és az igazságban meg nem maradtak. "ugy-
mond Sz. János. Hogy pedig nagy hatalommal ajándékoztattak légyen az Angyalok, Sz. David jelenti amaz igékkel: *Potentis virtute, facientes verbum illius*. Erővel hatalmasok, és az Ur igéinek cselekedő-i. Inét gyakorta erőknék, az Ur sereginek mondatnak a' Sz. Írásban. Bölcseséget is tulajdonit nekik a' Sz. Írás: *Tu Domine mi Rex Sapiens es, sicut Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram*. Bölcs vagy te Uram Királyom,

rályom, mint az Isté Angyala, hogy érts mindeneket a' földön. Es jöllehet mind az Angyalok mennyei ajándékokkal fel-voltak ékesítve, mind-azáltal sokan ő közülök, kik az Isten ellen pártot ütöttek, a' mennyei magasságból alá-hányattak pokolba, és kevélységeknek örökkévaló büntetését szenvedik, kikről az Apostolok Fejedelme ilyen-képpen ír: *Angelus peccantibus non pepercit Deus sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari*. A' vétkes Angyaloknak nem kedvezett Isten, hanem a' pokolnak kötelivel alá-vonyattatván a' pokolra vetette kinlódásra, hogy ítületre meg-tartassanak.

A' pártosok pokolba hányattattak.

2. Pet. 2. 4.

Ef. 103. 5.

ib. v. 8.

A' földet is pedig az ő állandóságában fundelván Isten, meg-parancsolá, hogy a' világnak közepin meg-állana; és hogy a' begyek fel-magasztaltatván, a' mezők alá-szállanának az ő helyekre, mellyet nekik fundált: és hogy a' vizek el ne lepnék a' földet, határt szabott nekik, mellyet által ne hágnának. Effelelt, nem csak füveknek, fáknek, és virágoknak külömbségével öltöztette-fel a' földet; hanem számtalan lelkes-állatoknak is nemeivel, miként az előtt a' vizeket, és levegő-eget, be-töltötte.

Ember te-
remtetik
nagy méltó-
ságban.

Végezetre az embert, a' földnek po-
rából, test-szerént úgy alkotá, hogy nem
a' természetnek erejéből ugyan, hanem
az Istennek ajándékából halhatatlan len-
ne (ha az eredendő igaságban meg-ma-
radna:) lélek szerént pedig formálá őtet,
a' maga képére, és hasonlatosságára, és
szabad akaratot ada néki; effelet a' lélek-
nek indulatit, és kívánságit oly rendben
hagyá, hogy az okosságának birtoka alatt
lévén, mindenkben annak engednének.
Az eredendő igaságnak is csudálatos a-
jándékát hozzá-ada, és minden lelkes-ál-
latoknak Urává tévé. *Dominamini piscibus*
maris, volatilibus Celi, & universis animanti-
bus. Uralkodgyatok, ugymond, a' ten-
gernek halain, és az égi madarakon, és
minden lelkes-állatokon.

Gen. I. 28.

Symb. Nic.

Nem csak
teremtője, de
meg-tartó-
ja is Isten
mindenek-
nek.

Sap. II. 26.

Mind ezek azért, értetnek itté a' meny-
nek és földnek nevezeti alatt; azaz: min-
den látható, és láthatatlan állatok.

Nem csak teremtette pedig Isten men-
nyet és földet, hanem szüntelen gondvi-
selésével, úgy igazgattyá és tartya azokat;
hogy ha azt meg-vonná tőlők, mind-
gyárt semmivé lennének. Azért mond-
gya a' Bölcs: *quomodo posset aliquid permane-*
re, nisi tu voluisses? Mi módon maradhat-
na-meg

na-meg valami, ha te nem akartad vol-
na? Effelet, a' melly állatoknak valami
cselekedetre, vagy mozgásra erőt adott,
legéti-is azokat cselekedetekben, és moz-
gásokban; mellyről az Apostol így szól:
in ipso vivimus, movemur, & sumus. ő-benne
élünk, mozgunk, és vagyunk.

Att. 17. 28.

Utólyára azt kell eszünkbe-vennünk,
hogy a' világnak, és minden állatoknak
teremtése, közönséges cselekedeti a' tel-
lyes Sz. Háromságnak, azaz; mind a' Há-
rom Isteni Személyeknek. Mert itten az
Apostoli vallás-tételben, az Atyát vallyuk
menynek es földnek teremőjének. A' Fiúról azt
olvassuk Sz. Jánosnál: *Omnia per ipsum facta*
sunt; hogy mindenek ő általa lettek. A'
Sz. Lélekről pedig Sz. David imigyen szól:
Verbo Domini Celi firmati sunt, & spiritu oris
eius omnis virtus eorum. Az Urigéjével erőf-
sódtek-meg az egek; és a' szájának lelke-
által azoknak minden ő erejek.

A' világ te-
remése kö-
zönséges cse-
lekedeti a'
Sz. Három-
ságnak.

Jo. I. 3.

Ps. 32. 6.

V. TANITAS.

A' Második ágazatról.

S. Andreas.

Es Jესusban Christusban, ő egy Fiában mi
Urunkban.

Melly bévséges hasznai legyenek *Christo Iste*
e' második ágazatnak, jelenti *sia* vallásá-
nak hasznai
az

1. Jo. 4. 15. az Irás, midőn így szól : *Quisquis confessus fuerit, quoniam Jesus est Filius Dei, Deus manet in eo, & ipse in Deo.* Valaki vallyá, hogy a' Jésus Isten Fia, az Isten lakik abban, és ő az Istenben. Urunk-is pedig Bóldognak mondá, és új névvel 'sméltőságnak igiretivel meg-ajándékozá Simont a' Jonás fiát, hogy őtet, az *élő Isten Fiának* vallá: mondván : *Beatus es Simon Bar-Jona.* Bóldog vagy Simon Jonás fia. En-is mondom néked, hogy te Péter vagy, és e' kő-szálon fogom építeni az én Anyaszentegyházamat; és néked adom a' mennyeknek Országá kulcsait. En-is azért e' mostani tanításomban szóllok.
- V. sup. pag. 23.

I. Ez ágazatnak hasznos, és szükséges vallásáról. II. A' Jésus Christus nevezetiről. III. Az ő örök születéséről.

I. Hogy pedig az Isten Fia vallásának hasznos gyümölcst jobban meg-értsetek; jusson elzetekbe, minémű nagy nyomorúságokba eset-va az emberi nemzet, az engedetlenség miatt: tudn'illik, el-veszté Szentségét, melyben Istentől teremtetett vala; meg-fosztaték az eredendő igazságtól, mellyel a' test enged-va tellyeséggel a' léleknek; és fejére szálla, az Isten-

Gen. 2. 17. nek ama' fenyegetése: *In quocūq; die comedē*

mederis ex eo, morte morieris. Valamelly napó éjendel a' tiltott almából, halállal halfizmeg. Es nem csak ő magán marada Adam Atyákon ez a' nyomorúság, hanem ő róla mi-reánk-is árada; mert *in minnyájan ő benne vétkezünk.*

Ez így lévén, soha semmi angyali, vagy emberi erő által; vízfíza nem hozathativala ember előbbi méltóságos állapottyára; hanem az érdemlett nyomorúságokban kell-va örökké maradni. Es azért szűkség lőn, hogy az Isten Fia, emberi testet vévén-fel magára, ő orvoslaná-meg illy nagy nyavalyánkat; meg-békéltetvén minket az ő halála által, az Atyával. Es e' lőn váltságunknak módgya, az Isten Fiának emberi testben szenvedése.

De hogy immár fel-tett czéлом szerint, az Isten Fia vallásának hasznos, és szükséges voltát jobban meg-ismértefem: olly szükséges volt ez minden időben, hogy soha senki annélkül szabadulását, és üdvösségét nem nyerhette. Innét mindgyárt világ kezdetitől-fogva kezdett hirdettetni a' Christus: midőn tudn'illik, mindgyárt az eset után, olly magot ígére Isten az első szüléknek, melly miatt meg-történék feje a' kígyónak. Az után-is pedig,

Az Adam vétke reánk áradott.

Rom. 5. 12.

Christusnak kelle szenvedni értünk.

Rom. 5. 10.

Christus Isten Fia vallásának szükséges volt minden időben.

Ígéretek.

Gen. 3. 15.

azon

azon ígérteét gyakran meg-erősítette Isten; és tanácsának nagyobb jelenségét adta azoknak fő-képpen, kiknek kiváltképpen-való jó-akarattyaát akarta mutatni. Abrahámnak így szóllott felőle: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terra, quia obedisti voci meo.* Meg-áldatnak a' te magodban, a' földnek minden nemzetségi, mivelhogy az én (zömnak engedtél. Nem sokkal azután, hogy azon ígérte nek emlékezteti fen-maradna, ugyan azon szövetséget köté Isten Jacobbal, az Abraham

Gen. 22. 18.

Onokájával: *Benedicentur in te, & in semine tuo cuncta tribus terra.* Meg-áldatnak benned, és a' te magodban, a' földnek minden nemzetségi.

Gen. 28. 14.

Itt sem szűnt-meg pedig Isten, az ő ígérteinek emlékeztet meg-ujítani, hanem mind példák által, 's mind pedig Proféták

Jövendölések

jövendölési által jelentette, miném nagy jókat adandó volna nekünk, az Idvőzítő, és Meg-váltó Jესus Christus által. És a' Proféták ugyan, kiknek elméjük mennyei világossággal világosított, az Isten Fiának Izületését; csudálatos cselekedetit, mellyeket az emberi testben cselekedett; maga-viselését; tanítását; halálát; fel-támadását; és egyéb tickait, mint ha már

Psz. 21.

98. & 138.

Isa. 7. 15. 16.

& 53. per

totu Jerem.

31. 22. &

33. 15. 16.

& alij passim.

akkor

akkor jelen lettek volna, úgy tanították, és hirdették: úgy hogy, ha az időnek külömbözését ki-veßük, semmi külömbséget a' Proféták mondási, és Apostolok prädikállása-között; a' régi Patriarkák, és a' mi hitünk között nem találunk; csak hogy ők hittek el-jövendőben, mi hiszünk immár el-jötben. De szól-lyunk már az.

II. Czikkéről: *Es Jesuban Christusban.* *Jesus Idvőzítőt téfzen.*

Leg-elsőbben-is, az édes Jესus neve adatik előnkbe e' második ágazatban, melly Idvőzítő téfzen, és tulajdon neve annak, a' ki Isten és ember: nem-is történetből, hanem az Istennek tanácsából, és parancsolattyaából adatott ő néki. Mert az Angyal így szolla erről, a' Szűz Máriának: *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vo-*

Luc. 1. 35.

cabis nomen ejus Jესus. Imé ő Szűz, méhedben fogadsz te, és fiát szűlsz, és az ő nevét Jესusnak hívod. Okát-is adá azután, miért kellene ez áldott magzatnak Jესusnak neveztetni: mert tudn' illik ő volna az Idvőzítő, ki az ő népét meg-szabadítaná az ő bűnökből. *Ipsa enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum.*

Mat. 1. 21

Es jöllehet mások-is neveztettek ezen névvel; ugymint a' Navé fia, ki Moyses helyébe következék, és a' népet bé-vivé

Mások-is névvel neveztettek.

Nú. 27. 18.

az

Josue, Ha-
braicè Jeho-
sua, quod
est Jesus.

Külömbség.

az igiretnek földébe: a' Josedek Pap fia-
azon névvel neveztetett Esdrástól, és Za-
chariástól. De sokkal igazabban a' mi Id-
vőzítők Jesusnak neveztetik; ki nem
egy népnek, hanem minden idő-béli,
minden embereknek volt szabadtója, nem
éhségtől, vagy Egyiptomi, és Babiloniai
fogságtól, hanem a' bűnnek, és ördög-
nek kemény rabságától; kiknek Meny-
országban örökséget-is nyert, és őket az
Atya Istennel meg-békeltette. Amazok-
ban csak példázatot a' Christus Jesus,
kitől ennyi jó-tétemények szállottak
az emberi nemzetre.

Christus ke-
mettet ífz.

1. Reg. 12. 3.

Pf. 104. 15.

Exo. 29. 7.

1. Reg. 9. 16.

ib. c. 16. 1.

Papok tisztí

A' Jesus névhez, a' Christus nevezeti-
is hozzá-adatott; melly *Unctum*, Kenettet
tészen, és tisztnek 'sméltóságnak neve,
nem csak egynek tulajdona, hanem kö-
zönséges többekkel. Mert a' régi Atyák
Christusoknak hitták a' Papokat-is, és Ki-
rályokat: kiket meg-parancsolta vala I-
sten, "hogy hivataloknak méltósága sze-
rént, meg-kennének olajjal. Mert ugyan-
is a' Papoknak hivatalok az, hogy szűn-
telen imádkozzanak a' népért, ajánlván ö-
ket az Urnak, és áldozatokat tegyenek
az Istennek. A' Királyokra pedig a' nép-
nek igazgatása bízott, és őket illeti ki-
vált-

Királyok
hivatalya.

vált-képpen, törvények méltóságával, az
ártatlanok életét őltalmazni, és a' gonosz-
tévőket meg-büntetni. Mivel azért ez,
mind a' két tiszt, az Istennek fel-égét lát-
tatik itt e' földön *visehni*; azért, a k k a'
Királyi, vagy Papi hivatalra választottak,
kenettel kenettek vala-fel-arra a' mélt-
óságra. Effelett, még a' Profétákat-is
fzokás volt fel-kenni; kik az halhatatlan
Istennek követi, a' mennyei titkokot nyi-
latkoztatták nekünk; és erkölcsünk job-
bitására, üdvösséges parancsolatokkal, és
a' jövőendő dolgoknak eléve meg-mo-
dásával intettek.

Ezek így lévén, midőn a' Christus Je-
sus, a' mi Idvőzítők e' világra jöve, há-
rom személyeknek tisztit vévé magára:
Profétának, Papnak, és Királynak tisz-
tit: és ez okokból Christusnak monda-
tott, és azon tiszteteknek viselésére fel-is
kenett; nem valamelly halandó ember
által, hanem a' Mennyei Atyának erejé-
vel; nem földi kenettel, hanem lelki o-
lajjal: midőn az ő Szentseges lelkébe, a'
Sz. Léleknek tellyes volta, malasztja, és
ajándékinak nagyobb bévsége öntetett,
hogy sem akármilyen egyéb teremtetett-állat
bé-foghatott-vólna. Mellyet igen szép bi-
zony-

referve Ca-
rech. Rom.
hoc art. 2.
sect. 7.

3. Re. 19. 16.
Proféták
hivatalya.

Három szed
melyek
tisztít Chris-
tus vette
magára.

zonysággal jelent a' Profeta, midőn megszólítván Idvőzítőnket lélekben, imigyen szolla: *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea nabit te Deus oleo latitiae, praefortibus tuis.* Szeretted az igazságot, és gyűlölted a' hamiságot: azért kent-meg téged az Isten, a' vigaság olajával a' társaid felett.

Christus leg-nagyob Profeta.

"Deut. 18. 15,

Luc. 7. 16. Papsága bizonyítottatik "Ez. 109. 4.

Királysága.

Luc. 1. 32. Országai lelki és örökkévaló.

Jo. 18. 36. Regnū Christi in terrā inchoatur,

Hogy pedig Christus Urunk Profeta volt legyen, meg-mondotta azt, még-regen Moyses "Sőt annnyival nagyobb a' több Profetáknál, hogy mind a' többi ő néki tanítványi voltak, és azért kiváltképpen küldettek, hogy ezt a' Nagy Profetát ki mindeneknek üdvösségére vala el-jövendő; hirdetnék, és jövendőlnék. PAPSÁGAT SZ: Dávid bizonyította, Melchisedek rendin való Papnak, mondván őtet: "Melyről az Apostol igen szépen ír, ad Hebr. 5. 6. & 7. 17.

Királyságát, amaz Angyali bizony-ságból ismerjük: *Regnabit in domo Jacob in aeternum; & regni ejus non erit finis.* Országai a' Jacob házában örökké, és az ő Országának nem lesz vége. Az ő Országai azért örökké-való, nem el-mulandó; lelki, és nem testi. Itt e' földön kezdetük u-gyan, de menyben állapodik-meg; mely tudni-

tudni-illik, az Anyaszentegyház, melyhez csudálatos gondviseléssel mutattya-meg Királyi tiszte: mert ő aztot igazgattya, ellenségtől oltalmazza, törvényt szab néki, és nem csak Szentséget, 's igazságot béven-ad, hanem álhatatosságra-is erőt enged. Jöllehet pedig ebben az ő országában, az Anyaszentegyházban, mind jők, 's mind gonoszak együtt legyenek, "és törvényfizerént minden emberek e-hez tartoznak; mindazáltal, azok a' többi felett költölyk, a' mi Királyunknak sok jó-téteményit, kik az ő törvénye szerént, szentül és igazán élnek.

Nem őstől pedig, avagy emberi törvény szerént, szállott a' mi Urunkra ez Ország; jöllehet ő Nemes Királyi nemből volt: "hanem az Isten Királya rendelte őtet Sionon az ő sz: hegyén; Sőt az egész világon; midőn néki adott minden hatalmat "és méltóságot, valamenyit az embernek termeszeti bé foghatna: és ő néki, mindenek i-ület napján tellyességgel alája vettetnek.

III. *Eo Egy fiában, mi Urunkban.* Itt már mélyeb titkok adatnak előnkbe a Christus Jesus felől: tudni-illik; hogy ő Isten Fia legyen, és igaz Isten egyenlő az Atyával, ki őtet öröktől fogva szülte.

in Calis per-jicitur.

"Mat. 23. 23. S. Gra. hem. 12. in Evā.

"Mat. 1. 6. Psalm. 2. 6.

Mat. 28. 18.

Isten Fia a Christus.

Joan. 1. 1.

Miként Sz. János-is, az ő szerelmetes tanítványa, bizonyóságot téstzen róla, mondván: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Kezdetben vala az Ige, és az Ige az Istennél vala, és Isten vala az Ige. Midőn pedig Jესus Isten Fiának halljuk lenni, semmi illetlenséget, és semmi testi szaporodásnak módgyát nem kell gondolnunk az ő születésében; hanem (ha szabad teremtettséget emliteni az Isteni dolgokban) mi-képpen a' mi elménk, ő magát némű-némű-képpen értvén, ő magának képét formálva magában, melly képét a' Theologusok *verbum mentis*, elme igéjének mondanak: úgy az Isten ő magát értvén, az örök Igét nemzi. Es jöllehet két féle születése vagyon a' Christusnak; egyik Istensége-szerént az Atyától öröktől fogva, másik embersége szerént a' Szűz Mariától bizonyos időben: egy mindazáltal az Isten Fia: mert egy a' személy, melyben az Isteni, és emberi természet meg eggyesült.

Két-féle születése Christusnak.

Isa. 64. 8.

A' mi pedig Isteni születést illeti, nincseneknéki sem atyafiai, sem örökös társai: mert egyetlen-egy Fia az Atyának, mi pedig az ő kezének munkái. De ha emberi

beri származását tekintyük, fokakat ő atyafiai nem csak nevez, hanem ugyan azoknak-is tart; hogy ő véle egygyütt, az Atyai örökségnek dicsőségét elvegyék: kik tudn' illik őtet hittel befogadtak, és a' hitet, mellyet névvel vallanak, cselekedettel is bizonyítják, és azért mondatik *Primogenitus in multis fratribus*, első-szüötnek az atyafiak között.

Christus atyafiai vagyunk.

..Hab 2. 11.

Rom. 8. 17.

Joan. 1. 12.

Rom. 8. 29.

Bé fejezem ímár amaz utolsó igékkel: *Mi Urunkban*, Sokak mondatnak Christusról a' Sz. I. ástá; mellyek közül némelyek Istensége némelyek embersége-szerént illetik őtet: mikor mindenhatónak, örökkévalónak, meg-mérhetetlenek mondatik, Istenségéről érted; mikor pedig kin-vallotnak meg-hólnak, fel-támadotnak, emberi természetit illeti. Ezeké kívül némelyek mind a' két természeti szerént illetik őtet; miképpen ez-is, hogy őtet Urunknak vallyuk. Mert akár Isteni, 's akár emberi természetit tekinted, Urunk mi-nékünk a' Christus Jესus, Isteni természetiszerént ugyan; mert egyenlő méltóságban, hatalomban az Atyával, és *unus Dominus*, egy Ur ő véle: emberi természeti szerént pedig; mert Meg-váltonk, és Szabadítónk ő mi-nékünk, és azért méltán Urunk. Innét mond-

Különböző tulajdonsági Christusnak a' különböző természetek-szerént.

Mind a' két természeti-re nézve Urunk nékünk a' Christus. Symb. Atha.

gya felőle Sz. Pál; hogy mivel magát megalázta a' Keresztnek haláláig; azért felmagasztalta őtet Isten, és olly nevet adott néki, melly minden nevek felett vagyon: hogy a' Jéhus nevében minden térd meghajoljon, mennyieknak, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdek. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jéhus in gloria est Dei Patris.* Es minden nyelv vallást tégyen, hogy az Ur Jéhus Christus, az Atya Istennek dicsőségében vagyon. Es, ha értünk halált nem szenvedett volna-is, de mégis Urunk volna; mivel az Isteni természettel egy személyben meg-egyesült emberi természeti.

Mi minnyájan szolgálai,

Ezekből következik, hogy ő néki mindnyájan szolgálai vagyunk; és illik magunkat ő néki, örök szolgálú adnunk, és szentelnünk: mi kivált-képpen, kik az ő nevérol *Christianus*oknak neveztetünk; és ő tőlle kivált-képpen való, nagy sok jókat veszünk. Köteleztük-is pedig erre magunkata' Sz. Kereszttségben, midőn még az Egyház ajtaja előtt vallottuk, hogy elne mondunk az őrdögnek, és világnak; és szolgálú attuk magunkat a' Christus Jéhusnak. Ha azért; hogy a' Kereszttyéni vitézségbe iratnánk, ilyen jeles vallással

sal vallottuk-bé magunkat az Urnak: oh melly nagy büntetésre lészünk méltók! ha, minek-utánna az Anyaszentegyházba bé-jöttünk, az Isten akarattyát, és törvényét meg-ismértük, az Isten malaszttyát, a' Szentségek által el-vettük; ha mind ezek után a' világnak és őrdögnek törvénye, s parancsolattya szerént élünk; mint ha a' Kereszttségben, a' világnak, és őrdögnek, nem Christus Urunknak, és Meg-váltónknak attuk-vólna nevünket. De ezen-kivül-is, kinek szívét nem gerjeszthetné illy kegyes Urnak szeretetire, és szolgálattyára, hozzánk meg-mutatott olly nagy szereteti, hogy jöllehet mi néki szolgálai vagyunk, minket mindazáltal bárátnak, "és atyafiainak" híjon? Ez bizonyára elégendő okunk, hogy őtet mind-örökké Urunknak ismerjük, és tisztellyük.

"Jo. 5. 14.
Hebr. 2. 11.
sup. pag. 53.

VI. TANITAS.

A' Harmadik ágazatról.

Ki fogantaték Szent Lélektől, születék S. Joannestől.
Szűz Máriától.

Ertelme ez ágazatnak im-ilyen; hogy a' mi Urunk Jéhus Christus, az Atya Istennek Egy Fia, midőn

érettünk, a' Szűznek méhében emberi testet vett-fel; nem férfiúi magból, mint egyéb emberek, hanem természet felett, a' Sz. Lélek erejéből fogantatott. Ugy hogy azon személy Isten maradván, a' mi öröktől-fogva vala; emberré lenne, a' mi az előtt nem vala: melyről Sz. János így szól: Kezdetben vala az Ige, és Isten vala az Ige: *Et Verbum Caro factum est.* Es az Ige testé lön. Mert az Ige, melly az Isteni természetnek személye, úgy vette-fel az emberi természetet, hogy egy és ugyan azon lenne mind a' két természetnek személye: honnét lön, hogy ilyen csudálatos egyesülés, mind a' két természetnek cselekedetén, és tulajdonságát megtartaná, és (a' mint Sz. Leo Pápa mondgya:) az alsót sem emésztené-meg a' dicsőítés, a' felsőt sem kiffébbitené az alsónak felvétele. Es e' léfzen.

I. Czikkelee e' mostani tanítáfunknak; a' mi Urunk csudálatos Meg-teszteléséről. II. Testben születéséről. III. Ezekből vett üdvösséges tanúságokról.

I. Ki fogantaték Sz. Lélektől. A' mi Urunknak csudálatos Meg-tesztelését a' Sz. Lélektől, nem úgy kell értenünk mint-

ha

ha csak egyedül a' Sz. Lélek munkálkodott-vólna a' meg-tesztelésben, és nem a' tellyes Sz. Háromság: mert jöllehet egyedül a' Fiu vette-fel az emberi természetet; mindazáltal mind a' Három Isteni személyek, az Atya, Fiu, és Sz. Lélek, e' Szentséges titokban munkálkodtak, a' hitnek ama' közönséges regulája szerént: *Opera Trinitatis ad extra sunt communia.* Hogy valamit Isten ő magán kívül a' teremtet-állatokban cselekeztik, közönséges cselekedeti az mind a' Három személynek. Hogy pedig a' Sz. Háromságban egyik Személy a' másiktól származik, ez az egy nem közönséges mind a' Háromnak: mert a' Fiu csak az Atyától születik; a' Sz. Lélek, az Atyától, és Fiutól származik. De ezen kívül, valamit Isten ő magán kívül cselekeztik, mind a' Három személy különbözés nélkül cselekeztik: és e' rend béli cselekedet az Isten Fiának meg-tesztelésé. Mindazáltal, szokása a' Sz. Irásnak, hogy a' minémű dolgok mind a' Három személynek közönségesek; azok közül kit egyiknek, kit másiknak tulajdonítson: ugymint a' mindenhatóságot az Atyának, a' bölcseséget a' Fiúnak, és a' szeteretet a' Sz. Léleknek. Mivel azért az Isteni meg-

D,

teste-

A' tellyes Sz. Háromság munkálkodott a' meg-tesztelésben.

A' Sz. Háromság külön cselekedeti közönségesek.

Mat. 1. 20.

A' Christg-ban egy személy. de két természet-

Joan. 1. 14.

mind a' két természetnek tulajdonságát megtartotta.

Miért a
Christus fo-
gantatása, a
Sz. Léleknek
tulajdonit-
tatik.

testesülés, kivált-képpen való szereteti
mutattya, mi-hozzánk az Istennek; ez
okból tulajdonítottatik a' Sz. Léleknek: és
ilyen értelemmel vallyuk itten, Urunk-
nak a' Sz. Lélektől fogantatását: *Kifogan-
taték Sz. Lélektől,*

Miképpen
lett.

KERDES. Miképpen lett ez a' csudála-
tos fogantatás? FELELET. Ebben némel-
lyek természet felett, némellyek a' termé-
zet erejéből lettek. Mert hogy a' B. Szűz-
nek tisztaságos véréből a' Christus teste
formáltatott, ebben emberi természetet
ismérünk: mivel közönségsen minden
embernek teste az ő anyjának véréből for-
máltaték. A' mi pedig ebben a' természe-
tet fellyúl-haladgya, az; hogy mihelta' B.
Szűz hitelt adván az Angyal szavának,
mondá: *Im az Urnak szolgálója, legyen né-
kem a' te igéd szerént.* Ottan mindgyárt for-
máltaték a' Christushnak Szentséges Teste,
férfiu-i mag nélkül; és ugyanazon szem-
pillantásban meg-eggyesítették vele az ő
Sz. Leleke tellyes malasztal, és bölcseség-
gel. Hogy pedig ez új, és csudálatos cse-
lekedeti volt-légyen a' Sz. Léleknek, ki
kételkedhetik benne? mivel a' természet-
nek rendi szerént, minden test férfiu-i
magból, és nem különben, hanem idő

jártá-

jártában formáltatik az ő anyjának mé-
hében; és bizonyos idő múlva ajándékoz-
tatik-meg Istentől okoskodó lélekkel. To-
vábbá, az-is itten csudálatra méltó, hogy
mihelyt lelke testével meg-eggyesült, az
Istenség-is mind a' kettőhöz kapcsolta-
tott; hoánét következik, hogy azon szem-
pillantásban, bizony Isten, és bizony em-
ber volt; és, hogy a' B. Szűz, Isten és em-
ber Anyjának valósággal mondatott: ugy-
mint ki Istent és embert fogadott méhé-
be: a' mint-hogy annak mondá őtet Er-
sébet, ki tellyes vala Sz. Lélekkel, mond-
ván: *Ude hoc mihi, ut veniat Mater Domini*
mei ad me? Honnét vagyon nékem ez,
hogy az én Uramnak Anyja jöjön én hoz-
zám?

Említők eléb, hogy mihelyt a' Chri-
stus fogantatott, mindgyárt az ő lelke tel-
lyes volt malasztal, és bölcsességgel. Ugyan-is,
nem úgy mint egyéb embereknek mér-
téssel; hanem olly bévséggel öntött Isten
minden malasztot az ő lelkébe, hogy mi-
minnyájan az ő tellyes voltából venniünk, ugy-
mond Sz. János. Jóllehet pedig Christus
Urunk lelkébe, az a' Lélek avagy malaszt
öntetett, mellyel a' Sz. emberek, Istennek
fogadott fiaivá lesznek. Nem szabad mind-

B. Szűz. I-
sten Anyja
valósággal.

Luk. 1. 43

Joan. 1. 43

Joan. 1. 16

Roma. 8. 15

azal.

Christ, ter-
mészet sze-
rét való, és
nem fogadot
fia Istennek.

60

I. Rész. III. Tanítás.

azáltal ötet, Istennek fogadott fiának mon-
danunk: mert ő természet szerént való
Fia Istennek.

Születése. B-
róimánknak
oka,

Lus. 2. 10.

ib. v. 14.

Gen. 22. 18.

Matt. 1.

II. Czikkele ez ágazatnak, és e' tani-
tásunknak, a' mi Urunk testben születé-
séről vagy on: *Születék Szűz Máriától.*
Melly nagy lelki vigasággal kellyen pedig,
e' Szentséges titokról elmélkednünk, je-
lenti az Angyal mondván: *Ecc'e evangelizo*
vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.
Imé nagy örömet hirdetek néktek, melly
lélzen minden népeknek. De az Angyali
fokaság-is, ugyan eztet gerjeszti szívünk-
ben, midőn ilyen képpen hallatik éne-
kelni: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax*
hominibus bonae voluntatis. Dicsőség magas-
ságban az Istennek, és e' földön bekeség
a' jóakaratu embereknek. Az-is pedig it-
ten kezdett bé'tellyesedni, a' mit régen-
tén igért vala Isten Abrahamnak: *Benedi-*
centur in semine tuo omnes gentes terra. hogy
az ő magyában meg-áldatnak, a' földnek
minden nemzetségi. Mert a' B. Szűz Ma-
ria (kit Isten Annyának vallunk, és tisz-
telünk, mivel olly fiat szült, ki Isten és
ember vala) David Királytól, az Abra-
ham-fiától hozta eredetét. "Es így a' Szűz
Máriának fia lőn, az a' meg-igért Nemes
mag-

A' III. ágazatról,

61

magzat, kiben meg-áldatnak minden nem-
zetségek.

A' mint-hogy pedig az ő fogantatása,
a' természetnek rendit meg-előzte, ugy
születése-is aztot f. lyúl-multa: mert ugy
születék Annyától, hogy annak tisztasá-
gos szűze-ége éppen meg maradna. Mi-
képpen annak-utánna, ki-jőve a' bé-zár-
lott koporsóból, annak pecsétit meg nem
szegvén; és ajtók be zárva bé-méne Ta-
nitványihoz, ten mi töredéket azon nem
téven. Es, (hogy a' szemünk előtt forgó
hasonlatosságot el ne hadgyuk) miként a'
nap sugári, a' tiszta üveget által-hattyák,
de meg nem sértek; ugy, és sokkal csu-
dálatosban ki-jőve ő, Annyának Szűz mé-
héből, ennek minden sérelme, és bonta-
kozása nélkül. Ez pedig a' Sz. Léleknek
erejéből lett, ki a' Fiúnak fogantatásában,
és születésében, olly gondot vifelt a' B.
Szűzre, hogy ő neki gyümölcsöt-is adna,
's örök szűzeségét-is meg-tartaná.

Mivel-hogy pedig ennyi csudálatos, és
titkos Szentségek legyenek, a' mi Urunk
fogantatásában, és születésében, akarta
Isten ezeket sok példákkal, és Proféták
jóvendőlésivel, még a' régi időben-is je-
lenten. Es azért a' Sz. Doctrok értelme
sze-

B. A'sz. sze-
zesége éppen
maradott.

Hasonlatos-
ságok.

Példák.

szereint, ezt jelentette ama' Szent hely aj-
tája, melyet Ezechiél bé-zárva látott,
Eze. 44. 2.
V. Hieron.
ad Patrarch.
mellyen férő által nem ment, hanem az
Izraélnek Ura Istene. Ezt jelentette Da-
Dan. 2. 34.
nielnél ama' kő, melly kéz nélkül alá-
bocsátkozik a' hegyről, és igen nagy hegyé-
lőn, és bé-fogá az egész földet. Ezt je-
Num. 17. 8.
lentette az Áron veszfjeje, melly egye-
dül az Izraél Fejedelmének veszfjei közül
Exo. 3. 2.
meg-virágozék. Ezt jelentette a' csipke-
bokor, mellyet Moyses látot hogy égne,
de meg nem emésztenék. Erről szölt
vala Iſaiás: *Ecce Virgo concipiet, & pariet Fi-*
lium. Hogy a' Szűz méhében fogad, és
Fiat szűl.

De az Evangeliomban is, nagy szépen
előnkbe-adgya Isten, ennek a' csudálatos
meg-tesztelésnek, és születésnek hiſto-
riáját, a' mint bévséges beszéddel le-irta
Sz. Lukács első, és második részében, a'
mi vigasztalásunkra, és tanúságunkra.
Lásfluk azért.

Tanúságok
lelki épüle-
tünkre.

III. Micsoda tanúságokat vehetünk e-
zekből, lelkünk épületre; és mi-némű
nagy hasznaink legyenek nekünk, a' mi
Urunk meg-tesztelésének elmékedésé-
ből. Leg-elsőbben is, azt kell gyakorta
elménkben fogatnunk, hogy Isten az, ki

az

az emberi testet fel-vette, és azért szűkség,
hogy őtet alázatos szível tisztellyük, és i-
mádjuk; és ő néki ilyen nagy jó-téte-
ményiért, mellyeket velünk meg-teszte-
sülése által közlött, nagy buzgó szível há-
lakat adgyunk. Másodszor, az-is nagy
vigasztalásunkra lehet, ha meg-gondol-
lyuk, miért akart ő emberre lenni? tud-
n' illik hogy mi emberek *Isten fiaivá lennünk.*
Oh nagy méltóság! oh Istennek hozzánk
való ki-mondhatlan nagy szereteti! *Videat*
qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij
Dei nominemur, & simus. Látsátok ugy-
mond Sz. János, minémű nagy szeretet
mutatta mi hozzánk az Atya, hogy I-
sten fiainak nevezteflük, és legyünk is.

Harmadik tanúságunk e' lehet, hogy
magunkat az ő példájára meg-alázzuk.
Ugyan-is mi lehet mi-nekünk használá-
tossab a' kevélységnek meg-törésére, mint
ha gyakorta meg-gondoljuk, hogy Isten
annyira magát meg-alázta, hogy az em-
berekkel az ő dicsőségét közöllye, és az
emberek erőtlenségét magára fel-vegye?
hogy az Isten emberré legyen, és a' *kit*
Menyben az. Angyalok imádnak; e' földön az
emberek szolgálattára születtesék? Ha
azért Isten ezeket cselekeflzi mi érettünk,

mit

2.
méltóságnak
isméreti.
miért akart
emberre
lenni.

Joan. 1. 12.
1. Joan. 3. 1.

3.
Alázatos-
ság.

Pfal. 96. 2.

mit nem illik nekünk-is cselekednünk, hogy néki szolgályunk? Látsatok hivek, melly szép tanuságot ad mi nekünk az alázatosságra a' születet Christus Jesus, még minek-előtte szollani kezdgyen: imé szegénységben, és jövevényi állapotban születik az istállóban, közép télben, és hitván posztóba takartatván, a' jászolyban helyeztetik: mellyről Sz. Lukács így ír:

Luc. 2. 6. 7.

Lőn pedig, mikor ott volnának, bé-telének a' napok hogy szűlne, és szűlé az ő első-szűlött fiát, és be-takará őtet pólákba, és a' jászolyba fekteté; mert nem vala nekik helyek a' szálláson.

Psal. 49. 12.

Mat. 8. 20.

Oh nagy alázatosság! oh nagy szegénység! hogy a' kié a' föld kereksege, és annak teljessége: Itten még csak a' *sincs*, hova fejtet bajsana. De vallyon miért jutott ilyen nagy szegénységbe, a' ki mindenekkel bír? Mi-érettünk, keresztyének, hogy minket meg-gazdagitana: azért alázá-meg ennyire magát, hogy minket fel-magasztalna. Oh nagy méltósága a' Christus által az emberek méltósága, hogy az Isten emberré lenne! és immár méltán dicsekedhetnénk, mondván; hogy az Isten Fia, a' mi csontunk, és a' mi testünk; melly az Angyaloknak nem engettetett, hogy Isten Angyali természetet venne magára. Nuf-

quam

quam Angelos apprehendit, sed semen Abraha. Habr. 2. 16. Ugy mond Sz. Pál.

Negyedik tanuságunk; hogy ne tagadgyuk-meg mi ő tőlle (miként a' ^{4.} *szívünket* *adgyuk.* *adgyuk.*) a' mi szívünknek hajlékát, mellyben születtsék lélek szerént Sz. malasztya által: mert ezt kívánnya ő mi-tőlünk; *Fili prabe* Prov. 23. 26. *mibi cor tuum.* A' Bölcs által mondván; Adgyad nékem fiam a' te szivedet. Vég-tére, szükség, hogy miként ő a' Sz. Lélek erejéből, a' természet rendi felett emberré lett, és születet; úgy mi-is, *nem vérből,* Joan. 1. 13. *sem a' testnek akarattjából, hanem az Istenől születtesük:* és azután, mint új teremtet. "Gal. 6. 15. állat" a' léleknek ujságában járjunk: "és azt" Rom. 6. 4. a' Szentséget, 's lelkünknek épségét meg-örizzük, melly illeti azokat, kik az Istennek lelke által ujonnan születtek.

VII. TANÍTÁS.

A' Negyedik ágazatról.

Kinzaték Pontius Pilátusnak alatta, meg- S. Jacobus. *szenteték, meg-bala, és el-temetteték.*

MElly szükséges legyen ez ágazatnak ismérleti, és gyakor emlékezet, jelenti az Apostol, ki

E

ma-

ges.

1. Cor. 2. 2. maga felől mondgya, hogy *egyebet nem tudott, hanem a' fel-feszített Christus Jeshu*. Ebben volt néki minden öröme, gondolatya, elmékedése. Nékünk-is azért erről legyen lelkünk vigasztalására, és épületire gyakor elmékedésünk; melyet három részre oszthatunk.

I. A' Christus Kinnyáról, és fel-feszítéséről. II. Az ő haláláról, és eltemetéséről. III. A' Christus szenvedésének gyümölcseiről.

I. *Kinzték Pontius Pilatusnak alatta, megfeszítették.* Az az; midőn Pontius Pilatus, Tiberius Romai Császár parancsolatyaiból, a' tiszt-tartóságot viselné Judæaban, akkorlón édes Idvőzítőnknek a' keresztfeszítése: ki minek utánna meg-fogták, csufoltaték, sok boszú-ágokkal és kinokkal illették, az után fel is feszítették; és a' Kereszt-fán mi-érettünk Sz. Vérért ki-ontá, és Sz. Lelkét ki-bocsátá. Nem csak testben pedig, hanem lélekben-is, nagy fájdalomakat, és szomorúságokat szenvedett: "Mert jöllehet az Isteni személlyel meg-eggyesült ugyan ő benne az emberi természet; mindazáltal szintén úgy szenvedte a' kinszenvedésnek kefévét, mintha meg nem eggyesült-vólna:

Christus lélekben-is szenvedett.
"Mat. 26. 38.
Inf. fol. 74.

mi-

mivel az egy személyben mind a' két természetnek tulajdonsági meg-maradtak. "Lásd VI. Es azért a' mi halandó, és szenvedendő vala, halandó és szenvedendő marada; a' mi pedig halhatatlan, és szenvedhetetlen, ugymint az ő Istensége, az-is ezen tulajdonságit meg-tartotta.

KERDES. Miért akart a' Kereszt-fán halált szenvedni? FELELET. Az Istennek tanácsából lett ez-is; hogy tudn'illik, a' bűnét a' halál származott vala, ugyan onnét az élet fel-támadna. Mert a' kigyó a' fán győzte-vala-meg az elsőszüléket; és azért a' fán kell-vala néki-is meg-győzetni Christus Urunktól. Továbbá, olyan halált választá magának, mely az emberi nemzetnek meg-váltására, alkalmatosabbnak láttatnék; olyan vala pedig a' Keresztnek halála; ugymint leg-gyalazatosabb, és szidalmatosabb: mert nem csak a' pogány nemzeteknél tartatott bűncseletségnek a' kereszt-büntetése; hanem a' Moyses törvényében-is átkozottnak mondatik, a' ki a' fán függ.

Historiáját pedig e' szentséges Szenvedésnek, tudom, egynéhányszor hallottatok: Miképpen tudn'illik Christ9 Urunk Judástól, kinek lábait kevéssel az előtt

Lásd VI. Tanit. kezdetiben.

Miért akart a' keresztfán meg-halni.

Prof. missa de S. Cruce,

A' kereszti büntetése bűncseletség volt.

Deu. 21. 23.

E 2

meg

meg-mosta-va, és ötet szentséges testével, vérével táplálta vala) el-árulták; a' Getsemani kertben, a' vitézekről megfogták; hamis tanuktól vádolták; halálra sentenciázták; és vég ére, sok kinok, szidalmak, és pökdözések után, a' magas Keresztre fel-feszítették: a' mint meg-irták ezeket a' Sz. Evangelisták. Oh Istennek csudálatos bölcsesége, és gondviselése! Hogy midőn az Istennek bölcseségében meg nem ismerte a' világ, a' bölcsesség által az Isten: teített Istennek, hogy a' mi e világ előtt bolondság vala, az által üdvözítendő a' hívőket. Tudn' illik a' fel-feszítettett Christus által: melly dolog a' világ fiai előtt bolondságnak tartatik vala: azért mondgya Sz. Pál: *Prædicamus Christum Crucifixum* Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. Mi, a' meg-feszítettett Christust prædikállyuk; a' Sídóknak botránkozást ugyan, a' pogányoknak pedig bolondságot. Mert ugyan-is, világ szerént ki foghatná-meg, hogy a' mi üdvösségünk a' Kereszten függene, és attól, a' ki azon függött?

Nem csuda azért, hogy a' Proféták a' Christus halála előtt, és az Apostolok annak utánna, oly igen munkálódtak benne,

ne, hogy eztet az emberekkel el-hittessék. Es a' mi a' Profétákat illeti, sok vönaelé-hozni, a' miket az Isten Fia haláláról jövendőtek. Nevezet szerént a' Koronás Proféta minden fő titkait a' mi váltáságunknak az ő Soltáriban bé-foglalta. Isaiás pedig olly világosan irt felőle, hogy a' mint Sz. Jeronymus mondgya, inkább lattatik meg lett dologról históriát írni, hogy sem a' jövendőről profétálni. Példákkal-is pedig Isten ő Sz. Felsége, az ő Sz. Fiának Kin-szenvedését, és halálát jelentette: ugymint az ártatlan Abel halálával, kit a' bátyja irigységből meg-öle. Ezt példázta az Isaiás áldozattya-is, ki maga vállain viszi-va *ligna holocausti*, az éppen-égő áldozatra-való fákat, midőn meg-öletésre vitetnék. Ezt példázta továbbá, ama' bárány, mellyet a' sidók, midőn Egyiptusból ki jönének, fel-áldoztak. Ezt példázta még-is, a' réz Kigyó, mellyet Moyses a' pusztaiban fel-emelt, hogy a' meg-sebhektek reá tekintvén, meg-gyógyíttatnának.

II. *Meg-halál, és el-temette-ék.* Nincsen ok-nélkül, hogy külön részben adatik előnkbe, kin-szenvedése, és fel-feszítése után, a' Christus halála: mert voltak, kik

Profetiák.
Pf. 2. & 21.
& 68.
Isa. 53.

Hieron. epl. ad Paulin.

Példák.

Gen. 4. 8.

Gen. 22. 6.

Exod. 12. 9.

Numb. 21. 9.

Joan. 3. 14.

tagatták az 'ő halálát a' Keresztfán. Kik ellen vallyuk mi itten az Apostolokkal, hogy a' Christus, ugyan valósággal megholt. Nincs-is pedig itten semmi kétkedésnek helye: mert mind az Evangelisták egy értelemmel írják, hogy Sz. lelkét ki-bocsátá; meg bala. Effelett, mivelhogy a' Christus igaz, és bizony ember volt, bizonyval meg-is holt, midőn szentséges lelke testétől el-vált: mert ez értetik a' halálón. *Illett pedig a' meg-testesült Isten Fiának meg-halói, hogy a' halál által el-rontaná azt, kinek a' halálón volt birodalma, az az, az ördögöt, és meg-szabadítaná azokat, kik a' halál felelme-miatt a' szolgálat alatt valának.* De itten jól e'zedbe vegyed, hogy noha Urunknak szentséges lelke el-vált testétől; de Istensége el nem vált se testétől se lelkétől, hanem testével meg-maratt eggyesülve a' koporsóban, és lelkével alá-tzállott poklokra. *Lásd aláb VIII. Tanit. I. Cikkben.*

Továbbá, az-is a' Christus halálában kivált-képpen-való elmélkedésre méltó, hogy nem kétkelésből lett, hanem szabad akaratból; mikor tudn'illik ő akarta; a' mint régen Ijaiás meg-mondotta: *oblatus est, quia ipse voluit.* Meg-áldoztatott,

ugy-

ugymond, mert ő akarta. ő maga-is Urunk, kinfzenvedésének előtte így szóltott erről: *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso.* En le-tésem lelkemet, hogy ismég fel-vegyem azt. Senki el nem vésztazt tőlem: hanem én-tésem azt le-magamtól. Innét, mikor Herodes incselkednék az ő élete ellen, monda: *Eredgyetek, és mondgyátok meg annak a' rókának: imé ördögököt űzök, és gyógyítok ma, és holnap, és harmad nap el-végeztetem.* Mindazáltal szükség nekem ma, és holnap, és a' következendő napon járnom: mert nem vesztet-el a' Proféta Jerusálemen kívül. Ezek így lévén, 'ah ki volna már az a' kemény szívű, ki ezektől nagy háladáfra nem indíttatnék! mert ha valaki érettünk nagy kinokat szenvedne ugyan, de nem akarattyából, hanem kétkelésből, nem igen nagy jó-téteménynek tartanók; de ha szabad akaratyából kint halált szenved, mellyet el-kerülhetett volna, e' bizonyára olly nagy jó-téteménynek neve, hogy minden háladásnak tehetségét fellyül-mullya: mellyből a' Christus Jესusnak, mi-hozzánk kivált-képpen-való nagy szeretetét, és meg-mérhetetlén érdemét jól meg-ísmérhettyük.

E 4

Im-

Christus valósággal megholt.
Mat. 27. 50.
Mar. 15. 37.
Luc. 23. 46.
Joan. 19. 30.

Hab. 2. v
10. 14. 15.

Illett a' Christusnak meg-halói.

Istensége el nem vált holt testétől-ü.

Szabad akaratból holt-meg

Ija. 53. 7.

Joan. 10. 17.
18.

Luc. 13. 32.
33.

Hála-adás!

Temetése
Christusnak.

Immár pedig, hogy ötet el-temettete nek vallyuk, ebben valami külön részétez ágazatnak nem állattyuk; mivel ennek értelmében valami új nehézségünk nincsen: mert ha hiszszük, hogy a' Christus megholt, könnyen annak-is hitelt adharunk, hogy el-temettetett. Mindazáltal fel-tetett ez-is ez ágazatban, hogy inkább ne kételkedhesük halálában; mivel erősz bizonyosságunk valakinek halálában, ha temetése próbaltatik. Míképpen pedig, és hol lett-légyen temetése Urunknak, meg-irták az Evangelisták. "Es jöllehet el-temettetett ugyan, de szentséges teste semmi rothadást a' koporsóban nem szenvedett; a' mint a' Profeta-is meg jövendőlte-vala mondván: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Nem égeded a' te Szentedet rothadást látni.

Ezek így lévén, illik immár azokról-is szölnanunk, melyekből a' mi Urunk szenvedésének ki-mondhatatlan nagy-voltát jobban meg-ismérjük. Es leg-előbben-is azt kell meg-gondolnunk, ki-csoda az, a' ki ezeket szenvedte: tudn'il-lik az Isten Fia: *kit Isten minden javainak örökösévé rendelt*; kinek méltóságát elménkel sem foghattuk-meg, nem-hogy nyel-vün-

vünkel ki-magyarázhatnak. A' szenvedett, (de embersége szerént) ki által mindenek teremtetek: Nem csuda azért, ha az ő szenvedésén az egész alkotmány meg-indult, és némű-némű-képpen változást szenvedett. Mert, a' mint az Evangelisták írva hatták, a' föld meg-indult, a' kő-sziklák meg-repedeztek, az egész föld-felett sötétség lett, és a' nap meg-homályosodott. Ha azért a' néma, és érzékenység-nélkül való állatok, az ő Teremtőjök halálán sírtak; mentől inkább il-lik nekünk azon keservesen zokognunk?

Másodszor azt-is eszünkbe kell vennünk, mi okért szenvedte édes Idvőztünk ezeket: tudn'illik a' mi bűneinkért, melyeket világ kezdetitől-fogva mind eddig, és ennek utánna egész világ végezetig tettek és téstnek az emberek; hogy azokért az ő Sz. Attyának eleget tégyen. Sőt, a' mi nagyobb, nem csak a' bűnösökért, hanem a' bűnösöktől-is szenvedett: mert minden kinnyainak szerzői, és nevelői voltak a' bűnösök. Es e' véteken mind részesek azok, kik a' bűnbe gyakorta viszsza-esnek: mert holott a' mi bűneink hozták Christus Urunkat a' keresztre, bizonyára a' kik a' bűnben hever-

E s

nek,

a' mi bűne-
inkért szen-
vedett.

mi voltunk
szerzői kin-
nyainak.

Hebr. 6. 6.
nagyob a mi
vétünk a
szűkösnél.
1. Cor. 2. 8.

nek, ujonnan, a' mi rajtok áll benne;
fel-feszítik ő magoknak az Isten Fiát. Melly
vétek annyival súlyosabb mi bennünk,
mint a' szűkösnél; hogy ők az Apostol bi-
zonyítása szerént, ha meg-ismérték volna,
soha a' dicsőségnek Urát fel nem feszítették vol-
na. Mi pedig ismerni vallyuk őket, még-
is cselekedetünkkel tagadgyuk, és ujon-
nan fel-feszittyük. oh nagy vétek!

Lélekben-is
szenvedett.

Harmadszor, illik azt-is elmélkedésbe
vennünk, hogy nem csak testben, de lé-
lekben-is iszonyatos fájdalmakat szenv-
dett. Testben ugyan; mert nem volt ab-
ban olly rész, melly a' fájdalmaktól üres
lett volna: lábai, és kezei vas szegekkel
a' Kereszthez szegezettek; feje tövisek-
kel liggattatott; orcája pökdősésekkel,
és arczul csapásokkal illettetett; az egész
teste kemény ostorokkal szaggattatott:
ugy hogy méltán mondotta felőle Iffaiás:

Iffai. 1. 6.

*Aplanta pedis usq; ad verticem capitis non est
ineo sanitus.* Hogy tetétől fogva talpig nin-
csen épség ő benne. Lelkében pedig melly
igen szenvedett, eléggé jelentima' szök-
kal: *Tristis est anima mea usq; ad mortem.*

Mat. 26. 38.

Szomorú a' lelkem mind halálig: a' Ke-
resztán pedig, a' nagy szomorúságnak
miatta, keservesen kiálta Sz. Attyához,
mond-

mondván: *Deus meus Deus meus, ut quid
dereliquisti me?* En Istenem, én Istenem,
miért haddal-el engem? Egyéb Szentek-
nek adatott lelki vigasztalás, melly az ő
kinnyoknak keservét enyhitené: *Repletus
sum consolatione, superabundo gaudio in omni
tribulatione nostra;* azt mondgya Sz. Pál,
hogy minden háboruságiban bévelkedett
örömmel, és vigasztalással. De édes Ildvö-
zítők, az ő kin-szenvedésének keferő
pohárát, semmi édesfességgel enyhíteni nem
akarta; hogy az emberi természet, mellyet
értünk fel-vett-va minden kinokat meg-
költölna; nem külömben, mintha csak
ember, és nem együtt Isten lett volna.
Oh ki-mondhatatlan nagy volta a' mi U-
runk szenvedésének!

Christy kin-
szenvedése-
nek bajzmai

III. A' vagyon már hátra, hogy an-
nak gyümölcst, és hasznait meg-tekint-
csük. Első azok-közü az, hogy a' mi
Urunk Kin-szenvedése, a' büntől való
meg-szabadulásunk lón mi-nékünk: mert
meg-mosott minket a' mi bűneinkből az ő vére
által, azt mondgya Sz. János. Második, hogy
az ördögnek kegyetlen birtokából minket
ki-vett: mert ő maga mondotta: *most va-
gyon e' világ ítéleti: most e' világ fejedelme ki-
vettetik.* Es én ha fel-magasztaltatom a' föld-
idő,

ibid. 27. 46.
supr. fol. 66.

2. Cor. 7. 4.

Apos. 1. 6.

Joan. 12. 31.

ízl, mindeneket magamhoz vonszok. Harmadik; a' büntetésért, melyet bűnünkkel érdemlettünk-va eleget tett, és megfizetett; *adós levelünket is el-írlá: de lens quod adversus nos erat obographum decreti.* azt mondgya Sz. Pál. Negyedik; mi-nénk az Atya Istent meg-engesztelte, és minket ő véle meg-békéltetett. *Midőn el-lenségi volnánk,* ugymond Sz. Pál, *meg bé-kéltettünk az Istennel, az ő Fiának balála által.* Ötödik; A' menny-ország ajtaját, melyet az emberi nemzetnek közönséges bűne bé-zárlott-va; Sz. vére által meg-nyitá: *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in Sanguine Christi.* Bizodalmunk vagyon, ugymond az Apostol, a' Szentek bé-menetelében, a' Christus vére által. Oh drága nagy sok hasznai a' mi Urunk Szenvedésének! mélyet azok nyernek-el, kik a' Christustól rendeltetett Szentségek által meg-tisztittatván, hittel, reménységgel, és szeretettel ékefittetvén, a' Christus Jé-sus kin-szenvedésében részesülnek.

KERDES. Honnét érdemlette nekünk a' Christus kin-szenvedése ezeket a' jokes? FELELET. Elsőben onnét: mert tellyes e-lég-tétel volt a' mi bűneinkért; sőt ugyan fellýül haladta a' mi adótságunkat. Másod-

Christus
szenvedése
tellyes elég-
tétel.

fodszor onnét: mert igen kedves áldozat *kedves ál-
dozat.* volt Isten előtt; melyet midőn a' Fiu a' Kereszt-fának óltárán bé mutatott, az Atya haragját és botzonkodását meg-engesztelte. Mellyről az Apostol így szól: *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Christus szeretett minket, és ön-nőn magát adta érettünk ajándékul, és áldozatul az Istennek gyönyörűséges il-latra.

Végtére, az elé-számlált jó-téteménye-ken kívül, az-is adatott nekünk a' mi U-runk Kin-szenvedése által, hogy ebben minden jószágos cselekedetekre példa a-datik előnkbe; ugymint a' békeséges-tű-résre, alázatosságra, szeretetre, szelidség-re, engedelmeslégre, és álhatatosságra, nem csak a' fájdalmak szenvedésében, hanem még a' halálnak-is fel-vételében az igazságért: úgy hogy bizonynyal mond-hattuk, hogy valamenyi parancsolato-kat adott nekünk szóval életünk formá-lására, mind azokat cselekedettel-is, Kin-szenvedésének idején ő magában ki-ábrá-zolta.

Es ezek, a' miket édes Idvóztónknak kefersen kin-szenvedéséről, haláláról, és teme-

Ephes. 5. 2.

példa né-
künk a' jó-
szágos cse-
lekedetekre.

temetéséről, kelle röviden meg-magaráznunk. Oh ha ezeket szüntelen elménkben forgatnók, és a' mi Urunkal szenedni, meg-halni, és el-temettetni tanólnánk! hogy azután új életre ő-vele fel-támadván, az ő irgalmaságából méltók lehernénk az örök dicsőségben részesé lenni! *Amen.*

VIII. TANITAS.

Az ötödik ágazatról.

S. Thomas.

Szálla-alá poklokra, harmad napon halottaiból fel-támadá.

A' Christus Kin-szenvedése, halála, és el-temetése után, szükség a' Keresztyén népnek azt-is tudni, melly diadalmas, és dicsőséges volt-légyen fel-támadása. Danielről olvassuk, hogy fokkal nagyobb becsületben tartott, minek-utánna az orosz lányok veréből minden sérelem-nélkül ki-jött volna, hogy sem az előtt: Így édes Idvőzítőnknek fel-támadása olly dicsőséges volt, hogy fokkal nagyobb becsületet, és tisztetletet venne fel-támadván, hogy sem vesztett-va, gyalázatos halállal meg-

Dicsőséges volt fel-támadása,

hal-

halván. Ha azért a' mi Urunknak kefer-ves Kin-szenvedése, és halála szomorúságot indított az áitatos hivek szívében, fokkal nagyobb vigasztalást szerez abban dicsőséges fel-támadása: mi-is azért a' mi vigasztalásunkra beszélgefsünk erről e' mostani tanításban, ilyen rend-tartással.

I. Melly dicsőséges volt-légyen a' diadalom, mellyet, az ördögöt meg-győzván, és a' poklokat meg-pusztítván, magával hozott. II Melly dicsőségesen halottaiból fel-támadott. III. az ő fel-támadásának hasznos, és szükséges voltáról.

I. Fel-tett czikkünk ez ötödik ágazatnak első részét foglalja magában: *Szálla-alá poklokra.* az az; minek-utánna Christus Urunk a' Kereszt-fán meg-holt, Széges lelke alá-szállott poklokra, és mind addig ott maradt, míg az ő teste a' Koporsóban fekütt. Azt-is vallyuk pedig ez igékkel, hogy a' Christusnak azon-egy személye, azon időben poklokra-is alá-szállott, s a' koporsóban is meg-maradt. Ne-is csudállyá pedig senki ezen mondatunkat: mert a' mint fellyeb is tanítók, jöllehet az ő lelke testétől el-vált a' halál által, de Istensége soha el nem vált se testé-

poklokra alá szállott.

VII. Tanításban II. czikkben.

S. Joan. Da-
mascenus. testétől, le lelkétől, á' szerént, a' mint Da-
mascenus Sz. János mondgya: *Quod se-*
mel assumpsit, nunquam dimisit. A' mit egy-
szer magára fel-vett, soha azt az Ige el
nem bocsátotta, mindenkör magával eg-
gyesülve-tartotta.

Poklokó mit
értünk. KERDES. Mit kellitten a' poklokön ér-
tenünk? FELELET. Nem a' koporsót, a'
mint némelyek gonoszul, és tudatlanul
vélekedtek: mert immár a' negyedik ága-
zatban a' Christus temetéséről vallást tet-
tünk; és azért nincs oka, miért ugyan
azont más ágazatban-is, (és ugyan ho-
mályosab beszéddel) másodszor fel-ten-
nék a' Sz. Apostolok, kik a' Keresztyéni
Hitnek ágazatit, minél rövidebben lehe-
tett, Sommába foglalták. Hanem a' föld-
nek alsó részeit kell itten értenünk, holott
azok a' lelkek tartatnak vala, mellyek
még a' mennyei boldogságba nem jutot-
tak vala, de várják vala a' Szabadítót, ki
őket önnan ki-hozná, és a' mennyeknek
bé-zárlott kapuit meg-nyitván, magával

Az ó Tör-
vényben né
nyílt volt
fel menny-
ország.
Hebr. 9. 8.

be-vinné. Mert a' mint Sz. Pál bizonyít-
tya, valainig az első Sátor az ó Testamen-
tom fenn állott, nem nyílt-meg a' Meny-
ország kapuja: *Non dum propalatum esse San-*
ctorum viam, adhuc priore Tabernaculo habente
statum.

statum. Felettéb-is meg nyílt volna pedig,
ha a' Christus el-jövele előtt való lelkek
bé-mentek volna. Ugyan ezent jelenti
másutt Sz. Pál, midőn Urunkat Elöl-já-
rónak nevezi, ki bé-ment előttünk a' leg-
belső titkos helyre. Ennél-is nyilvánban
szól, azt irván, *hogy reménységünk legyen az*
Isten házába menetelről, a' Christus vére által,
az uton, mellyet ő kezdett nekünk Tesse által.
Ha Christus kezdette ezt az útát, nem volt
ő előtte út, mellyen bé-mehettek volna
a' Patriarchák az Isten házába. Azért
mondgya Szent Jeronymus, hogy az
Urnak vére, volt Meny-ország kulcsa:
Sanguis Christi clavus paradisi. Christus ő-ma-
ga halála előtt azt mondotta, hogy *senki*
Meny-országba nem ment, hanem az Ember
Fia, a' ki Meny országban vagyon. De hogy
a' fel-tett kérdésnek feleletire térjünk,
azon értelemben veszik a' Sz. Atyák Sz.
Pál Apostolnak mondását, midőn azt írja,
hogy Christus a' földnek alsó részeire szál-
lott: *In inferiores partes terra. Inferiora terra,*
ugy mond Sz. Jeronymus, *inferius acci-*
pitur, ad quem Salvator noster descendit, ut San-
ctorum animas, qua ibi tenebantur incluse, se-
cum ad Caelos Victor abducatur. Az az; a' föld-
nek alsó részein poklokat értyük, hova

Christus nyi-
totta-meg.
Hab. 6. 20.

Hab. 10. 19.

ep. ad Dama-
scenum.
Joan. 3. 13.

Bizonysá-
gok.

Eph. 4. 9.

Idvôzitônk alá szállot, hogy a' Szentek lelkeit, mellyek ott rekesztve tartatnak. vala, magával menybe diadalmassan fel-vinné.

Melly értelemmel a' Sz. Irás-is fok helyeken él a' Pokloknek nevezetivel : *In nomine Jesu omne genu flectatur, Cœlestium, terrestrium, & infernorum.* A' Jesus nevére, ugymond, minden térd meg-hajollyon, mennyei-eknek, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdek. Sz. Péter-is így szólla egygyütt Christusról : *Quem Deus suscitavit solutus doloribus inferni.* Hogy ôtet fel-támasztotta Isten, meg-öldvân a' pokolnak fájdalmait.

Azt kel pedig itten eszünkbe-vennünk, hogy nem mondgyuk a' Credóban ; *Descendit ad infernum*, hanem *ad inferos* : nem pokolra, hanem poklokra : tehát jele hogy több poklok legyenek, és nem csak egy. Mellyek azok ? Egyik ama' sôtét tömlecz, mellyben örökké-való, és el-ölthatatlan tûzzel kinoztatnak az ôrdögökkel egygyütt, a' kárhozottak ; melly *Gehennának* is mondatik, és mélységnek, de tulajdon nevezettel *pokolnak* hivattatik.

Másik hely a' Purgatorium ; mellyben tûz által tisztittatnak, bizonyos ideig, a' hívek

hívek lelkei, mellyek valami bocsánandó moclokban találtattak, ki-mulások idein ; hogy meg-tisztittatván, az örök életre bé-mehessenek : mert *nihil coinquinatum*, semmi moczkos állat oda bé nem mehet. Erről mondgya Sz. Pál, hogy némelly ember *üdvözül*, de úgy mint tûz által az Ur napján : az az, a' más világon. Midőn mindeneknek cselekedetie az Ur napja meg-mutaltya, micfodás légyen, és munkáját a' tûz megprobállya. Lásd XII. Tanit. végén.

Harmadik hely az Abrahám kebele, a' vagy Lymbus ; melyben a' Sz. Atyák lelkei, Christus Urunk el-jövelele előtt tartatnak. vala ; és ottan érzékenység-béli fájdalom nélkül, várják. vala nagy ohajtozásokkal az emberi Nemzet váltságát. Kiket alá-fzálván poklokra, ki-fzabadita Christus Urunk ; és Purgatoriumból-is sokakat, a' mint Sz. Thamás az Angyali Doctor elmélkedik felőle.

Negyedik hely a' kisderek Lymbuffa ; kik tudn'illik keresztelelen, és az ó Törvényben, környül-metélelen holtak-meg : ide nem mondatik, hogy alá szállott-vólna Christus, sem pedig a' kárhozott lelkek tömleczébe : hanem csak a' más két

Philip. 3. 10.

Act. 2. 14.

Több poklok vannak

Mat. 25. 41.

Mat. 2. 29.

Luc. 16. 22. Purgatoriû bizonyítatik.

Apo. 21. 27.

1. Cor. 3. 15. Purgatorig ignis etiam Judæis fuit persequens. 1. Reg. 31. 13. Tob. 4. 18.

2. Mac. 12. 46. Lymbus vagy Abraham kebele.

Viglieg. in vita Christi Domin. fol. mibi 103.

poklokra, vagy alsó-részekre ; a' Sz. Atyák Lymbusába , és Purgatóriumba.

valósággal
szállott alá
poklokra.

Ne vélyyed pedig, hogy csak hatalommal, és nem valósággal szállot-vólna-alá poklokra az ő lelke : mert Sz. David valóságos alá-szállását jelenti amaz igékkel : *Non derelinques animam meam in inferno.* Nem hagyod az én lelkemet pokolban ; melyeket a' Profeta, a' Christus képében szö-
lött, azt mondgya Sz. Agoston.

Psal. 15. 10.

Aug. ep. 99.
ad Enodiū.

nem fogság-
ba szállott
alá, mint
mások.

Psal. 87. 6.

hanem hogy
azokat ki-
szabadítaná

Hogy pedig Christus Urunk poklokra szállott, semmi kisérség ötet ez iránt nem illeti ; sőt inkább innét Isten Fiának , és szabadítónak lenni próbáltatik : mert nem fogságba szállott , mint egyéb emberek ; hanem a' mint Sz. David énekli : *inter mortuos liber.* Szabados volt a' halottak között. Es, azért szállott-alá, hogy azokat a' Sz. Jamborokat meg-szabadítaná a' sötét fogságból, és unalmas várakozásból ; és nékiek, az ő Kin-szenvedésinek gyümölcseit osztogatná.

Ezek így lévén, lássuk immár, mely dicsőséges volt légyen, édes Ildvözítőnknek ilyen diadalma , midőn az ördögöt meg-győzvén , ragadományit el-vévén, a' poklokat meg-pusztította ; és a' Szent Atyákat, 's egyéb hiveket a' tömléczből ki-

ki-szabadítván , magával menybe-vitte. Oh bizonyára nagy dicsőségesen lettek mind ezek ! mert mindgyárt az ő tekinteti, gyönyörűséges világosságot adott a' sötétségben ülő foglyoknak ; és ama' kívánatos boldogságot, mely az Isten Izzene-látásában áll, ajándékozta nékik ; bétellyesítvén, a' mit a' Latornak igirt vala : *Hodie mecum eris in paradiso* ; hogy azon nap véle lenne paradicsomban : mert meg-mutatá néki Istenségét , melyben áll a' paradicsomnak boldogsága.

dicsőségesen
lett alá-
szállása.

Paradicsom-
ma változ-
tatta lym-
bust.

Ezt pedig a' hiveknek ki-szabadítását, régen jelentette Zacharias Profeta, mondván : *Tu quoq, in Sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Te is a' te Testamentomodnak vére-által, ki-bocsátottad a' te foglyaidat a' veremből, a' melyben nincs víz. Erről szö-ll az Apostol is amaz igékkel : *Es meg-fosztván a' fejedelemségeket, és hatalmasságokat, bátorságoson által-vitte, nyillván győzedelmesen dicsekedvén azokon önnön-maga által.* De hogy e' Sz. Titoknak erejét jobban meg-értsük, azt kellefzünkbe-vennünk, hogy a' Christus halála nem csak azoknak használt üdvösségekre, kik az ő el-jövele után születtek, és születnek e' világra ; ha-

Zach. 9. 11

Colos. 2. 15.

A' Christus
bálála A-
dám-tól fog-
va minde-
neknek
használt.

nem azoknak-is, kik ő előtte Adámtól fogva vóltanak. Annak-okáért, minek-előtte ő halált szenvedne bűneinkért, és fel-támadna igazulásunkért, soha senkinek a' Meny-ország kapui nem vóltak fel-nyitva; hanem az Isten-felő jámborok lelkei, midőn e' világból ki-multak, vagy az Abrahám kebelébe vitettek, vagy pedig (a' mint most-is történik azoknak, kik még valami ideig-való büntetésre kötelel-sé maradnak) a' Purgatorium tűzében tisztítottak.

Második o- A' Sz. Atyák szabadtatásá-kivül, más
ka poklokra oka-is lón, miért Christus Urunk alá-száll-
alá-szállá- lott poklokra, hogy ott-is, miképpen
sának. menyben, és e' földön, az ő erejét és ha-

Philip. 2. 10. talmát meg-mutassa; és hogy az ő nevében
minden térd meg-bajoljon, menyezőeknek, föld-
dieknek, és föld-alatt valóknak térdek. De hogy
ezt az első czikkelt be-fejezzük: oh ki ne
csudálná, és magasztalna, az Istennek ki-
mondhatatlan nagy jó-vóltát az emberi
nemzethez! ki nem csak keserves kíno-
kat, és halált szenvedett érettünk; hanem
alsó részeit-is a' földnek akarta által-hat-
ni, hogy az ő-néki kedves lelkeket onnét
ki-szabadítaná, és az örök boldogságba
vinné.

II. Harmad napon halottaiból fel-tamada. Azt kívánnyá tőlünk az Apostol, hogy a' Christusnak dicsőséges fel-támadásáról emlekezzünk: *Memor esto Dominum Jesum Christum resurrexisse à mortuū.* Ez-is az ötödik ágazatnak második része ugyan azt adgya előnkbe; mellynek értelme somma szerént ez, hogy minek utánna Christus Urunk pénteken kilencz óra-kor, a' Kereszt-fán Sz. lelkét ki-bocsátotta, és azon nap este Tanítványaitól el-temettetett, kik Pilatus engedelméből le-tévén testét a' Kereszt-fáról, a' közel-való kertben új koporsóba tévék aztot. Azután harmad nap, ugyan mint Vasárnapon jó reggel, az ő lelke meg-inten testével meg-eggyesült, és így az életre, mellyből a' halál által ki-ment-
vala, visszajött, és fel-tamadott.

Ez pedig az ő fel-támadása, nem úgy történt, mint egyebeké, mástól; hanem a' maga tulajdon erejéből: melly soha senkinek nem engedtetett, hanem az Istennek mindenható ereje mellett meg-maradt; a' mint az Apostolnak ama' szavai-ból értyük: *Esse crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei;* Noha meg-feszítet-
tet az erőtlenségből; de él az Isten erejéből. Melly mivel-hogy a' Christus testé-

2. Tim. 2. 8.

Fel-tamado
tulajdon e-
rejéből.

2. Cor. 13. 4

tól a' koporóban, se lelkétől midőn poklokra szállott, el nem vát: azért Istene erő maradt az ő testében, mellyel ísmét lelkéhez foglaltsék; és lelkében, mellyel a' testhez vízontag vízfsza-térjen; és így maga erejéből támadott-fel a' Christus. Mellyről ő maga-is bizonyságot tett-va, mondván: *Ego pono animum meum, ut iterum sumam eam*; Le-tészem lelkemet, hogy ísmég fel-vegyem azt. Hatalmam vagyon annak le-tételére; és ísmég hatalmam vagyon annak fel-vételére. Ezent jelenti Sz. Jánosnál ama' homályos beszéddel: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*; Bontsátok-el, ugymond, e' templomot, és harmadnapra fel-állatom azt: Mellyet, jöllehet a' sídók nem értének; de nekünk Sz. János meg-magyarázott, mondván; hogy

Joan. 10.
v. 17. 18.

Joan. 2. 19.

ibid. v. 21.

1^a Ath. 2. 24.

Rom. 8. 11.

Jöllehet pedig a' Sz. Írásban olvassuk azt-is, hogy Christus az Atyától támasztatott-fel; "de ezt ő rólla, ugy-mint emberről kell értenünk; a' mint hogy vízontag ama' mondások, mellyek ötet maga erejéből jelentik fel-támadotnak-len-ni, illetik ötet ugymint Istent.

Továbbá, a' Christus fel-támadásában

az-is

Christus többé meg nem hal. fel-támasztattak: "Mindazáltal elsőnek mondatik ő a' fel-támadásban. *Primogenitus ex mortuis. Coloss. 1. 18.* A' halottak közül első-szülött, ugymond, Sz. Pál. *Primitia dormientium*; és első fengéje az el-aluttaknak. Mert valakik előtte fel-támadtak, kötelelek voltak ísmét meghalni; de ő ugy támadott-fel halottaiból, hogy már meg nem hal, a' halál ő-raja többé nem uralkodik, azt mondgya Sz. Pál.

III. Szükséges voltát a' Christus fel-támadásának a' mi illeti, annak ilyen okait talállyuk. I. Hogy az Isten igazsága nyilvánkoztatnék; kinek hogy a' Christus engedelmes lenne, meg-álázta magát a' keresztnek halálaig; és azért illet, hogy a' fel-támadás által dicsőségesen fel-magasztaltatnék. II. Hogy a' mi hitünk meg-erősítetnék, melly nélkül igazulásunk nem lehet: ugyan-is erős bizonyságunk nekünk, a' Christust Isten Fiának hinnunk, hogy ő halottaiból fel-támadott maga erejével. III. Hogy remenségünk tápláltatnék: mert midőn a' Christus fel-támadott, nekünk-is remenséget nyújtott, hogy mi-is fel-támadunk. Mellyről az A-

Christus többé meg nem hal.

3 Reg. 17.

22. 4 Reg. 4.

34. & c. 12.

21,

1. cor. 15. 20.

Rom. 6. 9

Szükséges voltát fel-támadásának, és il-lendősege.

Philip. 2. 8.

1. Petr. 1. 2. postolok Fejedelme így szóllott: *Aldott az Isten és a' mi Urunk Jესus Christusnak Attya, ki az ő nagy irgalmasága; szerént ujonnan szült minket élő reménységre, a' Jესus Christusnak halottainból való fel-támadása által a' meg nem vesztendő örökségre.* IV. Hogy a' mi üdvösségünknek és váltságunknak titka el-végeződnék: mert Christus az ő halálával minket a' büntől meg-szabadított; fel-támadásával pedig ama' nagy jókat, mellyeket a' bűn által, el-vesztettünk vala, meg-adtanékünk. Azért mondgya Sz. Pál, hogy Christus kéz-be-adatott a' mi bűneinkért fel-támadott a' mi meg-igazulásunkért. Hogy azért semmi héa üdvösségünknek ne lenne; a' mint-hogy meg-hólt, úgy szükséges volt fel-is támadni.

Hasznái.

Ezekből pedig azt-is meg-ismérhetjük, melly hasznalatos legyen az hiveknek a' Christus fel-támadása: mellyekhez hozzá-adhattuk azt-is, hogy példánk mi-nékünk az ő fel-támadása; mellyre nézve mi-is régi bűneinkből fel-támadván, új életet vísellyünk; és az oda-fel-valókat, nem a' földiekéket keressük. Erre a' lelki fel-támadásra nem csak példát, hanem erőt-is adjának a' mi Urunk fel-támadása; a' mint az ő halála-is arra, hogy a' bűnőknek meg-hallyunk.

De

Rom. 6. 4.
Coloss. 3. 1.
Lelki fel-támadásunk-ra példánk, és segítők.

De vallyon micsoda jelei vannak bennünk ennek a' lelki fel-támadásnak? Jelenlenti Sz. Pál im-ez igékkal: *Ha ugymond, fel-támadatok a' Christussal, az oda-fel-valókat keressétek, a' hol a' Christus vagyon, az Istennek jobbján ülén.* Jele azért, hogy a' kik életeket, becsülleteket, gazdagságokat, &c. ott kivált-képpen kívánniak, a' hól a' Christus vagyon], azok ő véle fel-támadtak. Midőn pedig im-ezt-is hozzá-veti: *Az oda fel-valókról elmélkedgyetek, nem a' földiekről.* Más jelét-is adgya azon fel-támadásnak: mert a' ki mi jobban részes, örömeft elméjében forgattya; így a' kik léleken fel-támadtak, örömeft a' lelkiekben, és oda-fel-valókban elmélkednek. Oh dicsőséges Jესus! részesíts minket-is ezekben, a' te dicsőséges fel-támadásod által, Amen.

Jelei a' lelki fel-támadásnak.

Coloss. 3. 1.

a' ki mi jobban részes elméjében forgattya.

IX. TANITAS.

A' hatodik ágazatról.

Méne Mennyekbe, ül a' Mindenható Atya Istennek jobbjára.

S. Jacobus minor.

A' Koronás Profeta Sz. David midőn, tellyes lévén az Istennek lelkével, Urunk menybe-meneteleiről

Christus menybe-menetele örövendetes,

léről elmélkednék; nem csak maga örvende azon, hanem minket-is hí, annak a' dicsőséges diadalomnak örömmel, és tapsolással-való állására. *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: Ascendit Deus in júbilo*; Minden népek tapsoljatok, ugymond, kezetekkel: örvendezetek az Istennek, vigaságnak szavával: Fel-ment az Isten örvendezéssel. E' hatodik ágazat-is, a' mi Urunknak Menybe-menetelét adgya előnkbe; azért mi-is erről nagy lelki vigasággal elmélkedgyünk, ilyen rend tartással.

I. Urunknak Menybe-meneteléről.

II. Sz. Attyának jobbjára üléséről.

III. Minémű nagy jók áradtak mi-reánk ezekből.

*Emberségéből
illeti.*

*Christus I-
stenségével
mindenütt
jelen van.*

4. Re 2. 11.

Példák.

Dan. 14. 25.

I. Rőze azért ez ágazatnak azt adgya előnkbe, miképpen Christus Urunk elvégezvén a' mi váltáságunknak dolgait, a' menyiben ember, testben és lélekben felment menybe: mert a' menyiben Isten soha onnét el nem távozott; ugymint, ki Istenségével mindenütt jelen vagyon.

Csudálatos dolgot olvasunk Illyés Profetáról, ki tüzes szekérben az égbe ragadtatott; Habacuc Profetáról, ki Isteni erővel a' levegő-égben nagy megszíze földre vite-

vitetett. De sokkal csudálatosabb a' mi Urunknak Menybe-menetele: mert ő nem mástól vitetett, hanem önnön erejével ment-fel oda: Nem csak ugymint Isten, hanem ugymint ember-is. Mert jól lehet ez természet szerént-való erejéből emberségének nem lehetett; mindazáltal ama' természet-felet-való erő mellyel az ő lelke fel-ékesítettetett-vala, oda ingathatta testét a' hova akarta: teste-is pedig meg-dicsőítettetett lévén könnyen engedett az ingató léleknek.

KERDES. Miért akart Christus Menybe fel-menni, és nem itt e' földön ország-

lani? FELELET. I. Azért, hogy az ő testét melly a' fel-támadásban meg-ajándékozott vala halhatatlanságnak dicsőségével, illetve nem az alacson, és homályos földnek; hanem az magas, és fényes égnek lakó-hellye. II. Hogy a' mi üdvösségünkre nézendőket szerzené mi-nékünk menyben. III. Hogy meg-mutatná az ő országát nem e' világból lenni (minéműet a' sídók várnak-vala) mert e' világi országok mulandók, el-folyó gazdagsagokhoz, és testi erőkhöz támaszkodók: de a' Christus Országa lelki, és örökké-való; és az ő gazdagsági lelkiek: mellyek-

*Christus ut
Deus & ut
homo est,
sua virtute
ascendit.*

*Okai, 's il-
lendősége
menybe-me-
netelének.*

kel

kel azok gazdagittatnak bővebben az ő Országában, kik a' mik az Istené, azokat keresik szorgalmatosban. Mert lám Sz. Jacob-is bizonyította, hogy Isten *valasztotta a' szegényeket e' világon, gazdagokat a' hitben, és örökösít az Országának, melyet ígért Isten az őtet szeretőknék.* IV. Hogy mi-is őtet elménkel, és lelki nagy kívánságunkal oda-fel követnők: mert miképpen halálával, és fel-támadásával példát hagyott-vala nekünk, hogy meg-hallyunk a' bűnnek, és fel-támadgyunk az új életre; úgy meny-be-meneteleivel arra tanít, hogy még e' földön létünkben, fel-mennyünk elménkel ő utánna menybe: *meg-valván, hogy jó-vevények vagyunk e' földön, és hazánkat keresz-sük.* Bizonyítván azt-is, hogy a' mi nyá-jaskodásunk mennyekben vagy. Nem csak példát pedig, hanem erőt-is ad mi-nékünk erre a' mi Urunk Menybe-menetele; miképpen az ő haláláról, és fel-támadásáról ez előtt mondtuk.

Tropus mi-csoda?

gyakor ász. Irásban.

affectus.

II. *ül a' Mindenható Atya Istennek jobbjára.* E' forma betzéddel, melyet Tropusnak, vagy szo-el-változtatásnak mondanak a' Rhetorok, (mely igen gyakor a' Sz. Irásban, midőn Istenről a' mi értelmünkre úgy szól, mintha tagjai, és emberi indu-

lati

lati vólnának) Nem azt akarták előnk-be-adni a' Sz. Apostolok, hogy Istennek ugyan-valóba karjait lenni el-hitefsük magunkal: mert holott Isten tiszta lélek, semmiféle ő benne nem gondolhatunk. Hanem, mivel e' világiakban aztot nagyob becsüllettel illetetni alittyuk, ki job-kéz felől helyhezteszik: úgy itten a' job-kéznek nevezeti alatt az jelentetik, minémű nagy dicsőséggel, és tisztességgel ajándékoztatott légyen egyebek felett a' Christus embersége-szerént. Honnét továbbá az-is következik, hogy midőn a' Christust az Atyának jobbján ülni mondgyuk, nem a' testnek *situsát* helyheztesét kell értenünk, hanem azt a' Királyi méltóságnak, és örök dicsőségnek álhatos birtokát, melyet vett az Atyától; mellyről az Apostol így szól: *Fel-támasztván őtet halottaiból, és helyheztesvén az ő jobbjára mennyekben, minden fejedelemségnek, és hatalomságnak, és erőnek, és Uraságnak, és minden névnek felette, melly nevezetetik nem csak e' világon, hanem a' következőkben-is. És mindeneket az ő lábai alá vetett. Melly igékből ki-tetszik, hogy ez a' dicsőség olly tulajdona Urunknak, hogy semmi egyéb teremtet-állatot né illethet. Innét mond-*

Mit térsen az Iste jobbjára.

Ephes. I. 20. 21. 22.

gya

Habr. 1. 13.
Psal. 109. 1.

gya másutt : *Ad quem Angelorum dixit aliquando : sede à dextris meis.* Kinek mondta valaha az Angyalok közül : úgy az én jobbom-felől.

Váltságunk
títkai itt
végeződnek.

De lássuk még-is bővebben ez ágazatnak értelmét, és méltóságát. Ez olly nagy, hogy egyéb títkai a' mi váltságunknak mind a' Christus Menybe-menetelin végeződnek ; mert miként az ő meg-tesztelésétől, a' Keresztényeni Religionak minden títkai vészik eredeteket, úgy Menybe-meneteliben foglaltatik azoknak végbe-vitelek. Továbbá, egyéb ágazati az Apostoli vallásnak, mellyek Christus Urunkat illetik ; az ő nagy alázatosságát, és elvetett állapotját, jelentik : mert mi lehet alázatosabb, és el-vetettebb dolog, mint hogy az Isten Fia emberi természetet, és erőtlenséget venne-fel, és gyalázatos kint, halált szenvedne ; de hogy az előbbi ágazatban ötet halottaiból fel-tamadotnak, most pedig menybe-mentnek lenni, és az mindenható Atyának jóbján ülni vallyuk ; semmit ennél méltóságosbat, és csudálatosbat, az ő nagy dicsőségének, és Isteni felségének meg-mutatására nem mondhatunk.

Sok jók á-

III. Immár pedig, minémű nagy jók árad-

áradtak mi-reánk a' Christus Menybe-meneteléből, régen éneketle az Sz. David, a' mint Sz. Pál magyarázza, imez igékel : *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem ; dedit dona hominibus ;* Fel-menvén a' magasságba, fogva vitte a' fogságot ; ajándékokat adott az embereknek. Ugyan-is, tízed nappal azután el-küldte a' Sz. Lelket. Kinek erejével, és bölcsességével bé-töltte az Apostolokat, és vélek őszvegyült hiveket, bé-telleyesítvén ama' nagyságos igiretit. Használ néktek hogy én el-mennyek, mert ha el nem megyek, a' Vigasztaló nem jö hozzátok ; ha pedig el-megyek, el-küldöm ötet hozzátok. Továbbá, fel-méne Menybe, hogy nekünk szó-szöllőnk lenne az Atyánál, azért mondgya Sz. János : *Fiatskám, ezeket írom néktek, hogy ne vétkezzetek ; de ha-ki vétkezik-ü, vagyon szószöllőnk az Atyánál, az igaz Jesus Christus, és ő a' mi bűneinkért engejzteld.* Oh melly nagy vigasztalásokra lehet a' szegény bűnőföknék, hogy a' Kristus legyen nekik szószelőjok, ki az Atya előtt igen kedves, és nagy méltóságu ! Ezek felett, helyet készíteni ment nekünk, a' mint meg-igirte-va : *Vado parare vobis locum.* Ugyan-is fel-menvén mennyekbe, fel-nyitá nekünk

rattak in-
néc reánk.

Psal. 67. 19.
Ephes. 4. 8.

El-küldötte
a' sz. Lelket.
A'kor. 2. per-
totum.

Joan. 16. 7.

1. Joan. 2. 1.
Szószöllőnk
az Atyánál

Joan. 14. 2.

Utat nyi-
tott.

azoknak kapuit, melyeket az Adam vétke bé-zárlott-va. Mellyet hogy ugyan létellel-is nyilván meg-mutatna, a' Sz. Atyák lelkeit, mellyeket poklokból kihozott-va, ő-magával bé-vitte az örök boldogságba: mellyről Sz. Agoston Doct. így ír: *Sicut cum Domino resurrexerunt, ita cum eo ascendente ipsi etiam ascendisse creduntur*; Miképpen az Urral fel-támadtak, úgy hiszszük, hogy véle együtt fel-is mentek menybe.

A' sz. Atyák
lelkeit be-
vitte menybe
Serm. de re-
sur. Domi-
ni,

Egyéb
hasznai-is
vannak.

Joan. 20.

Vannak más rendbéli hasznaink-is a' Christus Menybe-meneteléből: Mert I. a' mi Hitünknek érdeme nevededik; midőn hiszünk ő benne, jöllehet őtet szemünkkel nem láttuk. Erről mondgya ő maga: *Beati, qui non viderunt, & crediderunt*; Boldogok a' kik nem láttak, és hittek. II. A' mi reménségünk erősödik: mert midőn hiszszük, hogy a' Christus Menybe fel-ment, és az emberi természet az Atyának jobján helyhezette; nagy reménségben vagyunk, hogy mi-is az ő tagjai oda fel-megyünk, és ottan a' mi Fejünkkel a' Christussal őszve-foglaltatuk: mellyet ő maga Urunk ez igékkel jelen-tett: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum*: Atyám, ugymond, a' ki-

Joan. 17. 24.

a' kiket nékem adtál, azt akarom, hogy a' hol én vagyok, ők-is velem legyenek, III. A' mi szeretünk ingattatik, és a' földiekről oda-fel a' mennyiekre emeltetik; midőn meg-gondoljuk, hogy a' mi kincsünk a' Christus menybe-ment: mert bizonyos mondás: *ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*; A' hol a' te kincsed, ott vagyonszived-is. Ha e' földön maratt volna, minden gondolatunk, az ő emberi te-kintetiben, és nyájaskodásában volna szegztetve; és annyi jó-téteményiért csak emberi mód szerint szeretnők őtet: a' mint az Apostolok példája meg-mutatya, kikkel midőn együtt nyájaskodnék, emberi mód szerint viseltetnek vala hozza: azért mondá nekik: *Használ néktek, hogy én el-mennyek*. Hogy tudn' illik az a' szeretet, mellyel őtet emberi mód szerint szeretik vala jelen-létében, te-kelletesé lenne; és ez nem külömben, hanem a' Sz. Lélek el-jövetelével: azért mindgyárt utánna veti: *Mert ha el nem megyek, ugymond, a' Vigasztaló nem jő hozzátok*. Végezetre, fel-menvén ő Menybe, az ő Anyaszentegyházát nagyon ki-terjeszté e' földön, melly a' Sz. Lélektől igazgattatik; és annak Fejéve és Fő-Pásztorává

Matt. 6. 21.

Joan. 16. 7.

Joan. 16. 13.

az emberek közt Sz. Péter Apostolt hagyta: és ugyan abban némellyeket adott
 15. 16. 17. "Apostolokat, némellyeket Profétákat,
 "1. Cor. 12. némellyeket Pásztorokat, és Doctoro-
 v 28. kat. Es így az ő Atyának jobján ülven,
 "Eph. 4. 7. kinek kinek "különböző ajándékokat
 osztogat azt mondgya Szent Pál.

X. TANÍTÁS.

A' hetedik ágazatról.

S. Philip. Onnét leszzen el-jövendő itilni eleveneket,
 és holtakat.

Christus
 Meg-váltó.
 szó-szólv.
 Itilő Biró.
 Lásd az I.
 ezik. végén.

ki mint ér-
 demli, úgy
 fizet.

HArom-féle tisztí vannak a' mi Urunk Christusnak, az ő Anyasz: egyházára nézve; Meg-váltónak, szó-szóllónak, és Itilő Birónak tisztí. Mivel azért a' felsőbb ágazatokban, Kinszenvedésével és halálával, a' Meg-Váltónak tisztí meg-mutatta; menybe-meneteleivel pedig, a' mi igitunket, ugymint Közbe-járónk, és Szent Attyánál szó-szóllónk, fel-vállalta: következik, hogy az ő itileti e' hetedik ágazatban elónkbe adásék. Mellynek sommája ez: hogy Christus Urunk ama' nagy napon minden rend-béli embereket meg-itil, eleveneket és holtakat. Es mindeneknek meg-fizet, ki-ki

ki-ki mint érdemlette. Mellyről Sz. Pál Apostol így ír. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum*; Minnyájunknak meg-kele jelenünk a' Christus itilő-széke-előt, hogy el-vegye ki-ki a' testnek tulajdonit, a' mint cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt.

I. Szöllyunk az itiletről. II. Az utolsó Sentencziáról, kinek-kinek érdeme szerint.

I. Az itilet, mellyre minden embernek elé kell állani, két féle; magános, és közönséges. Magános itilettel meg-itiltetik ember ottan mindgyárt, hogy lelke testétől el-válik: *Statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autē iudicium*. Mert, el-vagyon végezve, hogy minden ember egyszer meg-hallyon, azután pedig az itilet. Es azért, azonnal az Istennek itilő széke-eleibe állattatik. Holott kérdésben vétetnek minden cselekedeti: *Cuncta, quae sunt, adducet Dominus ad iudicium*. Mindeket, ugymond a' Bölcs, a' mik történnek, elé-hoz Isten az itiletre. Minden gondolati: mert, *in cogitationibus impij interrogatio erit*. Az istentelen gondolatiról kérdés leszzen. Es még a' leg-kissebb hiv-

Itiles két
 féle.

Magános.
 Habr. 9. 27.

Eccl. 12. 14.

Sap. 1. 9.

Mat. 12. 36. ságos szava-is, Christus Urunk mondása szerént: *De omni verbo otioso, quod locutifuerint homines, reddent rationem in die iudicii.*

Közönséges
ítélet.

Ki-jelenti
mindenek-
nek, ki mint
élt.

Az után következik a' közönséges Ítilet, midőn amaz utolsó napon, mind együtt az emberek, a' Birónak ítélő-fzékeleibe állatnak; hogy minden idő-béli embereknek láttára, és hallattára ki-ki az ítetlet szerént utolsó sentenciát végyen; melly sentenciának ki-mondása; az istenteleneknek igé nagy gyötrelmekre, az igazaknak pedig nagy vigasztalásokra léfzen: mert akkor nyilván ki-tetczik, ki miképpen élt e' világon.

KERDES. Miért a' magános ítetlet után szűkség következni a' közönséges ítetletnek? FELELET. I. Oka az, mert sokszor embernek halála után fen-maradnak, kik az ő cselekedetét követték, vagy fiai, vagy bár idegenek-is; melly követés által, ha jóban vagyon, nevedik néki-is jutalma; ha gonászbán, tehát fullyofozik büntetése: mivel azért ez ilyen követésnek nem előbb szakad vége, hanem az utolsó napon; illet, hogy közönséges ítetlet légyen akkor, és mindenekről kérdeft tegyen az Itélő Biró, még azokról-is, a' miket mások gonosz példa-adásunkra cse-

A bűntak
jutalma ne-
vedik, az
őket követők
cselekedeti-
ből.

Mindenek-
ről kérdés
léfzen.

cselekedtek. Oh ha ezt jól meg-gondolnók, hogy Ítetlet napján jutalmát vézi ember, nem csak a' maga tulajdon cselekedetinek, hanem azoknak-is, a' miket mások az ő példájára cselekedtek! bizonyára meg-szünnénk a' gonosz példa-adástól, és jó példát adnánk inkább felebarátunknak. II. Oka, mert holott az Istenfélőknek hírek nevek sokszor ez életben megsértődik; az istentelenek pedig gyakorta dicfirtetnek az ártatlanságról: illik az Istennek igazságához, hogy az Isten-félők viszsza nyerjék akkor, az egész emberi nemzetnek gyülekezetiben, a' mit itten el vesztek-va: az istentelenekről pedig nyilván ki-tesék, melly hiúságossan dicfirtettek itten, hogy-már ártatlanságokról. Mellyről érthettyúk Sz. Pál Apostolnak ama' mondását: *Nolite ante tempus iudicare &c. Ne itilyetek idő előtt, mig nem el-jő az Ur, ki meg-is világosítja a' sötétség titkait, és meg-nyilatkoztattya a' szívök tanácsit: és akkor léfzen kinek-kinek dicfirti az Istenről: az az, a' jóknak; a' gonoszoknak pedig ellenben pironság. III. Oka. Mert holott ember a' jót vagy gonoszt nem a' testnélkül cselekefzi, következik, hogy a' testnek-is része légyen a' cselekedetek jut-*

1. Cor. 4. 5.

A' testnek is
része léfzen

a cselekedetek jutalmában.

104

I. Rész. X. Tanítás.

talmában, vagy jóban vagy gonoszban; és együtt a' lélekkel meg-dicsőítettek a' jó cselekedetek-ért; avagy örök kárhozatra vettesék a' gonoszakért. Melly dolognak a' közönséges fel-támadás és ítélet által kell-va végbe menni. IV. Mert sokszor ez életben nyomoruságot, bosszúságot szenvednek az Isten-felő hívek, ellenben pedig szerencsésíttenek sok istentelenek: el-annyira, hogy még a' Szentek-is néha, ugymint emberek panaszolkodásra fakadtak e' dologról: mondván:

Psalm. 72. v. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei; quia levavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Ecce peccatores obtinuerunt divitias; Az én lábaim pedig ugymond Sz. David csak nem megtántorodtak: mert bosszunkodtam a' hamissakra, látván a' bűnösök békeségét. Imé a' bűnösök gazdagságokat nyertek. Illyen panaszát olvassuk Sz. Jóbnak, illyet Jeremiásnak. Szükség azért ki-nyilatkoztatni, hogy mindenek az Istennek bölcs gondviseléséből lettek; és azért illett, hogy ne csak jutalom adásék a' jóknak más világon, e' világi szenvedésekért, hanem ugyan közönséges ítéletből-is ki-tesék, és mindeneknél nyilván légyé minémű nagy jók.

Psalm. 72. v.

2. 3. 12.

Hogy jók szenvednek, a' gonoszak szerencsésítetnek.

Job. 21. 7.

Jerem. 12. 1.

Isten gondviseléséből van.

Az VII. ágazatról.

105

jókkal jutalmaztattya Isten az ő békeséges tűréseket: hogy így amaz elő-hozott panaszokért dicfirt adásék Istennek mindenektől az ő igazságaért, és bölcs gondviselése-ért; ki az hamissakat ha elő-bocsátotta-is sok igazak felett ideig, de méltó büntetések adgya a' más világon. V. Oka, hogy a' következő közönséges ítéletnek emlékezeti, a' jókat vigasztalna, és a' gonoszakat rettentené; hogy am azok meg-ismérvén az Istennek igazságát, el ne esnének; ezek pedig az örök büntetésnek félelme miatt, a' gonoszból megtérnének: mert nagy orvosságunk nekünk a' bűn ellen az Isten ítéletének emlékezeti. Azért mondgya-va Sz. David:

Confige timore tuo carnes meas, à judicijis enim tuis timui; Uram a' te félelmeddel verdtál az én testemet; mert a' te ítéletedtől feltem. Másutt pedig az ítéletnek emlékezetivel inti a' bűnösöket: *Dixi iniquus; nolite iniquè agere, quoniam Deus Judex est.* Mondék, ugymond, a' hamissáknak: ne cselekedgyetek hamissan &c. mivel az Isten a' Biró.

Ítélet emlékezeti hátszoros.

Psalm. 118. 129

Psalm. 74. 5.

KERDES. Miért tulajdonittatik az ítélet a' Fiúnak inkább, hogy sem az Atyának, vagy a' Sz. Léleknek? FELELET. Bizony

G s

do-

dolog az, hogy a' hatalom az itéletre kö-
zönséges mind a' három személynek ;
mindazáltal kivált-képpen tulajdonitta-

*Christus em-
bersege sze-
rént-és Biró.
Joan. 5. 27.*

tik a' Fiúnak, nem csak úgy-mint Isten-
nek, hanem úgy-mint embernek-is, a'
mint Sz. János mondgya : *Potestatem dedit*
ei (Pater) iudicium facere , quia filius hominis
est. Oka pedig ennek az : mert illett, hogy
Christus által menne-végbe az itélet, hogy
az emberek, (kikről az léfszen) testi sze-
mekkel láthassák a' Birót, és fülökkel hal-
hassák a' ki-mondatott Sentenciát. To-
vábbá, illett az-is ; hogy a' ki az embe-
rektől hamissan itéletett, és sentenciáz-
tatott-vala ; az emberek itéletire le-ülni
mindenektől láttatnék. Innét az Aposto-
lok Fejedelme, midőn a' Cornelius házá-
ban, a' Keresztyéni hitnek fő-fő részeit
meg-magyarázta volna, tanítván azt-is,
miképpen Christus a' hívóktól fel-felzit-
tetett a' fára, meg-öletet, és harmad na-
pon fel-támadott, mindgyárt az ő bírósá-

Act. 10. 42. gáról kezd szöllani, mondván : *Et prae-
pit nobis predicare populo , & testificari , quia*
ipse constitutus est a Deo Iudex vivorum , &
mortuorum. Es meg-parancsolá nekünk,
hogy praedikállyuk a' népnek, és bizo-

nyit.

nyitsuk, hogy ő az Istentől birójává ren-
deltetett az eleveneknek és holtaknak.

II. Az itéletet követi amâ nagy, és u-
tolsô sentenczia, kinek-kinek az ő érde-
me-szerént. Akkor azért az Itilô-Biró
Christus Urunk, kegyes, és vidám sze-
mekkel tekintvén jobba felöl helyhezte-
tett Isten felô juhaira, ilyen képpé mond-
gya-ki itéletit ő felölök : *Venite benedicti Pa-*
tris mei , possidete regnum , quod paratum est
vobis a constitutione mundi. Jöjetekek el én A-
tyámnak áldottai, birjátok a' világ kez-
detitől fogva néktek készítettett orszá-
got. Oh melly gyönyörűséges hallomás
ez ! mellynél semmi gyönyörűségesebb
nem hallathatik, ha ôszve-teszfűzük ezt a' zi-
stentelenek kárhoztatásával ; és ha meg-
gondollyuk, hogy ez igék által az igaz,
és Isten-felô emberek, a' munkáról nyu-
godalomra ; a' síraló völgyéből, ki-mond-
hatatlan nagy örömré, a' nyomorúsá-
gokból, és kísértetekből, örök boldog-
ságra hivattnak.

Az után fordul amazokra, kik az ő bal-
ján léfszenek, és ő reájok-is igaz de rette-
netes Sentenciáját ki-önti imez igékkel :
Discedite a me maledicti in ignem aeternum , qui
paratus est diabolo , & angelis ejus. Mennye-

tek-

*Utolsó sen-
tencia.*

*Matt. 25.
v. 34.*

*a jóknak
gyönyörűsége.*

*a gonoszok-
nak rettenete.*

ibid. v. 41.

két féle bün-
tetések a
kárhoztak-
nak.
pena damni

Boldogság
miben áll
meg-fosz-
tatnak at-
töl.

tek-el töllem átkozottak az örök tűzre,
melly az ördögnek készítettett, és az ő
Angyalinak. Melly igék által két-féle bün-
tetések jelentetik a' kárhoztaknak; *pena*
damni, & *pena sensus*; Egyik ama' nagy
kár-vallás, melyet szenvednek meg-folz-
tatván ama' ki-mondhatatlan jótól, az I-
sten színeinek látásától, mellyben áll a'
boldogság, és semmi reménség őket nem
vigasztallja, hogy még valaha a' nagy
jóval élhetnének. Ezt jelenti Urunk am-
az igékkel: *Discedite a me*. Mennyetek-el
töllem. Es, mivel hozzá-veti amaz iszo-
nyu igét: *maledicti*, átkozottak; annál-is
inkább nevededik gyötrelmek: mert ha,
midőn az Istennek színe-elől ki űzetnek,
valami áldásra méltok volnának, vigasz-
talásokra lehetne az nekik; de mivel
semmit ők affélet nem várhatnak, melly
nyomorúságokat valamenyiben enyhí-
tené, azért méltán ilyen átokkal rekesz-
tetnek-ki az Isten színeinek látásától. *Di-*
scedit a me maledicti. Mennyetek-el töllem
átkozottak. Másik büntetések a' kárho-
zottaknak, hogy érzékségekben-is nagy
fajdalmakat szenvednek; melly jelentetik
amaz igék-által: *in ignem aeternum*. men-
nyetek az örök tűzre. Mert a' tűznek i-
fzo-

Pena sensus

Tűzben fog-
nak örökké.

szonyu égetését szenvedik az ő érzéken-
ségekben. Oh melly nagy gyötrellem!
Es ha csak ideig tartana, bár milliomni
esztendőkig-is, ugyan valami reménség
táplálná őket, hogy valaha vege szakad-
gyon. De holott a' Biró azt mondgya;
in ignem aeternum, az örök tűzbe; minden
efféle reménségek ki-rekesztetik. De még
ennél-is inkább nevededik kinnyok, hogy
abban az örök tűzben, az iszonyatos rút
ördögekkel lélezé társaságok; azért mond-
gya: *Qui paratus est diabolus, & angelus ejus*.
Melly készítettett az ördögnek, és az ő
angyalinak. Kiktől iszonyu agyarkodáso-
kat, és rettentéseket szenvednek: [mert a'
mint Sz. Jób mondgya. *Venient super eum*
horribiles. ugyan reájok rohannak az iszo-
nyatos rút ördögök. Erre nézve mond-
gya az Irás, hogy pokolban *Sempiternus*
horror inhabitat, szüntelen rettegés, fog-
hatatlan félelem, és szív-dobogás lako-
zik.

ördögökkel
lélez társas-
ságok.

Job. 20. 25.

Job. 10. 22.

El-végezem immár, és adná Isten, hogy
ezektől fel-indittatván, véget vernénk a'
bűnnek, és a' fok gonoszságoknak! mel-
lyek ennyi nyomorúságokat hoznak fe-
jekre a' gonoszoknak. El-is hittem bi-
zonyára, hogy ha ezeket ugyan való-
ban

ban meg-gondolnók, és mindenkor szívünkben hordoznók; meg-rettennénk, és el-különdönnénk a' sok gonoszságoztól. Ha igazat tart a' Bölcs mondása: *Memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.* Minden cselekedetidben emlekezzél-meg utolsó dolgaidról, és örökké nem vétkezel. Es bizonyára csak alig lehet olly hajlandó a' bűnre, kit istenes életre ne hozzon az a' gondolat, hogy még valamikor számot kell adni az igaz Biró előtt, nem csak cselekedetiről, és szóllásiról, hanem a' leg-titkosabb gondolatiról-is; és mindeneknek méltó büntetését venni. Az igaz pedig inkább, és inkább indittatik az igazságnak cselekedetire, és ha szükségben szidalomban, és egyéb nyomorúságokban léfzen-is; de meg-vigasztaltatik szívében, ha fordítva elméjét arra a' napra, mellyen, e' világi nyomorúságokkal való tufakodási után, győzedelmesnek mindenek hallattára ki-jelentetik, és örökké-való tisztelettel, a' mennyei hajlékokba bé-fogadtatván, illetetik.

Oh azért Keresztyén halg. a' jó, és dicsíretes életnek regulájához szabjuk magunkat, és a' jószágos cselekedeteknek gyakorlásában foglalatzkodgyunk, hogy

azt

azt az Urnak nagy napját nagyobb bátorsággal várhasfuk, és nagy vigasztalással láthasfuk, *Amen.*

XI. TANITAS.

A' nyolczadik ágazatról.

Híszek szent Lélekben.

S. Bartholomaeus.

A' Sz. Háromságnak Első, és Második Személyét a' mik illetik, azoknak magyarázattyában forgottunk még eddig; Következik immár, hogy a' mik az Harmadik személyt, a' Sz. Lelket illetik, azokat-is meg-magyarázzuk: mert a' mint a' fellyeb-való ágazatokat, ugy ezt-is szükség minden Keresztyén embernek érteni. Innét az Apostol nem akará, hogy nemelly Efesus-béliek tudatlanságban lennének (mellyet bennük tapasztalt vala) a' Szent Lélek személyéről; kiktől midőn kérlette volna, ha vették-e a' Sz. Lelket, ők pedig azt felelték volna, hogy nem-is tudgyák, ha vagy-on-e Szent Lélek; mindgyárt kérdőket: *In quo ergo baptizati estis?* kiben kereszteltettetek-meg tehát? Melly ígékel elégé jelente, hogy erről-is az ágazatról magános ismérétségeknak kell lenni

a' Ke-

Mat. 19. 3.

Ecclesi. 7. 40.

Itélet emlekezeti házmos.

a' Keresztényeknek. Mi-is azért magyarázván ezen ágazatot szólunk.

I. A' Szent Lélek Személyéről.

II. Az ő ajándékáról.

I. Leg-elsőbben-is azt kell elfűnkbe-
vennünk, hogy jöllehet az Atya-is, és
Fiú méltán mondatnak Sz. Léleknek: mert
mindenik *Lélek*, és *Szent*; mivel az Istent
Léleknek valljuk: *Dominus autem Spiritus*
est. Sőt még az Angyalokat-is, és a' hivek
lelkeit illeti ez a' szó. Mindaz-által itten
a' Sz. Lélek nevezetén, nem az Atya, sem
a' Fiú, sem az Angyalok; hanem a' Sz. Há-
romságnak Harmadik Személye értetik;
miként a' Szent Írásban-is sok helyeken.
Ugy mint, midőn David így könyörge:
Et Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me. A'
te Sz. Lelkedet Uram ne vedd-el tőlem.
A' Bölcsesség Könyvében-is így olvassuk:
Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis Sapien-
tiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de al-
tissimi. A' te gondolatodat pedig ki tud-
gya Ur Isten, hanem ha te adsz bölcsesé-
get, és el-küldöd a' te Sz. Lelkedet a' ma-
gasságból. Az Új Testamentomban pedig
Sz. Maténál parancsolja Urunk, hogy
meg-keresztelkedjünk, *Atyának, és Fiú-*
nak, és Sz. Léleknek nevében A' Boldogsá-

Isai. 6. 3.

2. Cor. 3. 17.
Szent Lélek
nevezetén a'
Harmadik
Személyt
értjük itt.

Ps. 50. 13.

Sap. 9. 17.

Mat. 29. 19.

gos Szűzről is olvassunk, hogy Szent Lé-
lektől fogadott méhében.

KERDES. Miért a' Harmadik Személy-
nek nem adatott tulajdon név, mint az
Első, és Másodiknak? FELELET. Senki
ezen ne csudálkozzék: mert a' Második
személy azért mondatik tulajdon névvel
Fiúnak, hogy az ő örök eredeti az Atyá-
tól, tulajdon képpen nemzésnek monda-
tik. Mivel azért a' nemzett személy fiú-
nak, a' nemző Atyának mondatik; ez ok-
ból az Első személy Atyának; a' második
Fiúnak tulajdon nevezettel nevezetik.
Es, mivel a' Harmadik személy száрма-
zásának tulajdon neve nincsen, hanem
lehelésnek, és származásnak mondatik; kö-
vetkezik, hogy a' személy-is, melly az ál-
tal származik, tulajdon nevezet nélkül
légyen. Hogy pedig a' Sz. Lélek száрма-
zásának tulajdon neve nincsen, innét va-
gyon; hogy a' melly nevek Istennek adat-
nak, azokat a' teremtettt állatoktól, és az-
ok cselekedetiből veszfűk, némű-némű
hasonlatosságból vévén erre okot (ugy-
mint a' Nemzést, és Atyának nevezetit
azoktól, kik állatokat nemzés által köz-
lik fiók kal, és Atyáknak mondatnak &c.)
Mivel azért a' teremtettt állatokban egyéb

Mat. 1. 20.
Luc. 1. 35.
miért tu-
lajdon nével
nem neveze-
tetik?

Lásd V.
Tanít. III.
cziikk.
pag. 52.

Spiratio.
processio.
nomina quae
Deo tribu-
untur, a re-
bus creatis
mutuari
cogimur.

módot állatt yoknak közlésére nem ismértünk a' nemzésnél ; ez okból azt a' módot, mellyel Isten ő magát egészlek közli, nem a' nemzés által (mint a' Fiúval) hanem a' szeretet által, tulajdon névvel nem nevezhettyük, hanem közönséges névvel származásnak mondgyuk. Es azért a' személyt-is melly ilyen móddal származik, közönséges névvel Sz. Léleknek nevezzük. Melly mindaz-által jegen illeti őtet, mert ő lelki életet szerez bennünk, és az ő ihlése nélkül semmit az örök életre méltót nem cselekedhetünk.

Isten őtet ez a' név.

A Sz. Lélek egyenlő az Atyával és Fiúval.

Meg-magyarázván immár a' Sz. Lélek nevének értelmét, tudnunk kell azt is, hogy miként az Atya, és Fiú, ugy ő-is Isten, egyenlő azokhoz, mindenható, örökké-való, mindenek felett-való jó, és bölcs, egy állatú az Atyával, és Fiúval. Mellyet a' nyolczadik ágazat is eléggé jelent im-ez igé által; in, hiszek őbené: *Credo in Spiritum Sanctum*. Hiszek Sz. Lélekben. Miképpen fellyebb az Atyáról, és Fiúról mondók; *Credo in Deum Patrem Omnipotentem; et in Jesum Christum Filium ejus*. Hiszek egy Istenben, Mindenható Atyában; és Jésumban Christusban, ő egy Fiában. Es így mind a' Három személy-

mélyről egy formán szól a' *Symbolum*, avagy vallás-tétel: mert mind a' Három személy egyenlő méltóságban, hatalomban, és Egy Isten, állatt yában. Egyéb dolgokról a' *Credóban*, nem ilyen formán tészünk vallást. Nem mondgyuk: Hiszek az Anyaszentegyházban &c. Hanem hiszem a' Közönséges Ketesztyén Anyaszentegyházat, Szenteknek eggyeségét, bűnöknek bocsánatt yát, testnek fel-támadását, és az örök életet. Mert a' Sz. Háromságnak személyit; az Atyát, a' Fiút, és a' Sz. Lelket úgy hiszszük, hogy azokban a' mi hitünket helyhezteszük: azért mondgyuk: *Credo in Deum &c*. Hiszek Egy Istenben, Mindenható Atyában; és Jésumban Christusban. Hiszek Sz. Lélekben. Az Anyaszentegyházat pedig (és egyéb dolgokat a' *Credóban*) úgy hiszszük, hogy a' minémű jók abban helyheztettek, az Istennek tulajdonítsuk azokat. Es így különbséget tészünk az Isten, és a' teremtetett dolgok között.

A' *Credóban* különbséget tészünk az Isten, és teremtetett dolgok között.

Es hogy a' Sz. Lélek Istenségét, mégis tovább állassuk; nyilván bizonyittya azt Sz. Péter; ki midőn mondotta volna Ananiásnak; miért kísértette-meg a' sátán a' te szivedet, hogy hazudnál a' Sz.

Több bizonyosságok a' Sz. Lélek Istenségéről.

Añ. 5. 4.

Léleknek, mindgyárt utánna-veti kilegyen a' Sz Lélek, mondván: *Non es mentitus hominibus sed Deo.* Nem embernek hazudtál, hanem Istennek. Továbbá, midőn a' Sz. Irás, a' Sz. Lélek személyét az Atyával, és Fiúval ö(zve-té)l; ugymint,

Mat. 28. 19.

midőn az Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében akarja, hogy Keresztelkedgyünk, semmi kétségnek helye ez igazságban nem marad. Mert ha Isten az Atya, és a' Fiú, meg-kell vallanunk, hogy a' Sz. Lélek-is Isten legyen, ki ő-vélek egyenlő tiszteletben helyhezteszik. Annál-is inkább, hogy ha a' Sz. Lélek, Isten nem volna, semmit nem használna nekünk az ő nevében meg-keresztelkednünk. Innét mondgya-vala Sz. Pál: *Numquid in nomine Pauli baptizati estis?* Vallyon Pál nevében kereszteltetettek-e meg? Akarván tudn' illik jelenteni, hogy az ő-né kik semmit nem használt-vólna az űd-vősegre.

1. Cor. 1. 13.

Még-is továbbá bizonyittatik ezen igazság, Sz. Jánosnak ama' mondasából: *Tres sunt, qui testimonium dant in Celo; Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi Tres Unum sunt.* Hárman vannak, a' kik bizonytságot téznek menyben: az Atya, az

1. Jo. 5. 7.

Ige,

Ige, és a' Szent Lélek, és e' három egy.

Végtére, a' mik az Istennek tulajdoni, a' Sz. Léleknek-is tulajdonittatnak a' Sz. Irásban: úgy-mint a' meg-szenteles, eleve-nítés, az Isten mélységes dolgainak vizsgálása, és a' mindenütt-létel.

2. Thef. 2.
13. Jo 6. 64.
1. Cor. 2. 10.
Psal. 137. 8.

Ugy kell pedig a' Sz. Lelket Istennek vallanunk, hogy az Atyától, és Fiutól, külön személynek hidgyük; úgy-mint, ki a' Sz. Háromságnak Harmadik személye; mellynek bizonyítására elég legyen most a' Kereszttségnek formája, mellyet ő maga Idvőzítőnk (szabott, mellyről mi is előbb emlékezünk. Holott Három személyt említ a' Christus.

Hanem azt kell immár bévebben megmutatnunk, miképpen a' Sz. Lélek, az Atyától, és Fiutól öröktől-fogva származik. Erről a' Nicæa-béli Gyülekezet vallása így szól: *Qui ex Patre, Filioq; procedit:* Ki az Atyától, és Fiutól származik. A' Sz. Irás-is pedig egy-néhány helyen bizonyította azon igazságot. Mert midőn Christus Urunk a' Sz. Lélekről szólana, azt mondá: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Hogy az ővéből vészi, a' mie vagyon: de ha származása által Istent teremészetet nem venne a' Fiutól, semmit

Miképp az Atyától és Fiutól származik.

Symb. Nicenum.

Bizonyságok.

Joan. 16. 14

H 3

az

Je. 18. 26.

az övéből nem venne: és azért nem csak az Atyától 'hanem a' Fiutól-is származik a' Sz. Lélek. Melly továbbá onnéti is ki-tetczik, hogy a' Szent Lélek néha a' Fiú-Lelkének, néha az Atya Lelkének

Galat. 4. 6.

mondatik a' Sz. Irásban. *Misit Deus spiritum Filij sui in corda vestra*; ugymond Sz. Pál, hogy el-küldötte Isten az ő Fiának Lelket a' ti szívetekbe. Sz. Máténál pedig

Mat. 10. 20.

Christus Urunk így szólta: *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri*: Nem ti vattok, a' kik szóllotok, hanem a' ti Atyátoknak Lelke szól bennetek.

A Fiutól-is küldetik.

Effelett néha az Atyától, néha a' Fiutól mondatik küldetni a' Sz. Lélek; hogy mind a' Kettőtől egyenlőül származni jelentessék. Mikor el-jövend a' Vigasztaló, ugymond Christus Urunk, *kit én néktek küldök* az Atyától, az igazságnak Lelkét, ki az Atyától származik, ő bizonyosságot téfzen felőlem. Másutt pedig az Atyától küldetni mondgya az ő Sz. Lelket. *Quem mittet Pater in nomine meo*: Kit az Atya az én nevenben küld ugymond. Melly igékből mivelhogy a' Sz. Lélek származását értyük; nyilván-való, hogy mind a' Kettőtől származik. Es ezek, a' mi-

ket a' Sz. Lélek személyéről kelle megmagyaráznunk.

11. Szóllunk immár az ő ajándékiról, mellyek ő tőlle, úgy-mint az örök jósnak Kut-fejétől származnak: csudálatosak azok, és igen bévségesek. Mert, hogy most egyéb csudálatos cselekedetiről ne szólljak; úgy-mint a' világ teremtéséről, és igazgatásáról, mellyekről az első ágazatban szóllottunk; és az éltetésről, melly a' Sz. Léleknek tulajdonittatik, a' mint fellyebb meg-látok, Ezechiel-is bizonyította mondván: *Dabo vobis spiritum, & vivetis*: Lelket adok néktek, és éltek. Kivált-képpen-való, és leg-tulajdonabb cselekedet a' Sz. Léleknek elé-számlálja I-fajás Profeta. Ugy-mint bölcseséget, értelmet, tanácsot, erősséget, tudományt, Isteni tisztelgetet, és Isteni félelmet: mellyek a' Sz. Lélek ajándékinak mondatnak; sőt ugyan a' Sz. Lélek neve-is adatik nékik. Innétigen okossan int Sz. Agoston Doct. hogy e' dologban észbe-vegyük; hogy midőn a' Sz. Irásban ez a' szó Szent Lélek emlittetik, jól meg-láfluk ha ő-magát jegyzie a' Sz. Lélek Istent, vagy az ő ajándékot, és cselekedetét, mert e' két do-

Sz. Lélek a-jándéki.

Ezech. 37. 6.

Isai. 11. 2.
Ezeket számlálja

log úgy különbözik egy-mástól, mint a Teremtő az teremtettt-állattól.

Szentelő

malaszt Sz.

Lélek ajánd.

Ephes. 1. 13.

“ 2. Pet. 1. 4.

1. Joan. 3. 1.

A' Sz. Há-

romság kül

ső cselekedeti

közönsegelek

Lásd VI.

Tanítást

1. Czikk.

Egyeb ajándéki felett pedig a' Sz. Léleknek, méltán praedikaltatik az a' malaszt, melly minket igazakká télszen, *Signatus Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hereditatis nostrae*; és meg-pecsétel az igiretnek Sz. Lelkével, ki a' mi örökségünknek záloga: mert a' mi elménket a' szeretetnek kötelével Istenhez erőssen kapcsolly. Honnét léfszen, hogy az Istenes életre gerjesztetvén, új életre vegyűk magunkat, *ac natura Divina participes effici*, “ *filius Dei nominemur & simus*; az Isteni természetben részesek lévén, Istenfiainak neveztesünk, 's legyűnk-is.

KERDES. Holott a' Sz. Háromsagnak külső cselekedetközönsegelek, miért az említett cselekedetek és ajándékok tulajdonittatnak a' Sz. Léleknek? FELELET. Azért, hogy meg-ismérjűk azokat az Istennek meg-mérhetetlen szeretetiből származni; mert holott a' Sz. Lélek az Atyának, és Fiúnak egymás között való szereteti; ki-tetszik, hogy a' minémű ajándékok és cselekedetek a' Sz. Léleknek tulajdonittatnak, azok Istennek mihozánk-való nagy szeretetéből származnak,

nak. Honnét következik az-is, miért mondatik a' Sz. Lélek ajándéknak: mert az ajándékon azt értyűk, a' mi jó akarból, ingyen, és nem valami adományért, vagy adománynak reménségeért, adatik; illyen pedig a' Sz. Lélek, és azért méltán ajándéknak neveztetik. Es azért valami jok nekűnk Istentől adattak, (*mink vagyon pedig, a' mi ő Sz. Felségétől nem adatott*) mind azokat a' Sz. Lélek ajándékából adattaknak lenni, kegyes, és hálá-adó lélekkel ismérjűk, és vegyűnk,

1. Cor. 4. 7.

Amen.

XII. TANITAS.

A' Kilenczedik ágazatról.

Hiszem a' közönseges Kereszttyén Anya- S. Thadew. szent-egyházat, Szenteknek egyféségét.

A' Több cselekedetek, és ajándékok között, mellyek a' Sz. Léleknek tulajdonittatnak, és ő tölle, mint minden jósnak és szentségnek örök Kut-fejétől mi-reánk származnak, egygyik az Anyaszentegyháznak meg-szentelése, és igazgatása; mellyről az Irás így szól: *Signatus estis Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hereditatis nostrae*: Meg-pecsétel-

Ephes. 1. 13.

Hs

tel

Joan. 16. 13.
Ez is a kilenczedik ágazat illeti a Sz. Lelket.

teltettetek az ígíretnek Sz. Lelkével, ki a' mi örökségünknek záloga. Máfutt pedig: *Docebit vos omnem veritatem*. Megtanít titeket minden igazságra. Honnét következik, hogy ez is a' kilenczedik ágazat illeti a' Sz. Lelket.

Minémű szorgalmatossággal kellyen pedig ennek értelmében magunkat foglalnunk, ki-tetczik abból, hogy a' Profeták világoffabban szóllottak az Anyaszentegyházról, hogy sem mint Christusról: mivel látták, hogy az Anyasz. egyház dolgában többen meg-csalattathának, mint a' Christus meg-tesztelésében. Ugyan-is, következendők valának, kik némű-némű uj gyülekezeteke kezdvén, azokat hirdetnék *Catholica Ecclesiának*, közönséges gyülekezetnek és Anyaszentegyháznak lenni. Kik ellen lassuk.

I. Micfoda a' Christus Anyaszentegyháza. II. Szóllunk annak ismértető jeleiről. III. Ez ágazatnak utolsó részéről.

I. A' Christus Anyaszentegyháza mi légyen, már meg-magyaráztuk rövideden, "melly magyarázathoz illik itten e' következő dolgokat hozzá-adnunk.

" II. Tanításban. II. 42ik.

Első.

Első. Hogy a' Christus Anyaszentegyháza, melly a' Keresztyének gyülekezeti, sokféle nevekkal neveztetik, mellyek tellyesek titkos értelmekkel. Mondatik *báznak* "Mert mint valami egy familia, avagy család az Ecclesia, mellyet egy család gazda igazat, és mellyben minden lelki jóknak eggyesége, és közlése van. Mondatik *Christus nyájának*, "mellynek ő Pásztorja; és *Akolnak* "mellynek ő ajtája. Mondatik Christus *Jegyesének*, "Eljegyeztelek titeket egy Férfinak tiszta szűzül adni a' Christusnak, ugymond Sz. Pál. Végtére mondatik Christus *Tesztének*, mellynek ő feje. "Es azért minden hív Keresztyén ember tagja az Anyaszentegyháznak. Es mind ezek igen használatosok az hivek fel-gerjesztésére, hogy magokat méltokká tegyék, az Istennek mérhetetlen Kegyelemességére, és jó-voltára; ki őket választotta, hogy Isten népe lennének.

Másik. Hogy az Anyaszentegyház két részre osztatik fő-képpen; eggyik része *triumphans*, győzedelmes, vagy diadalmas Anyaszentegyház; melly a' boldog lelkeknek serege menyben, kik a' világban, testen, és öldögön győzedelmet vettek,

" 1. Tim. 3. 14.

1. Az Anyasz. egyház sok nevekeke neveztetik.

" Luc. 12. 32.

" Jo. 10. v. 1.

7.

" 2. Cor. 11.

2.

" Colos. 1. 24.

Ephes. 4. 13.

15.

" 2. Cor. 11.

2.

" Colos. 1. 24.

Ephes. 4. 13.

15.

" 2. Cor. 11.

2.

" Colos. 1. 24.

Ephes. 4. 13.

15.

" 2. Cor. 11.

2.

" Colos. 1. 24.

Ephes. 4. 13.

15.

" 2. Cor. 11.

2.

" Colos. 1. 24.

Ephes. 4. 13.

15.

Vitézkedő.

tek, és ez életnek nyomoruságától megszabadulván, örök boldogságban élnek: kiknek Isten az ő Istenségét, Krisztus Urunk az ő emberségét színről színre látni ki-mutattya. Másik *militans*, vitézkedő Anyaszentegyház; melly minden hiveknek serege, kik még e' földön élnek; melly azért módatik vitézkedőnek, hogy az ő ellenségivel, világgal, testtel, és ördöggel szüntelen hadakozása legyen. Mindazáltal nem kettő az Anyasz:egyház, hanem az ő egy Anyasz:egyháznak (a' mint mondók) két részei vannak; egyike előre ment, és a' mennyei hazának birtokában legyen; másika naponként követi, míg Idvőzitőjével egyesülvén, az örök boldogságba meg-nyugodgyék. A' vitézkedő Anyasz:egyházban két-némű emberek vannak; jók, és gonoszok: miképpen egy-néhány példa-beszédek által taníttya Christus. Ugymint, mikor *menyeknek Országát*, a' vitézkedő Anyaszentegyházat hasonlított a' tengerbe vettetett, és minden-féle halakat őszve gyűjtő varázhoz: Es a' szántó-földhöz, mellyben selymül hintetett a' konkoly: azon-képpen a' tisz Szűzhez, kiknek őte eszes, őte esztelen vala. Es ugyan ennek példáját láthattuk a' Noé bárkájában;

A' vitézkedő két-némű emberek vannak, jók és gonoszok. Mat. 13. 48. ibid. v. 25.

Példa-beszédek.

Mat. 25. 1.

Példa.

jában; melyhen nem csak tiszta, de tisztátalan állatok-is valának bé rekesztve. Így a' vitézkedő Anyaszentegyházban együtt vannak a' gonoszok a' jókkal, de nagy különbséggel, mint a' polyva a' buzával a' szérőben. Es azért, jöllehet a' gonoszak-is azon szentségekben részesek, és azon hitet vallanak, de életben, és erkölcsökben különböznek. A' jók, pedig nem csak a' hitnek vallásával, és a' szentségek részesítésével; hanem a' málasztak-is lelkével, és a' szeretetnek kötetelével, ő magok-közt őszve-foglaltatnak: kikről mondatik: *Cognovit Dominus*, 2. Tim. 2. v. 19. *qui sunt ejus*: Hogy isméri az Ur, kik legyenek az ővéi. Az emberek-is pedig némű-némű jelekből vélhetik ugyan, kik legyenek az Istenfélők számához tartozandók, de azt bizonyosan nem tudhatják. Honnét következik, hogy midőn Idvőzitőnk az Anyaszentegyházhoz igazít: *Dic Ecclesia*: mond-meg az Anyasz:egyháznak; és hogy annak engedgyünk, parancsollya, nem erről szól a' részéről: mert holott ez ismételten az emberektől, ki tudhattya-meg bizonyosan, kinek itéletihez folyamodgyék, és ki méltóságának kellyen engedni? Szóll azért a' látható

De nagy különbséggel.

2. Tim. 2. v. 19.

Né tudgyunk itt bizonyoson kik a' jók.

Mat. 18. 17.

Mat. 5. 14.

ható Anyaszentegyházról; melly a' Christus hitit, és tudományát vallóknak, jó és gonosz Keresztyéneket magában foglaló gyülekezeti: mellyet másutt a' *hegyen építettett város*hoz hasonlít, melly minden felől látható: mert holtott mindeneknek engedni kell az Anyaszentegyháznak, szükség, hogy mindenkétől meg-ismértessek.

3. Három-némű emberek az Anyasz: egyházból ki-rekesztve a' *sidók*, és minden hitetlenek; azután az *Eretnekek*, és *schismaticusok*: végtére a' ki-átkoztatottak. A' hitetlenek ugyan; hogy a' Keresztyének gyülekezetiben soha nem voltak, sem ezt soha meg nem ismerték. Az eretnekek pedig, és *schismaticusok*; mert az Anyaszentegyház-tól el-fszakattak: mivel valamint-hogy a' ki a' seregéből az ellenség közé szökik, immár nem a' sereghez tartozandó, úgy a' ki az Anyaszentegyházból ki-szökik. (Nem kell mindaz-által tagadni, hogy az Anyaszentegyház hatalma alatt legyenek, hogy itéletbe hivattassanak, büntetteffének, és átok-alá vetteffének a' mint ki-tetczik *Matt. 18. 17. Dent. 17.*

Eretnekek.

ad Tit. 3. 10

Noha ezeket büntetetheti az Anyasz: egyház.

12.) Végtére a' ki átkoztatottak-is: Mert az Anyaszentegyház itéletiből némely vétkekért ki-rekesztettek abból, miként a' parázna *Corinthius Sz. Páltól*. Es azért annak egygyűségéhez nem tartoznak, valamig elzre-jővén, meg nem térnek.

1. Cor. 5.
v. 2.

Ezeken kivülegyebek ha szintén gonoszul élnek-is, mindazáltal az Anyasz: egyházban vannak, a' mint fellyebb megmutatók. Innét ha szintén gonosz életű volna-is a' Prælat, avagy Fő-Pap, semiben az, az ő Egyházi hatalmát, és méltóságot nem kissebbiri; és azért tartozunk neki engedni, a' Christus mondásaként: *Omnia verò quacumq; dixerint vobis facite*: mindenenket, ugymond, a' miket mondanak néktek, meg-cselekedgyetek.

Ha gonosz volna-a a' Prælat, engednünk kell neki.

Mat. 23. 2.

II. De hogy immár az Anyaszentegyháznak ismértető jeleiről szölyünk; első azok közül az egygyűség, melyről szólottunk oda fel 2. Tanit. 2. Czik.

Második jele, vagy tulajdonsága, melly az Apostoli vallásban-is fel-van téve, az; hogy Szent legyen: mellyet az Apostolok Fejedelme-is írásban hagyott, mondván: *Vos autem genus electum, gens sancta*: Típedig választott nemzet, Sz. nemzet-ség. Mondatik pedig *szentnek*: mert az

Ismértető jelei az Anyasz: egyháznak.
1. Egy.
2. Szent.
1. Pet. 2. 9.

Isten-

miért mon-
datik szent-
nek.

mert Isten-
nek szentel-
tetett

Num. 31. 6.

Exod. 29. 43.

Exod. 13. 2.

Luc. 2. 23.

1. Cor. 1. 2.

Mert Chri-
stussal össze-
foglaltatott.

Psal. 85. 2.

Istennek szenteltetett; a' mint egyéb döl-
gok-is, mellyek az Isteni tisztetlethez ren-
deltettek, és szenteltettek szentnek szok-
tak mondatni; minéműek valának az ő
Törvényben némelly edények, rubák, öl-
tárók, és még az első-szülöttek-is, kik az
Urnak mutattatnak - vala-bé; jóllehet
nem minnyájan istenes életet viseltek:
ugy itten szentnek mondatik a' Keresz-
tyének gyülekezeti, nóha sok bűnösöket
foglal magában: mert a' hitet, s' a' ke-
resztiséget vévén, a' Christusnak szent-
tetetett. Innét Sz. Pál a' Corinthiosokat
Szenteknek nevezi, jóllehet voltak ő-kö-
zülők némellyek, kiket, ugymint testie-
ket igen dorgál.

Továbbá, szentnek mondatik: mert
mint valami test, a' Sz. Fővel Christussal
össze-foglaltatik; mellyből, ugymint
minden szentségnek Kut-fejéből, a' Sz.
Lélek ajándéki, és az Isten jó-vóltának
gazdagsági reá folydogalnak. Innét Sz. A-
gostó D. magyarázván a' Profetának am-
a' mondasát: Custodi animam meam quoniam
Sanctus sum: őrizd-meg Uram az én lelke-
met, mivel Szent vagyok; igen szépen
biztat erre mindé hiv keresztyén embert,
hogy magát szentnek merje mondani; mert

a' Szentségnek malasztyát, a' Keresztiség-
nek malasztyát vette, és a' bűnök bocsá-
nattyát. Audeat & Corpus Christi, audeat &
ille unus homo clamans de finibus terra, cum
capite suo, & sub capite suo dicere; Sanctus
sum: accepit enim gratiam Sanctitatis, gratiam
Baptismi, & remissionis peccatorum.

Végteरे Szentnek mondatik a' Chri-
stus Ecclesiája: mert csak ebben vagyon
az igaz áldozat, és a' Szentségeknek üd-
vóséges szolgáltatása; mellyek által,
mint valami eszközök által, igaz Szent-
séget munkálkodik Isten emberben; ugy
hogy valakik ugyan-valóban szentek ez
Anyaszentegyház kívül nem lehetnek.

Harmadik jele az Anyaszentegyház-
nak; hogy Catholica, Közönséges minden
helyekre, és minden időkre nézve: mert
a' mint Sz. Agoston mondgya, nap-ke-
lettől-fogva nap-nyugotig ki-terjedett
fénye a' Hitnek: a' Izerént, a' mint írva
vagyon: Redemisti nos Deo in sanguine tuo,
& omni tribu, & lingua, & populo, & natio-
ne, & fecisti nos Deo nostro regnum: Meg-
váltottál minket a' te véreddel, minden
Nemzetség, és nyelv, és nép, és nemzet
közül, és tettél minket a' mi Istenünk-
nek országát. És a' mint Sz. David éneklí:

Aug. in Ep.
cit.

Mert csak
ebben vagyon
az igaz ál-
dozat. &c.

a Catholica.
közönséges
minden hely-
ekre. &c.

Apo. 1. 7.

Psal. 2. 8.

130 I. Rész. XII. Tanítás.
Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra: Kérjed tőlem, és néked adom a' pogányokat örökségül, és birodalmúl a' föld határait.

minden i-
dőkre nézve.

Ephes. 2. v.
20-14-17.

Effelett minden hűvek, kik Adámtól fogva e' máj napig vóltak, és kik ezután egész világ végezetig lésznek, azon Anyaszentegyházhoz tartoznak; melly az Apostolok és Profeták fundamentomán fondaltatott fő szeglet-kő lévén a' Christus, ki mind a' kettőt egybe tette, és békeséget hirdetett mind azoknak, kik távol vóltak, 's mind pedig a' kik közel.

Továbbá azért-is mondatik közönségesnek; mert valakik üdvösségeket akarják nyerni, szükség hogy ebben legyenek: miként a' viz-özön-kor a' ki megakart maradni bé-kelletta' bákába menni. Es ez bizonyos jel, mellyből az igaz Ecclesiát, a' hamis gyülekezettől ki-ismérhetni.

4. Apostoli.

Negyedik jele az Ecclesiának, hogy Apostoli. Mert ennek tudománya nem valami új, vagy mostanában támadott; hanem az Apostoloiktól hirdettetett, és minden földre ki-terjedt. Honnét kitétezzik, hogy az új vallások távol legyenek

A IX. ágazatról.

131

nek az igaz Ecclesia hititől: mert az Anyaszentegyház tudományával, melly az Apostoloiktól-fogva e' máj napig mindenkor prädikáltatott, ellenkednek. Es azért, hogy mindenek értenék, mellyik legyen a' Catholica Anyaszentegyház, a' Nicænomi vallásban ezt-is fel-tettek az Atyák; Apostolicam: Hiszem az Apostoli Anyaszentegyházat. Mert a' Sz. Lélek, ki az Anyaszentegyházat igazgattya, nem más, hanem Apostoli renden való szolgák által igazgattya aztot. Ki ugyan elsöbben az Apostoloknak adatott, azután pedig az lstennek nagy kegyességéből, mindenkor az Anyaszentegyházban meg-maratt. Es ebből az-is következik, hogy miképpen az Anyaszentegyház, a' hitben és a' jó erkölcsökről való tudományban el nem tévelyedhetik; mivel a' Sz. Lélektől igazgattatik: ugy ezen kívül egyéb eretneki gyülekezetek, mellyek az Ecclesia nevével nem igazán dicsekednek tévelygésben legyenek, szükséges: mert a' hamiság attyától, a' gonosz lélektől vezettnek.

“Jo. 16. 13.
A sz. Lélek-
től igazgat-
tatik. Apo-
stoli rend-
való szolgák
által.

el nem té-
velyedhetik.

KERDES. Mellyek azok, a' miket az Anyaszentegyházban hinnünk kell? FELELET. Jöllehet az Anyaszentegyházat, az-

az, a' Christus neve alatt egybe-gyűlt gyülekezetet e' földön lenni kiki jól lát-tya; még a' Sidók-is, és Törökök. kik hit-nélkül vannak; és azért nem láttatik er-re szükségefnek lenni a' hit; mindazáltal sok titkos értelmű dolgok foglaltatnak az Anyaszentegyházban, mellyeket el-ménkel meg nem foghatunk, hanem hittel hiszünk: ugymint; hogy e' gyüle-kezetet nem az emberek szerzették, ha-nem ő maga az Isten az *első Kő-szálon* építette: Es a' mint a' Proféta-is szóllott felőle: *Ipse fundavit eam Altissimus*: Maga fondalta azt a' Felséges. Minek-okaért Isten örökségének, és Isten népének hivatta-tik. Továbbá, hogy a' hatalom-is, melly az Anyaszentegyházban vagyon, Isteni legyen: azaz, hogy annak a' *Mennyek Országának* kulcsai adattak Istenből, "és ha-talom a' bűnök bocsátására, " *ki-átkozásra*, és a' *Christus Testének szentelésére* " mind e-zeket hittel hiszszük.

III. Következik immár, hogy a' mi-némű jók az Anyaszentegyházban kö-zönségfiek a' Hívek között, és miképpen olyanok, arról szóllunk; mellyet utol-so része ez ágazatnak ad előnkbe, imez igékkel: *Sanctorum communionem*: Híszeni a' Szent-

Sok titkos-
értelmű döl-
gok az A-
nyasz-egy-
házban.

Mat. 16 18.
Psal. 86. 5.
Ezal. 27. 9.

"Mat. 16.
v. 19.

"Mat. 18. 18.

"1. Cor. 5. 4.

"Ezal. 22. 19.

a' Szenteknek egygyűségét. Mellynek na-gyobb értelmére leg-elsőbben-is ama' Sz. János szavait hozom-elé; ki midőn az Isteni titkokról írta a' Híveknek, ilyen o-kát adá, miért oktatná őket azokban: *Ubi & vos societatem habeatis, & societas no-stra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Chri-sto*; Hogy néktek-is, ugymond, társaság-tok legyen velünk, és a' mi társaságunk legyen az Atyával, és az ő Fiával a' Je-su Christussal, Melly társaság a' *Szenteknek egygyűségében* helyheztetett. Ugyan-is eg-gyűsek, a' vagy társak a' Hívek azokban a' jókban, mellyek Istentől az Anyasz-egyháznak adatnak. Es leg-elsőbben-is minden Sacramentomoknak, avagy Sz-ségeknek gyűmölése Közönséggel illet minden Híveket; melly Szentségekkel, mint valami Sz. kötelekkel, a' Christus-hoz kapcsoltatnak, de kivált-képpen a' Sz. Keresztiséggel, melly által, mint va-lami ajtó által lépünk-bé az Anyasz-egy-házba. Hogy pedig a' *Szenteknek egygyűsé-gén*, a' Szentségeknek részeltetését kel-lyen értenünk, jelentik az Atyák a' Ni-cenomi vallásban imez igékkel: *Confiteor unum Baptisma*: Vallom az egy Kereszt-iséget: holott az Apostoli vallásban il-

Szenteknek
egygyűsége.

1. Joan. 1. 3.

Társak a'
hívek az A-
nyasz-egy-
ház javai-
ban.

1. Sz-ségek
gyűmölési-
ben.

lyen igékkel élünk : *Sanctorum communio-
nem* : Hiszem a Szenteknek egyyefségét.
A' Keresztséget leg-elsőbben-is követi az
Oltári Szentség, és az után a' több Szent-
ségek : mert jölehet mind a' Szentségek
eggyesítnek, és részeltetnek minket I-
stenben, kinek malasztját azok által
veszszük; de még-is inkább tulajdona ez,
az Oltári Szentségnek, mellyben az Isten-
nel eggyesülünk.

2.
A' jó csele-
kedetek ér-
demiben.

Másodszor. Vagyon még más eggyef-
ség-is a' Szentek között az Anyaszent-
egyházban: tudn' illik; valami jokat, és
szent cselekedeteket mivel valaki a' Hi-
vek közül, mind azokban részesek a' töb-
bi-is minnyájan, Bizonyittya ezt Sz. Dá-

Pf. 118. 62. *Particeps ego sum omnium timentium te,
& custodientium mandata tua;* részes vagyok
én, ugymond, minden téged félők kö-
zött; és a' te parancsolatid meg-örizők
között. Es az emberi testnek hasonlatos-
ságából világosabban magyaráztatik u-

Hasonlatos-
ság.

1. Cor. 12. 12. *Mert a' mint, hogy a'
testnek minden tagjai noha sokak, mindaz által
egy a' test,* mellyben mindenik a' maga
tisztit viseli, külömbet ugyan és külömbet;
de mind azon egész testnek alkal-
matóságára : és ugy vannak egymás-
között

között alkalmaztatva, hogy ha valamel-
lyik fájdalommal illetetik, a' többi-is érzik
azt; ha pedig jól vagyon dölga, a' többi-
vel-is közös vidámsága: így az Anyasz-
egyházban meg-olztattak a' tagok sok
nemzetségekre, és állapot-béli rendek-
re; mindazáltal a' Keresztség által egy te-
st lesznek a' Christussal, mellynek ő Feje. Es
mindenik tag az ő tisztit miveli az Anya-
szentegyházban, külömbet és külömbet;
mert némellyek rendeltettek Apostolokká, né-
mellyek Profetákká, némellyek Doctorokká &c.
de mind azon egész testnek az Anyasz-
egyháznak (mellynek tagjai) hasznára.
Es azért az imádságban-is ilyen formát
szabott Christus Urunk, hogy ne csak
kiki magáért, hanem közönséggel min-
denekért kérnénk, mondván: A' mi ke-
nyerünket adgyad nekünk ma, &c. Es így e-
gyéb jószágos cselekedetinkben-is, ne
csak a' magunk javára, hanem az egész Ke-
resztyéni eggyeségnek hasznára néz-
zünk.

Oka pedig ennek, miért az Anyasz-
egyháznak lelki javai mindennel köz-
zönségesek, a' szeretet, és a' Hivék eg-
gyeisége: mert a' szeretet nem keresi, a'
mi magáé; hanem a' mi sokaknak hasz-

1. Cor. 12. 13.
Ephes. 1. 22,
c. 4. 11,

Imádsá-
gunk-is kö-
zönsége,
mindenek-
ért.

1. Cor. 13. 5.

A' szeretet
által része-
sítettünk
ezekben.

A' holt ta-
gok nem ré-
szesek.

Hasonlatos-
ság.

1. Joán. 1. 6.
Róm. 13. 12.

nálatos. És azért csak azok részesek mind
ezekben. a' kik szeretetben Kereszttyéni
életet viselnek, és az Isten előtt igazság-
ban járván, kedvesi ő-néki. Azok pedig,
a' kik halálos vétekben vannak, nem ré-
szesek: mert jöllehet tagjai ő-k-is az A-
nyaszentegyháznak; de mivel holt ta-
gok, a' lelki gyümölcsöt nem érzik: mel-
lyet ime' hasonlatosságból-is meg-érthe-
tünk; mikor valaki gyertyát gyújt magá-
nak, a' többi-is részesek abban, kik azon
házban vannak, ha a' látásban fogyat-
kozások nincsen; de ha vakságban léfzen
valamellyik, nem élhet a' gyertya világ-
gal: ugy az Anyaszentegyházban csak a-
zok részesek valakinek világoskodó jó-
szágos cselekedetiben; kik nem gátoltat-
nak a' halálos bűntől; de ha ki sötétségben
jár, e' szentséges társaságban nincsen. Jölle-
het, mivel az Anyaszentegyházban va-
gyon, segéttetik azoktól, kik lélekben
élnek arra, hogy az el-veztett malasztot,
és lelki életet meg-nyerhesse. Oh ha
eztet jól meg-fontolnak a' bűnben heve-
rő nyomorultak, minémű nagy fok jók-
tól fosztatnak-meg mind addig, mig a'
halalos vétekben vannak! bizonyyára
ferényebbek lennének az űdvősséges pœ-
nitenciára.

Har-

Harmadszor. Nem csak azok az ajándékok
közönségekek, melyek embert Isten-e-
lőtt kedvessé téstik, hanem azok-is, mel-
lyek *gratia gratis data*, ingyen adatott a-
jándékoknak mondatnak: ugy-mint,
*studomány, Profetálás, nyelveknek, és csuda-
teteleknek ajándéka*, és több effélék; mel-
lyek még a' gonosz életű embereknek-
is adatnak, nem magánosan magokért,
hanem a' közönséges haszonért az Anya-
szentegyház épületire. Egy szóval, sem-
mie az igaz Kereszttyén embernek nin-
csen, a' mit egyebekkel közönségesnek
lenni ne véllyen: és azért, a' ki mivel a-
jándékoztatott Istentől, tartozik abból a'
szükskölködőket segéteni: mert ha ki látta
az ő felebarátyját *szükskölködni, és Istentől vett
javaiából nem segéti őtet; jele, hogy nincsen ő-
benne az Isteni szeretet,* "melly közönsé-
gessé téstí a' hivek-között az Istennek a-
jándékát.

Végére. Mivel elébb két részre osztók
fő-képpen az Anyaszentegyházat: tud-
nunk, kell itt-is; hogy nem csak a' *viszé-
kedő*, és e' földön szarándokoskodó; hanem
a' *győzedelmes*, és mennyei dicsőült Anya-
szentegyházra-is ki-terjed ez a' *Szente-
knek eggyesége*, Anyaszent egyház javainak

15

*gratia gra-
tis data.*
ezek-ű köz-
önségekek.

1. Cor. 12. 8.
9.
még a' go-
nosz életű-
eknek-ű a-
datnak.

ki mivel a-
jándékozta-
tott, tarto-
zik a' val-
másk segéte-
ni.

1. Joán. 3. 17.

1. ezikké-
Szente-
knek
eggyesége,
dicsőült
és.

rè-

részeltetése. Ez (a' *vitézkedő*) imádságit, ohajtást bocsátta oda-fel; amaz pedig mennyei ajándékot küldi ennek ide-alá: Ez könyhullarást, penitencziás cselekedet (vagy-is mondgyam *Mennyeieknek örömet*) nyújtja; amaz *malasztot*, koronákat készít: Innét az igazak a' hitnek, reménségnek, szeretetnek cselekedetét küldik; onnét a' Szentek segédelmeket nyújtják; a' Szétek Szent pedig a' Christus Jesus az ő Sz. *malasztját*, és számtalan ajándékot, véghetetlen bévségéből adgya.

Luc. 15. 7.

Apoc. 1. 4.

Lásd aláb.

xxiv. Tan.

11. Czik.

" a' *Purgatorium-béli lelkekre is terjed.*

2. Mach. 12.

v. 43.

v. 46.

Lásd felly:

VIII. Tanit.

1. Czikkéb.

Sőt még a' *Purgatorium*-béli lelkekre is terjed ez a' Szenteknek eggyesége: melyek igen kívánniak az hívek segédelmét; és ezektől segéttetnek, imádságok, áldozatok és egyéb érdemes cselekedetek által: a' mint nyilván-való bizonyságunk vagyon erről a' Sz. Írásban: holott a' *Makabaus* cselekedet, hogy a' megholtakért áldozatokat tétetett, dicsíri a' Sz. Lélek; hogy jól és istenessen gondolkodott. Es bé-fejezi mondván: *Azokért Szent, és ádvösséges gondolat a' holtakért imádkozni, hogy a' bűnökből meg-öldöztassanak.*

Ezek így levén, ki-tetszik, melly boldog állapotban legyenek, kik e' Sz. eggye-

gyeiségben vannak, és az Isten házában egyes szeretetben élnek: bizonyára méltán mondhattuk felőlök Sz. Daviddal: *Beati, qui habitant in domo tua Domine.* Boldogok Uram azok, kik a' te házadban lakoznak. Ellenben pedig boldogtalanok, kik e' Sz. eggyeségből kirekesztettek. O! *redite pravaricatores ad cor*; Térjetez eszetekre bűnösök! hogy e' Sz. eggyeségnek javaiban részefek legyetek. Amen.

Ezal. 83. 5.

Ezal. 46. 8.

XIII. TANITAS.

A' Tizedik ágazatról.

Bűnöknek bocsánattját.

S. Simon,

ÜDvözítő Christus Urunk, kevéssel az előtt, hogy Menybe felmenne, bizonyágot tón a' bűnök bocsánattjáról, mondván: *Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertią die, & pradicari in nomine ipsius penitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*: Így kellett a' Christusnak szenvedni, és fel-támadni halottaiból harmad napon: és prädikáltatni az ő nevében, a' penitencziának, és a' bűnök bocsánattjának, minden nemzetségek között. Oh melly szép

Luc. 24.

v. 46. 47.

vigal-

vigasztalások ez a' szegény bűnösöknek! Melly hogy szüntelen szemünk előtt, és szájunkban forgana, a' Hitnek ágazati közé-is fel-tették a' Sz. Apostolok: *Remissionem peccatorum*: Híszem a' bűnőknek bocsánattját. Melly ágazatnak magyarázatját ekképpen rendelem.

- I. Szóllok arról, hogy az Anyaszentegyházban bűnőknek bocsánattja legyen.
- II. Hogy abban hatalom-is legyen a' bűnők bocsátására, melyet Christus engedett; és kiknek?
- III. Mifoda erővel, avagy mire nézve bocsáttatik-meg a' bűn.

Bűnők bocsánattja
vagy az
Anyaszentegyházban.
Vai. 22. 24.

1. a' keresztség által.

I. Hogy a' Chnistus Anyaszentegyházban, mellyről az elébbi ágazatban szóltunk, a' bűnőknek bocsánattja legyen, arról még régen így szóllott-volt Iliás: *Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas*; A' melly nép abban lakik, elvéterik attól a' hamiság.

Ez pedig a' bűnőknek bocsánattja adatik leg-elsőbbben-is a' Keresztség által, olly béven; hogy nem csak a' bűn, akár eredendő, 's akár cselekedendő, hanem még a' bűnnek büntetése-is az-által meg-bocsáttatik. Mindazáltal meg nem szabadít a' testi indulatoktól, mellyek min-

ket

ket a' bűnre esztenezni meg nem szűnnek: mellyekkel, mivelhogy embernek szüntelen harczolni kell, keveset találsz, a' ki olly erőssen ellent állyon, avagy olly vigyázva az ő üdvösségét őltalmazza, hogy minden esetektől magát meg-tarthassa.

Es azért szükséges volt, hogy az Anyaszentegyházban más eszköz-is legyen a' bűnők bocsátására, nem csak a' keresztség. Es azért a' Meny-Ország kulcsai adtak néki, mellyek által minden penitencia-tartó bűnösnek meg-öldoztassanak bűnei: *Tibi dabo claves regni Caelorum*: Ugymonda Urunk Péternek: Néked adom a' Mennyei Országa kulcsait; és valamit meg-öldozsz a' földön, meg-lészen öldozva mennyekben-is. Ugyan azont monda másutt-is Tanítványinak. Sz. Jánosnál pedig reájok lehelvén monda: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*; Vegyétek a' Sz. Lelket: a' kiknek meg-bocsáttjátok bűnőket, meg-bocsáttatnak nekik; és a' kiknek meg-tartyátok, meg-vannak tartva.

Nem csak némű-némű bűnőknek bocsátására határozottatott pedig ez a' hatalom; hanem minden-némű bűnőkre kiter-

2. A' penitencia által.

Mat. 16. 19.
Mat. 18. 18.

Joan. 20. 23.

Exes. 18. 21.

Senki kés-
ségbe ne es-
sék.

Ezec. 23. 12.

Mat. 18. 23.

Hatalom a
bűnök bo-
csánattya

Nem min-
deneknek a-
datott a ha-
talom.

terjed: és azért nincsen olly gonosz éle-
tű ember, kinek reménsége bűneinek
bocsánattjáról ne leheffen, csak valóban
azokról penitenciát tartson. Ez pedig
nem csak egyszer, kétszer, vagy bizo-
nyos időben, hanem valamenyiszor, és
valamelly napon meg-tér a' bűnös. Innét mi-
kor Sz. Péter azó kérdezkednék Urunk-
tól, hányszor kellene meg-bocsátani fe-
lebaráttjának, hétszer-e? monda Chri-
stus Urunk: *Non dico tibi usq³ septies, sed*
usq³ septuagies septies; Nem mondom né-
ked hétszer; hanem hetven hétszer. Oh
nagy vigasztalás a' bűnösöknek.

II. A' Sz. János említett helyéből ki-
tetczik, hogy az Anyaszentegyházban
nem csak bűnök bocsánattya, hanem
hatalom is legyen adatva arra Istenről;
Mert mikor Urunk azt mondá: Vegyé-
tek Sz. Lelket a' kinek meg-bocsáttya-
tok bűnöket, meg-lélsznek bocsátva; ha-
talmát ada nekik arra, hogy a' bűnöket
meg-bocsátsák.

Holott azt kell észbe-vennünk, hogy
nem mindeneknek, hanem csak a' Pü-
pököknek, és Papoknak adatott ez a'
hatalom. Ezeknek sem más-képpen, ha-
nem a' Szentségek-által, meg-tartván
annak

annak formáját: mert külömben meg
nem bocsáthatták. Honnét követke-
zik, hogy mind a' Papok, 's mind a' Sz:
ségek, mint-egy ezközők a' bűnök bo-
csátásában, mellyek által ő maga Chri-
stus Urunk miveli bennünk a' bűnök bo-
csánattját, és a' meg-igazulást; ugy-
mint a' ki szerzője, és adója a' mi údvöl-
ségünknek; azért mondgya Sz. Pál: *Deus*
est qui justificat: Az Isten, a' ki meg iga-
zit. Mert a' bűnt meg-bocsáttani, és a'
bűnösökből igazakat tenni, szintén ugy
az Istennek véghetetlen erejét illeti, mint
halottakat támasztani, és e' világot sem-
miből teremteni: Sőt a' Sz. Agoston o-
koskodása szerént nagyobnak kell itél-
nünk a' bűnösökkől igazakat tenni, hogy
sem mennyet, és földet semmiből terem-
teni.

Hellyén kell azért hagynunk a' régi
Sz. Atyák tanítását, kik meg-vallyák,
hogy az egy Istenről bocsáttatnak-meg
embernek az ő bűnei; ki azt mondgya a'
Profeta által: *Ego sum ipse, qui doleo ini-*
quitates meas. En magam vagyok, ki el-
törölöm a' te hamisságodat. És azért nem
másnak, hanem az Istennek könyörgünk
naponként: *Dimitte nobis debita nostra*.
Bo-

A' Papok
ezközők a'
bűn-bocsá-
rásban.

Rom. 8. 33

S. Aug. in
Joan.

Solus Deus
propria au-
thoritate re-
mittit pec-
cata.

Isai. 43. 25.
Marc. 2. 7.

Mat. 6. 12

Bocsásd meg nekünk a' mi vétkeinket.

Christus ut homo potestatem habuit remittendi peccata excellenter.
Nem is közlőtte pedig Isten minek c-
lőtte emberré lenne, semmi teremtet-
táttal e' hatalmat. Leg-első volt Idvőzi-
tónk Christus Urunk, ki ugy-mint em-
ber (mert igaz Isten-is volt) vette azt az
Atyától. Mellyet akarván nekünk-is tud-
tunkra adni hogy tudn' illik az ember Fiá-
nak hatalma vagyon a' földön, a' bűnök meg-
bocsátására, monda az angyaloknak, bizo-
nyos jelet adván azon hatalomnak: Sur-
ge, & tolle lectum tuum, & vade in pace;
Kölly-fel, vedd az ágyadat, és menny a
házadba. Es fel-kelle, és haza méne.

Mat. 9. 6.

Jo. 20. 23.

*Ceteri ut e-
jus Mini-
stri.*

*haszonlatos-
ság.*

Az után, minek-előtte menybe méne,
hogy ott az Atyának jókján örökké ül-
ne, ezen hatalmat adá a' Püspököknek,
és Papoknak, az Anyaszentegyházban:
jöllehet Christus maga hatalmával; a'
többi pedig, ugymint szolgai, és ezköz-
néki, bocsátták meg a' bűnt az ő tőlle
vett hatalommal. Miképpen a' Király
Præfectusi, a' Királytól vett katalommal
tömleczethetik a' gonosz-tévőket; és
szakadithattyák ki, ha látták jobbulá-
sokat. Es ezekből ki-tetezik, melly drá-
galatos tiszt legyen ez, a' bűnök bocsá-
tására melly Christus Urunktól ajándé-
koztatott az Anyasz:egyháznak.

III.

III. Az-is pedig e' drágalatos ajándék-

nak nagy-voltát elménkbe önti; ha meg-
tekintjük, micsoda erővel, avagy mi ok-
ra nézve akarta a' kegyelmes Isten e' vi-
lágnak bűneit meg-bocsátani, és arra az
Anyaszentegyháznak hatalmat adni: tu-
dn' illik, az ő egyetlen egy Szülőtt Fiá-
nak drága Sz. Verével akarta azokat le-
mosattatni; hogy a' melly büntetést mi
érdemlettünk-va bűneinkért, ő fizetné-
meg: *Justiis pro iniustis*; és ő igaz, halálra
kárhoztatnék a' bűnösökért. Midőn az-
ért meg-gondoljuk, hogy nem rothadan-
do aranyon, és ezüstön, hanem a' mákula nél-
kül való barálynak drága Sz. Verén vál:at-
tunk meg; Könnyen ebből meg-ismér-
jük, hogy semmi nekünk üdvösségesb
nem történhetett, a' bűnök bocsátására
adatott hatalomnál: melly az Istennek
ki-mondhatatlan gondvifelését, és mi-
hosszánk- való szeretetit mutattya.

Es ugyan ezen elmélkedésünkből nagy
szép lelki gyümölcsök áradnak mi-reánk:
tudn' illik, a' szép lelki vigasztalás, és il-
lyen Jó-tett Urunkhoz szüntelen halá-
adás: mert ha meg-gondoljuk, hogy a'
ki Istent halálos vétkekkel meg-bántya;
valamenyi érdemi a' Christus halálából

*micsoda er-
ővel bo-
csáttaték-
meg a' bűn.*

*Rom. 3. 25.
c. s. 9.*

*1. Pet. 3. 18.
1. Pet. 1. 18.*

*Lelki gyü-
mölcsök:
vigasztalás
halál-adás.*

K

völ-

voltak ő-néki, mindgyárást el-veszti, és ottan mindgyárt a' paradicsom kapuiból, melyeket, Christus Urunk Kiszzenvedésével meg-nyitott-vala, ki-rekesztetik; kétség-nélkül ilyen gondolat meg-háborította elménket, és szorgalmatosá tészi. De ha meg-int eszünk-be-jút ez a' csudálatos hatalom, melyet Isten az ő Anyaszentegyházának adott a' bűnök bocsátására; hogy Isten segédelméből előbbi méltóságába állattassék a' bűnös: akkor bizonyára nagy szép vigasztalás illeti szívünket, és indittatunk arra, hogy Istennek örök hálákat adgyunk, Mert ha kedves szokott lenni előttünk az orvosság, melyet az orvosok mestersege készít nekünk nehéz nyavalyánkban; mentől kedvesebbnak kell lenni annak, melyet az Istennek Bölcsesége lekünk gyógyulására szerzett? annál inkább, hogy ez nem kétséges, mint amaz, hanem bizonyos üdvösséget szerez azoknak, kik gyógyulni akarnak.

Oh tehát Kereszt. halg. értvén immár e' Szentséges hatalomnak méltóságát, és foganatosságát, igyekezzék kiki azt a' maga hasznára fordítani! mert édes Idvőzítőnk nem más végre hadta azt az A-
nya-

Használa-
tosság.

nyaszentegyházban; hanem hogy mindek ez üdvösséges orvossággal éllyenek: mert valamint-hogy, senki Kereszttség-nélkül meg-né tisztíttathatik; úgy szükség, hogy valaki a' Kereszttségnek málafiztyát halálos vétek által el-vesztette, más orvossághoz, ugymint, a' penitencziának Szentségéhez folyamodgyék.

De azt-is itten ki-ki jól meg-értse, hogy ilyen bévséges hatalomból a' bűnök bocsánattára, ne végyen bátorságot a' bűnre, avagy halogatást a' megtérése; hanem inkább előtte visellye am-a' Bölcs intését: *Fili peccasti? non adjicias iterum: sed & de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur*; Vétkeztél-e fiam? ne cselekedd többé; hanem az előbikért-is könyörögj, hogy meg-bocsáttassanak néked. Es a' mit másutt mond az Istennek Sz. Lelke, ugyan azon Bölcs Sirak által: *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, quia subito veniet ira Dei, & in tempore vindicta disperdet te*; Ne késél meg-térni az Urhoz, és ne halogasd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' bolzu-állásnak idején el-veszt téged. Melytől óltalmazzon minket a' kegyelmes Isten. Amen.

Nem kel-
szaporítani
a' bűnt.

Eccli. 21.1.
Se halogat-
ni a' meg-
térést.

Eccli. 5.3.

XIV. TANITAS.

A' Tizen-eggyedig ágazatról.

S. xatthag.

Testnek fel-támadását.

1. Cor. 15.

12.

Meg az Apostolok idejében találkoztak, kik a' halottak fel-támadását tagadták: kik ellen Sz. Pál Apostol így ír : *Si mortuorum resurrectio non est: nēq; Christus resurrexit: Si autem Christus non resurrexit, inanis est predicatio nostra, inanis est & fides vestra*; Ha nincs, ugymond, a' holtaknak fel-támadása; a' Christus sem támadott-fel. Ha pedig a' Christus fel nem támadott; heába-való a' mi predikállásunk, heába-való a' ti hitetek is. Mi erről semmit nem kételkedünk; mert hitünk agazattya tartya: melyet kell e' tanításban meg-magyaráznunk, ilyen rend-tartással.

- I. Szöllyunk a' testnek fel-támadásáról közönséggel. II. A' fel-támadásnak különböző állapottyáról. III. Ez ágazatnak gyümölcsein.

Halottak
fel-táma-
dása miatt
mondatik
test fel-tá-
madásának

- I. Leg-elsőbben is azt kell észbe-vennünk, hogy a' halottak fel-támadása, e' jelen-való ágazatban *Testnek fel-támadásának* mondatik. Nem-is ok nélkül: mert

evel

evel azt akarták jelenteni a' Sz. Apostolok, hogy a' Lélek halhatatlan legyen; a' mint a' Sz. Irásnak-is fok helyeiből kitetczik: és azért ez nem mondatik tulajdon-képpen fel-támadni, hanem csak a' test, mely halált, és rothadást szenved. Hogy azért senki ne vélye a' lelket is a' testtel együtt meg-halni, és ismét meg-eleveníttetni, csak a' testnek fel-támadásáról vagyon emlékezet ez ágazatban. Es jöllehet gyakorta a' Sz. Irásban az egész ember értetik a' testen; ugymint Iaiásnál: *Omnis caro sanum*; Ki azt mondgya hogy minden test, az az minden ember széna, és minden ő dicsősége mint a' mezei virág: Es Sz. Jánosnál, ki az Igéről azt mondgya, hogy testé, az az emberré lön. De itt a' *Credoban* csak az egyik része értetik, mely halált szenvedhet, és ismét fel-támadhat: ugymint a' test, és nem együtt a' lélek.

Es ugyan ezen igazság a' testnek fel-támadásáról, bizonyittatik a' Sz. Irásnak mind az ő, s mind pedig az új Testamentumbéli egynéhány helyeiből, és az A. nyaszentegyháznak historiaiból: amott némelyek Ilyéstől, és Elizeustól; itt pedig azokon kívül, kiket Christus Urunk

K₃

*Animā inā-
mortalem
esse probat
ex Gen. 1.
27. Gen. 25.
8. Ps. 20. 5.
Mat. 10. 28.
Mat. 12. 32.
Luc. 16. 9.
22.
Act. 7. 59.*

Isai. 40. 6.

Joan. 1. 14.

Bizonyisá-
gok.

3. Reg. 17.
19.
4. Reg. 4.
32.

fel-

Act. 9. 39.
40. c. 20. 10.
12.

150 I. Rész. XIV. Tanítás.
fel-támasztott, sokak a' Sz. Apostolok-
tól, és sok egyéb Sz. Emberektől fel-tá-
masztattak: Honnét ezen ágazatnak i-
gátsága bizonyíttatik. Mert a' minthogy
ezekből sokaknak fel-támadását hisz-
szúk; úgy közönséggel mindenknek kö-
vetkezendő fel-támadását hinnünk kell.
Sőt kivált-képpen-való gyümölcsünk,
mellyet efféle csüda-tételekből kell ven-
nünk, az, hogy azokból ez ágazatnak
hitelében erősödgyünk.

Effélett, egyéb világos bizonyságink-
is vannak ugyan erről a' Sz. Írásban. Sz.
Jób így szólott az utolsó fel-támadásról:
*Scio, quod Redemptor meus vivit, & in novis-
simo die de terra surrecturus sum; & in carne
mea videbo Deum meum;* Tudom, hogy az
én Meg-váltóm él, és az utolsó napon a'
földből fel-támadok: és az én testemben
látom-meg az én Istenemet. Ezent bizo-
nyíttyák, a' miket a' Sz. Evangelisták az

Mat. 28. 31.
1. Cor. 15.
35.

Hasonla-
vosság.

utolsó íreletről írják; és Sz. Pál a' halot-
tak fel-támadásáról; az el-vetett magnak
hasonlatosságával igen szépen állatván
aztot, és jelentvén annak módgyát: mi-
dön ime' kérdésre; *Miképpen támadnak-fel
a' halottak?* így Felel: *Inspiciens, tu quod se-
minas non vivificatur, nisi prius moriatur: &
quod*

A' XI. ágazatról.

151

*quod seminas, non corpus, quod futurum est
seminas, sed nudum granum; Deus autem dat
illi corpus sicut vult; Esztelen, te a' mit el-
vetcz, meg nem elevenedik, hanem-ha
előbb meg-hal. Es a' mit el-vetcz, nem
a' következő testet veted-el, hanem
a' puszta magot; az Isten pedig annak te-
stet ad, a' mint akarja. Es alább azt mond-
gya, hogy Rothadásban vettetik el, rothadá- v. 42.
láságban támad-fel.*

Végte're, ugyan ezen igátság, az igaz
okoskodás szerént-is állatratik. Elsőbben,
mert holott a' lélek halhatatlan, és ugy- *A' lélek
halbatatlan
sup. pag. 149*
mint egyik része embernek, az emberi
testhez természet szerént hajlandó; ha ö-
rökké külön kellene maradni a' testől,
természet kívül-való dolog lenne az. Mi-
velhogy pedig, a' mia' természetellen-
kedik, soká maradandó nem lehet; illik,
hogy megint a' lélek meg-eggyesedgyék
a' testtel; és következő-képpen, hogy
a' test fel-támadgyon. Es illyé okoskodás-
sal láttatott élni ldvőzítőnk, midőn a' Sa-
duceusok ellen a' Léleknek halhatatlan-
ságából a' testnek fel-támadását ki-hozta.
II-ízor. Hogy mivel a' test társ volt a' cse-
lekedetekbe, társ legyen a' jutalombá-is.

Mat. 22. v.
31. 32.
Lásd ix.
tan. 1. czik.
vers. Har-
mad oka.

II. A' minthogy a' testnek fel-támadá-

K 4

sa

Joan. 5. 29.
A' fel-tá-
madásnak
állapottya
külömböző.

1. Cor. 15.
53.

2. Cor. 5. 10.

Mindenek
ép tagokban
támadnak-
fel ugyan:
de nagy kü-
lönbséggel.

fa közönséges mindenekkel, ugy a' fel-
támadásnak állapottya külömböző: Mert
elő-jönek, a' kik jókat cselekedtek, az életnek
fel-támadására: a' kik pedig gonoszokat csele-
kedtek, az ítéletnek fel-támadására. Es jól-
lehet, ki-ki ugyan azon testben támad-
fel, melly ő-néki itten tulajdona volt; a'
szerént, a' mint Sz. Pál mondgya: *Opor-
tet corruptibile hoc induere incorruptionem*;
Hogy e' rothadandónak, rothadatlanság-
ba kell-öltözni. Mindazáltal, mivelhogy
eggyik oka a' fel-támadásnak, a' mint
előbb említők, az; hogy el-vegye ki-ki a' test-
nek tulajdonit, a' mint cselekedett, vagy jót,
vagy gonoszt: innét a' testnek-is igen kü-
lönmböző állapottya léfzen, mert a' kár-
hozottaké rút, az igazak teste pedig i-
gen szép, és fényes léfzen, a' mint majd
bevebben szállunk felőle.

Effelett, jöllehet mind az igazak, 's-
mind pedig a' kárhozottak testei egész-
fzen, es ép tagokkal támadnak-fel: ugy
hogy, a' kik vakon születtenek-is, vagy
valami történetből, vakokká, sántákká,
bénnékká lettek; de akkor ezekben-is
a' tagokban éppek léfznek. Mert a' mint-
hogy az első teremtésben, mindenek I-
stentől tekéletes épségben teremtettek,
ugy

ugy léfzen a' fel-támadásban-is. De ez-is
a' tagok épsége, és vízfíza-adatása nagy
különbségre léfzen: mert a' jóknak ju-
talomra, és ékességre; a' gonoszaknak
pedig büntetésekre. Mert minél több ta-
gok léfzen a' kárhozottaknak, annál több
kínokat a' több tagokban szenvednek.

A' Sz. Mátyrokról pedig, kik a' Chri-
stus Jესusért kint, halált, és némű-némű
tagoknak el-vágotáfit szenvedték, azt
mondgya Sz. Agoston, hogy a' fel-táma-
dásban vízfíza-adatván nekik azon ta-
gok, meg-marad azokban a' sebek hel-
lye, de fényesebb létzen minden arany-
nál, és drága-kőnél; miképpen a' Chri-
stus sebeinek helyei. Oh ha ezeket jól
meg-gondolnák a' Keresztyén hivek! bi-
zonyára e' világi háborúságokat, nyo-
morúságokat békeséges tűréssel szen-
vednék; várván nagy lelki ohajtással azt
a' fel-támadásnak bódog dicsőségét,
melly Istentől, az ötet felőknek fel-téte-
tett.

Végte're, ha szintén közönséges az-is
mind a' jóknak, 's mind a' gonoszaknak,
hogy halhatatlanságban támadgyanak-
fel; ugy hogy soha többé meg nem hal-
nak; melly halhatalanságot, Christusnak

K s

az

A' mártý-
rok testé-
meg-ma-
ra a' sebek
helye fé-
nyesb az a-
ranynál.
Aug. lib. 12.
de Civ. c. 20.

Halhatat-
lanságban
támadunk-
fel.

az halálon-való győzedelme nyert, a' mint a' Sz. Irás bizonyította mondván:

Isai. 25. 8. Precipitabit mortem in sempternum. Le-taszította a' halált örökké. Másutt pedig:

1. Cor. 15. 26. Novissima autem inimica destruetur mors; Az utolsó ellenség pedig, a' halál meg-ron-tatik. Mert illet, hogy a' Christus érde-me, mellyel a' halál birodalma fel-fordít-tatott, meg-előzze az Adam vétkét, melly által a' halál e' világra bé-jött. Es ugyan ezen illendőség fér az Istennek igaságá-hoz-is, hogy a' jók örök boldogságban éljenek; a' gonoszak pedig örök kínokat szenvedvén, Keresnék a' halált, a' mint Sz.

János mondgya, és meg nem találják: kíván-nák meg-balni, és el-futna tőlők a' halál. Es így, noha ez a' halhatatlanság közönsé-ges a' jóknak, és gonoszoknak; mindaz-által, e' mellé nagy szép ajándékok, és nemes ékecségek adatnak az igazak tes-teinek; mellyekkel, fokkal nemesbek legyenek, hogy sem mint valaha voltak: mellyek a' kárhozott testeknek nem a-datnak.

Kivált-képpen-való ajándékok pe-dig, mellyekkel az igazak testei nemesít-tetnek, ez a' négy. Első, *Impassibilitas.* Szenvedetlenség; melly ő-bennek azt mi-veli,

veli, hogy semmi unalmat, semmi fájdal-mat, és alkalmatlanságot nem szenved-hetnek: és azért se hideg, se meleg, se éhség, &c. ő-néikik nem árthat. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione;* ugy mond Sz. Pál Apostol, hogy rotha-dásban vettetik-el, rothadatlanságban támad-fel. Hogy pedig ezt az ajándékot, *impassibilitatem magis, quam incorruptionem,* szenvedetlenségnek nevezték inkább a' Theológusok, hogy sem rothadatlanságnak: innét völt, hogy ezzel, a' mi tulajdona a' dicsőült testnek, jelentenék: mert a' szenvedetlenség nem közönséges nékik a' kárhozottakkal; kiknek testek noha rothadatlan lészén, de hideget, hevet, és e-gyéb-féle kínokat szenvedhet: és azért, *impassibilis,* szenvedetlen nem lészén.

Második ajándék *Claritas*, ama' szép fényesség, mellyel az igazak testei; mint a' nap fénylenek az ő Attyok országában, a' mint ő maga Idvőzitőnk mondgya. Es hogy senki erről ne kételkednék, színe-válto-zásával-is bizonyítja, midőn a' Thábor he-gyén fénylék az ő orczája mint a' nap. Ezt az ajándékot, dicsőségnek ne-vezi az Apostol: *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria:* mondván, hogy a' test

I.
Szenvedet-
lenség.

1. Cor. 15.
42.

2.
Fényesség.
Mat. 13. 43.

1. Cor. 15.
43.

nem-

Példa.

Exo. 34. 29.

2. Cor. 3. 7.

Honnét a
fényesség az
ágazatok tes-
tében.

nemtelenségben vették-el, dicsőségben támad fel. Ennek pedig a' nemes dicsőségnek, némű-némű képét látta az Izraél népe a' pusztaban, midőn a' Moyses orozája, az Istennel való beszélgetésből annyira fénylett, hogy nem nézhetnének arra az Izraél fiai a' nagy fényességnek miáta. De honnét vallyon származik a' testre ez a' dicsőséges fényesség? A' léleknek Böldegságából; mert femmi nem egyéb, hanem annak a' nagy böldegságnak közlése, mellyel a' lélek böldegtatott: miképpen a' lélek-is úgy böldegtatik, hogy az Isteni böldegságnak né-melley része származik belé, és közölterik véle. Evel pedig az ajándékkal, nem mind egy-aránt ajándékoztatnak a' Szentek, mint az elsővel, hanem olyan külömbséggel, azt mondgya Sz. Pál, mint a' Csillagok az égen; ki-ki az ő érdeme szerént. *Stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum.*

1. Cor. 15.
41.

3.
Gyorsaság.

Aug. lib. de
Civ. 12. c. 18.

Harmadik ajándék *Agilitas*, Gyorsaság, mellyel a' test meg-szabadittatván mostani terhétől; nagy könnyen, valamely felé a' lélek akarja, ingattatik; úgy nagy hamarsággal, hogy más annál gyorsabb nem lehet: Miképpen Sz. Agoston és

és Sz. Hieronymus igen szép világossan írnak felőle. Azért mondgya az Apostol: *Seminatur in infirmitate, surget in gloria*; Erőtlenségben vették-el, erőben támad fel.

Negyedik ajándék, *Subtilitas*, Hathatóság, vagy lelkiség; mellynek erejéből a' test, a' lélek akarattya alá tellyességgel vették, néki szolgál, és annak indulattyára mindékor nagy kész; melly az Apostolnak ama' szavaiból bizonyítatik: *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale*; Lelkes test vették-el, ugymond, lelki test támad fel. Es ezek, a' miket ez ágazatnak magyarázattyában kellett kivált-képpen meg-fejtegetnünk: Hanem immár lássuk.

III. Minémű gyümölcsöket vehetünk ezekből lelkünk épületire. Es leg-elsőben-is, nagy hálákat kell adnunk Istennek, hogy ezeket a' Világ bölcsseitől el-reitvén, a' küdedeknek meg-nyilatkoztatta. Oh melly sok tudós, és bölcs emberek, illy bizonyos igazságról vakságban voltak! Hogy azért nekünk ezeket meg-jelentette, mellyeknek isméretire magunktól elégtelenek voltunk, nagy hálakkal tartozunk ő Sz. Felségének.

20. Hie-
rō. in c. 40.
Iſa. in illud:
mutabunt
fortitudinē
1. Cor. 15. 43

4.
Hathatō-
ság.

1. Cor. 15.
44.

Lelki gyū-
mölcsök.

Mat. 11. 25.

1.
Hálá-adás.

Továb-

2.
Vigasztalás
halálunk ó-
ráján.

1. Thes. 4.
12

Továbbá, arra-is innét nagy szép gyű-
mölcsöt vehetünk, hogy halálunk órá-
ján mind magunkat, 's mind pedig a-
tyánk-fiait, és jó-akaróinkat ezekből vi-
gasztalhattuk: miképpen az Apostol-is
vigasztallja vala a' hiveket az aluókról,
mondván: *Nem akarjuk atyámfiai, hogy tu-
datlanságban legyetek az el-aluttakról, hogy
ne bánkodgatók, mint egyebek-is, a' kiknek
nincs reménségek. Mert ha hiszszák, hogy a'
Jesús meg-holt, és fel-támadott: ugy az Isten
azokat-is, kik el-aluttak a' Jესusban, elé-hozza
ö-véle.*

3.
Könnyesség
nyomorú-
ságinkban.
Példa.

Job. 19. 25.
26.

4.
Eszatenezés
a' jóról.

De egyéb nyomoruságinkban-is, és
fajdalminkban, nagy könnyebséget sze-
rez nekünk a' jövendő fel-támadásnak
emlékezeti: a' mint a' Sz. Job példájából
meg-tanolhattuk; ki az ő nagy fajdal-
miban, e' reménséggel vigasztallja-vala
szomorú lelkét, hogy még a' fel-táma-
dásban meg-látná az ő Urát Istenét.

Végtére, nagy esztenünk nekünk a'
jámbor, és tekéletes életre, a' fel-táma-
dásnak emlékezeti. Mert ha meg-gon-
dollyuk a' mennyei gazdagságokat, mel-
lyeket adandó Isten a' fel-támadás után
az ő hiveinek; bizonyára nagy könnyeb-
ségünkre léfzen a' jóságos cselekedetek-
nek

5.
Zablázás
a' gonosztól.

Joan. 5. 29.

Jac. 1. 16.

nek gyakorlásában. Ellenben pedig, sem-
mi inkább nem zabolazza a' testi kíván-
ságokat, és nem tartóztat inkább a' bűn-
től; mintha gyakorta meg-gondollyuk,
minémű nagy nyomoruságok, és ízo-
nyú kínok követik azokat, kik *procedent* *Joan. 5. 29.*
in resurrectionem Judicii; elé jönnek az Iti-
letnek fel-támadására. Adgya a' kegyel-
mes Isten (kítől vannak minden jók, alá szá-
ván onnan jelyűl) minnyájunknak ez á-
gazatnak elé-fzámlált üdvösséges gyű-
mölcsit. Amen.

XV. TANITAS.

A' Tizenkettődik ágazatról.

Híszem az örök életet.

5. Mattheus.

A' Sz. Apostolok, kik az örök élet-
re vezérink; a' mi hitűnknek
sommáját, az Apostoli vallást,
az örök életéről-való ágazaton akarták
el-végezni: mind azért, hogy az írtet
után semmit egyebet az örök életnél nem
kell várnunk; 's mind pedig, hogy azt
a' tekéletes, és minden jókkal tellyes
böldogságot, mindenkor szemünk előtt
viselnők. Hogy a' miket a' Keresztyéni
Hit mellett, és az Isten törvényének bé-
tel-

tellyesítése mellett kell szenvednünk, az örök életre nézve könnyebben, és örömeitben szenvedgyük. Lássuk azért.

I. Mit kell itten értenünk az örök életen. II. Minémű jókkal élnek a Szentek az örök életben.

örök élet
mit téstén.

I. Az örök élet, nem csak az életnek örökké-valóságát téstí itten, mely az ördögöknek-is, és a' kárhoztaknak meg-lélzen; hanem az örökké-valóságban a' boldogságot jelenti, mely a' boldogul-taknak kívánságát meg-elegíti. Így ér-ti-vala ama' Törvény-tudo-is, midőn U-runktól azt kérdé, *mit cselekedvén birhatná ez örök életet.* Es masut-is a' Sz. Irás sok helyeken ilyen értelemmel véstí az örök életet.

miért örök
életnek mő-
dítik az a'
nagy böl-
dőség.

KERDES. Miért az a' nagy boldogság, kivált-képpen az örök életnek neve a' latt adatik előnkbe? FELELET. Hogy senki ne vélné azt e' világi el-mulando dől-gokban helyheztetetnek lenni. Ugyan-is, a' mely boldogságot ad Isten hivel-nek a' győzedelem után, semmi bizonyos idővel nem határoztatik; hanem örök-ké meg-marad, és azért mondatik örök életnek: mert ha csak boldogságnak mondatnék, örökké-valósága elegendő-kép-

képpen nem jelentetnék. Mert még ez életben-is, a' kik ellene-mondván az ille-nelenégnek, és a' világi kívánságoknak; jőza-non, igazán, és Istenesen élnek, várván a' boldog reménstget, és a' nagy Isten dicső-ségé-nek el-jővetelét, méltán boldogoknak mon-datnak: de nem ama' boldogsággal, mely az örök életnek neve-alatt jelentetik.

Tit. 2. 12.

Effelet vóltak némelly hívságos véle-kedésű, világ bölcsei, kik a' leg-nagyobb jót, és boldogságot, az érzékensé-alá vettetett és azokat gyönyörködttető dől-gokban helyhezteték: és azért ez élet-nek gyönyörűségiben alították azt len-ni. De mivel ezek el-mulnak, és el-kop-nak, igentávól esnek az igaz boldogság-tól; a' mint azok is, kik ezeknek kíván-ságitól tartatnak. Iñet írva vagyon; hogy e' világot ne szerezstük, se a' benne-való-kat; merta' ki azt szereti: nincsen abbá az Atya szereteti: *Nolite diligere mundum, neq. ea quae in mundo sunt.* Es ísmét: *mundus trans-ii, & concupiscentia ejus*; E' világ el-múlik, és az ő kívánsága. Hogy azért mi, ne helyheztetnők, azokkal a' balgatagokkal, a' mi boldogságunkat e' világi gyönyörű-ségekben, holott csak jővevények vagyunk, és nem örökké maradándók; azért a'

E' világi
jók el-mul-
nak.

1. Jo. 2. 15.
ibid. v. 17.

mi boldogságunkat az örök élet neve alatt adgya előnkbe a' Sz. Irás, és az Apostoli vallás.

Végtére, azért-is mondatik örök életnek: mert a' kinek egyszer megadatik, soha azt a' mennyei boldogságot, többé el nem vehetheti, a' mint némelyek hamissan vélekedtek ez ellen. Ugyan-is a' tékléletes boldogság minden jóból áll, és nincsen ott semmi szomorítható; és azért örökké kell megmaradni; mert más-képpen igen meg-szorítaná a' boldogultakat, ha még valaha el kellene válniok olyá nagy boldogságtól.

Az örök boldogság minden jóból áll.

Emberi elme meg né foghattya.

1. Cor. 2. 9.

Tulajdon neve nincsen, mellyel éppen ki-magyarázatnák.

Ez pedig a' mennyei boldogság melly nagy legyen, csak a' boldogult hives foghattya-meg, mas senki nem. Sz. Pál azt mondgya felőle, hogy szem né láttá, fül nem hollotta, se az embernek szivébe fel nem ment, a' miket az Isten azoknak készített, a' kik őtet szeretik. De onnét-is ki-mondhatatlan nagy-volta ki-tetczik, hogy tulajdon nevezeti, melly csak őtet illetné és mellyel volta-képpen ki-magyaráztatnék, nincsen: mert midőn örök életnek mondatik, ez a' nevezet nem csak a' boldogultakat illeti; hanem mind azokat, kik

örök-

örökké élnek. Es jöllehet fok egyéb nevekkal is neveztetik a' Sz. Irásban; ugyanint Isten Országának, Menny-országának, Paradisomnak, Sz. Városnak, Isten házának. De csak egy-is ezek közül annak a' nagy boldogságnak mi-voltát, volta-képpen ki nem magyarázza. Oh ki-mondhatatlan nagy boldogság! oh örök élet! ki ne kívánczoznék oda Sz. Daviddal? *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini*; Kívánczozik, és el-ájul az én lelkem az Ur pitvari-után. Es ha e' világi gyarló életet, melly fok keferúséggel tellyes, annyira bűcsűllyük, hogy semmit e' világon annál drágábbnak nem tartunk; mentől nagyobb szível lélekkel illik minékünk az örök életet keresnünk, melly minden keferúséget, és nyomorúságot ki-rekefzt: mivel, *absterget Deus omnem lacrymam*; el-töröl az Isten minden könny-húllatást az ő szemekről, ugymond Sz. János; és a' halál többé nem léssen, se jajgatás, se kiáltás, se fájdalom nem léssen többé, mert az előbbiek el-mulnak. Ellenben pedig minden jókat magában foglal; mellyről immár bévebben szóllyunk.

Mar. 1. 15.
Luc. 23. 43.
Apo. 21. 10.
Joan. 14. 20.

Psal. 83. 12

Apo. 7. 17.
c. 21. v. 4.

II. A' Sz. Irásban forgott bölcsfek, két. *Beatitudo*

L. 2

féle

duplex; essentialis, accessoria,

féle jókat mondanak lenni, melyekkel boldogittatnak a' hívek az örök életben. Első az, melyben áll a' boldogságnak mi-volta, és természeti; másik rendben azok vannak, melyek a' boldogságot követik vagy ahoz-járandók.

Miben áll az örök boldogság.

Elsőbbé azért az örök boldogságnak állattya, és természeti abban áll; hogy az Istent szinről szinre lássuk; és annak szépségével örökké éllyünk, ki minden jóságnak, és tekinettségnek kut-feje,

Joan. 17. 3. *Hac est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum;* Ez az örök élet, ugymond Christus Urunk, hogy meg-ismérjenek téged Atyám, egyedül igaz Istent, és a' kit elküldöttél a' Jesus Christust. Melly mondást lattatik magyarázni Sz. János, midőn így szól: *Szerelmesim, most Isten fiait vagyunk, és még nem jelent meg mi-főda leszünk. Tudgyuk, hogy mikor meg jelenik, hasonlók leszünk hozzája: mert meg-láttuk őtet a' mint vagyom..* Holott jelenti a' boldogságot e' két dologban állani: elsőben, hogy az Istent meg-láttuk minémű az ő állattyaiban, és természetében; másodikban, hogy ő-hozzá hasonlók, és mint-egy istenek, avagy isteniek leszünk.

Mert

Mert a' kik az Istent szinről szinre láttak, jöllehet a' magok természetit meg-tartják; mindazáltal, némű-némű csudálatos, és isteni formát vesznek-fel magokra, hogy isteneknek láttassanak inkább, hogy sem embereknek: és ezt jelenti Sz. János, mikor mondgya, hogy *Istenhez hasonlók leszünk*, mikor őtet szinről szinre láttuk.

KERDES. Miben áll ez a' hasonlatosság? avagy mitád Isten a' dicsőült híveknek olytat, hogy ő hozzá hasonlatosok legyenek? FELELET. Ő-magát csudálatosképpen közli vélek; midőn őket *lumine gloriae*, az ő-maga dicsőségének fényességével meg-fényesíti, és világosítja; hogy őtet igaz világságot az ő fényességében láthassák: mert a' boldogultak mindenkor Istent jelen lenni látták. Melly ajándékkal, *divina essentia participes effici*; részesek lévén az Isteni természetben, áthatatos boldogsággal élnek; melyet nekünk ugy kell hinnünk, hogy egyűt Isten kegyelméből bizonyos reménységgel várjuk; miként a' Nicæa-béli Gyülekezet Vallásában mondgyuk: *Expedit resurrectionem mortuorum, & vitam venturi saeculi.*

Isteniek leszünk.

az Istent természetben részesek

Catec. Rom. hic Sec. 9. 2. Pet. 1. 4.

Symb. Nic.

Hasonla-
toság.Auselm. lib.
de similit.
c. 5. 6.

De ezek isteni dolgok, és mi ki nem magyarázhattuk, sem pedig elménkel meg nem foghattuk. Mindazáltal láttuk ennek a' bődögságnak némű-némű képét azokban is a' dolgokban, melyeket érzékiségünkkel tapasztalunk. Mert miképpen a' tűzbe-tétetett vas úgy meg-tűzefedik, hogy jóllehet természeti el nem változik, mindazáltal, ugy mint tűznek lenni láttatik: így a' kik az mennyei dicsőségbe bé-véretnek, az isteni szeretettől annyira meg-gyujtatnak, hogy noha tulajdon természeteket el nem hagyják, de azonban sokkal inkább különböznek e' világon lévőktől, hogy sem mint a' tűzes vas a' hidek vastól.

Hogy azért a' dologhoz rövideden szóljunk; annak az álhatatos, és minden bődögság felett-való bődögságnak mivolta abban áll; hogy a' bődögittatott lélek ö-magát bírja Istent. Mi héával lehet pedig az a' tekéletes bődögságban, a' ki az Istent, mindennek felett-való jot bírja?

Mik já-
vandók az
örök bődög-
ságban.

Más rendbéli jók, melyekkel bődögittatnak a' lelkek az örök életben, követik azt a' tellyes és tekéletes bődögságot, melyről immár szözlünk. melyek-

lyekről láttatik szözlani az Apostol, mondván. *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum*; Dicsőség; és tisztesség, és béke-ség minden jó-cselekedőnek. Mert a' Szenteknek dicsőségek lézen, nem csak abban, hogy Istent színről színre látták; hanem abban-is, hogy egyik a' másiknak jeles méltóságát nyilván láttya és isméri. Effelett, melly nagy tisztesség az, melly nékiek Istentől adatik; midőn nem immár szölgáknak, hanem barátinak, és Isten fiainak hívattatnak? Innét méltán fel-kiálthatunk a' Profétával: *Nimū honorificati sunt amici tui Deus*; Oh melly igen tiszteletek a' te barátid Ur Isten! Végtére, ha közönséggel nagy becsületnek tartjuk, midőn valamely ezszes, és okos férfitől tiszteltetünk; mentől inkább a' Szentek bődögságát nagy szép jó követi, midőn egyik a' másiktól nagy tisztelettel illetetik.

Végheetlen volna mind azoknak a' gyönyörűségeknek elé-számlálása, melyek a' bődögültak dicsőségét követik; sőt még gondolatink-is oda nem érkehetnek. Mindazáltal, kiki azt magával el-hiteffe, hogy valami jókat ember e' világon magának kívánhatna, akár el-

Rom. 2. 10.

Luc. 12. 4.
Pf. 138. 17.Számál-
batlan
jók.

méjére nézendőket, akár testének tel-
lyes, és tekéletes állapotjához tarto-
zandókat; mind azoknak bévségévé
élnék a' bődögült Szentek: jöllehet, a'
mint Sz. Pál mondgya, sokkal mélyse-
gesb módon, hogy sem ember még csak
szívében is gondolhatná. Mert a' test, melly
az előtt vastag és nehéz volt, mennyek-
ben könnyű és lelki lézen, és semmi étel-
nélkül nem szűkölködik: a' lélek pedig
az örök dicsőségnek drága étkeivel, me-
lyeket ama' nagy Vacforának szerzője
kélzít, nagy gyönyörűséggel elégítettik;
midőn ő maga az Ur, *præinget se, & fa-
ciet illos discumbere, & transiens ministrabit
illis;* fel-övedzi magát, és az bődögült
híveket le-telepíti, és által-menvén szől-
gál nekik.

Kicsoda pedig kívánhat ottan drága
ruhákat, Királyi öltözeteket, holott e-
zek semmire nem kívántatnak? mert
minnyájan halhatatlanságba, és dicsó fé-
nyességbe léznek öltözve, és az örök
dicsőségnek *koronájával* meg-koronázva.
Es ha nagy házaknak, fényes paloták-
nak birodalma az emberi bődög állapot-
hoz számláltatik; mi lehet bevebb, és
Nagyságosabb az Isten házában, a' fényes
Meny-

1. Cor. 9. 25.
Hasonla-
tosság.

Meny-országánál, melly az Istennek di-
csó fényességétől világosítottatik. Innét a'
Profeta, midőn annak a' Sz. lakó-helly-
nek szépségéről gondolkodnék, és u-
gyan annak kívánságától gyuladozna,
fel-kálta, mondván: *Quam dilecta taber-
nacula tua Domine virtutum; concupiscit &
deficit anima mea in atria Domini!* Oh melly
szerelmek a' te hajlékid erőnek Ura;
kívánczik, és el-ájul az én lelkem, az
Ur pitvari után! Oh azért mi-is oda ké-
vünközzünk Kereszt. halg. mert ott va-
gyon a' tellyes bődogság, melly minket
meg-elégíthet. *Satiabor, cum apparuerit glo-
ria tua;* meg-elégfzem Uram, mikor meg-
jelenik a' te dicsőséged.

A' vagyon már hátra, hogy miként
a' tizen-eggyedik ágazatban jelentettük
a' csillagok hasonlatosságával, hogy
az igazak nem mind egyenlő-kép-
pen fénylenek a' fel-támadásban; ugy
itt-is meg-magyarázzuk, miképpen ez
elő-számlált jutalmakkal nem mind egy-
aránt jutalmaztatnak a' bődögült hí-
vek. Mert Urunk mondása-szerént, az
Atya házában sok lakó helyek vannak. Mel-
lyekben nagyobb és nagyobb jutalom a-
datik, kinek-kinek érdeme szerént: mi-

L s

vel,

Apoc. 21. 23.

Psal. 83. 1.

Psal. 16. 15.

Kiki érd-
me-szerént
jutalmaz-
tatik.

Joan. 14. 2.

Apo. 22. 12.

2. Cor. 9. 6.
Mat. 19. 29.
1. cor. 15. 41.
Aug. 22. civ.
c. 10.

Irgység
nélkül.

Kiki maga
bóldogságá-
tát meg-
elégszik.

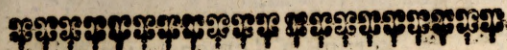
4. 32. 18.

vel, qui parçè seminat, parçè & mêtet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet; ki miként vet, úgy arat, azt mondgya Sz. Pál. Melly minket igen szépen gerjeszt arra, hogy a' jószágos cselekedetekben nagyobb, és nagyobb elé-menetelt tegyünk; értvén, hogy minél bévebben vetünk, annál többet aratunk; és minél több jószágos cselekedetünk lesznek annál bévebb jutalmat veszünk. Mellyben mindazáltal semmi irgység egy-más ellen nem lesz; hanem nagy szeretetben lévén egy-máshoz a' bóldogult hivek, úgy örül ki-ki a' mások bóldogságán, mint a' magáén; és úgy meg-elégszik a' maga bóldogságával, hogy a' másét nem kívánja.

Ezeket hogy mi-is meg-nyerhesük, igaz hitben, és szeretetben legyünk; az imádságban, és szentségek gyakorlásában meg-maradgyunk; és egy-máshoz minden kegyességnek tisztít el-kövesük: hogy az Isten irgalmából, ki azt a' nagy dicsőséget az ötöt szeretőknek készítette, bé-telylefedgyék rajtunk-is, a' mit a' Proféta által meg-mondott: *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculo fiducia, & in requie opulenta;* az én népem

népem a' békelességek szépségében ül, és a' bátorságnak hajlékiban, és a' gazdag nyugalomban. Oh úgy légyen!

Amen.

MASODIK RÉSZE.

A Reménsegről, és Mi - Atyánkról.

Jószágos cselekedetek között három vagy ö elsőbb, és méltóságosb; tudn' illik, a' Hit, Remenség, és Szeretet: mellyek *Theologica virtusoknak*, Isteni jószágoknak mondatnak; mert ezeknek czellyok, mellyre szüntelen néznek, ő maga az Isten. A' Hitról szöllottunk az első részben: most következik a' Remenség, és imádság: azután a' szeretet, a' harmadik részben. Mert a' mint Sz. Agoston igen helyessen mondgya: *Quod fides credit, spes & charitas orat.* A' mit hittel hiszünk, reménsséggel és szeretettel kérjük.

*Theologica
virtus há-
rom.*

*Aug. En-
chyr. 2. 7.*

XVI. TANITAS.

A' Reménségről.

Rom. 5. 5.

Eccli. 1. 11.

1. Tim. 5. 5.

A' Mint Sz. Pál jelenti, leg-jobb módunk el-nyerésében, a' mit kérünk, a' Reménség: mivel *Spes non confundit*; a' Reménség meg nem szégyenít. Azon formán szól a' Bölcs-is a' Reménségről; *nullus speravit in Domino & confusus est*; Tudgyátok-meg, ugy-mond, hogy senki, a' ki az Urban bizott, meg nem szégyenült. Sz. David pedig így biztat minket a' reménséggel, a' mi kérésünkben: *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet*; Hogy jelencsük-meg az Urnak a' mi útunkat, és bizzunk ő benne, és ő meg-cselekeszi. Mi-is azért, minek-előtte az Imádságról szólnunk, magyarázzuk-meg, mi légyen a' Reménség.

Reménség
micfoda.

A' Theologusok így magyarázzák: Istentől belénk öntetett Isteni jószág, melly-által bizonyos hiedelemmel: a' mi üdvösségünket, és az örökké-való jókat várjuk. Holott két dologot kell béveben meg-fejtegetnünk.

I. Hogy

I. Hogy a' Reménség *Theologica*, Istenni jószág: és miben különbözik a' Hittől, és szeretettől. II. Mit várunk, és miképpen a' Reménség-által.

I. Hogy a' Reménség *Theologica virtus*, azaz, Isteni jószág legyen, eléb meg-látok. mert ennek czéllya, indító oka, ő-maga az Isten, a' mint a' Hitnek-is, és Szeretetnek; kiben tudn' illik vettyűk reménségünket, kiben hiszünk, és kit mindenek felett ő-magáért szeretünk.

KERDES. Micfoda külömbség vagyon e' három Isteni jószág között; holott mindeniknek czéllya, és indító oka azon egy; ugymint ő-maga Isten? FELELET. Jóllehet mind a' három, Istenre néz, de különbözö-képpen. A' Hit függ Istentől, mint első, és meg-máfolthatatlan igaságtól; mellyre nézve el-hízi a' minket Isten meg-jelentett, és előnkbe-adott, hogy hidgyűnk. A' Reménség ugy nézi Istent, mint meg-igirt jót; kinek el-nyerésében nóha nehézséget lát, de lehetőséget ismér mindazáltal. A' Szeretet vitetik Istenre, mint mindenek-felettvaló, és szeretetre méltó jóra.

Az Angyali Doctor Sz. Thamás, négy *S. Thó. 1. 2.* fele

Három
Theologica
virtus kö-
zött kö-
lömbség.

g. 40. d. 1.
Négy con-
dicio a re-
ménség
czéllának.

féle állapotját jelenti a' Reménség ob-
jektomának, vagy czéllának. *Első*, hogy
az jó legyen: mert a' Reménség csak a'
jóról vagyon: és e' szerént különböz a'
Reménség a' felelemtől; mivel ez a' go-
noszról vagyon. *Másik*, hogy az a' jó jó-
vendő legyen; mert a' jelen-való jóról,
melly birtokunkban vagyon, nincsen re-
ménség, hanem öröm; és e' szerént kü-
lömböz az örömtől. *Harmadik*, hogy an-
nak a' jónak nyerésében valami nehé-
ség legyen, mert a' mi jó kinek hatalmá-
ban mindgyárt minden nehézség nélkül
vagyon, azt nem remenli, hanem kíván-
nya; és e' szerént különböz a' kívánság-
tól; melly az egy-átallyába-következen-
dő jóról vagyon. *Negyedik*, hogy annak
a' nehéz jónak el-nyerésében lehetőség lé-
gyen: mert a' mi lehetetlen, azt nem re-
ménylünk; e' szerént különböz a' remén-
ség a' kétségbe eséstől. De szölylünk már a'

Reménség
által mi-
várunk.

II. Fel-tett czikkelyről; hogy tudn-
illik a' Reménség által az örökké-való jó-
kat bizonyos hiedelemmel vagy bizoda-
lommal várjuk. Melly igékből két dol-
got tanulhatunk. *Első*, hogy a' remén-
ség által várunk Istentől, nem akár-mi
elmulandó jókat; hanem az örökké-va-
lókat,

lőkat, és azokat, mellyekben áll a' mi
üdvösségünk, lelkieket mennyeieket;
istenieket; ugymint a' malasztanak, és
dicsőségnek ajándékit. A' többivel nem
gondol; és azt mivel, hogy ember ne
helyheztesse azokban az ő szívét: ha-
nem csak azokhoz foglalja magát, a' mik
szükségesek, vagy hasznosok az örök é-
letre; a' világiakat pedig csak annyiban
reménylő, a' menyiben ezek ezközök az
üdvösségre, és alkalmatosok annak meg-
nyerésére, A' szerént, a' mint Sz. Pál A-
postol is inti-vala Timotheus Püspök
által a' gazdagokat; *non sperare in incerto*
divitiarum, sed in Deo vivo, qui praestat no-
bi omnia abundè ad fruendum; hogy ne vet-
nék reménségeket a' bizonytalan gaz-
dagságokban, hanem az élő Istenben, ki
nékünk mindeneket bévségefen ad tá-
plálásunkra. *Másikat*, azt tanulhattuk,
miképpen váriuk a' Reménség által azo-
kat a' lelki jókat: *Certa cum fiducia*; bizo-
nyos hiedelemmel, vagy bizodalommal,
és nem tétovázó reménséggel.

KERDES. Honnét vagyon a' remén-
ségben ez a' tulajdonság; azaz, az em-
lített bizonyosság? FELELET. Nem egy,
hanem egynéhány okokból.

Első,

E' világi
jók ezközök
az üdvös-
ségre.

1. Tim. 6.
v. 17.

Bizonyos
hiedelem a'
reménséggel.

Mi szerén-
szet a' bie-
delmet.

1. *Az Istennek jó-célja.* Első, az Istennek mindenható jó-vólta, ki öröktől fogva el-készítette nekünk azokat a' jókat; és idővel meg-máfolhatatlan igirettel, azon jó-akarattját ki-jelentette; melly nekünk paisunk minden kétségbe-esés ellen, és azt mivel, hogy ne csak bizodalommal várjuk, a' meg-igirt jókat, hanem ugyan vizsgálásunk is legyen ilyen várakodásunkban; és

Pf. 1. §. 12. mondhasfuk Sz. Dáviddal: *Latentur o-*
mnēs, qui sperant in te. Domine, ut scuto bo-
nae voluntatis tuae coronasti nos; örüllye-
nek minnyájan, a' kik benned biznak. Uram mint a' te jó akaratod paisával környékeztél-meg minket, Ki ő-magát is együtt, az Istennek jó-voltával igen

Pf. 142. 11. biztattya-vala mondván: *Spiritus tuus bo-*
nus deducet me in terram rectam; A' te jó
lelked (Ur Isten) el-viszén engem az i-
gaz földre.

2. *a' Christus-nak végbe-*
tettén ér-
demei. Második, a' Christusnak véghetetlen érdemi; mellyekkel hékünk ezeket a' malasztanak, és dicsőségnek ajándékit érdemlette. Es innét, a' meg-váltásnak bévséges érdeméből biztattya-vala Sz. Dávid az Israélt mondván: *speret Israel in Domino: quia apud Dominum misericordia, & copiosa redemptio; Bizzék Izrael az Ur-*
ban:

ban: mert az Úrnál az irgalmaság, és bévséges ő nála a' meg-váltás.

Harmadik, az Anyaszentegyháznak, 3. *Az Anya-*
sz:egyház
suffragiomi mind oda-fel a' győzedelmének, s mind pedig itt-alatt a' vitézkedőnek Suffragio-mi, vagy segédelmi. Mert, a' mint-hogy a' testben egy-ik tag a' másikat segéti, és mindenik a' maga tisztit, az egész testnek javára, és alkalmatosságára mivel; ugy az Anyaszentegyházban, (melly egy test a' Christusban) egy-ik tag a' másikat segéti, és mindeniknek munkája, az egész testnek hasznára háromlik; ugy-mint a' melly azon egy Lélektől eleve-nítettik, és igazgattatik: a' mint fellyebb bévebben szözlöttünk erről.

Negyedik, a' jó élet, és jószágos csele-
 kedeteknek gyakorlása: mert más-kép- 4. *A' jó élet.*
 pen nincs helye a' Reménységnek. Azért mondgya Christus Urunk, hogy a' ki az örök életet el akarja nyerni, tartsa-meg a' parancsolatokat; *Si vis ad vitam ingredi* *Mat. 19. 17.*
serva mandata. Imé, kiknek igitte Isten az ő javait; tudn' illik, a' kik az ő akarattját cselekszik, és erőssen munkálkodnak az ő (zölőjében, és nem a' hivolkodóknak. Innét vagy on, hogy estve a' munka után adatik-meg a' jutalom: *Voca operarios, &* *Mat. 20. 8.*
redde

redde illis mercedem. Hidd-elé, ugymond, a' miveleket, és add-meg nekik az ő béreket. Innét mondgya Sz. Pál-is nagy bizodalommal: *Cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi Corona justitia*; A' futást el-végeztem, a' hitet megtartottam; végezetre el-tétetett nékem az igazságnak koronája.

Esezt a' Reménségnek magyarázattya, Kereszt. halg. Annak okáért, hogy a' mi reménségünk tekéletes legyen, kérjük azt Istentől: mert Isten ajándéka. De az el-múlándó jókban se helyhezteszük azt: mert az igaz Reménség Istenre nézendő *Theologica virtus*: az el-mulandókkal nem gondol; hanem az örökké-valókat várja. Ezt ha cselekefzszük meg nem szégyenülünk: *In te Domine speravi non confundar in aeternum*; te benned bíztam Uram, meg ne szégyenüllyek örökké.

XVII. TANITAS.

A' Mi-atyánk méltóságáról.

Es az imádság szükséges és hasznos-voltáról.

A' Reménség magyarázattya után, következik, mit kellyen Istentől reménséggel, vagy bizodalommal

ma' kérnünk: a' mik tudn' illik jök és üdvösségek. Ezt pedig a' Mi-atyánkból, (mellyet a' Christus szerzett, és az Apostoloknak, hogy így imádkozzanak, eleikbe adott) meg-tanólhattuk. De minek-előtte a' Mi-atyánkban foglaltatott kérésekről rend-szerént szölyünk, lássuk.

I. E' minden-napi Sz. Könyörgésnek méltóságát. II. Az imádságnak szükséges, és hasznos-voltát. III. Mi kívántatik a' foganatos imádságra.

I. Jöllehet a' Sz. Írásban sok szép imádságokat találunk; úgy-mint a' Soltároknak, és Proféták írásiban, melyeket a' Sz. Lélek adott eleikbe; de nincs egy-is méltóságosb annál, mellyre Christus Urunk maga szentséges szájával tanított minket mondván: *Sic orabitur: Pater noster, qui es in celis, &c.* Mi atyánk, ki vagy mennyekben, &c.

KERDES. Miben előzi-meg tehát, ez a' mi Urunk imádsága, a' több imádságokat? FELELET. Először abban, hogy ezt ő maga szerzette az Isten Fia, kiben az Atyának jól kedve telt; és maga szentséges szájával tanította. Es azért, meg-ilmérvén az Atya, az ő szerelmes Sz. Fiának szavait, könnyebben meg-halgat min-

M 2

ket;

Mat. 6. 9.

Méltósága
é minden-
napi kö-
nyörgésnek.

1. Mert
maga szer-
zette Chri-
stus.
Mat. 17. 5.

Cypr. l. de orat. Dominnica,

ket; a' mint Sz. Cyprianus elmélkedik felőle: *Qui fecit vivere, docuit & orare, ut dum prece, & oratione, quam filius docuit, apud Patrem loquimur, facilius audiamur*; A' ki élökké tett, ugymond, imádságra is tanított, hogy midőn a' Fiutól tanolt imádsággal az Atyánál szöllünk, könnyebben meg-halgatassunk. Oh melly nagy bizodalma lehet a' bűnös embernek, bűneért-való könyörgésében: midőn a' Közbe-járónak szavaival könyörög az Atyának: *Dimitte nobis debita nostra*; Bocsásd meg Uram nekünk a' mi vétkeinket!

2. Mindeneket magában foglal.

3. Mert parancsolat szerént vagy.

Cypr. ubi sup.

Másodszor, mert mindeneket magában foglal, a' miket Istentől jól, és szentül kérhetünk.

Harmadszor, mert igen fogyanatos mindeneknek meg-nyerésére, abból is, hogy parancsolat szerént vagy; a' mint alább meg-láttuk. Ugyan is hogy lehetséges, hogy ne legéllye a' Fiú azokat, kik az ő parancsolatgyából így könyörögnek az Atya előtt; sőt ő-maga is, midőn az ő szavaival, és parancsolatgyából így imádkozunk, kéri az Atyát, és közbe-jár értetünk. Azért mondhattuk Cyprianussal: *Agnoscat Pater Filij sui verba, dum pre-*

precem facimus; Ismérje-meg az Atya, az ő Fiának szavait, midőn könyörgést té-szünk. De lássuk immár.

II. Melly szükséges, és hasznos legyen az imádság? Szükséges voltát jelenti a' parancsolat, mellyet Meg-váltó Urunk az imádságról ki-adott. *Oportet semper orare, & non deficere*; Szükség mindenkor imádkozni, és meg nem szünni. Innét az Apostoloknak is, a' mint elébb említettök, bizonyos formát rendelt, és parancsolt az imádságban, mellyről az Anya-szentegyház ekképpen szöll a' Sz. Misében: *Præceptis salutaribus moniti, & divinarum institutionum formam audemus dicere: Pater noster qui es in cælis &c.*; üdvösséges parancsolatokkal intetvén, és isteni rendeltől viseltetvén, úgy merjük mondani: Mi atyánk, ki vagy mennyekbén &c. Hasznait is az imádságnak sok felét találjuk. Első, mert evel az Istennek tiszteletet té-szünk, midőn őtet minden jók meg-adójának ismérjük; ugymint kitől azokat kérjük: magunkat pedig alája-vetteknek vallyuk; ugymint kik ő tőlle várunk minden jót. Második, mert az imádság által minden jót meg-nyerünk, Christus Urunknak ama' kegyes igéreti

Szükséges az imádság

Luc. 18. 1.

Hasznai.

Ja. 16. 24. Szerént: *Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum*; Kérjete, és el-vefzitek, hogy a' ti örömetek tellyes legyen. Harmadik, mert az imádság, egyéb jószágos cselekedeteket is gyakorol: kivált képpen pedig a' hitet: mert más-képpen hogy hínók segítségül az Istent, ugymond Sz. Pál, ha nem hinnénk ő-be?ne?

Ró. 10. 14. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt*? Gyakorollya a' szeretetet-is, holott meg-ismérvén Istent minden jók kútfejének, és bévé-adójának, szeretetre indítottunk. Negyedik, mert az Isten haragjának ellene-all az imádság; mivel nincs semmi, melly az Isten haragját úgy enyhítse, és tartóztassa. Innét mondgya-vala az Ur Moysesnek, ki az Izraél népéért

Példa.

Exo. 32. 10. könyörög-va: *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos*; Bocsaí-s-el engem Moyses, hadd gerjedgyen-fel ellenek haragom, és töröllyem-el őket. Moyses pedig kéri-va az Urat mondván: Miért gerjed-fel Uram, haragod a' néped ellen, mellyet ki-hoztál Egyiptus földéből, nagy erővel, és vastag kézzel? kérlek ne mondgyák az Egyiptusok: Alnokul vitte-ki őket, hogy meg-ölné a' hegyeken, és el-törtené a' föld-

földről: csefenedgyék-meg haragod, és légy kegyelmes a' néped gonofságának. Es meg-engesztelteték az Ur, hogy ne cselekedné a' gonoszt, mellyet szöllot-vala az ő népe ellen. Imé menyí hasznai legyenek az imádságnak Mellyeket hogy mi-is magunkban ismérhessünk, lássuk

III. Mi kívántatik a' foganatos imádságra.

Elsőben, kívántatik; hogy jól, és ne gonoszúl kérjünk; mert ha gonoszúl, el nem veszfűk a' mit kérünk: *Petitú, & non accipitú, eo quod malè petatú*; Kértek, ugymond Sz. Jakab Apostol, és el nem veszfitek, azért hogy gonoszúl kéritek. De vallyon miben áll ez a' gonoszúl kérés? meg-mondgya azt-is: *ut in concupiscentiis vestru insumatú*; hogy a' ti kívánságaitokra költsétek.

Másodszor, hogy Isten malasztyában, azaz, halálos vétek nélkül legyen ember az imádságnak idején; vagy ha vétekben vagyon-is, abból ki-térni, és a' bűnnek véget vetni ügyekezék. Holott tudnunk kell, hogy három rendben vannak a' könyörögők. Elsők azok, kik az Isten malasztyában, halálos bűn nélkül lévén, és az Isten irgalmaságában bízván, ő-hoz-

Kívántatik az imádságban.

1. hogy jól kérjünk.

Jacob. 4. 3.

2. hogy Isten malasztyájában legyünk.

Három rendbéli könyörögők.

zá bizodalommal folyamodnak, szívöket előtte fel-nyittyák, és biznak, hogy elvésszik, a' mit kérnek. Erre int minket Sz. David, mondván : *Sperate in eo omni congregatio populi, effundite coram illo corda vestra* ; Bízatok ő-benne a' népnek minden gyülekezete, öntsétek ki előtte szívöket. És ennek az igazak imádságának igen nagy ereje vagyon Istennél, a' mint ugyan Sz. David jelenti : *Oculi Domini super iustos, & aures ejus in preces eorum* ; Az Ur szemei az igazakon, és az ő fülei azok könyörgésin. Második rendbéli könyörgők azok, kik jöllehet bűnben vannak, de abból ki-térni, és annak véget vetni akarnak ; és azért bűnöket meg-vallják, azokról penitencziát tartván, mint amaz alázatos *Publicanus* az Evangeliomban. Ezek-is azért bátran mondhatták Sz. Daviddal : *Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo; multum est enim* ; A' te nevedért Uram kegyelmezz-meg az én bűnömnek : mert fok. Ezeket-is Isten meg-halgattya, sőt ugyan hja őket mondván : *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos* ; Jöjtek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyugot-

Psal. 61. 9.

Isten az igazakat meg-halgattya.

Psal. 33. 16.

A' meg-térő bűnösöket-ű.

Luc. 18. 13.

Psal. 24. 11.

Mat. 11. 28.

Az imádság, mi kívántatik. 185
gotlak titeket. Harmadik rendbéliek, kik a' bűnben meg-rögzöttek, és meg-ke-ményedtek, kik nem csak penitencziát nem tartanak, hanem inkább többről többre szaporittyák bűnöket ; még-is nem szégyenlik Istentől bűnök bocsánatgyát kérni, mellyekben ők akarnak meg-maradni. Az ilyen imádság utálatos Isten előtt, a' mint amaz meg-áltkodott Antiochusról olvassuk ; hogy könyörög-vala ez a' lator az Urnak, kitől irgalmas-ságot nyerendő nem vala. De a' Bölcs-is mondgya : *Qui declinat aures suas, ne audiat legem ; oratio ejus erit execrabilis* ; A' ki füleit el-fordittya hogy ne hallja a' törvényt, annak imádsága utálatos léssen.

Harmadszor kívántatik a' foganatos imádságra, hogy ne akár-mit rendetlenül, hanem a' mik jók, és üdvösségek, azokat kérjük Istentől ; ugymint elsőben a' mennyei jókat, malasztot és dicsőséget ; azután Salomonnal, a' mik szükségsek [mindennapi táplálásunkra : *Tribue tantum victui meo necessaria* ; küldütságot, és gazdagságot ne adgy Uram nekem, csak adgyad eledelemre-való szükségemet : hogy ne talám meg-elégedvén, a' meg-tagadásra ingerlettessem, és mond-

M,

gyam:

A' meg-áltkodottakat nem.

Példa.

2. Mach. 9.
13.

Prov. 28. 9.

3. Hogy a' mik üdvösségek kérések.

Példa.

Prov. 30.
v. 8. 9.

tatik. Ne alitfa azért az az ember, hogy valamit végyen az Uról. Ezek az imádság-beli szükséges dolgok: meg-tartsuk azért ezeket a' mi imádságunkban, hogy a' mit kérünk az Atyától a' Jéhus nevében, meg-adgya nekünk. *Amen.*

XVIII. TANITAS.

A' Mi-atyánk Részéről,

Es abban foglaltatott kérésekről.

A' Mi-atyánk méltóságáról szólván, a' vagyon hátra, hogy annak részeiről-is tanótságot adgyunk, és abban foglaltatott kéréseket meg-magyarázzuk. Három része vagy a' Mi-atyánknak: és hét kérések foglaltatnak abban. Első része elől-járó beszédet foglal magában. Másik négy-féle jökat, mellyeket kérnünk kell. Harmadik három-féle gonoszt, mellyektől szabadulást kérünk.

E' mostani Tanításban szölylyuk. I-szor, az elől-járó beszédéről. II-szor, az első kérésekről. III-szor, a' második kérésekről.

Mat. 6. 9. I. *Mi atyánk, ki vagy mennyekben.* Mí-dön valami nagy Urhoz szót akarunk nyújtani, és kérésünket eleibe terjeszténi,

ni, nem mindgyárt első szóban jelentyűk azt, hanem valami elől-járó beszédecskét bocsátunk elől; mellyel annak kedvét leg-elsőbben-is magunkhoz édesgefsűk, és ugy jó alkalmatossággal szándékunkat jelentsűk. Így midőn a' Mi-atyánkban az Uraknak Urával, Királynaknak Királyával akarunk szölylani, és kérésünket neki bé-nyújtani, elől-járó beszédet térsűnk eleibe; mellyel tudn'ilik lstennek kedvét leg-elsőbben-is hozzánk engesztellyűk, hogy bizvástabban a' következendő kérésekben hozzá folyamodgyunk, és könnyebben, a' miket azokban kérűnk, meg-nyerhefsűk; így szölyván: *Pater noster, qui es in celis*; Mi atyánk, ki vagy mennyekben. Mellyről a' Romai Catechismus így szölyl: *Pro-*
amium hoc, si species verba, brevissimum est; si res estimes gravissimum, mysteriorumque plen-
nissimum; Ez az elől-járó beszéd, ha te-
kínted az igéket; igen rövid; de ha a' dólgot fontolod, igen sullyos, és titkokkal tellyes. Ugyan-is Kereszttyén halgat. jöllehet egyéb neveket-is tehetett volna az imádság eleibe; ugymint Felségesnek, Teremtőnek, Seregek Urának nevét, mondván: Seregek Ura, ki vagy men-

*Catech. Rō.
part. 4. cap.
9. §. 6, 7.*

Miért az
Atya nevét
szóltatja-e.

mennyekben, &c. de nem akarja; hanem az édes Atya nevét helyhez teté minden-napi könyörgésünk eleibe: Miért?

Elsőben; mert azt akarja, hogy fiúi szeretetből kérjük inkább, hogy sem szolgálai indulatból: melyre indít minket az Atyának nevezeti, mely telleyes szeretettel. Innét mondgya Szent Agoston: *Hoc nomine, Pater, charitas excitatur: quid enim charius filiis debeat esse, quam Pater?* Az Atya nevezetivel a' szeretet gerjesztetik: mert mi lehet szerelmesb a' fiának mint az Atya?

Másodszor, mert az Atya nevezetivel reménség adatik, ugymond azon Sz. Agost. hogy a' mikit kérünk, el-veszítjük: *Excitatur hoc nomine, quodam impetrandi, qua petitori sumus praesumptio: Cum, priusquam aliquid peteremus, tam magnum donum accepimus, ut sinamur dicere Deo; Pater noster.* Mert holott, még minek-előtte kérnénk, ilyen nagy ajándékot vettünk, hogy Istent Atyáknak mondhasfuk; mit nem ad immár könyörgő fiainak?

Az ó Tör-
vény szolgálai,
az Új fiúi
állapot.

Harmadszor, mert az Atya nevezeti az új Testamentom-béli állapotnak nevezeti: mivel az ó Törvénybéli, szolgálai állapot vala; az Új Testamentom-béli pedig fiúi

fiúi állapot. Ehez képest igen helyesen mondgya Sz. Agoston: *Utatur voce Novi Testamenti populus novus ad aeternam hereditatem vocatur.* Ellyen, az Új Testamentom szavával az Új nép, és az örök életre választatott fiának serege. Az Izraél fiainak sohun nem parancsoltatott, hogy mondanák Istennek: Mi Atyánk; *sed Dominus eis insinuat*, *tanquam servientibus, id est secundum carnem viventibus:* a' mint ugyan Sz. Agoston elmélkedik fölöle; hanem az Ur adatott eleikbe, ugymint szolgálknak; azaz, test-szerént előknek.

Végére, Atyáknak mondgyuk az Istent, hogy a' mi méltóságunkról megemlékezzünk, és Atyánkhoz hasonlók lenni igyekezzünk, a' szerént a' mint maga Christus mondgya: *Estote perfecti, sicut & Pater vester caelesti perfectus est;* Legyetek tekéletesek, a' mint a' ti Mennyei Atyátok-is tekéletes. Innét mondgya igen szép elmében Arany-száju Sz. János: *Qui se Dei filium credit, moribus tanto generi respondeat;* hogy a' ki magát hiszi Isten fiának lenni, erkölcsfel-is illy nagy méltóságnak meg-feleljen.

Azt kell pedig eszünkbe vennünk, hogy itten nem csak az Első személy, ha-

Aug. l. 2. de
ser. D. c. 9.

ibid. c. 8.

Nagy méltóságunk.

Mat. 5. 48.

Christ. serm. 68.

A' telleyes Sz. Háromság Mi Atyánk.

hanem a' tellyes Sz. Háromság mondatik: Mi Atyáknak; ugymint ki teremtőnk, és táplálónk nekünk: A' mint fellyebb, bévebben szólottunk erről. "A' IV. Tanításban, II. Czik.

sup. fol.
26.

Miért
mondgyuk;
Mi A-
tyánk

Chrysost.
hom. 20.

Lásd XII.
Tanítást.
III. Czik.

Gyűlölséget
le kel tenni.

Mat. 5. 23.

Továbbá, a' sincs titkos értelem nélkül, hogy nem mondgyuk; *En Atyám*: hanem, *Mi Atyánk*. Mert *Elsőbben* evel jelentetik, hogy ne csak tulajdon javainkat, hanem felebarátinkét-is kérjük Istenről, a' mint Aranyfőzajú Sz. János magyarázza: "Honnet következik, hogy ez közönséges imádság, és mindeneknek hasznára néző: úgy hogy ha magánosan mondgya-is ezt valaki: illeti mindazáltal az egész Anyaszentegyházat, és szenteknek eggyeségét.

Másodszor jelentetik, hogy elsőbben le-tegyük felebarátunk ellen való gyűlölségünket; és mindeneket, mint Atyánkfiait, szeretetünkbe kapcsoljunk. A' mint Idvőzitőnk világossan mondgya; hogy ha ajándékokat az őltárra viszed, és ott meg-emlékezel, hogy az atyádfiának vagyons valamis ellened: badd ott az ajándékokat, az őltár előtt, és menny először meg-békélni az atyádfiával, és akkor el-jöven add-bé ajándékokat.

Har-

Harmadszor jelentetik, hogy minnyájan egyenlők vagyunk, azon egy A' yának fiai, akár szegény, akár gazdag &c. Sz. Agoston Doct. elmélkedése ez, ki inti itten a' gazdagokat, hogy ne kevélykedgyenek a' szegények ellen; miveleggyütt mondgyák az Istennek: *Mi atyánk*, &c. De a' szegények-is dicfékedhetnek benne, hogy a' királyokkal, fejedelmekkel egygyütt mondhattyák: *Pater noster*; *Mi atyánk*. Következik;

Ki vagy mennyekben. Innét-is szép tanótságokat vehetünk. *Első*; hogy mikor imádkozunk, elménket fel-emellyük mennyekbe, és az oda-fel-valókat kereszük; a' hól a' mi Atyánk vagyons. Miként Sz. David, fel-emeli-vala szemeit az egekben lakozó Istenre: *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in Caelis*. *Másik*; hogy ilyen felséges Atyáknak; ugymint ki mennyekben lakik, tiszteletire indíttassunk: mert, ha földi atyánkat tartozunk tisztelni; mentől inkább Mennyei Atyánkat; tekintvén tudn'illik Iltenségét, mindenhatóságát, és véghetetlen felségét! *Harmadik*; hogy meg-emlékezzünk rólla, hogy a' mi örökségünk menyben vagyons; és e' világon csak jövevények vagyunk,

Minnyá-
jan egyen-
lők vagyuk.

Aug. lib. 2.
de Jer. D.
c. 8.

Tanótságok.

Colof. 3. 1.

Pf. 122. 1.

Heb. 11. 13.
A' mi örök-
nem

ségünk
mennye-
ben
vagyunk.
1. Pet. 1. 3.

nem lévén itt maradandó várasunk, a' mint Sz. Pál mondgya. Sz. Péter pedig imigyen szól ez örökségről: *regeneravit nos in spem vivam, & hereditatem incorruptibilem conservatam in Cælis*; ujonnan szült minket élő reménségre, és meg nem hervadható örökségre, melly mennyekben nekünk tartatik. Innét következik e' világiaknak, ugymint el-mulandóknak meg-utálása, és az örökké-valóknak kívánása, amaz Urunk mondása szerént: *Mat. 6. 21. Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*; A' hol a' kincsed vagy, ott vagy a' szív-ed-is. A' mint példajokkal-is meg-mutatták ezt sok szent jámborok; és nevezet szerént Sz. David meg-unakozván e' világi életének hofszabságáról, az örökké-való hajlékokat így ohajtotta: *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est! Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum!* Ah nékem, mert az én szarándok-ságom meg-hofszabítottatott. Melly kedvesek a' te hajlékid erőnek Ura! kívánkozik, és el-ájul az én lelkem az Úr pitvari után.

Isten min-
denütt jelen
vagyunk.

KERDES. Holott Isten mindenütt jelen vagyunk, miért mondatik mennyekben lenni? FELELET. Ugy vagyunk 'shin-nünk

nünk kell, hogy Isten mindenütt jelen vagyó állattyaival, jelen-létével, hatalmával, a' mint Sz. David bizonyította: *Si ascendero in cælum tu illic es, si descendero in infernum, ades*. Ha fel-menendek az égbe, te ott vagy: ha alá-(szallok pokolba jelen vagy, ő-maga-is pedig az Isten Jeremiásnál mondgya: *Ego cælum & terram impleo*; hogy az eget és földet bé-tölti. De még-is kívált-képpen mondatik lenni mennyekben: mert az ég leg-nemeslebb része az egész világ-nak; mivel szépségével nagy-voltával, rothadatlanságával egyéb alkotmányokat meg-előz. Továbbá; mert mennyekben mutatgya-meg Isten kívált-képpen az ő dicsőségét kedves hiveinek.

Lelki értelem szerént, mondatik lenni mennyekben, azaz, a' Szentekben: mert a' Szentek lelki egek, kik minden cselekedetekben, *enarrant gloriam Dei*, az Isten dicsőségét beszélik: Es ha még e' földön vannak-is testben; de az égbe fel-emeltettek lélekben: kik között (ugymond Sz. Agoston) és a' bűnösök között, olly nagy köz vagyunk lélek szerént; mint a' menny, és föld között test szerént.

II. Szentelefsék a' te neved. Második 1. Kérés. része a' mi-atyánknak négy féle jókat

N 2

foglal

Psal. 138. 8.

Jer. 23. 24.
Miért ki-
vált-képpen
mondatik
mennye-
ben lenni.

Lelki egek.
a' Szentek.

Psal. 18. 1.

foglal magában, melyeket kérnünk kell. Első az Isten nevének szentelése: *Szenteltessék te neved*. Méltán pedig leg-első kérésünk ez: mert a' szeretet, melly a' mi kívánságunknak finóra avagy regulája, kívánnya töllünk, hogy mindeneknek előtte az Isten nevének dicsőséget, és szentelését kívánnjuk: azaz, hogy az ő neve, ki ő magában Szent, dicsőséges, és minden szentségnek kut-feje; dicsőítetség, *szenteltessék*, magasztaltsák, és tiszteltessék mindenektől, a' mint menyben a' Szentektől, ugye' földön-is minden nemzetségtől. Erről Aranyfajú Sz. János így elmélkedik: *Digna prorsus oratio eo, qui Deum Patrem appellavit, nihil omnino prius, quam pro illius gloria supplicare; omnia verò reliqua secundo loco ducere*: Méltán, ugymond, a' ki az Istent Attyának nevezte, leg-elsőbben-is az ő nevének dicsőségeért könyörög; minden egyebet pedig annak utánna helyhezter.

KERDES. Hány féle képpen szenteltetik az Isten neve? FELELET. Elsőbben; mikor az emberektől, ugymint mindeneknél szentebb, tiszteltetik, és bősültetik. Másodszor; a' mi erkölcsünkben, és jó magunk-viselésében; amaz Urunk mon-

Mit kérünk az 1. kérésben.

Chrysost. hom 20. in Matt.

Sok képpen szenteltetik az Isten neve.

mondása szerént: *ugy világoskodgyék a' ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a' ti jó cselekedetiteket, és dicsőítsék az Atyátokat, ki mennyekben vagyon*. Ez értelem szerént azt kérjük itten, hogy Isten a' mi jó magunk-viselése által dicsőítettessék. Harmadszor; szenteltetik, és dicsőítettetik az Isten neve a' hitetleneknek, és eretneknek meg-térésében. Szent Agoston: *Qui dicit; clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis, quid aliud dicit, quam sanctificetur nomen tuum*; a' ki ugymond, mondgya Istennek; dicsőítettessél minden nemzetségekben, a' mint dicsőítettél mi-bennünk, mit mond egyebet, hanem; *Szenteltessék a' te neved*. Kérjük azért dicsőítettetni az Isten nevét az egész világon; hogy minden Nemzetségektől, Pogányoktól, Törököktől, Sidóktól, és minden el-tévelyedett népektől meg-ismértessék, és igaz Hittel, Religioval tiszteltessék. Ez Istennek munkája: mert ha ő nem teríti-meg a' népeket, haszontalan fáradunk mi abban. Azért méltán kérjük ő-tőlle. Negyedszer; midőn a' keresztyének, kik Istent bűnök által megbántották, és tiszteletlenséggel illették, a' penitenciára térnek: mert a' penitencia

S. Aug. ep1. 121. de orando Deo.

Isten munkája a népek meg-térítése.

czia

czia igaságnak cselekedete, melyly visz-
sza adgya Istennek, el-vett tiszteletit. I-
de is ki-terjed ezen kérésünk: *Szenteltet-
sék a te neved.*

Sok képpen
káromlas-
tatik az I-
sten neve.

Rom. 2. 24.

Ellenben pedig káromlattatik az Ur-
nak dicsőséges neve. *Elsőben.* A' bűnő-
soktól, kik az Isten törvényét meg-sze-
gik. *Másodszor.* Az eretnekektől, kik ha-
mis vélekedésben vannak az Isten felől.
Harmadszor. A' pogányoktól, kik az Isten
tiszteletit a' bálványoknak adgyák.

a. Kérte.

III. *Jöjdn te Országod.* *Második* jó mel-
lyet a' Mi-atyánkban Istentől kérünk,
az ő Sz. Országá. Minek-utánna az első
kérésben azokat kértük, a' mik az Isten-
nek dicsőségét nézik; most immár azo-
kat kérjük, a' mik üdvösségünkre né-
zendők: *Jöjdn te országod.* Holott illik ér-
tenünk, hogy

Isten orszá-
ga három
féle,

Természet
országá.

Esal. 94. 4.

Három-féle az Isten országa. *Első;* *re-
gnum natura*, a' természetnek országa;
másik; *regnum gratia*, a' malasztnak orszá-
ga; *harmadik;* *regnum gloria*, a' dicsőség-
nek országa. Miként-hogy Isten adó-
ja a' természetnek, malasztnak, és dicső-
ségnek. Es így három koronának kirá-
lya a' Felséges Isten. A' természetnek or-
szága az, mellyel minden teremtet áll-
tokon

tokon országol Isten: *In manu ejus sunt o-
mnes fines terra.* Ugymond Sz. David,
hogy az ő kezében vannak a' földnek
minden határi. A' malasztnak országa az,
mellyel Isten országol emberekben, és
kivált-képpen a' jókban malaszt által, és
őket igazgattya; miként ugyan Sz. Da-
vid éneklí: *Dominus regit me, & nihil mihi
deerit;* az Ur igazatengem, és semmi heá-
val nem léfzek. A' dicsőségnek Országá az,
mellyel Isten, minden ellenségit az örök
tömleczbe rekeztvén; és az ő kedves
hiveit, barátit mennyégbe bé-fogadván,
egyedül örökké uralkodik.

Malaszt
országá.

Esal. 22. 1.

Dicsőség
országá.

A' mi a' természetnek országát illeti,
azt itt nem kérjük: mert az már el-jött.
A' malasztnak országát a' mi nézi, az-is
immár rész-szerént el-jött, és azt ilyen
értelemmel kérjük: *jöjdn el a' te országod,*
azaz, országoly Uram bennünk, és bírj
minket a' te Sz. malasztod által; ne u-
ralkodgyék rajtunk az ördög, ne ural-
kodgyanak a' bűnök, és a' gonosz indú-
latok. Avagy Sz. Bernárdal: *Jövel U-
ram, és végy-ki minden botránkozását a' te or-
szágodból, melly az én lelkem, és országoly te
abban: mert el jó a' fősvénység, és én
bennem székelt foglalt magának; a' dicse-
kedés*

mit kérünk
a' 2. kérésb.

„sic. Nyssa.
& D. Hie-
ron. Bern.
Ser. de Ad-
ventu.

Kedés, maga hányás-vetés kíván rajtam uralkodni; a' kevélység királyom akar lenni; és az irigység, bujaság, tisztrevágyódás azt mondgyak; én uralkodom. *Veni Domine Jesu, & aufer scandala de regno tuo!*

Kiváltképpen a' dicsőség országát

A' dicsőségnek országát a' mi illeti, azt kérjük itten kivált-képpen: *Jöjön te országod*, azaz jelennék-meg nekünk az a' te nagy dicsőség: midőn minden ellenségedet lábaidnak sámolává tévén; senki (miként most) pártos ellenséged nem lévén; a' boldogult hivekkel örökké országolsz. Ezt mondam, kérjük itten kivált-képpen, és várjuk mostan az országot, ama' Sz. Pál mondása szerént: *Abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobrii, justi, & pie vivamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei*; meg-tagadván az istentelenséget, és a' világi kívánságokat, józanon, és igazán, és áitatosán éllyünk e' világon, várván a' boldog remenséget, és a' nagy Isten dicsőségének el-jövetelét.

Ez ország az, mellybe mi teremtetünk, és a' malaszt által hivattatunk; ez mellyet kell mindenek előtt keresnünk: *Mat. 6. 33. Quarite primum regnum Dei; keresétek,*

ugy-

ugymond, elsőbben az Isten országát, és a' többi mind hozzá-adatnak néktek.

KERDES. Elég-e ezt kétnünk? FELELET. Nem elég; keresnünk-is kell: mert nem minden, a' ki mondgya *Uram Uram*, bémegyén mennyeknek országába. Kicsodák mennek hát bé oda? Meg-tanít Sz. David: *Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam*; hogy a' kik makula nélkül járnak, és igazságot cselekefznek: *inimicus manibus, & mundo corde*; ártatlan kezűek, és tiszta szívűek.

Ez azért az út Menny-országba, ha ártatlan lélszefz, mint a' kisdedek: *talius est enim regnum caelorum*: mert ez ilyeneké mennyeknek országa. Ha tiszta szívű lélszefz: *Beati mundo corde*; Boldogok a' tiszta szívűek, mert ők láttyák az Istent. Ha bűneidről penitencziát tartasz: *Penitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum*. Tartsátok penitencziát: mert el-közelgetett az Isten országa. Ha a' *parafolátokat meg-tartod*, és a' jóban végig meg-maradsz: *Qui perseveraverit in finem, hic salvus erit*. A' ki álhataratos léfszen mind végig, az údvözül. Mellyet engedgyen nekünk a' mi Mennyei Szent Atyánk,

Amen.

Ns

XIX.

Nem elég kérnünk.

Mat. 7. 21.

Psal. 14. 2.

Psal. 23. 4.

Mat. 19. 14.

Mat. 4. 17.

Mat 19. 17.

c. 10. 22.

XIX. TANITAS.

A Harmadik és Negyedik kérésről.

prædestinatio jelle.

Rom. 8. 29.

Isten akarattjának tellyesítésében.

Mat. 7. 21.

JEle a' mi el-rendelésünknek az örök életre, az Apostol mondása szerént, a' Christus ábrázattjának hasonlatos-sága mi bennünk! *Quos prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui*; A' kiket, ugyan mond, eléve el-rendelt hasonlökká lenni az ő Fia ábrázattjához. Ez pedig a' hasonlatosság kivált-képpen áll az Isten akarattjának bé-tellyesítésében. Mi mód-dal kellyen keressünk az Isten országát, elébb szöllünk arról, és egynéhány mód-gyát találok; de imé ez az egy, tudn'il-lik az Isten akarattjának bé-tellyesítése, mind azokat magában foglalja. És azért az Isten országának kérése után, mind-gyárt következik: *Légyen te akaratom, miképpen menyben &c.* mert oda senki bé nem mehet, hanem az Isten akarattjának tel-lyesítése által: *A' ki az én Atyám akarat-tját cselekezi, a' mégyn-bé mennyeeknek or-szágába*, ugyan mond Christus Urunk. Erről szöllünk mostan

I-ször. Azaz a' harmadik kérésről. II-ször. A' negyedik kérésről. I:

I. *Légyen te akaratom, miképpen menyben,* 3. Kérés.

azon képpen e' földön-ü. Harmadik jó, mel-lyet a' Mi-atyánkban kérünk; az Isten akarattjának tellyesítése. Midőn azért a' mindennapi könyörgést mondjuk; a' harmadik kérésben *elsőbben*, malasztot, és segédelmet kérünk Istentől arra, hogy ne cselekedgyük a' testnek akarat-tját, melly tusakodik a' lélek ellen; se az ördög akarattját, melly tusakodik az Isten ellen; se a' világ akarattját, melly hiuságos, és tusakodik meny-ország el-len: hanem mindenütt, és mindenkor az Isten parancsolatinak engedgyünk, ő-néki hiven szölgályunk; és így az ő a-karattját bé-tellyesítsük; melly mi-nénkünk ki-jelentetett a' törvénynek paran-csolatiban, az Evangeliomi tanácsokban, a' Sz. Lélek sugallásiban, és az Anyasz: egyháznak (melly a' Sz. Lélektől igaz-gattatik) végezésiben. Mellyekre jól reá-kell figyelmeznünk, hogy tudn'illik ér-tsük az Istennek akarattját, (ama' Sz. Pál intése szerént: *nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, qua sit voluntas Dei*; hogy ne legyünk esztelenek, hanem meg ér-tsük, mi légyen az Isten akarattja:) és értvén bé-is tellyesítsük, *tellyesítvén men-nyeknek országába bé-mehesünk.* Má-

mit kérünk a' 3. kérésb.

Ephes. 5. 17.

Mat. 7. 21.

Háborusá-
ginkban
mint kel-
magunkat
viselelnünk.

Példánk
Christus
Urunk.

Mat. 12. 50.

Luc. 22. 42.

Act. 9. 6.

Másodszor, azt kérjük itt, hogy minden háborúságinkban a' mi akaratunkat Isten akarattjához szabjuk: tudván, hogy mindennek Istennek gondviselése alatt vannak; és semmi nem történheti k rajtuk, Isten akarattja és engedelme-
ellen; ki mindenneket úgy rendel, a' mint akarja. Christus Urunk, a' mi oktató, és példa-adó Mesterünk az Atya akarat-
tyát cselekedte mind a' Keresztnek haláláig: oh melly boldogok, a' kik őtet ebben követik, és szüntelen az Isten akarat-
tyát nézik! mert ők fiai az Atyának, ki mennyekben vagyon, és atyafiai a' Christus Jესusnak. Maga mondgya; hogy a' ki az ő Atya akaratját cselekezi; ki men-
nyekben vagyon, az az ő atyafia. Honnét vallyon, hanem hogy az engedelme-
ben, igen hasonlő ő hozzá? Nem az enyim, ugymond vala ő, hanem a' te akaratod le-
gyen. Mi nekünk is azért azt kell mon-
danunk Sz. Pállal: Domine, quid me vñ fa-
cere? Uram mit akarsz hogy cseleked-
gyem? Legyen te akaratod.

Következik: Míképpen menyben, úgy é-
földön is. Az Isten akaratját nagy töké-
letességgel teljesítik be a' Sz. Angyalok
menyben, midőn minden ellen-mondás
nél-

nélkül nagy örömeit engednek paranclo-
latinak: hogy a' mi akaratunk is ahoz a'
mennyei regulához legyen szabva, azt
kérjük itten, hogy mi is örömeit enged-
gyünk Istennek, miképpen menyben az An-
gyalok. Így magyarázza ezt Sz. Agoston
Doctor.

Nem kell pedig itten egyenlőséget,
hanem hasonlatosságot értenünk: mert
senki ez életben, holott bűn nélkül nem
élünk, az Angyali tökéletességre nem
juthat, hogy az Isten akaratját létel-
szerént egyenlőül, mint ők, teljesítené.
KERDES. Miben ál tehát az a' hasonla-
tosság az Isten akaratjának teljesítésé-
ben? FELELET. Abban, hogy mi is, a'
menyiben ez árnyék világban lehet, hí-
ven, tiszta-szívűből, örömeit, és álhata-
tossan szolgálynak Istennek, enged-
gyünk akaratjának. Így a' Sz. Apo-
stolok el-hagyván mindenneket, követék
Idvőzítőnket. Így Ábrahám, midőn pa-
rancsolatot vett volna, hogy fiát fel ál-
dozná, engede mindgyárt az Isten aka-
ratjának.

Lelki értelemmel, mennyben érthetjük
a' lelket, a' földön pedig a' testet; mivel,
a' mint Sz. Cyprianus elmélkedik; testün-
ket

Mennyet
regulánk.

August. 1. 1.
de ser. Dő.

Metazel.
Catech. 49.

Példák.

Mat. 49. 27.
Gen. 22. 2
v. 2.

ket a' földből, lelkünket mennyégből
vettük ; és hogy mind a' kettőben az I.
isten akarattya legyen , azt kérjük.

4. Kérés.

II. Mindennapi kenyerünket adgyad né-
künk ma. Negyedik jó, mellyet kérünk ;
a' mi mindennapi kenyerünk. Minek-
utánna azért a' Mi-atyánkban azokat kér-
tük , a' mika' lélekre nézendők ; követ-
kezik, hogy a' mik a' tettet nézik , és an-
nak táplálására szükségesekek , azokat-is
kérjük. Mert a' kenyérnek neve alatt

A kenyér
nevezeti-
alatt mik
értetnék.

5. Rész. 14.

értetnek *Elsőben* , mind azok , a' mik
szükségesekek embernek életére, ugymint
étel, ital, ruházat &c. Innét midőn Saul
parancsolatot adott-vólna , hogy senki e-
stvéig kenyeret ne ennék ; e' parancsola-
tot mondatik, hogy meg szegte legyen
tudatlanságból Jonathás, noha nem ke-
nyeret evett-vólna , hanem mézet.

Luc. 14.

Christus Urunkról-is mondgya Sz. Lu-
kács, hogy bé-ment egy Fariszeusok Feje-
delme házába , szombaton kenyeret en-
ni, holott kétség-nélkül több ételek-is
váltak. Es azért ilyen értelemmel mond-
hattuk e' negyedik kérést, miként ré-
gentén Salomon : *Tribue tantum vivere meo*
necessaria ; Kulduságot, és gazdagságot
ne adgy nekem : csak adgyad eledelem-

re-va-

re-való szükségimet. Mert a' mint A-
rany-száju Sz. János mondgya ; nem a'
gazdagsáért, vagy gyönyörüséért , né
a' drága ruhák ékesiségeért ; hanem a'
mindennapi eledeleért parancsolta a' mi
Urunk, hogy imádkozzunk. Azért mond-
gya Sz. Pál-is : *Habentes alimenta , & qui-*
bus tegamur , his contenti sumus ; Elede-
lünk lévén , 's a' mivel bé-fedeztetünk , azok-
kal meg-elégedgyünk.

1. Tim. 6. 8.

Másodszor, értetik kivált-képpen a' ter-
mészet felett-való kenyér , a' mi Urunk-
nak szentséges Teste az Oltári Szentség-
ben ; kiről szoll ő maga Sz. Jánosnál : *Pa-*
nem , quem ego dabo , caro mea est pro mundi
vita ; a' kenyér mellyet én adandó va-
gyok , az én testem a' világ életéért.
Ezt-is azért kérjük a' mi-atyánkban ;
mintha mondanók : A' mi kenyerünket,
mind lelket , 's mind pedig testet, melly
nélkül minden nap szűkölködünk , ad-
gyad nekünk ma.

Joan. 6. 51.

Harmadszor , értetik az Isten igéje ;
melly értelemmel mondgya - vala Chri-
stus Urunk : *Non in solo pane vivit homo ,*
sed in omni verbo , quod procedit de ore Dei ;
Nem csak kenyérrel él az ember , hanem
minden igével , melly az Isten szájából
szár-

szár-

Prov. 30. 8.

Psal. 103. 29.

fok esztendőkre-való javaink; de ha áldását Isten el-fordította, semmit nekünk nem használnak, a' mint Sz. Dav. mondgya, *Avertente te faciem, turbabuntur*; hogy ha Isten orcáját el-fordította, mindenek meg-háboródnak.

Harmadik. Miért mondgyuk; *nobis*, adgyad nekünk? FELELET. Az adatik előnkbe, hogy ne csak magunkért kérjünk; hanem mindenekért, még ellenséginkért-is: mert a' felebaráti szeretet, melyet Isten parancsol, azt kívánnya tollunk.

Negyedik. Miért mondgyuk *hodie*, adgyad ma? FELELET. Azért, hogy meg-emlékezzünk az Istennek gondviseléséről, miképpen kellyen abban biznunk, és a' felettébb-való szorgalmatoságot ki-rekesztenünk, ama' Christus Ur. monda-fa szerint: *nolite solliciti esse in crastinum*; ne legyetek szorgalmatosok a' holnap napról. Továbbá, ez az ige, *Ma*, vétetik e' jelen-való életnek tellyes idejéért,

Aug. l. 2. de ser. Do. c. 7.

ugymond Sz. Agoston: *Da nobis hodie, dictum est, quamdiu dicitur hodie, id est in hac temporalis vita*. A' mint a' Soltárban, midőn azt mondgya Sz. David: *Hodie si vocem ejus audieritis*; ma, ha az Ur szavát meg-

meg-halljátok, meg ne keményítsétek szíveiteket, érti mind azt az időt, vala-mig mondatik *Ma*; a' mint Sz. Pál, ugyan Sz. Agoston tetczése szerint magyarázza. Ugy'itten vétetik: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; Minden-napi kenyerünket adgyad nekünk ma. Amen.

Habr. 4. 7.

XX. TANITAS.

A' Három utolsó kérésről.

A' két első részéről a' Mi-atyának szóllottunk, azért következik immár a' harmadik része; mellyben három-féle gonosztól kérünk szabadulást, tudn'illik

I. A' büntől, melly mi adófságúknak-is mondatik. II. A' bűnre kizsátoztató ké-sértettől. III. A' bűnnek büntetésétől.

I. Es bocsásd-meg nekünk a' mi vétkeinket; mi-képpen mi-is meg-bocsátunk ellenünk vétetteknek. Első gonosz, mellytől szabadulást kérünk a' bűn: Holott azt kell eszünkbe-vennünk, hogy Szent Máténál *debita nostra* vagyon; azaz, engedd-meg nekünk a' mi adófságunkat. Ugyan-is mel-

5. Kérés.

Luc. 11. 4.

Mat. 6. 12.

Adófságnak
miért mon-
datik a bűn

tán adófságnak mondatik a' bűn, három okból. *Első.* Mert a' ki Istent meg-bán-tya, kötelelése marad a' bocsátás-illetés-ért való elég-tételre. *Második.* Mert meg-szegi a' törvényt; melly az ő bé-telleye-ítőinek jutalmat, meg-vetőinek bünte-tést ígér: és azért kötelelése marad, a' ki meg-szegi. *Harmadik.* Mert tartozik ember a' maga lelkének szőlőjét mivelni, hogy jó gyümölcsöt hozzon; ha azért semmi gyümölcsöt nem hoz, vagy pe-dig gonosz gyümölcsöt terem, adófsá marad Istennek.

Tanófságok.

1.

Elégte-
lenségünk.
Példa.

Mat. 18. 24.

Psal. 13. 3.
Mind bű-
nösök va-
gyunk.

1. Joan. 1. 8.

Ebből azért az ötödik kérdésből azta-nólljuk. *Elsőször*, hogy meg-ismérjük magunkat Isten előtt bűnösöknek lenni, és adófsóknak, úgy hogy elegendők a' meg-fizetésre semmiképpen nem vagyunk; a' mint ama' szolga, ki *tíz-ezer talentummal tartozik vala*: és azért kérjük, hogy meg-engedgye nekünk minden adófságinkat. Ekképpen mondgya vala David: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*; minnyájan el-hajlottak, mind együtt ha-szontalanokká lertek. Ekképpen Sz. Já-nos: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*; ha mondgyuk, hogy bűnünk nin-

nincsen magunkat csalljuk-meg, és igaz-ság bennünk sincsen. Azért mi-is mond-gyuk Daviddal: *Peccavi Domino*; Vétkez-tem Uram; *bocsásd-meg nekünk a' mi vét-keinket.* *Másodszor*; Azt tanólhattyuk, hogy ne csak meg-ismérjük bűnös-völ-tunkat; hanem szív-béli fájdalommal, és töredelinességgel szánnyuk-bánnjuk bűneinket: és egyetemben reménsé-günk légye az Iste irgalmaságában, hogy meg-bocsáttya nekünk bűneinket, csak azokból ki-térjünk, és penitencziát tar-tunk. A' mint Sz. János ugyan az elébb említet helyen, igen szépen biztat min-ket: *Si confiteamur peccata, fidelis est Deus & justus, ut remittat nobis peccata nostra*; Ha, ugymond, meg-vallyuk bűneinket; hiv az Isten, és igaz, hogy meg-bocsássa né-künk azokat. *Harmadszor*; A' felebará-ti szeretetnek-is tisztit innét meg-tanó-lhattyuk; melly azt kívánja, hogy ne csak a' magunk tulajdon bűneinkért kí-nyörögjünk; hanem közönséggel feleba-rátinknak-is üdvösségekről szorgalma-tosok légyünk, és ő-érettek imádkoz-zunk. Igen szép példánk ebben Moyses, ki az Izraél népe bűneért igen nagy buz-gósággal így imádkozik vala: *Aui dimit-*

2. Re. 12. 13.

2.
Nem elég
meg-ismér-
ni a' bűnt.

1. Joan. 1. 9.

3.
Felebaráti
szeretetnek
tisztiti.

Példák.

Exo. 32. 31.

te eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo; quem scripsisti; Vagy bocsásd-meg nekik e' vétet, a' vagy ha nem cselekedsz, töröly-ki engem a' te könyvedből, melyet irtál. Sz. Pál-is *kérán-vala átohka lenni atyafiáért.* Mi-is azért, ne csak magunkért, hanem közönséggel mindenkért mondgyuk: *Bocsásd-meg nekünk a' mi vétkeinket.*

Mat. 6. 15. c. 18. 35. *Mi-is meg-bocsásunk.* Következik; *miképpen mi-is meg-bocsátunk ellenünk vétetteknek.* Azt akarja édes

Idvőzítőnk, hogy mikor bűneink bocsáttyaért könyörgünk Istennek, mi-is meg-bocsásunk azoknak, kik ellenünk vétettek: egyéb-aránt meg nem bocsáttya nekünk azokat; a' mint ugyan ottan a' minden-napi könyörgés után világossan bizonyította mondván: *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra;* Ha meg nem bocsátotok az embereknek, a' ti Atyátok sem bocsáttya-meg néktek bűneiteket. Oh azért bűnös ember! ha azt akarod hogy Isten meg-bocsássa néked a' te vétkeidet, te-is meg-bocsásd ellened vétetteknek:

Luc. 6. 37. *Dimittite, & dimittimini;* meg-bocsásatok, és meg-bocsátatnak néktek, ugy mond az Isten Fia. De hogy erre még-is inkább fel-

fel-indítással; lassad ne csak szükséges, hanem tisztes-voltát-is, felebarátod vétke meg-bocsátásának.

Az Isten példája a' mi cselekedetünknek, kit követnünk kell; de itten, *ordo quodammodo invertitur, ut audeamus sperare futurum, ut Deus nostra facta imitetur;* Azt mondgya *Gregorius Nyssenus*, hogy ez a' rend egyet-fordúl, és nekünk reménység adatik, hogy Isten a' mi cselekedetünket kövesse; és mondhasfuk neki, *Quod ego feci, Domine fac; solvi, solve; dimisi, dimitte.* A' mit én cselekedtem Uram, cselekedd; meg-fizettem, fizess-meg; meg-engedtem, engedgy-meg. Többet mond azon Sz. Atya, hogy ez által az ember Istenhez hasonlittatik, hogy Istennek láttasék: Előnkbe-adta, ugymond, az Ur, minéműnek akarja lenni azt, ki az Istenhez akar járulni; *qui ipsi Deo per virtutem assimiletur, ut Deus esse videatur;* ki tudn'illik a' jószágos cselekedet által Istenhez hasonlittasék, hogy Istennek láttasék: mi móddal vallyon? *Dum facit ea quae solius Dei est facere: Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus?* midőn tudn'illik azt cselekedni, a' mi az Istennek tulajdona: mert ugyan-is, kicsoda bocsáttya-meg

Tisztes volt-ta felebarátunk vétke meg-bocsátásának.

Istenhez hasonlított.

Luc. 5. 21.

a' bűnt (a' mint amazok mondgyák vala) hanem egyedül az Isten? de e' cselekedetet némű-némű-képpen velünk-is közli, ugymond *Nyssenus*.

Továbbá; Isten az ő hatalmát kiváltképpen a' bűnők bocsánattyában mutatya-meg, a' mint az Anyaszentegyház egy könyörgésében bizonyította: *Dens qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas*. Így az ember-is ebben kiváltképpen jelenti szívének erejét, nemességét, hatalmát: mert az, az erős és nemels szív, melly a' haragot hatalmasson meg-győzi, a' boszúságokat, és ellene-tett vétkeket könnyen meg-enge-di.

Nemtelen
dolog a' bo-
szú állás.

Eccli. 28. v. 1. & seq. Istennek boszú-állását érdemlő azoknak meg-tartása: A' mint a' Bölcs-is jelenti, mondván: *Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit &c.* A' ki boszút akar állani, az Ur-tól boszú-állást talál, és annak bűneit meg-tartván meg-tartya. Bocsás-meg az ellened vétó felebarátodnak: és akkor néked, midőn könyörgesz, meg-öldoztatnak bűneid. Ember emberre haragot tart, és az Istentől keres orvosságot?

Ma-

Magához hasonló emberhez nincs irgalmasága, 's a' maga bűneért könyörög? ő test lévén haragot tart, és engeszteltet kér az Istentől? oh méltatlan dolog! *Quis exorabit pro delictis illius?* Kicsoda imádkozik annak vétkeért?

II. *Es ne vigy minket késértetbe.* Másik 4. Kérés. gonosz, mellytől szabadulást kérünk, a' késértet, mellybe még nem estünk, és hogy ne esünk, azt kérjük. Magunktól igen erőtlenség vagyunk, a' mint sok példák meg-mutatják, és még az Anyaszentegyház oszlópi-is az Apostolok, kik az előtt erőssen álnak-vala, meg-rendültek, el-hagyván Mestereket, és el-futottak. Ellenben pedig az ellenség igen erős, és szüntelen utánnunk olalkodik, a' mint Sz. Péter Apostol fel-jegyzette, mondván: *Józanok legyetek, és vigyázzatok: mert a' ti ellenségeitek az ördög: mint az ordító oroszlány, körül-jár, keresvén a' kit el-nyelljen.* Bizodalommal kell azért Istenhez járulnunk, hogy ne engedgye esnünk a' késértetbe; kivált-képpen minek-utánna már bűnünk bocsánattyát nyertük: mert ugyan-is mit használna nekünk az, ha megint mindgyárt vízfzra esnénk a' bűnbe? *Melius erat illis non cognoscere vi-*

Magunktól
erőtlenség
vagyunk.

1. Pet. 5, 8.

2. Pet. 2, 21.

Os

amju-

*am iustitia, quam post agnitionem retrorsum
converti ab eo, quod illis traditum est sancto
mandato*; ugymond Sz. Péter, hogy jobb
völt-vólna meg nem ismérni az igazság
útát, hogy sem a' meg-ismérés után vizs-
sza-térni a' nékik adatott Sz. Parancsolat-
tól.

Késértet
micfoda,
's bány félei

KERDES. Micfoda a' késértet, és mi-
képpen mondgyuk Istennek: *ne vigy min-
ket késértetbe?* FELELET. Két-képpen vé-
tetik a' késértet, *Először*. A' gonoszra-
való kizsátozást, melly tulajdona az ör-
dögnek, az Istent soha nem illeti, mivel
ő nem kezdője sem cselekedője a' gonosz-
nak. Innet Sz. Jacob; *Senki*, ugymond,
Jacob. 1. 13. mikor késértetik, ne mondgya, hogy az Istentől
késértetik: mert az Isten a' gonoszokra nem ké-
sértő. Másodszor vétetik jó részben, valaki
jóságos cselekedetinek ki-nyilatkoztat-
ásáért, hogy például tétefésék mások-
nak, és így az Istennek dicsőségére for-
dúlljon; melly késértés illeti az Istent.
A' mint Moyses bizonyította, mondván:

Deut. 13. 3. Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fa-
ciat, utrum diligatis eum, an non; Késért-
titeket a' ti Uratok Istentek, hogy nyil-
ván légyé, ha szeretitek-e őtet, vagy nem.
Ekképpen késértette-*vala-meg* Isten A-
bra-

brahámot, Tobiaát, és többeket.

Továbbá, azt-is kell észbe-vennünk;

hogy nem kérjük itten azt, hogy késér-
tetet ne szenvedgyünk: mert szükség ké-
sértetni, és sok harczokat tenni az Isten
vitézinek. Seregek Urának mondatik ő:

vannak mennyei Seregi, az Angyalok;
vannak földi Seregi-is az emberek: ama-
zokról mondgya Sz. János; hogy Mi-
hály, és az ő Angyali harczolnak-*vala a' Sár-*

kánnyal: Ezekről Sz. Pál; hogy harczol-
ásunk *vagy* a' világi sérelmeknek vezéri
ellen, a' lelki gonoszság ellen. Azt kérjük
azért itten hogy ne vitesünk késértet-
be, és meg ne győzettesünk attól. Sz. A-

ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

goston Doctorerről így elmélkedik: Más,
ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

azért itten hogy ne vitesünk késértet-
be, és meg ne győzettesünk attól. Sz. A-

ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

goston Doctorerről így elmélkedik: Más,
ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

azért itten hogy ne vitesünk késértet-
be, és meg ne győzettesünk attól. Sz. A-

ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

goston Doctorerről így elmélkedik: Más,
ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

azért itten hogy ne vitesünk késértet-
be, és meg ne győzettesünk attól. Sz. A-

ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

goston Doctorerről így elmélkedik: Más,
ugymond, késértetbe vitetni, más késértetni:
mert késértet nélkül fenki próbáltatott
nem lehet. Késértetett *Josef* házasság-tö-
réfre, késértetett *Susanna*, és többek; de
késértetbe nem vitettek: mert a' késér-
tetet meg-győzték; késértetett *Adam*,
Eva, *Judás*, és effélek, és a' késértetbe-is
vitettek; merr meg-győzettek. A' ké-
sértet nyil, mellyel az ördög lövődöz el-
lenünk, nem kérjük hogy ne lövődöz-
zón, hanem hogy minket meg ne sér-
tsen.

Még-

Még-is Kérde; vallyon az Isten viszi-e embert késértetbe? ha nem viszi, miért kérjük hogy ne vigyen? Meg-felel Sz. Agoston: Hogy ő magától nem viszen, hanem meg-engedi abba vitetni azt, kitől segédelmét bizonyos okokra nézve megvonnyá: mert jöllehet senkitől elegendő segédelmét, mellyel a' késértetet meggyőzhessé, meg nem vonnyá; mindazáltal kivált-képpen való segédelmét néha meg-tagadgya.

Ez azért értelme e' hatodik Kérésnek; hogy Isten mitőlünk el ne forduljon, minket a' késértetben el-esni ne engedjen; hanem inkább, hogy ellene állhassunk, a' testet a' lélek alá verhefsük, a' világot és ördögöt meg-győzhessük, segéllyen; bizodalomunk lévén, hogy nem hagy minket affeleit késértetni, a' mit el-szenvedhetünk; és nem engedi, hogy a' késértő ördög ártson nekünk, kiről Sz. Agost. azt mondgya: *Canis ligatus est, latrare potest, mordere non nisi violentem potest*; hogy megkötöttet eb ugathat ugyan, de ha te nem akarod, meg nem haraphat.

Azonban szüntelen félelemben kell lennünk; tudván, hogy magunktól elégtelenek vagyunk, hanem a' mi elégségünk Isten-

August. ubi
supr.

Mit részem:
ne vigy kés-
értetbe?

x. Cor. 10.
13.

Hasonla-
toság.

Félelemben
kel-lestünk.

2. Cor. 3.5.

istentől vagy; és azért kérjük őtet: Ne vigy minket késértetbe. Ugyan-is ez igé-
kel meg-ísnérjük, kinek kellyen a' mi
győzedelmünket tulajdoni anunk, és a'
késértet idején kibén bízunk, tudn' illik
a' mi' mennyei Sz. Atyánkban. Azon-
közben munkálkodnunk kell nekünk-is:
mert nem győzetik-meg henyélessel, ál-
lommál; hanem munkával, vigyázással,
imádsággal: Azért mondgya Urunk: vi-
gyázatok, és imádkozzatok, hogy késértetbe
ne essetek.

III. De szabadíts a' gonosztól. Harma- 7. Kérés.

dik gonosz, mellytől szabadulást kérünk,
kivált-képpen a' bűnnek büntetése: melly
a' bűnért vagy on rajtunk; avagy jöven-
dő mi réánk, ha a' mi kegyes Atyánk
minket attól meg nem szabadít. Erről a'
Rimai Catechismus így szól: *Differt hoc, & par. 4. c. 16.*
proxima petitio, quod illa vitiationem culpa, sec. 1.
hoc pena liberationem postulamus; Külömböz
ez a' közéletbbi kéréstől: mert abban,
hogy a' bűnt el-kerülhefsük; ebben hogy
a' büntetéstől meg szabadítsunk, azt
kévánnjuk. Mondám elebb; kivált-kép-
pen: mert ugyan azon Catechismus értel-
méből: „minden-némű gonosztól-való
szabadulást magában foglal ez utolsó ké-

Es mun-
kálkodnuk.

Mat. 26. 41.

par. 4. c. 16.
sec. 1.

ibid. &
sec. 7.

Mit foglal

rés;

magában
7. kérdés?

Sommája a
több kérdések-
nek.

rés; mellyel az Isten Fia ezt az isteni imádságot befejezte; és mellyben a' több kérdéseknek erejét mintegy sommában foglalta. Kérjük azért itten, hogy minden külső, és belső gonosztól meg-óltalmaztassunk: tűztől, víztől, égi-háborútól, párt-ütelektől, hadaktól, nyavalyáktól, és mindenektől a' mik az emberi életnek ártalmasok, efféle, hogy azok-is, a' miket közönséggel jöknak tartanak; ugymint, gazdagság, becsület, egészség &c. lelkünk veszedelmére ne forduljanak. Kérjük azt-is itten, hogy hirtelen halállal le ne nyomattassunk, Isten haragját ellenünk fel ne indítsuk, és a' gonoszoknak készítettett büntetésektől meg-menekedgyünk. Így magyarázza ezt a' kérést az Anyaszentegyház mind a' Litaniákban, 's mind pedig a' Sz. Misében; hogy tudn'illik itten szabadulást kérünk minden lelki és testi gonoszoktól; *el-múltaktól*, (minémű a' meg-tett bűn) *jelen-valóktól*, és *jövendőktől*. *Libera nos Domine ab omnibus malis, præteritis, presentibus, & futuris.*

Azt kell pedig itten észbe-vennünk, hogy nem kérünk szabadulást ettől, vagy ama' gonosztól magánoffan; ugymint, betegségtől szegénységtől &c. ha-

hanem közönséggel a' gonosztól: mert gyakorta, a' mi jó, nekünk gonosznak lázlik; és ellenben a' mi gonosz, jónak. Példának okáért: jó és üdvösleges a' háborúság szenvedés az igazságért: mert az által kell be-mennünk meny-országba, *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* mellytől mindazáltal, az emberi gyarlóság úgy fut, mint valami gonosztól. Ellenben, sokaknak gonosz, és kárhozatos a' gazdagság: mert az ördög töribe ejti, és sok késértetekbe az ő kévánóit, a' mint az Apostol mondgya; *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli*: de még-is közönséggel jönek tartyák, úzik, követik az emberek.

Mivel azért mi gyakorta meg-csalatkozunk a' mi vélekedésünkben, arra tanított Idvőzítőnk, hogy közönséggel kérjünk szabadulást a' gonosztól: azaz, mindenektől, a' miket Isten tud minékünk gonosznak lenni, akár legyenek azok szerencsések, akár ellenkedő dolgok.

A' Görög könyvekben hozzá-adatik a' Mi atyánkhoz, ama' rövid, és szép Isteni dicsőret: *Mert tiéd az ország, és a' hatalom, és a' dicsőség örökké*: mellyét most is a'

Sokszor a'
mi jó gö-
nosznak
vélljük.

Aff. 14. 21.

1. Tim. 6. 9.

Görög Szé-
kas.

isa' Görögök a' Mi-atyánk végén szoktak mondani. Ezt mi nem kárhoztatjuk, noha közönségesen nem mondjuk a' Mi-atyánk végén: mert eleitől fogva egész ezer-öt-száz esztendeig, soha csak egy Deák Bibliában sem volt ez a' dicfíret a' Mi-atyánk végében.

Mit tészen az Amen. Végtére, e' Sidó igével fejezzük-bé könyörgésünket: Amen. Melly annyit tészen itten; legyen ugy; a' vagy, így kívánom. Sz. Agoston: Amen, in fine orationis frag. serm. Dominica, non est confirmantis vera esse, quae dicta sunt, sed potius optantis; fiat, fiat. Azt mondgya hogy itt az Amen nem bizonyítása a' mondott dologoknak (mint sok egyéb helyeken) hanem kívánságot jelent; azaz, legyen, legyen. Amen.

XXI. TANITAS.

Az Angyali üdvözléről,

Miért az üdvözlét a' mi-atyánk után mondjuk.

A' mi Urunk imádsága után, következik az Angyali üdvözlét; és azért illik annak magyarázatya után, erről-is szöllanunk. Két okból mondjuk pedig az üdvözlét mindgyárt a' Mi-atyánk után. I. Mert kíváltképpen

képpen-valo nagy áitatoságok vagyon minden hiv Keresztényeknek a' Bóldog Szűzhöz. II. Mert Isten után leg-méltóságosabb személy, és nincs nekünk Christus után hatalmasabb közbe-járónk az ő Sz. Annjánál; ki, *assidue orat pro populo, & universa Sancta Civitate*; szüntelen imádkozik a' népért, és az egész Anyaszentegyházért; inkább hogy sem Jeremiás régentén a' Sz. Várasért. Innét, midőn az imádságot, mellyre minket Christus tanított, el-mondottuk; mindgyárt az ő Szent Annjához fordúlunk, hogy könyörgése által meg-adassék nekünk, a' mit kértünk: annak példájára, a' ki járúlván a' királyhoz, annak legkedvesebb embere által akar commendálni.

Továbbá, innét-is ajánlattatik nekünk e' Sz. üdvözlét; hogy a' Sz. Lélektől szereztetett, az Angyaltól, és Sz. Ersébet-től hirdettetett, és végre az egész Anyaszentegyházról ilyen formában rendeltetett. Mellynek magyarázatyában, szölyünk.

I. Az Angyal szavairól az üdvözlétben. II. A' Sz. Ersébeth szavairól. III. A' mit az Anyaszentegyház hozzá-adott.

P

I.

2. Mach.
15. v. 14.

Luc. 1. 28. I. üdvözlégy Maria, malasztal tellyes; Ur vagyon te veled, te vagy áldott Aszszony állatoknak közöttte. Az Angyal, leg-elsőben-is üdvözlésen, vagy köszöntésen kezdé-el szavait, mondván: Ave, üdvözlégy, olly igékkel köszöne pedig néki, melyekben nem csak köszöntés, hanem örömré intés-is vagyon: mert akár a' Görög szót nézzed, mellyel itt él az Evangelista (Chere); akár a' Deákot (Ave) Mindenik, mind a' kettőt jegyzi; azaz, üdvözlégy, és örül. Okait-is adá pedig az Angyal, miért kellene örülni a' Bölög Szűz Mariának. Első; Mert malasztal tellyes; azaz, kedvében vagyon Istennek. És nóha mind az igazak kedvében vannak Istennek, és az Írás másokat-is mond malasztal, és Sz. Lélekkel tellyeseknek; ugymint Zachariást, Sz. Jánost, és Sz. Istvánt: de mivel Isten az ő ajándékát nem mind egy-aránt szokta osztogatni, miképpen a' girákról-való példa beszédben jelenti Idvözítők; gondolhattuk innét, miképpen minden emberek felett, tellyes volt malasztal ez a' Sz. Szűz; ugymint ki az Isten Fiának Annya léendő-volt. Ugy hogy méltán mondhattuk ő néki a' Bölöfel: *Multa filia congregaverunt divi-*

Angyal szavai,

Ave mit té-szen?

Malasztal tellyes egyebek felett Mária.

Luc. 1. 15. 67. Aét. 7. 55. Mat. 25. 18.

Prov. 31. 29.

Az Angyali üdvözlétről. 227 *divitias; tu supergressa es universas.* Sok leányok gyűjtöttek gazdagságokat; te felül-haladtad minnyájokat.

Másik oka; mert Ur vagyon te-veled, nem csak hatalommal miként mindenütt; a' vagy közönséges jó-vóltával, miként egyéb híveivel; hanem kivált-képpen-való módon: ugy tudn' illik, mint fiú az Annyával, az ő véreből való vér, testéből való test. Harmadik; mert, áldott vagy te az Aszszony állatok között. Melly beszéddel azt jelenti az Angyal, hogy jobban történt néki dölga, mint egyéb Aszszonyoknak. Ugyan-is, tudgyuk mint jára Eva az engedetlenség miatt; min magát, s mind maradványait atokba, és Isten haragjába ejtett: de a' Szűz Mariában az ő Sz. Fia által meg-adaték nekünk, a' mit Evában el-vesztettünk-vala. Evának, és az ő leányinak azt mondá Isten: Fájdalommal szülsz, és a' férfiu hatalma alatt leszsz. Annak felette, a' több Aszszonyok férfiu magból, Szüzeségeknek bontakozásával, és haragnak fiait szülik. De ez a' Szűz, áldott minden aszszony állatok között; ugymint, ki sem férfiat nem ismért, sem szülésében sérelmet, a' vagy Szüzeségében bontakozást nem szenvedett; és

Eva haragba ejtett. Mária en-geztelős szült.

Gen. 3. 16.

Eph. 3. 3.

P a nem

nem csak haragnak fiát nem szülte, hanem inkább az Isten haragjának engesztelőjét, és az Istennek 's embereknek békéltetőjét e' világra hozta. Méltán azért a' mennyei követ Gabriel, köszöntésében örömré inti a' Bóldog Szűzet; mi-is pedig ezeknek emlékezetire naponként azon üdvözlettel áitatosán köszöntjük őtet, mondván: *Ave Maria, &c. üdvözlegy, (örüly) Szűz Mária, malasztal tellyes &c.*

Luc. 1. 42.
Ersébet
szavai,

II. Es áldott a' te méhednek gyümölcse. Méhében fogadván a' Bóldog Szűz, felkelvén el-méne a' hegyes tartományba nagysietéssel: és bé-menvén a' Zakariás házába köszönté Ersébetet. Es lőn, hogy hallá Ersébet a' Maria köszöntését, röpöse a' magzat az ő méhében; és bé-telék Ersébet Sz. Lélekkel, és fel-kiálta nagy szóval, és monda: *Benedicta tu inter mulieres*; áldott vagy te az afzszony'állatok között. Eggyez Ersébet az Angyallal: mert az Angyal-is ugyan ezent monda, a' mint előbb hallók, 's meg-is magyarázók. De tovább azt is monda a' Sz. Lélekkel tellyes afzszony'állat: *Et benedictus fructus ventris tui*. Es áldott a' te méhednek gyümölcse. A' gyümölcsnek dicsíreti, a' fájára-is szokott

Ersébetb
eggyez az
Angyallal.

kott háromlani: ekképpen a' fiúnak dicsíreti az Annyát-is illeti. Így azért a' Christus, mindenek felett áldott Isten és ember, azt cselekedte, hogy az ő Sz. Annya-is dicsíretet, és méltóságot venne ő-tölle; és azért áldott lenne, nem csak az Afzszony'állatok között, hanem minden teremtetett állatok között; a' mint e' földön, ugy menyben-is: ugymint, ki Annya a' Királyok Királyának, és minden teremtetett-állatok Urának. Innét mondgya Sz. Bernárd: *O benedicta Virgo! ille est benedictus fructus ventris tui, propter quem tu benedicta in mulieribus*. Oh áldott Szűz, ugymond, az a' te méhednek áldott gyümölcse, ki miatt te-is áldott-vagy az Afzszony'állatok között. Es bizonyára, áldott a' Szűz Maria méhének gyümölcse, mellyben meg-áldatnak a' földnek minden nemzetsége. Áldott, a' ki el-vévén az átkot áldomást adott, és meg-szégényítvén a' halált, nekünk örök életet ajánlékozott: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*; így énekel vala David ő felőle; azon képpen a' Seregek-is ő-véle: áldott a' ki az Ur neben jó. Mi-is ezek után Sz. Ersébettel: *Benedictus fructus ventris tui*; Áldott a' te méhednek gyümölcse.

Honnét vészi dicsíretit, és méltóságát a B. Szűz.

S. Bern. supra missus est.

Gen. 22. 18.

Pf. 117. 26.
Mat. 21. 9.

Miért
mondgyuk
az üdvöz-
letet?

KERDES. Miért szoktuk naponként
mődani az Angyali üdvözletet, és eggye-
temben ezeket, a' Sz. Ersébet szavait?
FELELET. Először azért, hogy ezzel bi-
zonyítsuk őtet Afzszonyunknak ismér-
ni, és azért ő-hozzá bizodalommal járul-
ni, hogy jó akarattyát, és Istennél ér-
tünk-való könyörgését vegyünk. Más-
szor. Hogy örvendezzünk neki azért
a' nagy ajándékért, mellyel mindenek
felett tiszteltetett; tudván hogy örömet
hallya azt a' szép közöntést, mellyel kö-
szöntötte őtet az Angyal, az Ige meg-
testesülésének napján. Harmadszor. Hogy
litennek ilyen nagy jó-téteményéért
mellyet cselekedett velünk, Sz. Fiának
meg-testesülésében, minden nap hálákat
adgyunk, arról hála-adással emlékez-
zünk; melly Isten előtt kedves dolog.

Mit tanó-
lunk az üd-
vözletből?

De mit tanó-lhatunk ez üdvözletből?
A' Böldog Szűznek kivált-képpen-való
nagy dicőretit, és méltóságit, mellyek-
ben hasonló, senki sem előtte sem utánna
nem láttatott. *Nec primam similem visā est,
nec habere sequentem.* Mellyek azok? Im-
már meg-látok: hogy tudn' illik, Először,
mennyei követőtl malasztal tellyesnek mon-
datott; mellyben, ugy mint Isten Anya,

a' Christusban-való malasztanak tellyes-
vólta után, mindeneket fellyül haladott;
a' mint fellyebb állatok, s az Angyali Do-
ktor-is bizonyította: *Beata Virgo tantam* 3. p. 2. 27.
gratia obtinuit plenitudinem, ut esset propin- a. 5.
quissima Authori gratia. Másodszor. Hogy
az Ur vele *vagy*on, kivált-képpen-való mó-
don, ugy mint fiú az anyyával, az ő vé-
réből való vér, testéből való test. Oh bi-
zonyára nagy méltóság! melly soha sem-
mi teremtettt-állatnak nem adatott, hogy
Teremtőjének Anyja lenne; hanem e-
gyedül a' Böldog Szűznek. Harmadszor. *S. August.*
Hogy áldott az aszszony állatok között: *sicut ser. de Nat.*
enim mater sceleris nostri penam intulit mun-
do; ita genitrix gratia, & Domini nostri, sa-
lutem attulit mundo; Mert miként a' mi
vétünknek anyja büntetést hozott bé
e' világra; ugy a' malasztanak Szülője, a'
mi Urunknak Anyja, üdvőiséget hozott
annak. Negyedszer. Hogy áldott az ő mé-
hének gyümölcsé; kiben meg-áldanak
a' földnek minden nemzetségi. Oh nagy
ajándék, nagy méltóság!

III. Száz Maria Istennek Sz. Anyja; *Ecclesia*
mágy mi-érettünk bűnösökért; most és hálá- *szavai.*
lunknak óráján. Hogy az Angyal közön-
tése-után, mindgyárt következzenek

a' Szent Ersébet szavai az üdvöz - légy-
mariában ; az Anyaszentegyház ren-
delte : a' mint e' közeleb fel-jegyzett i-
gék-et-is ; mellyek mind a' kettőt köve-
tik, ugyan az Anyaszentegyház attá az
üdvözlethez. Holott leg-nagyobb méltó-
ságát említi a' Boldog Szűznek, midőn
ötet Isten Annyának mondgya : mert a'
Boldog Szűznek Anyai méltósága olyan
nagy, hogy Isten után, nagyobbat an-
nál ki nem gondolhatni : mert erre a'
méltóságra nézve, minden teremtet-
tállatoknak, a' leg-szentebbeknek-is, és
a' dicsőségnek leg-felsőb garádicsán lé-
vőknek-is, bizonynyal Afzszonyok, és
királynékjok a' Boldog Afzszony. Sőt A-
nyaságára nézve, ő maga-is az Isten Fia
alája-verette-magát a' Boldog Szűznek,
engedelmes lévén néki. Et erat subditus illi.
Es bizonyára, a' mit Sz. Pál monda a'
Christus felől, fellyebb-magafztalván ő-
tet az Angyaloknál ; szépen alkalmaz-
tathattuk Sz:séges Afzszonyunk méltó-
ságának az Angyalokon-is fellyül-ma-
gafztalására : Tanto melior Angelis effecta,
quanto differentius pra illis nomen obtinuit.
Cui enim dixit aliquando Angelorum ; mater
mea es tu ; tu me genuisti ? "Annyival méltó-
sagos-

Anyai méltó-
sága a' B.
Szűznek
melly nagy

Luc. 2. 51.
Hab. 1. 4.

Nagyob az
Angyalok-
nál.
"Eustach.
de Rosar.
Ereb. 40.

ságosbá lett az Angyaloknál, menyivel
külömb nevet vett ő azoknál. Mert ki-
nek mondotta valaha Isten az Angya-
lok közül : én Anyám vagy te ; te szültél
engemet ?

Ezt azért a' nagy Anyai méltóságot
említi az Anyaszentegyház, az üdvöz-
lethez adott igékben. Mellyet azért mi-
vel, hogy értvén Szentséges Afzszonyük-
nak méltóságát, tudgyuk melly nagy
ereje légyen néki a' mi segítségünkre ;
ugymint Isten Annyának : és azért a' mi
szükségünkben nagy bizodalommal fo-
lyamodgyunk ő hozzá : a' mint Sz. Ber-
nárd Doctor igen szépen biztat erre min-
ket, mondván : Mélyebben tekintsük-meg,
melly nagy áitatoszággal akarta Isten őtet mi-
tőlünk becsültetni ; ki minden jónak tellyesé-
gét Máriában helyhezette, hogy ha mi remén-
ség bennünk, ha mi malaszt, ha mi üdvösség,
ő belőle ismérjük ki-áradni. Az Atyához felsz-
vala járulni, a' Jesust attá néked Közbe-já-
róul ; mit nem nyerhet-meg ilyen Atyánál il-
lyen Fiú ? meg-halgattatik bizonyára az ő be-
csülletért. "A' vagy pedig ő-hozzá járulni ret-
tegsz ? Mária néked őtet atyádfián adta. Ta-
lám feled az ő Isteni Felségét, és szó-szóllót a-
karsz ő hozzá ? Mariához immár folyamod-

Nagy ereje
van a' mi
segítség-
günkre.

Ser. de Na-
tiv. B. Virg.

"Hab. 5. 7."

234 II. Rész. XXI. Tanítás.
gyál, kétség-nélkül meg-balgattatik az ő be-
születéért: bizonyára meg-balgattya a' Fiú az
Anyját; és a' Fiát az Atyát.

Ihon melly világossan szól a' Sz. A-
tya a' Boldog Szűznek segítségül hívá-
sáról; a' mint hogy közönséges szokása
ez az Anyaszentegyháznak. Kemény i-
ge ugyan ez az Eretnekek fülében: *San-
cta Maria Mater Dei, ora pro nobis*; Szűz
Maria Istennek Sz. Anyja, imádgymá-
érettünk: de kedves a' régi Sz. jámbor-
oknak. Halhadíza Sz. Agostont: *San-
cta, & immaculata Virgo Mater Dei, pro me
intercedere dignare apud eum, cuius Sanctum
facta es templum*; Sz. és macula nélkül va-
ló Szűz, Istennek Anyja, méltóztatsál
érettem könyörgeni annál, kinek Szent
temploma lettél. Ekképpen Sz. Athana-
sius és több Sz. Atyák. Es a' közönséges
Kerelztyén Anyaszentegyház az üdvöz-
letben, mondván: *Szűz Mária Istennek Sz.
Anyja, imádgymá-érettünk bűnösökért; most,
és halálunknak óráján. Amen*

Itt immár helye volna, hogy az olva-
sóról, vagy Boldog Aszfzony Koronájá-
ról, (melly nem egyéb, hanem a' szep-
lőtelen Szűznek, imádságokból kötött
kofzorúja) írnék tanítást; de szépen fel-
talá-

A Szeretetről, és törvényről. 235
találd azt a' boldog emlékezetű Cardi-
nál Pázmány Péter Imádságos könyvé-
ben: a' mint a' háromszori (reggeli, déli,
estvéli,) csendítésről-is. Melly mivel kö-
zönségesen forog a' Magyar ájtatos hí-
vek kezében; nem itilém szűkségesnek
lenni, írástomat ezekkel hosszabbítani.
A' ki olvasni kívánja; meg-találja az
említett könyvnek ötödik részében.

~~~~~

HARMADIK RESZE.

A Szeretetről, és az Isten, 's az Anya-
szentegyház Parancsolatiról.

Armadiik Theologica, a' vagy I-
steni jószág a' Szeretet; melly
nézi Istent, mint mindenek
felett-való, és Szeretetre
méltó jót: nagyobb a' két
elsőnél, a' mint Sz. Pál mondgya: *Nunc au-* 1. Cor. 13.
tem manent Fides, Spes, Charitas, tria haec:
major autem horum est Charitas; Most pedig
ugymond, meg-maradnak, a' Hit, a' Re-
métség, a' Szeretet, e' három: ezek
közül pedig nagyobb a' Szeretet. Mivel-
hogy

hogy pedig a' szeretet, a' parancsolatok megtartásával együtt jár, 's annélkül né-is lehet; mind a' kettőt egy részbe foglalván, rend-szerént magyarázzuk-meg.

XXII. TANITAS.

A' Szeretetről, és Törvényről.

1. Cor. 13. 13.

1. Cor. 13. 2. Szeretet nélkül nem használ á hit.

Sem á cselekedetek.

NEm ok-nélkül mondgya Sz. Pála' szeretetről, hogy nagyobb legyen a' hitnél, és reménségnél: mert szeretet nélkül semmit nem használnak nekünk egyéb cselekedetink, és még a' hit-is, és a' remenség. Azért mondgya másutt: *Esti habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*; Ha minden hitem léssen-is, úgy hogy a' hegyeket másfúá vigyem, szeretetem pedig nem léssen: semmi vagyok. Es alább a' cselekedetekről: *Es ha, ugymond, el-olztom-is a' szegények eledelére minden marhámot; és ha á testemet adom-is, úgy hogy égjek, szeretetem pedig nem léssen; semmit nem használ nekem.* Mivel azért illy nagy, és szükséges a' szeretet; szükség nagy figyelmeteliséggel meg-tanólnunk.

I. Mi

I. Milégyen a' szeretet. II. Szóllunk a' törvényről. III. Hogy az Isten törvénye egy. de két-felé osztatik.

I. A' Szeretet Istentől belénk öntetett jószág, mellyel Istent ő-magáért szerettyük, felebarátunkat pedig az Istenért. Melly magyarázatban kettőt mondunk. *Elsőt*; Hogy Istent szeretsük ő-magáért. KERDES. Micsoda, Istent ő-magáért szeretni? FELELET. Az, hogy Isten ő-magában jó, és a' mi jönk. Es azért két leg-főbb oka vagyon az Isteni szeretetnek; első, az ő véghetetlen jó-volta, és tökéletessége, mellyért méltó mindennek feltett szerettetni: máslik az ő meg-mérhetetlen szereteti, mellyel elsőbben szeretett minket, a' mint Sz. Janos írja, intvén minket az Isteni szeretetre; *Filioli diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos*; Mi azért, ugymond, szeretsük az Istent, mert ő szeretett minket először.

Micsoda á szeretet?

Két leg-főbb oka az Isteni szeretetnek.

1. Jo. 4. 19.

Másikat azt mondók a' szeretet magyarázattyában, hogy felebarátunkat szeretsük az Istenért; nem gazdagsáért, adományért, vagy egyéb el-mulando dologért; hanem az Istenért: azaz, elsőben azért; mert ő az Istennek képe: másodszor, mert az ő vérével meg-váltott.

Felebarát szeretet miben áll?

Es

Es ezen rendel vitetik, a' szeretet által, ember minden egyéb jöszágos cselekedetekre; a' mint Sz. Pál jelenti, mond-
 2. Cor. 13. 4. van: *A' szeretet törő*; tudn' illik az Isten-ért; *kegyes, nem irigykedik, rem cselekedzik gonoszul, fel nem fúvalkodik, &c.* mindenc-
 ket az Istenért.

*A' szeretet kettős, a' pa-
 rancsolat-is.* A' mint-hogy pedig a' szeretet kettős; Isteni, és felebaráti: a' parancsolat-is e-
 zekről kettős, a' mint Christus Urunk jelenti az Evangeliomban, mondván: *Diliges Dominum Deum tuum*; szereffed a' te Uradat Istenedet, tellyes szivedből, és tellyes lelkedből, és tellyes elmédből. Ez a' leg-nagyobb, és első parancsolat. A' másik pedig hasonló ehhez: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum*; Szereffed felebarátodat, mint tennen magadat.

*Egyik a'
 másik nél-
 kül né tel-
 lyesítettik.* Ez pedig a' két parancsolat el-annyira egybe van kapcsolva, hogy egyiket a' másik nélkül bé nem tellyesíthettyük. Nem szerethettyük Istent felebaráti sze-
 retet nélkül. Azért mondgya Sz. János:
 1. Jo. 4. 20. *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum; & fratrem suum oderit, mendax est*; Ha ki azt mondgya, hogy szereti az Istent; és az ő atyafiát gyűlöli, hazug az. Es másutt;
A' kinék, ugymond, e' világi marhája va-

gyon,

gyon, és láttya az atyafiát szűkölködni, és bő-
 zárja szívét az előtt: miképpen marad-meg az Isten szeretete abban? Ellenben, felebará-
 tunkat sem szerethettyük rendes szere-
 tettel, Isteni szeretet nélkül; mert a' mint fellyebb mondók a' felebaráti szeretet ab-
 ban áll, hogy szerefsük őtet Istenért.

Méltóságát a' szeretetnek, es arról va-
 ló parancsolatoknak, a' mi illeti; ez ol-
 lyan nagy, hogy e' két parancsolatban függ az egész törvény, és a' Proferák. Sz. Pál-is
 mondgya: *Plenitudo legis est dilectio*; hogy a' törvénynek tellyes-volta a' szeretet. Mivel azért a' szeretettől függ, és tellye-
 sítettik a' törvény; mi-is immár a' szere-
 tet után szölylünk

II. A' törvényről; melly így magya-
 ráztatik: *Est regula, & mensura actuum a-
 gendorum, vel omittendorum*; regulája, és mértéke a' cselekedeteknek, mellyeket
 kell cselekednünk, vagy nem cseleked-
 nünk. Négy féle pedig a' törvény;

Első, *Lex aeterna*, örök törvény; mel-
 lyet az Angyali Doctor Sz. Thamás így magyaráz: *Ratio gubernativa totius universi, in mente divina existens*; hogy az egész vi-
 lág igazgatásának oka az Ilté elméjében: mert a' teremtettt-állatok igazgatásának
 oka,

1. Jo. 3. 17.

Szeretet
 méltósága.

Mat. 22. 40.
 Kő. 13. 10.

Misfoda a'
 törvény?
 S. Tho. 1. 2.
 que. 90.

Négy-féle
 törvény.

1. 2. 2. 81.
 a. 1.

örök tör-
 vény.

és módgya, az Istenben törvény gyanánt vagyon: mert, miként a' mester emberben élve meg-vagyon regulája, vagy oka, 's módgya azoknak, a' miket mestersége szerént cselekezik; ugy az Istenben minden mesterek mesterében, öröktől fogva meg-vagyon minden állatok igazgatásának oka, és módgya.

Természet
törvénye.

Második, *Lex naturalis*, természet törvénye; melly az örök törvénynek részletése, és az Isteni világosságnak elménkebe-öntése, melly által indittatunk, a' jóra, és a' jót a' gonosztól ki-ismérjük. Fel-jegyzette ezt Szent David a' Soltár-könyvben; holott némelyeknek ilyen

Psal. 4. 6.

kérdezkedését hozza-bé: *multi dicunt; quis ostendit nobis bona?* Sokan mondgyák; kicsoda mutatta-meg nekünk a' jót? És meg-felel, mondván: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine;* Reánk jegyzetett Uram az orczád világossága: azaz, a' természet-szerént-való okosságnak világossága, mellyet Isten belénk öntött, ki-mutattya a' jót a' gonosztól. Azért

om. 2. 14.

mondgya Sz. Pál: *Gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt;* Hogy a' Pogányok, kiknek törvények nincsen, természet szerént azokat csele-

ke-

kezik, a' mik a' törvényé. Azaz, a' mint Glossa magyarázza, ha nincs-is írott törvények, vagyon természet-szerént-való; mellyel kiki meg-érti, és lelki-isméretiben tudgya, mi légyen a' jó, és gonosz.

Harmadik, *Lex humana*, emberi törvény; azaz, emberektől találtatott, és

Emberi
törvény.

végezett jó rendelés; melly szerént, in *particulari*, magánoffan rendeltetnek, a'

mik a' természet törvényében foglaltat-

Külömböz
látjuk, hogy külömb országokban, vá-
a helyek
rakokban, külömb, és külömb rendelé-
szerént.

nek, ugymond Szent Thamás. A' mint látjuk, hogy külömb országokban, vá-
a helyek
rakokban, külömb, és külömb rendelé-
szerént.
sek, és törvények vannak; mellyeknek eredetek a' természet törvényéből va-
gyon, ugymond Bölcs Cicero; és csak a' természet, 's Isten törvényével ne el-
lenkezzenek, mind helyesek.

Cic. in sua
Rhetorica.

Negyedik, *Lex divina*, az Istennek ki-
adott törvénye; melly által ember az ő természet-felett-való végére, az örök böl-
dagságra igazgattatik, ugymond Sz. Tha-
más. Ezt pedig, amazokon kívül szüksé-
gesnek mondgya ilyen okokból.

Istennek ki-
adott tör-
vénye.

Mi okokra
nézve szükség-
es?

Első. Mert mivel a' törvény által igaz-
gattatik ember a' cselekedetekre, mel-
lyek az ő fel-tett czéllját, a' vagy végét
nézik; szükség, hogy természet-felett-

való

Q

való igazgatója legyen, melly őtet az ő természet-felett- való végére igazgassa; azaz fellyeb- való módon a' természeti, és emberi törvénynél: Ez pedig az Istennek ki-adott törvénye.

Másik. Mert történet-szerént való, és magános dolgokban fogyatkozást szenvedhetnek az emberek itéleti: és azért szükség volt, hogy törvényt adgyon-ki Isten, melly igazgatná cselekedetinket, mellyről tudnók, hogy nem szenvedhet fogyatkozást, vagy tévelyedést.

Harmadik. Mert a' belső dolgokról nem ítélhet ember, a' mint a' külsőkről; és azért a' belsőkről nem adhat törvényt, hanem szükséges e' végre az Isten törvénye, melly mind a' kettőt rendelyle emberben, és minden gonoszt tilalmazzon: mivel szükség hogy ember mind külső belső cselekedetiben, *rectus*, igaz vagy egyenes legyen.

Es ez okait az Isten törvénye szükséges voltának jelenti Sz. David, midőn erről *Psal. 18. 8.* így szól: *Lex Domini immaculata, convergens animas, testimonium Domini fidele, Sapientiam praeiens parvulis*; Hogy az Ur törvénye *macula-nélkül- való*; mert semmi gonoszt, se külsőt, se belsőt meg nem enged:

enged: *Lelkeket terítő*; mert nem csak a' külső, de leg-inkább a' belső cselekedeteket igazgattya: *Az Ur bizonyosság-tétele hív*; mert el nem tévelyedhetik, se el nem tévelyíthet, az igazságnak bizonyossága miatt: *Bölcséget adó a' kisedeknek*; mert igazgattya embert az ő természet-felett- való végére, melly az Isten, leg-nagyob bölcsesség. Több igen szép dolgokat-is mond a' királyi Proféta az Isten törvényéről, mellyek annak méltóságát igen ajánlyák. *Az Ur igazsági, ugymond, egyenesek, vigasztalván a' szíveket*; az Ur parancsolattya világos, meg-világosítván a' szemeket. *Az Ur itéleti igazak, meg-igazáltak ő-magokban.* Mind ezek a' nevek a' törvény neve alatt foglaltatnak; mellyeknek bé-fejezésére, utánna veti: *Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum &c.* Hogy kíváncsok az aranyról, és sok drága kőnél: és édesbék a' szin méznél, és lépes méznél. Mert a' te szolgád meg-őrizi azokat, azoknak meg-őrzésében sok a' jutalom: tudn' illik, az örök élet. Mellyről mondgya- vala Christus Urunk amaz iffúnak: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; ha bé-akarj menni az életre, tarts-meg a' parancsolatokat. Sőt a' mi csudálatos; amaz igen hofszú

Isten törvénye méltósága.

Pf. 18. 9. 10.

"Méltósága hie.

ibid. v. 11.

Mat. 19. 17.

118-dik Soltárnak minden verséiben nem egyebet, hanem az Isten törvényét éneklé a' Profeta; és mondgya, hogy ez őnéki szívében, szájában, és kezében vagyon: hogy ezzel meg-mutassa, melly kedves, és gyönyörűséges légyen neki az Isten törvénye. A' mint Urunk-is annak mondá Sz. Maténál: *Jugum meum suave*; az én igám gyönyörűséges.

Szükséges az üdvösségre.

“ ex Mat. 19. 17.

Az-is pedig az Isten törvényének méltóságához járandó, hogy ő-magától az Istentől adatott-ki; és hogy szükséges mindeneknek az üdvösségre, a' mint e-lőbb említők “. Innét nyilván, és nagy pompával adta-ki azt Isten, elsőbben Moyses által a' Sinai hegyen: azután az ő Sz. Fia által, és a' Sz. Apostolok prédikálása által, az egész föld kerektségében; hogy minnyájan üdvözüllyenek.

Egy, de két-felé osztatik.

III. Ez pedig az Isten törvénye egy ugyan, de két-felé osztatik. Ha eredetileg nézed egy; mert ő-maga az Isten, kitől ki-adatott: ha nézed végét, ugy-is egy, mert ugyan az Isten, kihez vífzen. De ha nézed módgyát, és állapottyát, két-tős; és közönséggel ő, és Uj Törvénynek mondatik. Ez tökéletesebb amannál, egy mindazáltal. A' minthogy egynek mond-

mondgyuk az embert, mind gyermeki, s mind pedig férfiúi-korában, noha állapotban külömböző. Így az Apostol hasonlítgya az ő törvényt a' vezérő mester-alat-levő gyermeki állapothoz; az Uj törvényt pedig férfiúhoz, ki már nincsen a' vezérő mester-alatt.

Hasonlatosság.

Gal. 3. 24.

KERDES. Miben áll az említett külömbőség; vagy miben az Uj tökéletesebb az O törvéynél? FELELET. Elsőbben; mert az O törvény földieket ígér-va; a' mint Exod. 3. mindgyárt a' törvénynek kezdetiben, a' Chánán földé ígértetik. Az Uj törvény pedig mennyieket ígér: a' mint Sz. Maténál Christus Urunk, az Uj Törvénynek ki-adója, mindgyárt prédikálásának kezdetiben, hi minket az Isten Országába, mondván: *penitentiam agite; appropinquavit enim regnum Caelorum*; penitencziát tartsatok: mert el-közelgett mennyeknek országa.

Külsőbbség az ő földieket ígér.

v. 3.

Lev. 26. 3.

Az Uj mennyieket ígér.

Joan. 1. 27.

Mat. 4. 17.

Másodszor, az O Törvény a' külső cselekedeteket igazgattyá vala; de az Uj törvény a' belsőket; a' mint a' Szent Atyák ki-hozzák, Urunknak ama' mondásából: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in regnum Caelorum*; Ha fel-

Az ő külső cselekedeteket, az Uj belsőket igazgat.

Mat. 5. 20.

lyebb nem bévelkedik a' ti igazságtok, az írás-tudókénál, és Farisæusokénál, bé nem mentek mennyeknek országába. Hallottátok mi mondatott a' régieknek; Ne ily: én pedig mondom néktek, hogy minden a' ki baragszik atyafiára, köteles az itéletre. Mellyről Paduai Sz. Antal így elmélkedik: *Phariseorum fuit, ut manus non animus cohiberetur; unde credebant peccatum non esse in cogitatione, sed tantum in operatione; a' Farisæusoké a' volt, ugymond, hogy a' kéz tartóztassék-meg, nem a' szív; innét vélik vala, hogy nem volna bűn a' gondolatban, hanem csak a' cselekedetben. De a' keresztyének tökéletességének fellyeb kell bévelkedni, nem csak külső-képpen kell jót cselekednünk, és a' gonoszt el-távoztatnunk; hanem belső-képpen-is jó igyekezettel kell azt mivelnünk, és a' mi belső indulatinkat a' gonosz kívánságoktól meg zaboláznunk.*

Az ő félele
az új szeré-
tet törvé-
nye.

Rom. 8. 15

Harmadszor, az O félelemnek törvénye vala, de az Új szeretetnek törvénye; a' mint Sz. Pál bizonyította, mondván; hogy nem vettük a' szolgálat lelkét ísmét félelemben, hanem a' fogadott fiak lelkét. Azért nem-is iraték kö-táblákra, mint amaz;

amaz; ugymint a' mellynek az hívek szíveibe kell-vala iratni, és nem félelemből, mint régen, hanem szeretetből megtartatni; a' mint Urunk mondgya: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit; Ha ki engem szeret, az én beszédemet megtartja.* Innét mondgya Sz. Agoston: *Brevis differentia est legis, & Evangelij; timor, & amor.* Rövid külömbözés 'vagyon a' Törvény, és Evangeliom között; a' félelem, és szeretet.

Aug. contr.
Adamantium.

KERDES. Miért Isten mindgyárt világ kezdetiben nem adta-ki az Evangeliomi Törvényt? FELELET. Ennek ilyen okát adgya Sz. Thamás; hogy mivel ez a' malasztanak törvénye, szükség vala, hogy elsőbben hagyattatnék ember abban az állapotban, mellyben, a' bűnbe esvén, meg-ismérné a' maga erőtlenségét, és hogy szűkölködnék malaszt-nélkül. Azért elől járt az Otörvényi állapot, melly a' maga erejéből el nem veszi-vala a' bűnt, hnnem csak igéri vala annak bocsánattyát Christus által: és innét-is mondatik nem olly tökéletesnek, mint az Új Törvény, melly magában foglalja a' hét Szentségeket, mellyek malasztot adnak embernek. Továbbá, az Új, vagy

i. 2. 7. 19.
artic. 5.

Miért elől
járt az ő
Törvény?

malasztanak törvénye magában foglalja a' Christus érdemit, ugy mint jelen és lételeszerént-valókat, mellyekben erő van a' meg-igazulásra; az O Törvény pedig, és az előtt a' természet törvénye nem foglaltak magokban azokat, hanem ugy mint jövődökre tekintettek, és így nem magok erejéből adtak malasztot; hanem Isten kegyelméből, a' Christusnak jövődö-béli érdemire nézve.

*Evangelium
mit tézen?*

De szölyünk már magánossan az Uj Törvényről, vagy Evangéliomról. Az Evangéliom Görög ige; annyit tézen, mint örövendetes izenet. Es jöllehet, mind az Uj Testamentom-béli Sz. könyvek mondathatnak Evangéliomnak, de közönséggel, és tulajdon-képpen, a' négy Evangelisták könyvei mondatnak annak: mert tellyesbben beszélik a' Christusnak Sz. titkait, cselekedetét, és csuda-tételit; mivel mindeneknek, a' miket cselekedett, és szollott Christus Urunk, sommája az Evangéliom.

*Evangelium
méltósága.
Aug. l. r. de
consensu E-
vangelista-
rum. c. 1.*

Ha pedig még-is tovább kívánod tudni az Evangéliomnak méltóságát, megtanulhatod Sz. Agostonnak ime' szavai-ból: *Inter divinas auctoritates, qua sacra litera commemorantur, Evangelium merito ex-*

cellit;

cellit; A' Sz. könyvek között, méltán az Evangéliom felső méltóságban. Miért? mert ugymond, a' mit a' Törvény, és Profeták jövődöltek, azt az Evangéliom bé-telylestetnek mutattya. Mellyre czéloz ama mondás-is: *Prophetia est Evangelium velatum; Evangelium vero est Prophetia revelata*; Hogy a' Profeczia bé-fedezettett Evangéliom; az Evangéliom pedig ki-nyilatkoztatott Profeczia.

Két parancsolati vannak az Evangéliomnak, mellyekben függ az egész törvény, és a' Profeták: tudn' illik első az Isteni Szeretetről; másik a' felebaráti szeretetről. Mellyekről szölyottunk fellyebb. Illik pedig itt-is bévebben szölyanunk, minekelölte a' Tiz-parancsolatra mennyünk.

Első, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde &c.* Szeressed a' te Uradot Istenedet, tellyes szivedből, és tellyes lelkedből, és tellyes elmédből. Melly parancsolatban négy dolog adatik előnkbe. Első, hogy Iste szeretetet kíván tőlünk. Es jöllehet egyéb dolgokat-is kíván; ugymint hitet, reménséget, imádságot, &c. de kivált-képpen a' szeretetet, melly ő-magában mindeneknél könnyebb, és gyönyörűsegefebb. Azért mondgya Sz.

Qs

Agó-

*Kettős pa-
rancsolat-
tya.*

Mat. 22.

v. 40.

*"Sup. fol.
238.*

*Mat. 22. 37.
1. Evange-
liomi pa-
rancs. mi-
ad előnkbe.*

*"Prov. 23.
v. 26.*

Aug. ser. 47.
de sanctu.

Agoston: *Quid quaso dicitur impossibile homini amare, amare inquam Creatorem beneficium?* De mit mondatik lehetetlennek, hogy ember Istent szeresse, szeresse mondám ilyen jó-tett Urát Teremtőjét? *Másik*, hogy a' kit szeretnünk kell, Isten az; természetiben jó, sőt ő-maga a' jóság, minden jóknak kut-feje, és a' kiben minden-némű oka találtatik a' szeretetnek; effelett a' mi jönk. Mellyről igen rendel-sen elmélkedik egy nevezetes Tudós; mondván: *Si Deus est, omnium bonorum thesaurus est; si tuus est, ama quod tuum est*; Ha Isten, tehát minden jóknak kincse; ha te Istened, szeressed hát a' mi tiéd. Harmadik, a' szeretetnek módgya; tellyes szivedből &c. Holott adatik értenünk, hogy az Isten szeretetére kell nekünk rendelnünk tellyes szívünket, elménket, akaratunkat, erőnket, életünket, lelki, és testi értékünket: és nem kell ezeket megosztanunk, hogy felét adgyuk a' testnek, világnak, és ördögnek; hanem éppen az Istennek: mert *senki két Urnak nem szolgálhat*, ugymond Urunk az Evangeliomban. Es a' mint bölcs Liranus elmélkedik; az ember szíve nem foghattya-bé egy-szer-'s mind az Istent, és az ördögöt; ha-

nem

A' szeretetről, és törvényről.
nem bé-fogadván az ördögöt a' bűn-ál-tal, ki-mégyen az Isten; bé-fogadván Istent a' szeretet által, ki-mégyen az ördög. Negyedik, Hogy e' parancsolat első és leg-nagyobb: hogy érted mindeneknél méltóságosb-nak lenni a' szeretetet, és Isten előtt legkedvesebnek, nekünk pedig leg-hasznosabnak: *Super omnia autem hac charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*; Mind ezek felett pedig, ugymond Sz. Pál, szeretetek legyen, melly a' tökéletességnek kötele.

Colof. 3. 14.

Mat. 22. 39.

Második Evangeliomi parancsolat; *Diliges proximum tuum &c.* Szeressed felebarátodot, mint tennen magadot. Itt is két dolog adatik előnkbe. Első, kit kellyen Isten után szeretnünk, tudn' illik felebarátunkat. *Másik*, mi-módon; azaz, mint magunkat; kívánván néki javát, tisztességét, jó-szerencsáját, üdvösségét, &c. mint mi-magunknak. Effelet békeséges tőrők légyünk hozzá, kegyesek, nem irigykedők, &c. Es mind ezeket mivellyük véle az Istenért, kitől örök jutalmát-is vevszük. Amen.

2. Evange-
liomi pa-
rancs. mi-
kéván

Szeretes
tiszt.
1. Cor. 13. 4.
"Sup. pag.
237.

Nem kell
meg-osztá-
nunk szí-
vünket.
Mat. 6: 24.

Liran. in
locu Matt
98.

XXIII. TANITAS.

A Tíz Parancsolatról.

“*quest.*
140. in E-
cod.

Minden parancsolatoknak Som-
mája a' tíz parancsolat, azt
mondgya Sz. Agoston “ Mert
magában foglalja, mind a' mik Istené,
's mind pedig a' mik felebarátunké. Es
azért a' szeretetnek osztálya szerént, két
részre, avagy táblára osztatott. Az *Elő*
táblán a' három parancsolat vagy on, mel-
lyek illetik az Istennek tiszteletit; a' *má-*
sik táblán hét vagy on, mellyek illetik fe-
lebarátúknak közönséges javát; a' mint
bévebben ez után, ezeknek magyarázat-
tyában rend-szerént meg-mutatom. De
most lássuk

I. Melly nagy pompával adta-volt-ki
Istent a' tíz parancsolatot. II. Tekin-
csük-meg az igéket, mellyeket pa-
rancsolatinak eleibe-tett. III. Mi-
képpen vagyunk szabadofok az O-
Törvénytől.

6. 10. 15.

I. *Exodi* 19. Olvassuk, hogy minek-
előtte Isten a' tíz parancsolatot kő-táblá-
kon Moyses által az Izraél népének ki-

adná;

adná; harmad nappal az előtt mindenek-
nek meg-parancsolta, hogy ruházattyo-
kat meg-mosnák, feleségeket ne illethék,
hogy ekképpen szentebbek, és készeb-
bek lennének az Isten parancsolatinak
vételére. *Vade ad populum, & sanctifica eos*
hodie, & cras, laventq; vestimenta sua, & sint
parati in tertium diem. Menny-el Moyses,
és szenteld-meg őket ma és holnap, és
mosás-meg a' ruhájokat; és legyenek
készen harmad napra. El-jővén azért il-
lyen készület-alatt a' harmad nap; imé
meny-dörgések kezdének hallatni, vil-
lámások fényleni, és igen sűrű felhő fogá-
bé a' hegyet, és a' trombita zengése ke-
ményben harfog-va, és meg-félem-
léka' nép. Es mikor ki-vitte volna Moy-
ses a' népet, az Isten eleibe, meg-állának
a' hegy alatt. Az egész Sinai hegy pedig
füstölög-va: Azért hogy le-szállott-vól-
na az Ur arra tűzben. Fel-méne azért
Moyses egyedül a' hegyre, és az Ur a' fel-
hőből trombita harfogások között szolla-
néki, és ada-ki a' táblákra iratott tör-
vényt. Hogy tudn'illik csak ebből-is tud-
nók nagyra becsülni az Istennek Sz. tör-
vényt, mellyet Isten illy nagy solemni-
tással és felséges pompával ki-adott.

II.

Exod. 20. 2.
Szép tanu-
ságok ez i-
géből.

II. Ha meg-tekintjük ama' Sz. és fel-
séges igéket, mellyeket Isten parancso-
latinak eleibe tett, mondván: *Ego sum*
Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra A-
gypti, & de domo servitutis. En vagyok a' te
Urad Istenedet, a' ki téged ki-hoztalak
Egyiptus földéből a' szolgálatnak házá-
ból. Ezek is a' Szentigék mire intenek
minket; hanem, hogy a' következő
törvényt híven fogadjuk, és nagy tisz-
teletben tartuk?

Ugyan-is, Keresztyének, ha Istenünk
a' törvénynek ki-adója, tehát tisztelet-
tel tartozunk néki; ha Urunk, tehát fél-
nünk kell őtet; ha szabadítónk tehát
Joá. 14. 23. méltó őtet szeretnünk, és szeretőn pa-
rancsolatit meg-tartanunk.

Továbbá, ugyanezen Sz. igék okaita-
Okok a kö-
telekzetésre. is mutattyák, mellyekre nézve adhatot
Isten nekünk, parancsolatokat, és köte-
1. mert Ur. lezhetett azoknak meg-tartására. Első
jelentetik imez igékben: *Ego sum Domi-*
nus; En vagyok a' te Urad: mert ha Ur,
kötelezheti parancsolatokkal az alatta-
2. mert Iste. valókat. Másik helyheztetett ez igében;
Deus, én a' te Istened: mert ebből értyük
őtet minden Urak felett lenni; kinek tu-
Apoc. 19.
16. dn' illik ruháján írva vagy: *Rex Regum*,

& *Dominus dominantium*; Királyok Kirá-
lya, és uralkodók Ura: tehát kötelezhet
parancsolatokkal. Harmadik vagy az
igében *Tuus*, te Urad, te Istened: mert
még-is tovább tartozunk néki engedni a'
szövetségre nézve, mellyet szerzettünk
ő-velé, és ő mi-velünk a' Sz. Keresztség-
ben, miként az Izraél fiai a' környül-
metélkedésben; *hogy mi Istenünk lenne*, és
mi ő népe: Mert immár nem vagyunk mi-
énk, hanem az ő népe, és öröksége; *Pop-*
ulus, quem elegit in hereditatem sibi. Melly-
ről Jeremiásnál maga mondgya Isten: *E-*
ro Deus universis cognationibus Israël, & ipsi
erunt mihi in populum; Istené lesznek Izraél-
nek minden nemzetségeinek, és ők én né-
pem lesznek. Kevéssel alább ennél-is kö-
zönségesebben szól, mondván: *Imé ol-*
jének a' napok, és *Uj szövetséget szerzek az*
Izraél házával (az Anyaszentegyházzal)
Nem a' szövetség szerént, mellyet az ő Attyók-
kal szerzettem. De *é' leszen a' szövetség*: az
én törvényemet az ő belső-részekbe adom, és az
ő részekbe írom azt; (szóll az Uj törvény-
ről, a' mint Sz. Pál magyarázza) *Et ero*
eū in Deum, & ipsi erunt mihi in populum; Jer. 31. 32.
és nekik Istenek lesznek, és ők nekem
népem lesznek. Erre-is azért a' szövetségre

3. mert mi
Urunk, és
mi Iste-
nünk.
és mi ő né-
pe.

Psal. 94. 7.

Psal. 32. 12

Jer. 31. 1.

v. 31,

Hab. 8. v. 8.

& segg.

ségre nézve, mellyet szerzett velünk, és mi ö-véle; tartozunk néki engedni, és parancsolatit meg-örizni.

4. mert szabadítottuk. Negyedik amaz igékben foglaltatott; *Qui eduxi te &c.* A' ki téged ki-hoztalak

Egyiptus földéből, a' szolgálatnak házából: mert ezzel-is, hogy ő minket meg-szabadított, és meg-váltott a' szolgálatnak házából (a' bűnnek, és ördögnek szolgálattayából, mellyet az *Egyiptusi* szolgálat példázott) igen köteleztetünk arra, hogy néki engedgyünk híven szolgállyunk, és parancsolatit meg-örizzük.

1. Cor. 6. 20. Mert immár *nem magunké vagyunk*, hanem azé, ki minket meg-váltott, és magának nagy árron meg-vett; *2. Pet. 1. 18.* *nem meg-veszendő aranyon, vagy ezüstön, hanem a' Christusnak drágalatos véréen.*

III. Hogy pedig a' mi köteletségünk könnyebbedgyék, és szolgálatunk a' parancsolatok tellyesítésében súlyosnak ne látsék, halhadíza miképpen enyhítiazt

Rom. 6. 14. az Apostol: *non estis sub lege, sed sub gratia;* nem a' törvény alatt, hanem a' kegyelem alatt vattok. A' Galata-bélieket-is

Gal. 4. &c. lement alatt vattok. A' Galata-bélieket-is inti-va, hogy ne hinnének a' hamis Apostoloknak, kik azt predikállyák-va, hogy a' Keresztýének-is kötelesek volna-

Miképpen vagyunk

nak

nak az O Törvénynek meg-tartására; *szabadosok* hanem *maradnának-meg a' szabadságban,* *az ő törvényétől?* mellyel a' Christus őket meg-szabadította; és né köteleznék ismét magokat a' szolgálatnak igájához.

Igen szükséges pedig ezt értenünk, hogy szabadosok vagyunk a' törvénytől, csak hogy jól értsük, és ugyan a' Sz. Pál intése szerént, *a' lelki szabadságot testi Gal. 3. 13.* szabadságra ne fordítsuk. Tanollyuk-meg azért, mi-módon szabadított-meg Urunk minket az O törvénytől.

Közhosszossággal az O törvény három *6 Törvény* részre osztatik. Egyik része magába *három részre* foglallya a' ceremóniakat és külső szer-tartásokat. Másik az igazságnak törvény-szerént- való ki- szolgáltatását. Harmadik a' tíz parancsolatot. Az *elsőből* tellyes-séggel meg-szabadúltunk Christus által, *1. most nem kötelez.* úgy hogy sem a' környül-mételkedésre, sem az akkori áldozatokra, sem valami egyéb ceremóniájára az ő törvénynek né vagyunk kötelesek. Nem úgy, hogy az *Ceremoniák most is vannak.* Anyaszentegyházban immár semmi ce-remonia, semmi szer-tartás ne légyen az Isteni szolgálatban (mert minden dől-goknak rend-szerént kell lenni mi köz-tünk; miként Sz. Pál-is fok külső szer-*1. Cor. 11. v. 4. & seq.* tar-

1. Tim. 2.8. tartásokat rendele a' Kerefztýének között) hanem hogy a' Sidók szer-tartási, mellyeket Moyses hagyott-vala nekik, minket nem köteleznek, hogy éllyünk azokkal.

2. e' sem kötelező mozt. A' másik részétől-is az O törvénynek meg-szabadított minket Idvőzítők: az-az, a' mi-némű törvényeket a' külső igazságnak ki-szolgáltatásáról rendelt-vala Moyses a' Sidók között, azokra mi nem vagyunk kötelesek. Példának okáért; meg-volt irva ottan, mint kellett bűntetni a' gyilkosokat, paráznákat, lopókat, és egyéb gonosz-tévőket.

Exo. 21. & 22. Deut. 22. a' v. 20. & pass. Mi efféle törvényekhez, nem vagyunk kötelesek; hanem minden nemzetségek szerezhetnek bizonyos törvényeket magoknak, az igazságnak ki szolgáltatására (csak hogy a' tiz parancsolat ellen ne legyenek) miképpen láttuk most-is, hogy minden országoknak, sőt csak nem minden várasnak vagyon valami bizonyos, és kivált-képpen-való törvénye. Es Sz. Pál Apostol is helyé hagyá a' Romai törvényeket. Sőt mikor Festus előtt vádoltatnék a' Sidóktól a' Romai Császárra vivé ügyét, és a' Romai törvények szerént akara i-tíltetni.

"Rom. 13. Aft. 25.

Vé-

Végezetre, az O törvénynek harmadik része a' mit kíván, avagy tilt mit-tőlünk a' tiz parancsolatbans-kévánnya tud-n'illik somma szerént; hogy Istent mindenek felett; felebarátunkat pedig mint magunkat szeressük: Tilt mindent, valami az Isteni, és felebaráti szeretettel ellenkedik. Ezekből meg nem szabadított minket a' mi Úrunk; hanem azt kívánja, hogy ezekben engedgyünk az ő parancsolatinak, és meg-társuk azokat. Halhadsza mint mond Christus: *Non veni solvere legem, sed adimplere*; Nem jöttem meg-öldani a' törvényt, hanem bé-tölteni. Másut pedig azt kívánja: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; Ha bé-akarsz menni az életre; tarts-meg a' parancsolatokat. Így azért kötelesek vagyunk most-is a' tiz parancsolatra; mellyet már rend-szerént magyarázzuk-meg. Oh Szent Lélek világolts elménket parancsolatidnak értelmére; adgy erőt meg-tartására! Amen.

3. Erre kötelesek vagyunk.

Mat. 5. 19.

Mat. 19. 17.
Mat. 7. 21.

XXIV. TANITAS.

Az első Parancsolatról.

Exo. 20. 3. Idegen Istenid ne legyenek én előttem, faragott képes ne csinálj magadnak, hogy azt imádgjad.

Mivel-hogy nem elég az Istent mi Urunknak, és Istenünknek valanunk, hanem effelett szükséges, hogy több idegen isteneket ne tiszteljük: az igék után, mellyeket parancsolatinak eleibetön: *En vagyok a' te Urad Istened*; mindgyárt tilalmaztatik az első parancsolatban az idegen Istenek tisztelési; *idegen istenid ne legyenek én előttem*. Melly mondás amaz első-is magában foglalja: mert annyit téfzen, mintha mondaná: *engemet igaz Istent tisztely; és, én-kivüllem idegen isteneket ne tisztelley*. Három dolog foglaltatik azért ez első parancsolatban.

- I. Hogy Istennek ismérjük az egy igaz Istent.
- II. Hogy semmit ő kivülle Istennek ne tartsunk.
- III. Hogy faragott-képet ne csinállyunk, a végre, hogy azt imádgjuk.

Első-

I. ször azért azt kívánnya itten, és parancsollya Isten, hogy mindenektől, egyedül egy igaz Istennek ismértsék; melly szokott lenni, és végbe-vitetni, a' hitnek, reménségnek, szeretetnek, és religiának gyakorlásával: és azért kívánnya tollunk ez első részben a' hitet, reménséget, szeretetet, és religiót, vagy isteni tiszteletet.

Ugyan-is, a' kinek hiti vagyon, és hiszen az Istenben, bizonyos dolog, hogy őtet Istennek isméri, és tiszteli, mert úgy fogadgya őtet mint első, és leg-felsőbb igazságot; kinek, és kiben méltó hinni. Es e' parancsolat ellen vétének, kik Istent nem isméri és vallyák ő Isteneknek, nem tisztelik őtet, és beszédének nem hisznek, s aztot éppen bé nem vészik.

Továbbá, a' kinek reménsége vagyon Istenben; az-is őtet isméri, és tiszteli: mert úgy fogadgya őtet, mint igéretiben mindenek-felett hívet, és azoknak megadásában, minden maga-vonogatása nélkül kényszer. Es ez ellen vétének, kik az Isten irgalmáról kétségbe-esnek; vagy az emberek fiaiban bíznak, kikben ádvösség sincsen. Es közönséggel mind azok, kik

R 3

a' ba

Mit kíván tollunk ez 1. részben.

1. Hitet.

Kik vétnek e' parancsolat ellen?

2. Reménség.

Ez ellen kik vétnek?

Is. 1. 45. 3.

Babonások,
varások,
álmokra
vigyázók.

o. 31.

o. 10. 15.

3. Szerete-
set.

Mat. 22. 37.

Ez ellen kik
vétnek.

4. Religiót.

a' babonaságoknak, varáslásoknak, és varásló jóvendöléseknek hitelt adnak, és azokban bizakodnak; és kik az álmokra annyira vigyáznak, hogy cselekedetekben mind inkább azoktól vifeltetnek. Mellyeknek nagyobb hitelére, halljad mit mond Isten, Lev. 19. *Ne terjetelek a' nézőkhöz, se a' jóvendő-mondóktól valamit ne tudakozzatok, hogy meg-fergeteződgyetek ő-áttalok. En íz Uratok Istenek.* Es Dent. 18. *Se ne találás-sék, ki álmokra, s' madár szállásokra vigyázzon, se ne legyen varásló, sebbő-bajos: mert mind ezeket utálja az Ur.*

Ezek-felett, a' ki Istent mindenek felett szereti; őtet bizonyára Istennek isméri: mert őtet tiszteli, mint mindenek-felett-való jót; kitől minden jót származnak, kinek részeltetésére minnyájan teremtetünk, és azért a' kit, mindeneknek előtte kell keressünk. E' parancsolat szerént tartozunk Isten szeretné tellyes szívünkből, tellyes lelkünkből, és tellyes elménkből. Es ez ellen vétnek, kik a' teremtet-állatot Istennél fellyeb-becsüllik; midőn semminek tartják a' bűnt megtenni, és az Isten parancsolatját egy kísérel-mulandó dologért meg-vetni.

Végtére, valakik a' keresztyéni Religiót

giót vallyák, és a' szerént Istent mindenek felett-való tisztelettel imádgják és tisztelik; kétségnélkül ismerik Istent, és őtet egyedül egy igaz Istennek tartják: mert őtet tisztelik, mint első szerzőjét, és kezdetit minden dolgoknak. Ez ellen vétnek a' bálványozók: megint valakik a' keresztyének között inkább engednek az embereknek, mint Istennek: de azok-is, kik az Istennek szentelt dolgokat kevés, vagy semmi tisztelettel nem illetik; ugymint Templomokat, Szent edényeket, Egyházi-rendeket, és több efféléket. Adgyuk hozzá a' Christus Sz. vérével meg-mosattatott lelkeket-is; kikiről az Irás így szól: *Nescitis, quia templum Dei sanctum est, quod estis vos?* Nem tudgyátok-e, hogy az Isten temploma Szent, melly ti vattok.

Ez ellen kik
vétnek,

1. Cor. 3.
v. 16. 17.

II- szor. Tiltya az idegen istenek tiszteletit: mert a' mint előbb jelentők, nem elég az Istent mi Urunknak, és Istenünknek vallanunk; hanem effélett szükséges, hogy több idegen isteneket ne tiszteljük, mint azok, kik noha vallották az igaz Istent, de több idegen Isteneket is tiszteltek: ugymint a' Samariták, és a' Sidók közül-is fokban, kiknek szemekre-

Mit kíván
a 2. részbe.

3. Reg. 18.
2. 21.

is veté Illyés Profeta, hogy *ket-felé sánti-
kálnának*. Kik, és több effélek-ellen olly pa-
rancsolatot ada Isten, melly jelenti, mind
azt, hogy *őtet egy igaz Istent tiszteljük*; 's
mind pedig, hogy *ő kivüle más idegen Iste-
nünk ne legyenek*.

Idegen iste-
nek, kicso-
dák?

KERDES. Kicsodák azok az idegen i-
stenek? FELELET. Azok, kik természet-
szerént nem istenek, hanem az emberek
hamis vélekedése-szerént isteneknek tar-
tatnak; ugymint, némelly pogányok-
tól a' nap, némellyektől a' hód &c. Isten
gyanánt tiszteltetett. Kik minnyájan az
első parancsolat ellen vétettek, és bálvá-
nyozóknak módatnak. Minéműek most-
is; kik a' melly tisztelettel Istennek tar-
toznak, az őrdögnek adgyák: midőn e-
vel szövétséget vetnek, és tőle segítésé-
get, gazdagságot &c. kérnek; avagy va-
rásló mesterségeknek, babonáságoknak
&c. hisznek, és azokban mesterkednek;
mellyek az őrdög által szoktak végbe-
menni. Ezek mind idegen isteneket tisz-
telnek, az Istennek parancsolattya ellen:
Idegen istenid ne legyenek én előtttem.

Elmélkedésre méltó ige ez-is: *Coram
me; én előtttem*, azaz, ki minden cselekedé-
tidben jelen vagyok; hatalmas, és kész
néked

néked segítséget adni. *Oculi mei ad fideles
terra*; szemeim-is mindenkor az hivek-
en vannak. Azért, *venite ad me omnes
qui laboratis &c.* Jöjjetek hozzám minnyá-
jan, a' kik munkálkodtok, és meg-ter-
helgetve vattok, és én meg-nyugottlak
titeket: *Idegen istenekhez ne forduljatok.*

2. KERDES. Szabad-e a' Szenteket tisz-
telní, és segítségül híni? FELELET. Sza-
bad, de nem úgy, mint Istent (kit tar-
tozunk tisztelni, és segítségül híni, ugy-
mint Teremtőnket, Meg-váltónkat, és
minden javaink adóját) hanem sokkal
alab-való módon; tudn'illik, mint Isten-
nek választott barátit "minékünk pedig
Isten előtt esedező őltalminkat. Azaz, a'
mint Sz. *Thomás Doct.* magyarázza; az I-
stennek úgy mutattyuk-bé imádságun-
kat, hogy *ő tőlle kívánnjuk be-teljesítését*;
mert minden imádságinkat a' malasztnak
és dicsőségnak el-nyerésére, kell ren-
delnünk, mellyeket csak egyedül az Isten
ad: *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Más
módon rendellyük imádságunkat a' Sz-
tekhez; hogy tudn'illik *az ő könyörgések
és érdemek által legyen az foganatos.* Mert
fokszor Isten nem adgya-meg a' mit ké-
rünk, hanem mások könyörgési, és ér-
demi-

Ps. 100. 6.

Mat. 11. 28.

Szentek
tiszteléről
és segítségül
hívásáról.

"Ps. 128. 17.
Jo. 15. 14.
15.

2. 2. quast.
33. ar. 4.

Psal. 83. 12.
Könyörgés.

Példák.
 Job. 42. 8.
 Gen. 30. 17.
 4. Re. 19. 24.
 Zach. 1. v.
 12. 13. 16.
 Añ. 7. 59.
 .. S. Augus.
 serm. 14. de
 Sanctis.
 Idem Aug.
 serm. 1. de
 Sanctis.
 Nem bál-
 ványozás.
 Gen. 48.
 v. 15. 16.
 Gen. 19. v.
 19. 20. 21.
 Exo. 32. 13.

de mi-által. Igy a' Sz. Jób barátinak bű-
 nököt nem engedé-meg, hanem az ő kő-
 nyörgésére. Igy az Abrahám imádságára
 meg-eggyőzta Abimeleket. Igy Davidért az ő
 szolgáért, meg-igiré Ezekiásnak, hogy a'
 várást meg őltalmazná. Igy az Angyal imád-
 ságára nagy szép vigasztalással igiré Isten,
 hogy meg-ter Jerusalemben irgalmaságokkal.
 Igy Sz. István könyörögven kövezőért, kik
 közül vala Saulus; magis sciens omnes ad-
 juvando, quam sua manibus lapidando; "
 meg-nyeré őtet, hogy az üldözőből oltal-
 mazója lenne az Anyaszentegyháznak: Si
 Martyr Stephanus non orasset, Ecclesia Pau-
 lum non habuisset.

Nincsen azért semmi bálványozás ab-
 ban, hogy a' Szenteket segítségül hívjuk
 a' meg-magyarázott értelemmel. A' mint-
 hogy nem vala semmi bálványozás a' Já-
 kób ctelekedetiben, hogy meg-áldván o-
 nokait, reájok hívá az Abrahám és Isák ne-
 vét; kik régen már az-előtt meg-holtak-
 vala: és ugyan ott az Angyalnak áldását
 kéri reájok. Lőt-is az Angyalt kéré, hogy
 meg-izabadiítsa S'gor varasát, és meg-
 halgattaték. Moyses pedig a' régen, test-
 szerént meg-holt Szentekre emlékezteti
 Isteni könyörgésében a' népert: Recordam-

re Do-

te Domine, Abraham & Isaac, & Israël ser-
 vorum tuorum; Emlékezzél-meg Uram,
 Abrahámról Isákról, és Izraélről, a' te
 szolgaidról. De mit mondgyak Abrahám-
 ról, ki az Angyalt le-borítván imádá? Nem
 ugy mint Istent (mellyről titalmazza-va-
 la az Angyal Sz. Jánost, " a' mint Sz.
 Agoston magyarázza: Talis apparuerat An-
 gelus, ut pro Deo posset adorari; & ideo fuerat
 corrigendus adorator) hanem mint Istennek
 Szentit, választot barátit; a' szerént a'
 mint Sz. David mondgya: Mihi autem ni-
 mi honorificati sunt amici tui Deus; hogy
 ő-néki igen tiszteltesek az Istennek ba-
 ráti (Hogy pedig ottan Abrahámnak az
 Angyalok jelentek-légyen meg nyilván
 vagyon azon 18-dik résznek Sommájá-
 ban a' Deák Bibliában. De a' 22-dik vers-
 ből-is ki-tetczik; holott azokról a' férfiakról
 mondatik, hogy Sodomába men-
 tek: és a' 19-dik résznek 1. versében
 nyilván vagyon hogy Sodomába két An-
 gyal ment) Azon szerént noha Sz. Péter-is
 Korneliust; Sz. Pála' Lystraiakat " tilal-
 mazak az őket imádaftól, de a' mikor
 más-képpen lábaihoz borúltak, nem
 bánta Sz. Pál.

De hogy még-is a' Szentek segítségül
 hívá-

Gen. 18. 2.
 Paul. Met-
 zellus Ca-
 tech. 69.

.. Apoc. 22.
 9. Aug. in
 Gen. qu. 61.

Psal. 138.

17.

Añ. 10. 26.

.. Añ. 14. 14.

Añ. 16. 22.

hívását inkább erősítsük, két dologot kell elzünkbe-vennünk. *Első*, hogy ők tudgyák a' mi szükségünket. *Másik*, hogy a' Szentek segítségül-hívása nem ellenkedik a' Christus közbe-járásával.

Aug. lib. de cura mortuorū. Az *elsőről* azt mondgya Sz. Agoston, hogy a' Szentek mindeneket látnak az Istenben, mint valami tükörben, melyre szüntelen néznek. Mert az Istenben, mint tükörben fénylenek minden állatok. Mi-
*Hasonla-
dóság.*

képpen azért, a' ki a' tükört láttya; a' benne meg-tetezett ábrázatokat-is láttya; úgy a' Szentek, Istenben, kit szinről szinre néznek, láttyák a' teremtet-
*Bizonyítá-
fok.*

állatokat. Bizonyítatik ezen igazság a' Sz. Írásnak-is sok helyeiből. *I.* Moyses holtá után, Urunk színe-változásakor meg-jelenvén Illyéffel, jövődő dolgok-ról beszélt Christussal; azaz, az *ő ki-mu-lásáról*, melyet *bé-teljesítendő* vala Jerusa-
Luc. 9. 31.
Luc. 16. 24.

lemben. Nem igaz tehát, hogy a' Szentek semmit nem tudnának holtok után e' világi dolgokban. *II.* Abrahám tudta, mint volt e' világon dölga Lázárnak, és a' Gazdagnak: azért mondgya, hogy a' Gazdag el-vette javait e' földön, Lázár-is meg-szenvedte nyomoruságát. *III.* Azt írja Sz. János, hogy a' *Mártýrok* lelkei tud-
 ták,

ták, hogy még élneke' földön, és Isten-től büntetést nem vettek azok; kik őket üldözték; és azon könyörögtek, hogy bűnhődgyenek. *IV. Sz. Péter* mondgya 2. Levelében: Gondom leszen reátok holtom-
*Apoc. 8:
v. 9. 10.*
2. Pet. 1. 15.
*2. Nincs
Christy ellé:
"2. íkhes. 3. 1.
Róm. 1. 5. 30.
2. Cor. 1. 11.
Coloss. 4. 3.
Ephes. 6. 17.
1. Tim. 2. 5.
Christy Fő:
közbe-járó.
v. 6.
A' Szentek
aláb-való
módon.*

A' *másikról* így okoskodhatunk: E' világiak segítségül hívása (hogy könyörögjenek érettünk) semmit nem ellenkedik a' Christus közbe-járásával; te-hát a' dicsőült Szentek segítségül hívása sem ellenkedik. Mert noha Christus mon-datik egy közbe-járónak; de nem azért, hogy senki más semmi értelemmel ne légyen; hanem hogy ő egyedül Fő-közbe-járó. Azért pedig fő, hogy tulajdon vé-rével váltott-meg minket az őrdög szol-gálattyából, és békéltetett-meg az Isten-nel; melyet senki más nem cselekedett: a' mint ugyan ottan jelenti Sz. Pal. A' Szentek pedig aláb-való módon közbe-járók; mert minek-utánna Christustól meg-váltattunk, könyörögnek érettünk, hogy a' meg-váltásnak gyümölcsét ve-gyújk; és minden erejét az ő könyörgé-
 lek, a' Christus érdemiből vette. Mikor
 azért

Gal. 3. 19.

azért hallod, hogy a' Szenteket közbe-
járóknak mondgyuk, csak úgy értesed
azt; mint, mikor Sz. Pál Közbe-járónak
mondotta Moysést.

Mi tiltatik
itten.Bálványo-
zás mie-
szo-

III. *Sárágot képet ne csinálly magadnak,*
hogy azt imádgjad. Kér dolgot kell ez igék-
ben észbe-vennünk. Első, Hogy nem til-
tatik áltáljába a' képek csinálása, hanem
csak hogy azokat ne imádgjuk. Másik,
Következik az elsőből; tudn' illik, hogy
itten tiltatik a' bálványozás: melly szo-
kott lenni, midőn valamely teremtet-
állat, vagy annak képe Isten gyanánt
tiszteltetik. A' mint a' Pogányok csele-
kefznek-va; kívált-képpen kik az I-
zrael népe körül lakoztak.

Pál. 113. a
v. 4.

Annak-okaért, azt parancsolja itt I-
sten, hogy ne cselekedgyünk mi a' pogá-
nyok módgyára; *ne csinállyunk sárágot-ké-
pet, hogy azt imádgjuk* és Isten gyanánt tar-
tsuk. Halhad'sza mit mond Dávid a' Pogá-
nyok bálványiról: *Simulacra gentium ar-
gentum, & aurum &c.* A' pogányok bál-
ványi ezüst, és arany, az emberek kezei-
nek alkotmányi: Szájok vagyon, és nem
szólnak: szemek vagyon, és nem látnak,
fülök vagyon, és nem hallanak: orrok
vagyon és nem szagolnak. Hasonlók le-
gye-

gyenek hozzájuk, a' kik azokat csinál-
lyák: és mind a' kik azokban bíznak, azaz,
a' kik hiszik, hogy azokban Isteni erő
völne, és azért bíznak ő-bennük.

Mi pedig nem úgy tiszteljük a' képe-
ket, hogy azoknak valami istenséget
engedgyünk. Se nem tiszteljük azokat
ő-magokért; hanem Istenért, és a' Szen-
tekért, kiket jelentenek. És azért nem
tiltatnak a' képek ilyen értelemmel; sőt
inkább Isten parancsolattýából, és rende-
léséből talállyuk lenni a' képek csinálá-
sát. A' mint Moyses Isten parancsolattýá-
ból csinálá az Angyalok hasonlatosságát;
ugymint *Két arany Cherubimot*, és helyhez-
tété a' szekrény felibe, úgy hogy egymást néz-
ték. Salomon az ő Templomába sok Che-
rubimok képeit helyhez-tété, és azért Istenől di-
csíretet érdemle. Megint ugyan Moyses réz
kigyót emele-fel a' pusztában, hogy a'
melly sebefek reá tekintenének, meg-
gyógyulnának. Ertsék ezt az Ujítók. Imé
gyógyulás adatik a' kép nézésére.

Ezekből ki-tetczik, melly nagy kü-
lönbség légyen a' bálványok, és képek-
között. A' bálvány valami teremtetett ál-
lat, vagy ennek hasonlatossága; melly
Isten gyanánt tiszteltetik; a' képek pe-
dig

Képeket pa-
rancsolta
Isten csi-
nálni.

Eko. 25. 18.

3. Reg. 6. &
7. & 9. Me-
tezellus Ca-
tech 71.
Num. 21. 8.Nagy kü-
lönbség a'
bálványok
és képek-
között.

dig emlékeztető jelek, melyek tudn'illik emlékeztetnek minket a' Christus és az ő Szentinek-cselekedetire.

*Mint kel-
képeket
elűnünk.*

Ki-tetozik továbbá, miképpen kellyen nekünk a' képekkel elűnünk. *Elsőbben*, hogy minket emlékeztessenek a' Christusról; és az ő Szentiről. *Másodszor*, hogy minket az ő követéfelekre indítsanak. Így azért a' képek az írás-tudatlanoknak könyvök, és a' tudófoknak segédelmek arra, hogy az Istenről, és az ő Szentiről emlékezzenek, és követői legyenek.

*Mint tisz-
tellyük a'
képeket.*

Eddig a' képek csinálásáról: szölyünk már a' tiszteletről, melyet a' képeknek szoktunk adni. A' mint elebb említém, nem tisztellyük a' képeket ő-magokért, hanem Istenért, és a' Szentékért, kiket jelentenek. Azaz, a' mint a' Tridentomi Conciliom módgya; nemugy, mint ha valami Istenséget vélénék benne lenni; hanem csak annak becsületiért, a' kit jelentenek. A' minthogy a' Császár képét a' ki tiszteletli; ő-magát a' Császárt illeti az ő tisztelete, és nem a' képet maga szerént.

*Seff. 25. de
in vocat.*

*Hasonla-
sóságok.*

Honnét következik, hogy miként a' Császár előtt kedves, midőn az ő képét becsültetni láttya: mert ő magát illeti az
a' be-

a' becsüllet; ellenben pedig, a' ki azt meg-mocskollya, tapodgya &c. bofzúságot cselekezik a' Császár ellen: ugy mond-hattjuk a' képekről-is: mert a' képek tisztelete mi-nálunk, nem illeti a' képet maga-szerént; vagy annak drága materiája, és mesterséges formája-szerént; hanem arra nézve, a' kit a' kép jegyez.

Továbbá, miként a' Császár levelét vévén valaki, meg-csököllyá annak viaszát, nem a' viaszért, vagy a' pecsétnek bizonyos formájáért; hanem a' Császár becsületiért. Akként, midőn a' Kereszt-
*Kereszt jele
előtt térdet
hajtani kö-
illet.*
nek jele előtt térdünket meg-hajtunk, vagy aztot meg-csököllyük, nem a' fáért mivellyük azt; hanem, hogy azt a' fát, mint valami pecsétét a' Christus szenvedésének, úgy láttuk; és a' pecsétnek emlékeztetésére köszöntyük, és imádkyuk azt, a' ki érettünk keresztre feszítettett. És azért teszük-fel templomokban, házakban, útakon, a' keresztnék jelét; hogy ezt látván, meg-emlékezzünk a' mi Urunkról, és az ő údvőseges kinszenvedéséről.

Az Szentek képeit a' mi illeti, ezeknek-is teszünk tiszteletet a' Szentekre-nézve, kiket jelentenek: de a' mint hogy,

S

nagyobb

Szentek E-
reklyéi
tisztaletre
méltók.

1. Cor 3. 16.
És c. 6. 19.

nagyobb tisztelettel tartozunk Christu-
nak, mint egyéb Szenteknek, és nagyob-
bal ezeknek, mint egyéb embereknek ;
ugy, azon rendel ezek képeinek is. Es
ha a' Szentek képeinek tartozunk tisz-
teletet adni, annál inkább az ő Szent te-
meket-is, az Ereklýéket tartozunk tisz-
teltetni, melyek a' Sz. Lélek templomi vol-
tak. Es azért szent dolog, a' szent Ere-
klýék előtt térdepelni, gyertyákat gyuj-
tani, imádkozni, és a' Szentek által Istentől
malasztot kérni. Adgyad nekünk azt
Ur Isten a' te Szentidnek könyörgése ál-
tal, *Amen.*

XXV. TANITAS.

A' Második parancsolatról.
Istennek nevét heában ne vegyed.

HOgy az Istennek nevét, ne heá-
ban, hanem szentül, és nagy tisz-
telettel vegyük ; eléggé meg ta-
nit édes Idvőzítónk a' Mi-atyánkban-is.
Holott a' leg-első kérdésben, az Isten ne-
vének szenteltetését adá-előnkbe. *Szenteltessék te neved.* A' törvényben-is azért,
az első parancsolat után, mindgyárt más-
odik

sodik ez : *Istennek nevét heában ne vegyed.*
Mivel a' ki azt kívánja, hogy ő-néki
tisztaletet adgyunk, azt-is akarja, hogy
őtet bőséggel ne illessük, Sz. nevét
heában ne vegyük. Lássuk azért innár

I. Micsoda értelme vagyon e' paran-
csolatnak. II. Hány képpen vét em-
ber e' parancsolat ellen. III. Mikor
szabad esküdni.

I. A' Filozofus tanításából, azt mond-
gyuk heában-valónak, a' miben semmi
nem taláztatik tisztességes, vagy hasz-
nos. Innét, mikor az Isten nevét olly do-
logban veszfűk, vagy emlittyük, mely-
ben se szűkség, se haszon, se tisztesség
nincsen; akkor az Isten nevét heába vesz-
fűk, és vétünk e' második parancsolat
ellen.

KERDES. Mit értünk itt az Isten neve-
alatt? FELELET. Mind azokat a' neveket,
melyek Istent illetik, akár természeti sze-
rént, ugymint ez a' nev ; *Isten* : akár sze-
mélye Izerént, ugymint ezek ; *Atya, Fiú,*
Sz. Lélek : Akáregyéb tekintetekre néz-
ve ; ugymint, *Mindenható, Teremtő, Meg-
váltó* &c. Továbbá, a' mely ezeközök ál-
tal lett a' mi váltságunk, azoknak-is ne-
vek ide számláltatnak ; ugymint, *Kereszt,*

Mit térszem
heában
venni.

Isten neve
alatt mi
értünk.

Metzeus
Catec 76.

Mat. 5. 34.
Lásd pag.
Sequenti.

Micsoda az
esküvés.

Hányféle.

Kik véte-
nek a 2. pa-
rancsolat
ellen.
Juratio.

Christus vére, halála. Mind ezek az elő-
számolt nevek, *explicitè*, nyilván jelentik
az Istent. Végére, midőn a' teremtet-
tállatok által, és Szentek, 's Boldog Af-
szony által esküszünk, a' menyibe ezek-
ben az Istennek bölcsesége, és jó-volta
tündöklék: mivel a' ki az *égre* &c. és Szen-
tekre esküszik, az Istent hja bizonyságul,
a' ki ezekben fénylik. Es azért, *implicitè*,
alattomban, az Isten nevét vérsi heá-
ban, valakiezekre haszontalanul, és szük-
ség-nélkül esküszik; a' menyiben mon-
dám, ezekben az Istennek bölcsesége,
és jó-volta fénylik.

Ezéből ki-tetczik az-is, micsoda az
esküvés. *Juramentum est invocatio divini*
testimonij, in dicti alicujus Confirmationem;
azaz, az Istennek bizonyságul hívása:
(vagy nyilván, vagy állattomban) vala-
mely mondásnak erőffitésére. Két-féle
pedig az esküvés (hogy most egyéb osz-
tályiról ne szollyak) szabad, és tilalmas: az
elsőről a' harmadik részben szóllok; most
azért szollyunk a'

II.ról, és lássuk, hány-képpen vét em-
ber a' második parancsolat ellen. A' ti-
lalmas, vagy nem szabad esküvés három-
féle; *Juratio, perjurium, blasphemia.* Első
csak

csak *puszta esküvés*; azaz, az Istennek, vagy
Széteknek tiszteletlenséggel-való bizony-
ságul-hívása; avagy inkább, az Isten ne-
vének magában, vagy teremtet-tállati-
ban meg-terteztetése. Ez ellen mondgya
Bölcs Sirách: *Jurationi non asvescat os tuum*
&c. Az esküvése ne szokjék a' szád, mert
sok esetek vannak abban. Az Isten nevezése
pedig ne legyen szüntelen a' szádban, és a'
Szentek nevezésébe ne egyeledgyél; mert nem
lépsz bűntetetlen ő-tőlök. A' sokat esküvő fer-
fi hamissággal rakodik-meg, és el nem távo-
zik a'nak házától a' csapás. Ekképpen mond-
gya Urunk; hogy ne esküdjünk, sem az
égre, mert az Isten Királyi-széke; se a' földre,
mert az ő lábái sámolja &c. Hozzá adhat-
nók a' Bölcsnek im elébb említett sza-
vaiból; se a' Szentekre, mert ezekben az
Istennek bölcsesége, és jó-volta tündö-
klék. Ekképpen mondgya Isten e' pa-
rancsolatban: *Istennek nevét heába ne ve-*
gyed; mert nem tartya ártatlannak az Ur azt,
a' ki az ő Urának Istenének nevét heában vérsi.

Másik Hamissan esküvés; midőn tudn il-
lik ember hazugságát, vagy csalárdsá-
gát esküvéssel erősíti. Igen nagy vétek,
holott az isteni igazság, mely meg nem
csalhat, se meg nem csalattathatik, a' ha-
mis-

Eccli. 23. 9.

Mat. 5. 34.
Egre vagy
Szentekre
esküdni.

Exo. 20. 7.

Perjurium.

mifságnak bizonyítására hívatik. Es azért *hamis esküvők*, és halálos-képpen vétkeznek, *1-ben*, kik az ő hazugságokat, akár minémű kicsin dologban legyen is az, esküvéssel erősítik. *II-szor*, kik esküvéssel ígretet téfznek, de igyekezetek nincsen bé-tellegesítésére : tartoznak is olyan igyekezeteket változtatni, és esküvéseket bé-tellegesíteni, ha a' meg-ígirt dolog ő-magában jó, és tisztességes: mert ha gonosz, illetlen, és ártalmas; vétkezik ugyan ember, ha esküvéssel igéri azt, de nem tartozik bé-tellegesíteni; mivel, *juramentum non est vinculum iniquitatis*; az esküvés senkit nem kötelez gonoszsra. Es e' szerént, igen vétkezett Herodes, hogy gonosz esküvését bé-tellegesítette, fejét vétetvén Keresztelő Sz. Jánosnak.

Esküvés gonoszsra nem kötelez.
Gratian.
22. q. 4.

Mat. 14. 9.

Blasphemia

Harmadik, *A' káromkodással-való esküvés*: mindön ember Isten ellen-való bofzuságos szóval esküszik. *Iszór*, teremtettilálatra, mintha az Isten volna, tudn' illik: *Esküszöm Jupiterre*: avagy, mintha az Szent volna, holott nem az; ugymint *Esküszöm Mahometre &c.* mert tiszteltetnék akkor, mint Szent hogy már, midőn azigaságnak bizonyítására hivattnék. *II-szor*, *Istennek*, vagy *az hitnek*, vagy *a' Szent-*

Szenteeknek meg-tagadásával, mintha valaki így esküdnék: *meg-tagadom az Istent, az hitet, a' Szenteiket, ha a' dolog így nincsen &c.* oh nagy véték!

Ez harmadik osztály magában foglalja az átkozódással-való esküvést is; ugymint, *Maledictio tua.* ki ördögnek adgya testét, lelkét &c. ha úgy nincs, a' mit állat. Mert ez is nagyobb, mint ha csak héában, vagy bár hamisan is eskünnék.

De mivel a' káromkodásról tőnk emlekezetet, melly a' mi időnkben (kiváltképpen ez országban) iszonyúság, mint el-áradott: hallyatok, miként panaszolódik effélék ellen Isten ő Szent Felsége: *Audite Celi, auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est*; Hallyatok egek, füleiden vegyed föld, ugymond Iaiás, mert az Ur szóllott: mit vallyon? ilyen panaszt: *Filios enutriti, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me*; Fiakat neveltem, és felmagasztaltam; ők pedig meg-utáltak engem. Es halhadsza, mit vet-utánna: *Va genti peccatrici, dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israël*; Jaj a' vétkes nemzetségnek! el-hatták az Urat, káromlották az Izraél Szentét: jaj a' bűnös fiaknak! oh szűnnyetek-meg tehát ká-

Maledictio tua.

Káromkodók ellen Isten panasza.

Isa. 1. 2.

v. 4.

Intés.

romkodók illy nagy gonosztól! Jussanak eszetekbe, mit mondotok mindeneknek előtte a' minden-napi imádságban: Szenteltesék Uram a' te neved. Ti pedig az ő Sz. nevért káromlások? oh szűnnyetek-meg! Szűnnyetek-meg ti-is hamis esküvők az Istennek szentséges nevért megferteztetni ama' parancsolat ellen: *Negue pollues nomen Domini Dei tui*; ne esküdgyél hamissan az én nevemre, se meg ne ferteztesd Istened nevért. Ti-is halljátok, miként panaszkodik Isten ellenetek: *Malas. 1.6. Filius honorat Patrem, & servus Dominum; si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? et si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* A' fiú tiszteli az Atyát, és a' szolgál az ő Urát; ha azért én Atya vagyok, hol az én tisztetem? és ha én Ur vagyok, hol az én félelmem? Annak-okaért; *Non assumes nomen &c.* Istennek nevért heában ne vegyétek; hamis esküvésekkel meg ne ferteztetsetek.

Szabados
esküvésről.

III. Látszik immár, ha szabad-e esküdni valami okból? Hasonló ez a' kérdés ama'hoz; ha szabad-e néha őlni bizonyosokból, holott a' törvény mondgya: *No ily.* Valamint-hogy azért bizonyos okokból szabad, sőt néha szükséges-is őlni.

őlni; tudn'illik a' gonosz-tévőt törvényt-szerént. Ugy jöllehet a' törvény tiltja az esküvést, de mind-azáltal bizonyos okokból szabad, és dicfíretes dolog esküdni, Sz. David mondása-szerént: *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo*; dicfíretnek minnyájan, a' kik reá esküsznek.

Három dolog kívántatik pedig az esküvést, hogy jól, és szabadon leheffen. Bizonyosság, ítélet, és igazság; a' mint Jeremias fel-jegyzette; *Jurabis in veritate, & judicio, & justitia.*

A' Bizonyosság abban áll, hogy a' mit esküvéssel bizonyítasz, ugyan ugy légyen magában, avagy bár csak a' te ítéletedben, a' mint szádban: más-képpen hamis esküvés volna, melly nyilván tiltatik *Lev. 19. Non pejerabis in nomine meo*; Ne esküdgyél hamissan az én nevemre.

Az ítélet abban áll, hogy ember rá-vigyázzon, és jól meg-gondolgya, mikor, és miért esküdgység; hogy heában, és haszontalanul ne hiba bizonyoságul az Isteni Felséget: hanem mikor szükséges, és felebarátunknak hasznos. Szükséges akkor léfzen, ha valaki törvényt szerént, és igazán kérdetik, más-képpen-is igaz mentsége nincsen. Felebarátunk hasznát

Mat. 5. 34.

Psal. 62. 12.

Három dolog kívántatik arra.

Jer. 4. 2.

1. Bizonyosság.

2. Ítélet.

a' mi illeti, tartozunk felebaráti szerezetből, ötet esküvéssel-is, ha szükséges, igaságában oltalmazni. Ilyen *judiciomnak* kell azért lenni a' mi esküvésünkben; más-képpen a' törvény ellen volna: *Istennek nevét keában ne vegyed.*

3. *Igaság.* Az *igaság* abban áll, hogy a' melly dölgon meg-esküszünk, tiszteléseges legyen, és szabad bé-telleyesítetre; és ne legyen senkinek *jussa*, és *igasága*-ellen: mert a' ki valami gonofznak meg-tételére esküszik, maga ellen *igaságtalan*, és maga tisztelőségét kissebbíti; azon képpen, a' ki másnak kárával, és *igasága* ellen esküszik, nem esküszik *igaságban*. Es így, a' ki felebaráttjának hírét nevét esküvéssel kissebbíti, *igasága* ellen cselekezik, és azért nem esküszik *igaságban*.

E' három fel-jegyzett kívánatos dölgot, azért kiki esküvésében meg-tartla; hogy mind Isten's mind emberek előtt dicőrete legyen. *Amen.*

Efal. 62. 12.

XXVI. TANITAS.

A' harmadik parancsolatról.

Meg-emlékezzél róla, hogy ünnepeket szentely.

A' Szombatnak meg-szentelését olly nagyra becsülték a' Sidók, hogy,

hogy midőn Urunk, a' vakon születettet meg-gyógyíta szombaton, némellyek a' Farisæusok közül mondának: *Non est hic homo à Deo, quia Sabbathum non custodit*; Ez ember nem Istentől-való, a' ki a' szombatot meg nem tartya. Mindazáltal, gya-korta meg-mutatta nékik Christus, hogy istenes dolgokat szombaton cselekedni, ugymint betegeket gyógyítani, nem meg-szegése, hanem inkább szentelése a' szombatnak. Mi-is azért, e' mostani tanításunkban szölylünk.

I. A' Szombatnak szenteléséről. II.

Miért a' Szombatnak szentelése változtatott Vasárnapra. III. Mi kívántatik a' Vasárnapnak állására.

I. Ez a' harmadik parancsolat, a' szombatnak szenteléséről, mint-egy gyümölcs a' két első parancsolatnak. Mert a' kit belső-képpen tisztelünk, külső tisztelettel-is kell azt illetnünk. Innét minek-utánna mondotta: *En vagyok a' te Urad Istened, idegen istenid ne legyenek én előttem; Istennek nevét keában ne vegyed*; utánna veti a' Szombatnak szentelését; meg-emlékezzél róla, hogy ünnepeket szentely. Melly a' külső tiszteletet illeti; hogy tudn' illik, ember ne foglallya magát akkor

kül-

Külső tiszteletre köteletségünk.

külső kézi munkában, hanem meg-nyugodgyék attól, és az isteni dolgokban, imádságban, és egyéb isteni szolgálatokban foglalatoskodgyék. Mert a' Sabbathum Sidó ige, magyarul nyugodalmat téstzen, avagy munkától meg-fzűnést.

Négy-féle okokból parancsolta vala pedig Isten a' Sidóknak, az hetedik napnak meg-fszentelését. Első, Hogy azon meg-émlékeznének ama' nagy jó-téteményéről, a' világ teremtéséről, a' mint ugyan a' törvényben fel jegyeztetett: *Sex*

Exo. 20. 11. enim diebus fecit Dominus Cælum & terram, & requievit in die septimo, idcirco benedixit ei, & sanctificavit eum; Hat nap, ugymond, alkotta az Ur mennyet, és földet, és meg-nyugovék heted napon; azokáért áldotta és szentelte meg azt: és azt akarta, hogy az emberektől is meg-fszenteltesék. Másik. Hogy a' Christushnak példája lenne a' szombati nyugovás; ki tudn' illik halála után egész nap szombaton a' koporsóban nyugovék. Harmadik. Hogy a' testnek nyugodalmára bizonyos napot teñe közbe; mellyen mind az emberek, s mind a' barmok meg-nyugomának a' munkától, a' mint ő meg-nyugott-vala. Negyedik. Hogy egész heted-fszaka az emberek

Sabbatum quit téstzen. Mi okokból szenteltetett.

rek úgy munkálkodnának, mintha bizonyos napon, minden cselekedeteikről Istennek számot adnának; és ezt az egész napot, az Isteni szolgálatban töltésék.

II. De lássuk már, miért a' szombati szentelését, változtatta az Anyaszent-egyház Vasárnapra. Ennek is négy okát találjuk. Első, Mert a' példák, és Otörvény-béli ceremóniák immár el-múltak; és miként a' környül-metélkedés helyet a' keresztség; a' húsvéti bárány helyett az Oltári Szentség: úgy a' szombati helyet rendeltetett ünnepül a' Vasárnap. Másik oka, a' mi meg-újításunknak emlékezte, melly Vasárnapon lett; midőn Christus meg-győzvén a' halált, fel-támadott a' mi igazulásunkért. Mert úgy lázik, hogy mint-egy kétszer alkotta-vólna Isten e' világot; elsőbben, teremtvén, másodsor, az eset után meg-újítván. Ennek azért a' meg-újításnak, és a' mi természetünk meg-dicsőítésének emlékeztetire álljuk a' Vasárnapot. Harmad. Mert sokan tartják, és a' Sz. írásból állatják, hogy ezen a' napon kezdődött-vólna a' világ teremtéle; és ugyan ezen napon lett-vólna Christus Urunknak meg-tesztelésé. Negyed, Mert ezen napon

Vasárnap ünnepelésének okai.

Rom. 4. 25.

pon szállot a' Sz. Lélek az Apostolokra, bé-töltvén őket mennyei ajándékokkal, bölcseséggel, tudománnyal, erősséggel &c. kik ugyan akkor kezdék hirdetni az

Alt. 2. 41. Evangeliomi törvényt, és hozzájok állá az napon, közel három ezer lélek.

Ezekre azért az okokra nézve, az Anyaszentegyház, a' Sz. Lélek vezérléséből, rendelte, hogy szombat helyett, ünnepléssel szentellyük mi a' vasárnapot; lelki, de nem testi dolgokban foglalván magunkat : mellyet ugyan *diem Dominicam*, Ur napjának nevezett.

Mi kíván- III. Szükség azt-is tudnunk, mi ké-
satik a' Va-vántatik a' Vasárnapnak szentelésére ;
sárnap tudn'illik két dolog. I. Hogy akkor né-
szentelésére. melly dolgoktól magunkat meg-tartóztassuk. II. Hogy ellenben némelly dolgokat akkor meg-mivellyünk. Az első a' mi illeti két-féle dolgoktól kell magunkat vasárnapon meg-tartóztatnunk; úgy mint szolgai munkától, és a' melly dolgoktól az Anyaszentegyház akkor tiltamaz. A' szolgai munka mi legyen, hogy jobban meg-érted, tudnod kell, hogy a' munka három féle : mert némelly mun-

Andr. Val- kák a' lelket illetik, ugymint olvasni, ta-
lens. in 2. nolni &c. ésezek nem tiltatnak ; némel-

lyek

lyek a' testet illetik, de közönségesek min-
denekkel, *úton járni, musikalni, jázani* lib. Decre-
tal tit. 9. de
serijs à n 90.
&c. és ezek sem tilalmaztatnak; némellyek szolgai munkáknak mondatnak, ugymint *szántani, vetni, faragni, varrani* &c. Ezek a' törvénytől tilalmaztatnak vasárnapon : *Non facies omne opus servile in eo tu, Exo. 20. 10. & filius, & filia, & servus & ancilla, jumen- Lev. 23. 8. tum tuum, & advena ;* semmi szolgai munkát ne tégy azon te, és a' te fiad, és a' leányod, a' szolgád, és a' szolgálód, a' barmod, és a' jövevény, ki a' te kapudon belől vagy.

Az Anyaszentegyház pedig ezeket tiltja. I. a' közönséges, és mindennapi vásárlást. II. a' törvénykezést: mert jóllehet néha, az Anyaszentegyház engedelméből, szabad ugyan a' paraszti biráknak törvényt látniok ünnep napon; midőn tudn'illik a' falusi ügyeseknek szüksége kívánnya, kik egyéb napokon, egyéb munkájokban foglalatoskodnak ; de soha vasárnapon nem szabad III. tiltatik a' törvényes esküvés, tanúk vizsgálása, halálos sentenzia &c. IV. a' Notariusoknak törvényi-írárok. Es ezek, a' miktől kell magunkat vasárnapon meg-tartóztatnunk.

A' mik-

2. a jókban
kell foglalat-
oskodnunk.

A' mikben kell pedig foglalatoskodnunk, ezek : a' Sz. Misének és Isten Igejének áitatos meghalgatása, imádság, az el-vett jókért hálá-adás, a' mennyeiekről elmélkedés ; efsélett irgalmaságának cselekedeti,ugymint betegek látogatása, tehetségünk szerént alamtisnétko-dás, tudatlanoknak tanítása &c. Mellyről Szent Jacab Apostol így emlé'kezik : *Religio munda, & immaculata apud Deum hac est ; visitare pupillos & viduas &c.* A' tiszta, és makula-nélkül-való Isteni-tisztelet az Isten előtt ez ; meg-látogatni az árva-kat, és özvegyeket az ő háborúságok-ban, és makula nélkül magát meg-öríz-ni e' világtól.

XXVII. Tanítás.
III. Csikkében.

A' miket pedig itten mondánk a' vásárnapról, érted a' több ünnepekről-is : de ezekről másutt leszé tanításunk. Hogy pedig ezeknek be-teljesítésére még-is inkább fel-inditt assunk, e' két dologot kell szemünk előtt vefelnünk. I. ször. az Istennek jó-téreményit. II. ször. az Istennek példa-adását. Ugyan-is, nem-de nem méltó-e, hogy minden héten, bizonyos napon az Isteni szolgálatban foglalatoskodgyunk, és Istennek hálákat adgyunk, mind azokért a' jókért, mellyeket nekünk

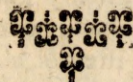
künk adott? ki mindeneket hat nap alatt az emberért teremtet ; az embert pedig ő-magáért. A' mint Sz. Pál-is igen szében bizonyittya mondván : *Omnia vestra sunt, sive Paulus, sive mundus, sive vita ; vos autem Christi* ; Mindenek tiétek, akár Pál, akár a' világ, akár az élet ; ti pedig a' Christusé.

Mindenek
ket Isten éra-
tunk te-
remített.
I. Cor. 3. 22.

Efsélett, ha ő maga Isten, hat napi munkája után, heted napon meg-nyugodott ; tehát nekünk-is az ő példájára meg-kel nyugodnunk heted napon, minden világi, és szolgai munkától. A' mi Urunk dicsőséges fel-támadásának pedig, és a' mi meg-ujításunk után-való nyugodalmának példájára, a' mennyei elmélkedések nyugodalmában, és a' keresztyéni szerezet munkáiban kell e' Sz. napon foglalatoskodnunk : mivel e' napon a' sötétségből világosságra hozott minket, hogy a' világosságnak cselekedetit mi-vellyük, a' mi mennyei szent Atyánk dicsőítésére. Kinek legyen, dicsőség, dicsíret, és tisztelttség. Amen.

Például a-
ta Isten
mágát.

Mat. 5. 16.

XXVII. TANÍTÁS.

A' Negyedik parancsolatról.

Atyádat, Anyádat tiszteljed, hogy hofz-
szű életű lebeſs e' földön, mellyet a' te U-
rad, Istened ad te-néked.

A Zelső táblának parancsolati-után,
mellyek az Istennek tiszteletit,
és szeretetit illetik; következnek
a' második táblának parancsolati, mel-
lyek felebarátunknak tiszteletiről, és sze-
retetiről vannak. Leg-első ezek közül,
az atyák, és anyák tiszteletit parancsol-
lya; kik tudn'illik mindeneknél leg-kö-
zelebb-valók. *Atyádat, és anyádat tisztel-
lyed.* Erről a' Bölcs Sirák-is nagy szépin-
téseket téfzen, mondván: *Qui timet Do-*
minum, honorat parentes, & quasi dominus ser-
viet illis; a' ki féli az Urat, meg-beecsüllí
szüléit, és mint Urainak szolgál nékik.
Es alább: *Quam male fama est, qui derelin-*
quit patrem! & est maledictus a Deo, qui ex-
asperat matrem; melly gonosz híre-neve
vagyon, a' ki el-hadgya az atyát! és meg-
átkoztatott az Istentől, a' ki meg-keferíti
az anyát. Edes Idvőzítőnk-is emlékez-
vén,

Ezei. 3. 8.

☉. 18.
Azok a' go-
nosz fiak
ellen.

Az IV. parancsolatról.

291

vén Sz. Maténál e' negyedik parancsolat-
ról, így szól: *Honora patrem, & matrem; qui* *Mat. 15. 4.*
maledixerit patri, vel matri, morte moriatur;
atyádat, és anyádat tiszteljed; a' ki meg-
átkozza atyát, vagy anyát, halállal hal-
lyon-meg. Ekképpen Sz. Pál: *Honora pa-* *Ephes. 6. 2.*
trem tuum, & matrem tuam, quod est man-
datum primum in promissione: ut bene sit tibi, *Elő paranc-*
& sis longevus super terram; Tiszteljed az *solat*
atyádat, 's az anyádat, melly az első pa-
rancsolat az ígíretben: hogy jól légy, és
hofzszű életű légy e' földön. Három döl-
got kell pedig észbe-vennünk.

I. Kik mondatnak itten *atyának*, és a-
nyának. II. Miképpen kell őket tisz-
telniek a' fiaknak. III. Micsoda tisz-
telettel tartozunk Előttünk-járók-
nak.

I. A' Sz. Írásban forgott Bölcsék, és a' *Négy rend;*
Coloniai Conciliom, négy rend-béli embe- *béli atyák.*
reket mondanak az *atyá* neve alatt foglal-
tatni a' negyedik parancsolatban. Első
rendben vannak testi szüleink, kik min-
ket test szerént nemzettek. *II. ban.* Lel-
ki-Atyáink, kik lélek szerént szültek:
tudn'illik, a' Püspökök, Lelki-pászto-
rok, és Doctörök. *III. ban.* Azok, kik vi-
lági hatalomban felettünk-valók; ugy-
mint

Lásd a' III.
Czikkeit.

292 III. Rész. XXVII. Tanítás.
mint Királyok, Fejedelmek, Magistra-
tusok, kiknek törvényi hatalmok vagyon
rajtunk. IV. ben. azok, kiknek igazgató
hatalmok alatt vagyunk, ugymint Me-
sterek, és Tutorok. Ezeknek azért ki-
nek-kinek az ő rendiben tartozunk tisz-
teletet tenni; azaz, elsőbbsen az atyák-
nak anyáknak, azután mind a' többinek
rend-szerént.

*Az igazság
fundaltatik
a' szeretet, és
annak pa-
rancsolati.*

*Micsoda az
Igazság.*

Illik pedig arról-is itten emlékeznünk,
melly szépen a' szeretet fundaltatik az i-
gafságon; és azért a' parancsolatok-is,
mellyek az Isteni, és felebaráti szeretetet
nézik, azon fundaltatnak. Innét mivel
az igazság olly lelki jószág, melly kinek-
kinek az ő igazát meg-adja; elsőbbsen tud-
n' illik az Istennek, és mondatik *Religio-
nak*, isteni tiszteletnek, mellyen az első
tablának három parancsolati fundaltat-
nak: *másodszor* Szüleinknek, és *pietas*, ke-
gyefségnek mondatik. *Harmadszor* Elő-
tünk-járóknak, és méltóságban hely-
heztetetteknek; és ez *observantia*, becsül-
letnek mondatik. *Negyedszer*, közönség-
gel mind felebarátinknak, a' mivel kinek
tartozunk, és ez *justitia*, igazságnak ne-
veztetik. Kezdgyük-el azért immár, az
isteni tiszteletnek cselekedeti után, a' *kegyef-
ség*.

A IV. parancsolatrol. 293
ségre, melly illeti szüleinket, és mellyen
fundaltatott *leg-elsőbbsen*-is a' negyedik pa-
rancsolat.

*1. rendbéli
atyák, testi
szüleink,
kiknek tar-
tozunk.
1. külső bel-
ső szeretet-
tel.*

II. A' kegyefség három dologra köte-
lezi a' fiakat az ő szüleikhez: szeretetre,
tiszteletre, engedelmességre. I. *ször* azért
szeretniek kell őket, nem csak belső, ha-
nem külső szeretettel-is. Innét, a' ki at-
tyát, vagy anyját gyűlölné, és ő-néki
gonofzt kívánna, halálos-képpen vét-
keznék a' *kegyefség*-ellen; és tartoznék a'
gyónásban meg-vallani, hogy az ő gyű-
lölsége nem valami közönséges feleba-
ráttya-ellen, hanem ugyan, *fa'* mi na-
gyobbattya, vagy anyja ellen volt. Men-
től inkább, ha gyűlölségét, gonofz-ké-
vását külső cselekedettel-is jelentette?
Es azért tartozik szeretetét külső-képpen-
is hozzájuk meg-mutatni, segétség-
ket szűkségeiben, forogván betegségek-
ben &c. ez életben; *Holtok után* pedig *imád-*
kozván, 's a' kitől mint lehet *alamunálkodván*
lelkek nyugodalmáért ". Ugyan-is, soha a'
mi szüleinknek elegendő jutalommal né-
lehetünk, kiktől létünket vettük, és nagy
szorgalmas gődvifeleléssel neveltettünk:
méltó azért, hogy mi-is őket erőtlensé-
gekben támogassuk, szűkségeiben tá-
plál-

*"Lásd a
XII. Tanit.
végén.*

plállyuk az Bölcs intése szerént: *Fili susci-*
pe senectam patris tui, & non contristes eum in
vita illius; Fiam táplald az atyád vénségét,
 és meg ne szomorítsd ötet életében. *II.*
szor, tisztelniük kell őket, nem csak ce-
 remonia szerént, hanem ugyan cseleke-
 dettel, és igaságban. A' mint Salomon-
 ról olvassuk, hogy fel-költ az ő annyá-
 nak bé-menetelére, eleibe ment, és ötet
 királyi-székbe maga jobjára ültette. *III.*
szor, kötelezi őket a' kegyesség attyok
 engedelmeiségére: mert az atyák dicső-
 sége, a' fiak engedelmeisége; ellenben
 pedig gyalázattya az atyának az engeder-
 len fiú. Innét az Apostol: *Filij obedite pa-*
rentibus per omnia; hoc enim placitum est in
Domino. Fiaik, ugymond, engedgyetek
 szüleiteknek mindenekben: mert az kel-
 lemetes az Urnál. Ebben igen szép pél-
 dájok a' fiaknak ő-maga az Isten Fia, ki
 az ő Sz. Attyát engedelmeiséggel tisztel-
 te. *En*, ugymond, *tiszteltem az Attyát*; de mi-
 képpé Uram? *Descendi ut faciam voluntatē*
eius. Engedelmeiséggel: mert alá-szállottá
 menyből, hogy az ő akarattját cseleked-
 gyem. *obediens usq; ad mortem; Engedelmes lé-*
vén néki, mind a' keresztnék haláláig. Ekkép-
 pen Szűz Sz. Annyát-is engedelmeiséggel
 tisztel-

tisztelte; midőn, *erat subditus illis*; enge-
 delmes volt néki, a' mint Jofefnek-is, fo-
 gadott attyának.

De az atyák-is ellenben, tartoznak az
 ő fioknak, kivált-képpen háromban. *I.*
szor, Segéteni őket a' testiékben. *II. szor*,
 a' lelkiekben, hogy Istenfélők legyenek,
 jó erkölcsűek, az Isten parancsolatit
 meg-tartsák. *III. szor*, Hogy őket a' jó-
 tól, isteni szolgálattól meg ne tartóztat-
 sák; életek választására, Istenről adatott
 hivatalyokban meg ne gátolják. Hogy
 így mind a' fiak, 's mind az atyák az első-
 nek földet örökké birják.

III. Azok közül, kiknek e' negyedik
 parancsolat-szerént, az atyák neve-alatt,
 tisztellett, és bősfelelemmel tartozunk;
 Második rendben mondók lenni a' lelki-
 Atyákat: kik a' Sz. írásban helyyesleg e-
 vel a' nével tiszteltetnek: mert a' szentsé-
 gek szolgálatása, és az igének hirdetése
 által, ők szólnak minket a' lelki életre, Sz.
 Pál mondása-ként: *in Christo Jesu per Evan-*
gelium ego vos genui; a' Christus Jesusban,
 az Evangéliom által én szültelek titeket.
 Ekképpen a' Proféták, és Patriárkák kö-
 zött az első Atyáknak mondatnak. Így
Abrám minden hívők Attyának mondatik.

4 Reg. 2.
12.

Igy Elizæus Attyának hja Illyés Profetát: a' több Profeták-is Elizæust Attyoknak nevezik-va. Igy mi-is az Anyaszegyházban Atyáinknak mondgyuk és tisztellyük Lelki-tanítóinkat, és Előttünk-járókat.

Tartozunk
nékik. 1.

Szeretettel.

Gal. 6. 6.

1. Cor. 9. 11.
13.

2. tiszteltel.

Joan. 20. 21.

Luc. 10. 16.
3. engedel-
mesiséggel.

Hab. 13. 17.

Ezeknek-is azért hárommal tartozunk. I. szeretettel, közölvén vélek javainkat szükséges táplálásokra, a' mint Sz. Pál meg-írta: *Communicet is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis*; közellye, ugymond minden javait az, a' ki taníttatik az igével, azzal a' ki őtet taníttya. II. Tartozunk nékik tisztelttel, kinek-kinek az ő tisztí szerént: mert ők a' Christ részéről a' mi biráink, kinek képében küldettek hozzánk; maga mondgya: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; a' mint engem el-küldött az Atya, én-is el-küldlek titeket. A' ki titeket befogad, engem fogad-bé és a' ki titeket megítál, engem utál-meg, és azt a' ki engem küldött. III. Tartozunk nékik engedelmesiséggel; tudn'illik, az ő tanítások, és igazgatások alá adván magunkat. A' mint Sz. Pál mondgya: *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis; ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris*; enged-
gye

gyetek a' ti Előttetek-járóknak, és birtokok-alatt legyetek: mert ők vigyáznak, ugymint kik számot adnak a' ti lelkeitekért. Es azért, tartozunk nékik engedni, midőn valami bizonyos és jó okból, törvényt és parancsolatot adnak-ki; vagy átok alatt valami gonoszt tilalmaznak: és így magunkat az Anyaszegyház engedelmes fiainak mutatni. A' mint Theodosz Császárság engedett Sz. Ambrus Püspöknek: honnét eredett ama' közmondás: *Si haberemus Ambrosios, haberemus & Theodosios*; ha sok Ambrusunk volna, Theodosiusunk-is sok volna.

Lásd a

xxxii. Tanítást. 11. Cikkelt.

Metzell.
Cat. 81.

Illick itten elé-hoznunk a' Sz. Léleknek, Sz. Pál által amá szavait a' Lelki-pasztorokhoz, melyekből mind ők, 's mind az alattok-valók meg-ismérhetik, melly nagy méltóság és hatalom adatott nékik Istentől. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopus regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*; vigyázzatok, ugymond, magatokra, és az egész nyájra, mellyen titeket a' Sz. Lélek Püspökökké tett, az Isten Anyaszegyházát vezérteni, mellyet a' maga vérével keresett.

Lelki-atyák
tisztai, és
méltósága.

Act. 20. 28.

Harmadik rendben mondók lenni a' Ki-

T s,

rályo-

9. Rendb.
Fejedelmek,
és Magi-
stratusok.

Tartozunk
nékik I.
szere-
tettel.

1. Tim. 2.
1. 2.

2. tisztelet-
tel.

Rom. 13. 1.
2.

3. Engedel-
meséggel.

1. Pet. 2. 13.

4. az Istentől

iv. Rendb.
Mesterek
Tutorok.

298 III. Rész. XXVII. Tanítás.

rályokat, Fejedelmeket, és Magistrátu-
sokat; kik ök-is az atyák neve alatt fo-
glaltatnak, mivel minket óltalmaznak.
Igy régen a' Romai Tanácsfok *Patres con-*
scripti, atyáknak mondattak. Ezeknek-
is azért hárommal tartozunk. I. szere-
tettel, hogy segélyük őket lelki szüksé-
gekben imádságunkkal. Sz. Pál arra kéri-
vala Timotheust, hogy *mindeneknek eldite*
könyörgések legyenek minden emberekért: a' ki-
rályokért, és mindenekért, a' kik méltóságban
vannak. II. Tisztelettel, a' menyiben I-
stentől rendeltettek felinkbe, és ő-tölle
vették a' hatalmat; a' mint Sz. Pál mond-
gya: *Non est potestas nisi à Deo*; nincs ha-
talmasság, hanem az Istentől. *Azokáért,*
a' ki ellene áll a' hatalmasságnak, az. Isten ren-
delésének áll ellene. III. Engedelmeséggel;
Engedelmesek legyetek, ugymond Sz. Péter,
minden emberi teremtetett állatnak az Istenért:
akár a' királynak, mint leg-felgyebb-valónak;
akár a' hadnagyoknak, mint ő-tölle "küldettek-
nek a' gonosz tevők büntetésére, a' jóknak pedig
dicshiretekre: mert így vagyon az. Isten akarat-
ya.

Negyedik rendbéliük a' Mesterek, Tu-
torok, és kik reánk gondot viselnek:
mert ezek is atyáink helyett vanak. *The-*
ode-

Az V. parancsolatról.

299

odosius Császáról olvastatik, hogy *Arca-*
dus nevűfiát, *Arseni*usnak a' Mesterének,
ugymint ő-magának, engedelmeségére
és böcsedelmére kötelezte. Metafrastes
írja ezt ugyan Sz. Arsenius életében, ki
azután igen nevezetes Remete lón.

Végezetre, mindeneknek, ugymint
felebarátinknak, mindenkor tartozunk
valamivel, vagy igasfágból, vagy szere-
tetből: ugy hogy mindennel az igaf-
ságnak, tiszteletnek, barátságnak, és bé-
késégnek tisztit meg-tartfuk. Hogy
hozzázu életünk lehessünk e' földön, és
Menyben örökké élhessünk. *Amen.*

XXVIII. TANITAS.

Az ötödik parancsolatról.

Ne ölly.

Minek-előtte az ötödik parancso-
latot meg-magyarázzuk, szük-
ség értenünk, hogy az Istennek
parancsolati közönséggel két rendbe osz-
tatnak: egyikben azok vannak, mel-
lyek valami dologot parancsolnak hogy
cselekedgyünk; másikkban azok, mellyek
valamit tiltanak. Illyen külömbség va-
gyon

Metaphra-
stes in vita
S. Arsenij.

Præcepta a-
lia affirmati-
tiva, alia
negativa,

gyon pedig ezek között, hogy a' parancsoló parancsolatok köteleznek mindenkor ugyan, de nem mindenkorra: azaz; soha senki ki nem vétetik azoknak kötelezésétől, holott helye, és ideje vagy on azok bé-telleyesítésének; de mindazáltal nem tartozik ember minden szem-pillantásban. Példának okáért nem köteleztetünk minden szem-pillantásban ünnep szentelésben foglalatoskodni; jóllehet tartozik erre minden ember, mikor annak ideje, 's helye vagy on. E' szerént szólhatunk az atyák tiszteltéről.

A' tilalmazó parancsolatok pedig köteleznek mindenkor, és mindenkorra; nem csak külső cselekedet szerént, hanem belső ügyekhez szerént-is: és azért, minden időben, minden szem-pillantásban tartozik ember ezeknek bé-telleyesítésére. Például; tartozik minden szem-pillantásban arra, hogy ne öljön, se cselekedettel, se belső ügyekhezettel. De hogy immár az ötödik parancsolatról magánoson szölyünk két dolgot kell abban meg-magyaráznunk.

I. Melly szükséges legyen e' parancsolatot jól értenünk. II. A' két féle gyilkosságról.

I. Melly

I. Melly szükséges legyen az ötödik parancsolatot jól értenünk, két dologból ismértetik. *Elsőször*, Ama' nagy boldogságból, mellyet ígér Iddözítünk a' békeségefeknek: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur*; Boldogok, ugymond, a' békeségefek: mert Isten fiainak hívatatnak. Ugyan-is, az *Isten békeségnek Istené*; és a' miért jött e' világra, leg-inkább a' vala, hogy békeséget adna: miként az Angyalok, születéskor éneklék; *Et in terrapax hominibus bona voluntatis*; Es e' földön békeség legyen a' jó akarató embereknek. Azok pedig a' békeséges, és jó akarató emberek; kik az ötödik parancsolatot jó értelemmel a' mint tudn'ilik Christus Urunk meg-magyarázta, meg-tartják. Mellyről majd bévebben.

Másodszor, ismértetik abból, hogy e' völt, a' mit Isten leg-elsőbben-is a' vizözön után tilalmazott: *sanguinem requiram* Gen. 9. 5. *animarum vestrarum, de manu cunctarum bestiarum, et de manu hominis*: Azaz, meg nem engedek az oktalan állatnak, sem az embernek, a' ki ki-onya a' tí vereteket. Innét az Evangeliomban-is, az ó Törvénynek parancsolati közöl, mellyeket Christus akara meg-magyarázni, leg-el-

Mat. 5. 9.

1. Cor. 14. 33.

Luc. 2. 14.

Békeségefek kicfodák.

Gen. 9. 5.

só

Mat. 5. 21. sô lôn az ôtdik ; hallottátok, ugymond,
 hogy mondatott a' régieknek; ne ôlly: a' ki pedig
 ôl, itéltre köteles: én pedig mondom néktek,
 hogy mind, a' ki atyafiára haragszik, köteles az
 itéltre &c. Mellyből az-is ki-téticzik, hogy
 a' gyilkosság két-féle: egyyk külsô cse-
 lekedet szerént-való; másik sziv-béli gyil-
 kosság. Mind a' kettô itten tilalmazta-
 tik; és azért mind a' kettőrôl immáregy-
 más után szólunk.

Két-féle a'
 gyilkosság.

1. Külsô
 cselekedet-
 béli.

Magistrat9
 hatalma a'
 gonosz-té-
 vőkön.

Rom. 13. 4.

Exo. 22. 18.

II. A' külsô cselekedet szerént-való
 gyilkosság nem egyéb, hanem embernek
 igaságtalan, és akarat szerént-való meg-ölése.
 Mondatik elsőbben; *igaságtalan*: mert ha
 igazság szerént vagyon, tudn' illik, mel-
 tó büntetésül a' Magistratus hatalmával,
 nem gyilkosság. Mert adott lsten a' Fe-
 jedelmeknek, és Magistratusoknak ha-
 talmat, és fegyvert, a' gonosz-tévők bün-
 tetésére, ama' Sz. Pál mondása szerént:
Dei minister est, vindex in iram ei qui malum
agit; lstennek szolgája, ugymond, boszút
 álván büntetéssel azon, a' ki gonoszt cse-
 lekezik. Sôt ugyan parancsollya ezt l-
 stten nékiek, hogy a' gonosz-tévőknek
 meg ne engedjenek, mondván Moy-
 sesnek: *Maleficos non patieris vivere*; hogy

a' bü-

a' bü-bájosokat (azon-képpen egyéb ha-
 lalos gonosz-tévőket) ne szenvedgye élni.

Másodszor mondatik, *akarat szerént-
 való*: mert ha csupán csak történetből,
 minden vétek-nélkül esik, nem gyilkos-
 ság. Hogy pedig akarat szerént legyen,
 nem szükség, hogy valaki maga kezeivel
 ôllyön; elég ha részes abban ime' versek
 szerént.

*Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
 Participans, mutus, non oblians, non ma-
 nifestans.*

Azaz, ha parancsollya, tanácsolllya, jó-
 vá-hadgya, dicsíri, és óltalmazza a' gyil-
 kosi; továbbba, ha segéti ôtet arra; ha nem
 ad hirt a' meg-ölendőnek módgya levén
 benne, vagy tartozik véle; ha nem gá-
 tollya, lehetvén tölle; ha az ártatlannak
 igazságát meg nem jelenti hogy halálra
 ne kárhoztassék, midôn módgya vagyon
 benne, és tartozik véle. Mind ezekben
 az ôtdik parancsolat ellen vétkezik.

Másik gyilkosság belsô, avagy sziv-bé-
 li. Ez abban áll, ha valakire halálba ha-
 ragzol, és ôtet halálra gyűlölöd. Melly
 ez-is az ôtdik parancsolatban tiltatik; a'
 mint ô maga az igazságnak Mestere ma-
 gyarázza, mondván: *Dictum est antiquis, Mat. 5. 22.*

NON

non occides; ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; a régieknek mondatott, ne ölly; én pedig mondom néktek, hogy minden, a' ki attyafiára haragszik, köteles az itültre. A' ki pedig mondgya az attyafiának; racha: köteles a' gyülekezetre. A' ki pedig mondgya; bolond: köteles a' gehenna tűzére. Melly-magyarázatról, így elmélkedik Sz.

Aug. contra Faust.

Agoston Doctor: Quia non intelligebant Iudaei homicidium esse, nisi interemptionem corporis humani, aperuit Christus, etiam iniquum motum animi ad nocendum fratri, in genere homicidij deputari. Mivel, ugymond, nem vélték a' Sídók gyilkosságnak lenni, hanem csak az embernek testben meg-ölését; ki-nyilatkoztattya itt Christus, hogy még a' belső gonosz indulat-is felebarátunk ártalmára, a' gyilkosságnak nem elegendő. Mellyről világosan ír Sz. János

1. Jo. 3. 15.

Apostol, mondván: Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est; Minden a' ki gyűlöli az attyafiát, gyilkos az.

Gradus homicidij.

1. Misfoda a' harag.

De tekincsük-meg jobban e' magyarázatnak rendit, és a' gyilkosságnak garadicsait. I. azt mondgya Christus; qui irascitur, a' ki haragszik. A' harag belső indulat, kész a' bosszú állásra; és imé, köteles

az

az itültre. II. Azt mondgya; qui dixerit racha; a' ki mondgya felebarátjának, racha: ez a' szó semmi vétet, vagy fogyasztást, mellyet felebarátunknak szeméret-vetnénk, nem téssen; hanem valami haragból, vagy bosszunkodásból-való meg-utálásnak jele; és imé köteles a' gyülekezetre. III. Azt mondgya; qui dixerit fatue, a' ki mondgya; bolond. Ez immár nyilván-való szidalommal, bosszúsággal illeti felebarátját; és imé köteles a' gehenna tűzére.

2. raka mis téssen?

3. nyilván-ságos szidalom.

Igy azért, nyilván jelenti itten Christus Urunk, hogy nem csak a' külső, de még a' belső szívbeli gyilkosság-is tiltatik az ötödik parancsolatban.

Sőt minden cselekedet, melly a' rendetlen haragból származik; tudn'illik, meg-utálás, szidalom, és minden igazságtalá sértegetése felebarátodnak, vagy becsülletiben, hírében, nevében, vagy testében, avagy lelkében.

Közönséggel azt akarja, hogy kegyesek, tűrők, békeségek, eggyesek legyünk. Azért utánna veti; Si offers munus tuum &c. Ha ajándékozat az oltárra viszed, és ott meg-emlékezel, hogy az attyád-fiának vagyon valamie ellened;

Mat. 5. 23o

hadd

hadd ott az ajándékokat, az óltár előtt,
és meny először meg-békelleni az atyád-
fiával, és akkor el-jöven, ad-bé ajándé-
kodat. Azt akarja egy szóval, hogy egy-
mást szeressük, még ellenségünket is :
*ib. 9. 44. Diligite inimicos vestros &c. Szeressétek, ugy-
mond, ellenségeket, jól tegyetek az-
okkal, kik titeket gyűlölnék. A' szeretet
pedig tűrő, kegyes, nem irigykedik, nem
cselekszik gonoszúl, fel nem fuvalkodik &c.
Ezt cselekedvén, békeiségünk lézen le-
stennel. Amen.*

XXIX. TANITAS.

A' hatodik, és kilenczedik pa-
rancsolatról.

*Ne paráználkodgyál. Felebarátodnak fele-
ségét bűnre ne kívánnjad.*

AZ életem kívül, semmi nincs em-
bernek kedvesebb a' becsület-
nél, és tisztességes hir-névnél.
Innét az ötödik parancsolat után, mellyel
tiltatik a' gyilkosság; méltán következik
ez, melly a' paráznaságot tilalmazza, ugy-
mint, a' mellyel embert tisztességét, mind
magának, s mind vele paráználkodó fe-
lebarátjának, el-veszti.

lebarátjának, el-veszti. Mivel pedig a'
kilenczedik parancsolat, mellyben tilta-
tik felebarátunk feleségének bűnre ké-
ványa, eggyez a' hatodikkal, melly a'
cselekedetet tiltya; eggyütt szölok mind
a' kettőről, meg-mutatván, melly utá-
latos véték légyen ez; és melly igen kell
tölle őrizkednünk. Három dologot kíván
pedig Isten mi-tőlünk e' parancsolatban.

- I. Hogy magunkat meg-tartoztassuk
mindennémű parázna cselekedettől.
- II. Hogy a' belső, szívbeli fajtalan
kívánságot is el-távoztassuk.
- III. Hogy mind testünkben, s' mind lel-
künkben, szent és szemérmetes éle-
tet viseljük.

I. Bizony dolog az, hogy nem csak a'
Törvény, hanem az Evangeliom is til-
tya, a' paráznaságot: mert a' mint Moy-
ses által mondgya Isten; *Ne paráznál-
kodgyál*: ugy Sz. Maténál mondgya Chri-
stus; *Ne paráználkodgyál*: Es bizonyára a'
halálos vétkek között oly nagy ez, hogy
a' Sz. Írásban, egy-általlýában vétkeknek
mondatik, ugy hogy midőn vétket ne-
vez, értetik a' paráznaság. A' mint ne-
vezet szerént ki-tetzik Tobiáshál, Holot
ama' tiszteletes Atya az öreg Tobiás, több

Exo. 20. 14.

Mat. 19. 18.

*Melly
nagy véték
a' parázna-
ság. Lásd
alább pag.*

309.

Tob. 4. 13.

inténi között fiának így szólla: *Fili prater uxorem tuam, nunquam patiaris crimen scire;* Fiam, ugymond, feleségeden kívül, soha ne engedgyed, hogy vétet tudgy; azaz, paráznaságot. Mintha mondaná; igen nagy vétet ez fiam, és olly súlyos gonofság, hogy leg-inkább e' töl-ti-meg a' poklot, és rekeszt ki az Isten országából: mert, *neq, fornicarij, neq, adulteri, neq, molles regnum Dei possidebunt;* sem a' paráznak, sem a' házasság-rontók, sem a' puhák, az Isten országát nem bírják.

*Species lu-
curia.*

1. *fornica-
tio.*

2. *Adul-
terium.*

3. *Stuprum
cum virg.*

4. *Sacrile-
gium.*

Tudnunk kell pedig azt-is, a' gyónásnak kedvéért, hányféle nemei vannak a' paráznaságnak, vagy a' bujaságnak; tudn' illik hét. Első: *paráználkodás* két szá-bados személy között. Második; *Házasság-törés* a' házasság-személyek között, a' vagy ha csak egyik léfzen-is házasság-kö-zülők: és ez immár nagyob vétet az el-sőnél, és ki kell jelenteni a' gyónásban, hogy házasság-törésben estél. Harmadik Erőszak vétet, avagy meg-szeplősítése valamely Szűznek akarattya ellen: ez-is nagyobb fokkal az elsőnél. Negyedik, *Szentség-törés*; azaz, olly személlyel-való paráználkodás, melly Istennek szentel-tett a' tisztaságnak fogadása-által: a' vagy

vagy, ha más rend-béli személlyel-is, de szent helyen. Ötödik; *Incestus*, atyafiság, s. *Incestus*. vagy fogorság közt-való paráználkodás. Hatodik, *El-ragadás*, azaz, valamely sze-méllynek erő-szakkal-való máshová-vitele paráznaságnak okáért; akár az erőszak-tétel legyen az el-ragadott sze-mélly ellen, 's akár azok ellen, kiknek ez hatalmok alá-vettetett. Hetedik, *termé-
szet ellen-való vétet*: és ez-is három-féle. Egyik *puhaság* a' fajtalan illetésekben. Másik, *Sodomitaság*. Harmadik *bestyeség*. De legyen elég ezeket jelentenünk; mert a' tisztettség szemérmetség nem enge-di többet szölnünk: a' mit mondtuk-is, azok szükségére mondtuk, kik tar-toznak meg-gyónni, és magán meg-val-lani, ha valamellyikbe az elé-számlált nemek közül estek, mivel egyik külömböz a' másiktól: a' ki pedig bűnét annak mi-volta szerént meg nem vallyá, bocsá-nattyát nem nyeri.

Még-is tovább lássuk, melly nagy gonofság legyen a' paráznaság. Ez olly nagy utálatossá, hogy a' Sz. Írásban, az ebekhez és oktalán-állatokhoz hasonlí-tatnak a' paráznak: *Foris canes, & venefici,* *Apo. 22. 15.* & *impudici*; kívül ebek, és varáslók, és

6. *Raptus.*

7. *pec. contra
naturam.*

Ebkek
basznlók &
paráznák.

szemtelenek. Rafaél Archangyal is azok, kik bujaságnak okáért házasodnak meg, hasonlíttya az *lóhoz és őszvérhez, kiknek nincsen értelmek.*

Sok gonofság a paráznaságból.

I. Cor. 6. 18.

Továbbá, a' paráznaság által meg-sértődik a' természetnek rendi, melyet Isten kezdetben szabott: mivel az I. ször, a' törvény szerént való nemzés ellen van, és a' magzatnak java ellen. II. ször, Embernek magatesti ellen, melly a' Sz. Léleknek szenteltetett-vala templomúl, de a' paráznaság által meg-ferteztetik. Azért mondgya Sz. Pál: *Fugite fornicationem, Omne peccatum, quodcumq; fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur in corpore suum peccat*; Fússatok a' paráznaságtól. Minden bűn, valamellyet az ember cselekedzik, a' testen kívül van: a' ki pedig paráználkodik, a' maga teste ellen vétkezik. *Nem tudgyátok-e, hogy a' ti tagjaitok a' Sz. Lélek temploma?* Ez azért a' bujaság által meg-ferteztetik; és a' Christus tagjai, melly a' mi testünk, a' kurva tagjaivá lesznek: mert *a' ki a' kurvához ragaszkodik, egy testé lesz.* *Erunt duo in carne una.*

vers. 16.
Gen. 2. 24.

Ihon menyi gonofság következik a' paráznaságból, még a' szabados szemé-lyek

A VI. és IX. parancsolatról. 311
lyek között-is. Mit mondgyak tehát a' házasság-törésről? ez által I. Hiteket meg-fezik a' házafok. II. A' Christus Evangeliomát meg-ferteztetik, ki a' házasságot első rendelkezésnek tisztaságára vizsgálva hozván, monda: *a' mit Isten egybe-szerzet, az ember el ne válassza.* III. Bőcstelenséggel illetik a' Szentséget; melly a' Christus és Anyaszentegyház között való lelki házasságot jelenti, és azért nagy titkos Szentségnek mondatik Sz. Pál. *Ephes. 5. 32.* Ez pedig a' Szentséges lelki titkos jelentés a' házasság-törésből bőcstelennül ki-rekeztetik. IV. Nagy bőcstelenségére, és kárára van a' magzatnak: mert az örökségben nem részes, az Attya vétkenek büntetésére. Végtére, sok gyűlöllég, veszekedés, gyilkosság &c. követi a' házasság-törést. E' miatta' tömlecbe vetteték ama' tisztaságos József; e' miatt az ellenség kezébe juttaták, s megölték Uriás; és ama' szelid Király, David gyilkosságba-esék: e' miat megváltatták, és bálványozásba esék a' Királyok között leg-bőlsebb, Salomon: e' miatt feje-vétetek Keresztelő Sz. Jánosnak. Oh minden gonosznak kezdeti, és vége!

Házasságtörésből még több.

Mat. 19. 6.

Ephes. 5. 32.

Can. tanta Extr. Qui filij sint legitimi.

Gen. 39. 20.
2. Reg. 11. 14.

Sziobélli
paráznaság

II. Kévánnya lsten mi-tőlünk e' parancsolatban, hogy ne csak külső testi cselekedettől, hanem még a' belső kívánságoktól-is magunkat meg-tartóztatjuk.

Mat. 5. 27. Hallottátok-e, ugymond Christus, hogy mondatott a' régieknek: Ne paráználkodgyál. En pedig mondom néktek; hogy minden, a' ki látja az Aszskony' állapotot, annak meg-kívánására, már paráználkodott véle a' szívében. Egy szóval tilt mindent, valami a' tisztettséggel, és szemérmetséggel ellenkezik: ugymint a' fajtalan gondolatokat, hogy ember azokban ne gyönyörködgyék: trágár beszédet, énekeket, könyveket, ajándékokat, és a' testnek szemtelenül-való viselését; egy szóval, valami embert a' bujaságra gerjeszti. Halhadfza, mit mond lsten az Apostol által:

Gal. 5. 19. Manifesta sunt opera carnis: quae sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. nyilván-valók a' testnek cselekedeti; mellyek ezek: paráznaság, tisztátalanság, szemtelenség, bujaság, &c. A' kik efféléket cselekeleznek, az lsten országát nem birják.

Félelmefek
oktatása.

A' tisztátalan gondolatokról pedig szűkségesnek itilém fel-jegyezni, a' félel-

meg

mes szívűek vigasztalására, ama' Sz. Ger-gely Papa tanítását: *Quantumcumq; immunda sit cogitatio, mentem non polluit, si ratio non consentit*; Akár minémű tisztátalan legyen-is a' gondolat, az elmét meg nem fertezteti, ha az okosság helyt nem ad néki. Azt gondolják némelly félelmefek, hogy mihelt valami tisztátalan gondolat ütközik elméjükbe, ottan mind-gyárt halálos képpen vétkeznek, és ész-be-vévén magokat, felettébb szomorkodnak rajta. Ezek azért tanolják-meg, hogy mind addig sem bűn a' tisztátalan gondolat, míg ember szívében helyt annak nem ad, és abban akarát szerént nem gyönyörködik. Sőt minél inkább, és minél többször tufakodik ember afféle gondolatokkal, annál nagyobb koronájára léfzen az néki: Azért mondgya Sz. Bernárd: *Quoties resistitur, toties coronaberis*. Valamenyifzer ellent-állasz, mind anyifzor meg-koronáztatol.

Greg. sup.
Ezech.

III. Kévánnya tőlünk lsten e' parancsolatban, a' szent szemérmetes, és tisztá életet, melly a' Keresztyén embert illeti; hogy mindeneknél jó illattya legyünk a' Christusnak, mind jóknál, s' mind gonoszoknál; és hogy minden bűn-

Sz. életet
kéván töl-
lünk lsten.

V s

re vi-

re vívő alkalmatosságát el-távoztassunk
1. Thef. 4. 3. &c. Azért mondgya Sz. Pál: *Hac est voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut abstinere a fornicatione, & sciat unusquisque, vas suum possidere in sanctificatione*; Ez az Istennek akarattya, a' ti meg-szenteléstek; hogy megtartóztassátok magatokat a' parázna-ságtól, hogy tudgya mindenitek birni az
Mat. 7. 21. ő edényét Szentségben. Cselekedgyük azért az Isten akarattját, hogy bé-mehessünk Mienyeknek-országába Amen.

XXX. TANITAS.

A' hetedik, és tizedik parácsolatról!

Ne orozz. Felebarátodnak jószágát ne kívánniad.

Melley jó gondviselőnk legyen nékünk az Iste e' parácsolatból is ki-tetczik: mert nem elégedvén azzal, hogy életünket, jó hírünk-nevünket a' két előbbi parácsolattal oltalmazza, most külső javainkra-is, tilalmazván a' lopást, gondgya vagyon. Nem kell e' parácsolatnak magyarázatyában sokat mulatnunk; elég nyilván vagyon mindenkénel, ama' természet törvényéből;

Gondgya
 van Istennek
 külső javai-
 inkra-ja.

ből: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* A' mit nem akarsz, hogy cselekedgyenek néked mások, te se cselekedd másoknak. Hanem, mivel-hogy, a' mint Urunk mondgya; a' szivből mennek-ki a' gonosz gondolatok, kívánságok, lopások &c. és a' tizedik parácsolatban tiltatik felebarátunk jószágának kívánása: *Felebarátodnak házát, se egyéb nemű jószágát ne kívánniad.* En-is e' két parácsolatról együtt szóllok.

I. Melly nagy gonofság a' lopás. II. Micsoda a' lopás. III. Hány-nemű a' lopás.

I. Jóllehet minden halálos vétek igen nagy: mert meg-fosztja embert az örök élettől, de a' lopásnak effelett olly tulajdonsága-is vagyon, hogy több, és igen nagy gonofságokra viszi az embert. Példa ebben Judás, kiről a' Sz. Írás mondgya, hogy *lopó volt*. Boldog Isten! melly nagy gonofságra vivé őtet a' lopás: Hogy igen olcsó áron el-adná az Isten fiát! Most-is pedig, ki nem láttya, melly kéfszék a' tolvajok a' vér-ontásra, kik nem szánnyák csak igen kevésért az embert meg-ölni. Minemű vér-fzopókról panaszkodván Sz. David mondgya vala: *Ve-*

Sok gonofságok a' lopásból.

Joan. 12. 6.

locus

Esai. 13. 3. *locos pedes eorum ad effundendum Sanguinem;*
Gyorfak az ő lábok a' vér-ontásra.

Es ebből ki-tetczik, melly nagy gonofság légyen a' lopás; melly nem csak az igazságot sérti-megáltallyábá, hanem több ilyen nagy gonofságokra-is viszi embert; és végre az Isten országából kirekeszti: mivel a' mint Sz. Pál mondgya,

2. Cor. 6. 10. *Sem a' lopók, sem a' fővények, sem a' ragadozók, az Isten országát nem bírják.* A' Bölcs pedig azt írja: *super furem erit confusio, & patientia;* hogy a' lopóra gyalázat jó, és bánat. De olyan, minémű valaa' Judás bánattya, kétségbe-esett, és örökké-való. *Mert boszús-álló az Ur mind ezekért, hogy senki meg ne nyomorítsa, se meg ne csallja az attyafiát.*

Aug. super Exod. lib. 2. 9. 79.
Micsoda a' lopás.

II. Mi légyen pedig a' lopás; Szent Agoston így magyarázza: *Furtum est omnis illicita usurpatio rei alienae;* hogy nem egyéb, hanem a' más-valaki jószágának törvénytelen el-vétele, vagy, magának-tulajdonítása. *I. szór.* mondatik, *törvénytelen,* vagy igazságtalan, azaz, igazság-ellé-való: és azért ha igaz, és törvény szerént-való büntetésül vagy a' jószágnek el vétele, vagy utolsó, *szükségben,* midőn tudn'illik más-képpen magát

magát nem segetheti, nem lopás. *II. szór* "Medulla Theol. mor. lib. 3. tr. 5. cap. 1. dub. 1. resol. 2." mondatik, *usurpatio;* el-vétele, vagy magának tulajdonítása: mert nem csak első el-vétele, hanem magánál tartása-is az olyan józágnak, lopás. *III. szór.* mondatik, *rei alienae,* más valaki jószágának: mert ha magaé a' jószág, mellyet más-képpen kezéhez nem vehet, nem lop ha el-veszi: (hanem-ha mással közös volt, vagy más-nál zállagban), vagy más-képpen birtokában)

glo. in e. ius. gen. dist. 1. 1. 19. 45. ff. de furtis.

Azt kell mindazáltal itt észbe-venni, hogy ugy léfzen szabad valakinek maga jószágát alattomban mástól viszsza-venni; *I.* ha az bizonyossón ötet illeti, és nem ketséggel. *II.* ha azt más-úttal vagy törvénytelen, vagy e' kívül kérvén, viszsza nem veheti. *III.* ha botránkozás vagy maga bűstelenítése-nélkül meg-lehet: *Lásd. Laym. 1. 3. tr. 3. par. 1. cap. 1. n. 90.* Két-féle gonofság ab-

Ezek így lévén tudnunk-kell azt-is, hogy két-féle gonofság vagy a' lopásban. *Első.* Az igazságnak meg-szegése, mellynek tisztja az, hogy kinek-kinek az övét meg-adgya. *Másik.* A' csalárdság, midőn titkon, és ólálkodva veti kezét a' lopó a' máséra.

Species fur-
ti univ-
saliores.
Instit. de
vi bonorum
raptorum.

Species par-
ticulares.

Orv-gaz-
daság.
I. pejsimum
genus. ff. de
receptato-
ribus.

III. Közönséggel két részre osztatik a' lopás : az első tulajdon nevezettel *Furtum*, lopásnak mondatik ; ha tudn' illik ós lálkodva vagyon ; a' másik *Rapina*, ragadásnak neveztetik ; ha erőszakkal, fenyegetéssel, vagy veréssel vagyon : és ez ama nál fokkal nagyobb vétek ; mert itt ember nem csak külső javaiban, hanem maga személyében is megfertődik.

De vannak más magánosabb nevei is a' lopásnak. I. Szentség-törés, ugy mint ha szent helyen, vagy szent dologban esik. II. felettéb- való árron-adás : mert az árúnak árrában három gradics vagyon ; felső, alsó, és középső : effele a' mi vagyon igazságtalan, és kötelek az el-adó annak vízfza-adására. III. a' lopott jószágoknak bé fogadása és titkolása : mert mind effele orv-gazdag *lopók* ; sőt annál gonoszabak. IV. Részösülés a' lopott jószágban : mert valakik részösülnek, és egyet-értnek a' lopóval, lopóknak ők is tartatnak ; és tartoznak a' vízfza-adásra. V. Kik Creditorokat, azaz, hitelbe-adókat meg-csallják. Megint, minden csalárdság, és meg-vefztegetése az árúnak, akár magában, s akár mértékben ; melyek a' szent írásban átok-alá vettettek.

Non

Non habebis in sacculo diversa pondera ; ne legyenek a' te sákodban külömb mértékek ; se ne legyen a' te házádban nagyobb és kisebb kőből : mert utállja Isten azt, a' kizese ket cselekedesz, és gyűlöl minden hamiságot. VI. Midőn a' Notariusok, és Író-Deákok, törvény rendelése-kivül, és ok-nélküli jutalmat kév'annak. Hozzá-adhatyuk a' Birákat is, kik az ő ítéleteket pénzben adgyák, és a' szegények ügyét a' pénzért fel-forgattyák. De kivált-képpen, kik az Egyházi beneficiumokat árúban tartják, *Szentség-törők*, és *Simon magus Onokái*. VII. Nem kell ki-hagynunk az *Uforásokat* is, azaz nyilván-való lopókat, kik nem csak mondatnak lopni, hanem föjtogatni is a' szegényeket, gyűlölségelek mindenkor, mind Isten's mind világ előtt.

KERDES. Micsoda az Ufora? FELELET. *Micsoda az Ufora.*
Est lucrum quodcum ex mutuo, vi mutui. Kölcsön-adásból kerelett nyereség : midőn csak csupán azért, hogy kölcsön-adsz, többet veszel a' ki-adott sommánál ; Christufnak ama' mondása-ellen : *Mutuum date, nihil inde sperantes* : költsönt adgyatok, semmit onnét nem remélvén. Ez melly nagy vétek legyen, ki-tetézik abból.

Deut. 25.
v. 13. 16,
Prov. 20. 23.
Hamis
mérték.

Hamis ex-
actio.

And. Vall in-
tit. Decr. de
Simonis
S. 2.

Luc. 6. 35.

abból is, hogy a' mint Sz. David jelenti; ki-rekefzti Menyből az Ufórálokot; ki midőn így kérdezkednék az Uról: *Uram, ki lakik a' te hajlékodon?* Illyen feleletet vőn a' Sz. Lélektől: *qui ingreditur sine macula, qui pecuniam suam non dedit ad usuram &c.* A' ki macula nélkül jár, ki pénzét Ufórára nem adta, és ajándékat az ártatlan ellen nem vett.

Szabad-e
többet venni.

.. Medulla
Theol. mor.
lib. 3. tr. 5.
c. 3. dub. 7.
resol. 2.

KERDES. Szabad-e, és mikor a' kölcsön-adónak valamit venni a' mag-pénzen fellyül? FELELET. Ez okokból szabad: *I. ször.* Ha csupán csak jó-akaratból, és nem kötelefségből adgya azt, a' ki kölcsönt vett. *II. ször.* Ha a' kölcsön-adás-kivül, egyéb ollyas munkája-is legyen abban a' kölcsön-adónak ugymint a' pénznek szerzése, és ha nagy somma, annak olvasása, a' buzának ki-mérése, &c. mellynek, mivelhogy a' kölcsön-vévő kedveért cselekedzi, illendő jutalmát-is veheti, csak többet ne. *III. ször.* Mivel e' világi változások miatt, a' ki adott jószágának viszfza-vétele veszedelmében forog, ha annak biztatását minden kezes, vagy zálog-nélkül magára vállallja a' kölcsön-adó; ezért is valamivel többet vehet: mert valami új terh

ez,

ez, a' kölcsön-adás-kivül, és jutalmat érdemel. *IV. ször.* Ha valamikára követeznék a' kölcsön-adónak, jószága kiadásából, és erről a' kölcsön-vévő elvé meg-intette; vagy a' ki-adásban, kötésbe fel-tette; erről is a' kölcsön-vévő tartozik ötet, a' mag-pénzen kívül meg-elégíteni. *V. ször.* Ha a' pénznek ki-adása miatt, valami nyereségtől el kell maradni a' kölcsön-adónak; mellyre, a' mit kölött-vólna, azt ki-vévén, a' többiről tartozik ötet meg-elégíteni a' kölcsön-vévő, elébb meg-intetvén, a' mint fellyebb módok. De hogy sok beszéddel ne tartálak; országának törvényéhez, vagy bé-vett, de igaz szokásához tartsa magát a' kölcsön-adó az érdek-bé-vételben. Melly itt Magyar-országban 6. per 100. száz forintra hat forint esztendeig.

Ezen kívül, valakik a' fellyül elé-lzámlált módok szerént a' másét el-lopiák, vétének e' parancsolat ellen, és tartoznak azt, az ő tulajdon Urának, módgyok lévén benne, viszfza-adni, ha bűnök bocsánatnyát akarják nyerni, (sőt még a' talált jószágot is a' Sz. Agofton tanításá szerént: *si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti. Qui alienum negat, si posset, & tolleret.*)

X

mert

.. Medulla
cit. resol. 100.

Restitutio,
" pag. 318.
& 319.

S. August.
relatus in
can. si quid.
14. qua. 5.

Aug. epist.
54. ad Ma-
cedon.Habac. 2.
6.

mert másként, a' mint ugyan Sz. Agoston
Doctör igen helyesen mondgya: *non re-
mittitur peccatū, nisi restituatur ablatum*; meg
nem bocsáttatik a' bűn, hanem ha viszszá-
adatik az el-vett jószág. Es azért fejeken-
telik ama' jaj, melyet a' Profeta kiálta az-
okra, kik sokasították a' nem övéket: *Vaei, qui
multiplicat non sua*. Holott sűrű sárnak-is
mondgya a' gazdagságot, kivált-képpen
a' máséból való, melyből nehezen gá-
zolhatnak ki, sőkán el-is merülnek és
vesznek az emberek. Azért, *va ei, qui
multiplicat non sua*; Jaj annak, a' ki soka-
sította a' nem övét. Melyet távoztasson
tőlünk az igazságnak Istene. Amen.

XXXI. TANITAS.

A' nyolczadik parancsolatról.

Hamis tanúságot ne szöly felebarátod ellen.

A' Mit itten parancsola Isten Moy-
ses által, ugyan azont erősíti
Christus Urunk az Evangeliom-
ban. Mert midőn mondotta volna; *Ha
bē akarsz menni az életre, tarts-meg a' pa-
rancsolatokat*; a' többi között ezt-is szá-
mállyá mondván: *Nou falsum testimonium
dices*.

dices. Hamis bizonyágot ne mondgy.
Honnét ki-tetczik, hogy szükséges az üd-
völségre e' parancsolatnak bé-teljesí-
tése. Ugyan-is Kereft. halg. ha a' Sz. Pál
mondása szerént, a' *lepek bē nem mennek* 1. Cor. 6, 10.
Mennyeknek országába; mentől inkább azok
kik felebarátjok tisztességét, jó hírét-
nevét, hamis bizonyság-tételekkel el-
lopják, vagy el-ragadgyák? holott a'
Bölcs mondása-szerént, *melius est nomen
bonum quam divitia multa*; jobb a' jó hir-
név, a' sok gazdagságnál.

Tudnunk kell pedig, hogy e' paran-
csolatban; (a' mint az előbbieken-is) Két törvény
foglaltatik; eggyik tilalmazza a' hamis bizonyság-tételt, a' másik pa-
rancsollja az igazt, mikorez kívántatik.
Ekképpen az Apostol-is módgya, hogy
le-törvén a' hazugságot, igazat szölyünk. Es
mivel mind ezeknek szeretében kell len-
ni, utána-veti intésének okát, mondván:
quoniam sumus invicem membra; mert egy-
másnak tagjai vagyunk.

Tiltatik azért itten, minden igazsá-
g-talan szöly felebarátunk ellen; mely
két-fele szokott lenni, eggyik törvény-
béli, a' bíró előtt; másik törvény kivül-
való. Az első fokkal súlyosabb a' má-
sik.

liknál, és azért kivált-képpen tiltatik e' parancsolatban : *Non loqueris falsum testimonium* ; hamis bizonytságot ne szólly. En-is azért mind a' két féle igazságtalan szöllásről beszélgetvén, három némű vétkeket fejtegetek-meg, melyek a' hamis bizonytságtételben foglaltatnak, és e' parancsolatban tiltatnak.

I. A' vakmerő ítélet. II. A' rágalmas. III. Az hazugság.

Vakmerő
ítélet.

I. Valaki azért felebarátyját hamisan, vagy is vakmerőül szívében meg-ítéli, az immár hamis bizonytságot szölli ő-magának felebarátyja ellen. Ez melly nagy vétek legyen, a' szent Írásnak fok helyei jelentik. Sz. Jacob így szól. *Qui judicat fratrem suum, judicat legem*; A' ki attya-fiát meg-ítéli, a' törvényt itéli-meg, Sz. Pál azt módgya, hogy magát kárhoztattya. a' ki felebarátyját meg-ítéli. *Inexcusabilis es o homo omnis qui judicas : in quo enim judicas alterum, te ipsum condemnas, eadem enim agis, qua judicas* ; Menthetetlen vagy oh ember minden a' ki itélz. mert a' miben mást itélz, magadot kárhoztatod : mivel ugyan azokat cselekedzed, a' miket itélz. Sőt gonoszbakot-is.

Melly ké-

Csuda dolog Ker.hal, mihezt látunk két em-

embert együtt beszélni, vagy valamit egyebet cselekedni mindgyárt ítéletet té-szünk felőlők ; de magunkban nem lát-tyuk, menyi fogyatkozások legyenek. Innét mondgya-vala Christus Urunk.

Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Mit látod a' szálkát az Atyádfia szemében, és a' gerendát a' te szemedben nem látod? Es másutt, *ne itillyetek, ugymond, szin-szerent, hanem igaz ítéletet itillyetek.* Magunkról kell elsőbben-is igaz ítéletet tennünk, hogy ne esünk ama' kevély *Farisæus* ítéletibe, ki fel-menvén a' templomba imádkozni a' Publicanussal, az imádság helyet máfo-kat kezdé itélni, hogy paráznak ragado-zók, hamissak ; a' mint, ugymond, e' *Publicanus*-is és lásd minémű ítéletibe esék Istennek : *Descendit hic justificatus ab illo.* Fellyebb magasztalá a' bűnös *Publicanus*-t, a' vakmerő ítéletű *Farisæus*-nál.

De hogy a' *Farisæus* hozók-elé ; minémű szokott lenni a' világ az ő ítéletiben, ki-tetezik a' *Farisæus*-ok példájából, kikről Christus Urunk így szölla : *El-jött Keresz-telő János, se kenyeret nem evén, se bort nem iván, és azt mondgyátok ; ordóge vagyon. El-jött az ember fia, evén és iván, és azt mond-*

szék vagyunk
a vakmerő
ítéletre.

Mat. 7. 3.

Joan. 7. 24.

Példaa.

Luc. 18.

Luc. 7. 33.

gyátok: imé a' zabáló és bor-ivó ember: a' Publicanusok, és a' bűnösök baráttya. Oh világ fiai! ne itillyetek szín-szerént hanem igaz íletet itillyetek. *Nolite ante tempus judicare* *Ecce* ne itillyetek idő előtt, míg né el-jő az Ur: ki meg-is világosította a' sötétség titkait, és meg-nyilatkoztattya a' szívek tanácsit.

Rágalmazás mi légyen.

II. A' rágalmazás-is itten tiltatik. Az pedig a' rágalmazás, midőn felebarátodnak híret nevét ember-szóllásoddal kissebbited, ügyekezvén néki ártani. Mondám; *ügyekezvén néki ártani*: mert ha törvény szerént kérdetel felebarátod ellen vallani, semmit nem vétesz aval, csak igazat vally, és e' parancsolat ellen, hamis bizonytságot ne szóllj.

Két-képpen esik.

Két képpen történik pedig a' rágalmazás: I. ha hamisítat szóllottál felebarátodról. II. Ha igaz-is a' mit mondottál, de még titkos volt mások-előtt, te pedig ki-nyilatkoztattad; mert nem szabad felebarátodnak titkos bűnét ki-nyilatkoztatnod, és ha cselekefszed igazság ellen cselekefszel; mert igazsága nagyon jó hire-nevéhez, melyet még el nem vesztett-volt. Azért, te sem veheted-el igazán; és ha cselekefszed, igazság ellen cselekefszel. Ezt pedig akár szóddal cselekedgyed, akár irásoddal.

rásoddal, akár meg-csufolással, és egyéb olly jellel, melly kissebségére legyen.

Ez azért a' rágalmazás kívált-képpen foglaltatik a' hamis bizonytság tételben; midőn tudn'illik, vagy a' törvényben, vagy a' kívül, gonoszúl szöll ember felebaráttjáról, és ötet igazsága-ellen kissebbi hírében nevében.

Melly gonosz, és veszedelmes vétek legyen pedig a' rágalmazás, nyilván kitetszik abból, menyi haboruságok, meg-rögzött gyűlölségek, 's gyilkosságok-is néha, és sok egyéb nyomorúságok következnek a' rágalmazásból. Sz. David annyira gyűlölte e' gonoszt, hogy egyik Soltárában azt mondaná: *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer*; hogy üldözte a' rágalmazót. Salomon-is a' Fia erről illyen intést tett: *Cum detractoribus ne commisceris*; hogy a' rágalmazokkal ne egyeledgyünk. Sz. Jacob azon képpen int, mondván: *Nolite detrahere alterutrum fratres*: Ne rágalmazatok egymást atyámfiai: a' ki atyafiát rágalmazza, a' törvényt rágalmazza. Ehez képest Sz. Agoston Doct. nem csak elméjében viselte; hanem asztala felibe-is iratta a' rágalmazás ellen imé' verseket:

Nagy versek a' rágalmazás ellen.

Ps. 100. 5.

Prov. 24. 21.

Jas. 4. 11.

*Quisquis amat dictū absentium rodere famam,
Hanc mensam vitiatam noverit esse sibi.*

A' ki gyönyörködik a' rágalmazásban,
Tudgya; lesz ez a'ztal tölle tilalomban.

Hazugság
mi legyen.

III. Tiltatik e' parancsolatban a' hazugság. Ez milégyen, meg-magyaráza Sz. Agoston: *Mendacium est falsa vocis significatio cum intentione fallendi*; hogy nem egyéb a' hazugság, hanem meg-cfalásnak okáért ki-mondatott hamis szó. Ezt a' Bölcs-által is tiltja a' Szent Lélek, mondván: *noli velle mentiri omne mendacium*; ne akarj semmi hazugsággal hazudni.

Háromféle.

Harom-féle pedig a' hazugság, I. *Jo-cosum*, Tréfából-való, de ez-is vétek-nélkül nem lehet: mert ha minden hiúságos szóról számot kell adnunk; mentől inkább a' hazugságról. II. *officiosum*, midőn valaki, másnak hasznára, vagy mentségére hazugságot szől. E' sem lehet vétek-nélkül; azért könyörög-va a' Bölcs az ilyen hiúságok-ellen, mondván: *Vanitasem, & verba mendacij longè fac à me Domine*. Az hiúságot, és a' hazug ígéket távoztasd-el tőlem. Sz. David-is ehhez képest így szől: *Nū videre dies bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum*.

Mat. 12. 36.

Prov. 30. 8.

Psal. 33. 14.

dolum. Akar-e jó napokat látni? Tilts-el nyelvedet a' gonosztól: és az ajakid ne szóllyanak cfaládságot. III. *Perniciosum*, ártalmas; midőn ki valakinek ártalmára hazud: és ez az ő nemeszerént halálos; mivelhogy a' szeretettel ellenkezik. Erről mondgya a' Bölcs: *Os quod mentitur, occidit animam*; Hogy a' melly szája hazud, meg-öli a' lelket. Sz. David veszedelem fiainak mondgya az ilyen hazugokat; *perdes omnes, qui loquuntur mendacium*. Elvesztetd mind a' kik hazugságot szólnak: tudn'illik mások ártalmára, és füllös kárára.

Sap. 1. 11.
Veszedelem
fiai a' hazugok.

Psal. 5. 7.

De kivált-képpen azokat veszti-el Istent, kik hazugságokat esküvéssel erősítik, es Istent hiják bizonyságul hazugságokra.

A' mint ellenben üdvözíti mind az őtet felőket, kiknek szájakban igazság vagy és nyelvekkel nem hazudtak ő-néki. Mi-képpen Sz. David igen szépen énekli, mondván: *Uram ki lakik a' te hajlékodban? avagy, ki nyugszik-meg a' te szent beryeden? A' ki makula nélkül jár, és igazságot cselekezik. A' ki igazat szől az ő szívében; a' ki nem cselekedett álnokságot az ő nyelvvel.*

Psal. 14. 1.

330 III. Rész. XXXII. Tanítás.
Psal. 23. 5. Ez vészen áldomált az Uról; és irgalmasá-
got az ő szabadító Istenétől. Amen.

XXXII. TANITAS.

Az Anyaszent-egyház parancsolatiról.

Prov. 1. 8. **A**Z Istennek tíz parancsolati után következnek az Anyaszent-egyház parancsolati. Halgasd fiam az Atyád oktatásait; ugymond a' Bölcs, és el ne hadgyad az Atyád törvényét: hogy kedves-
ség adásfélék a' fejednek, és arany-láncz a' nyakadba. A' mi Mennyei Sz. Atyánk oktatását halgatók immár az ő parancsolatinak magyarázásában; és adgya Isten, hogy meg-is őrizzük! El ne hadgyuk azért a' mi Anyánk, az Anyaszent-egyház törvényét-is. Mellynek magyarázatában három dologot kell észbe-vennünk.

I. Hogy a' tíz parancsolaton kívül vannak más parancsolatok-is. II. Hogy tartozunk azokat-is meg-tartani. III. Hány parancsolati vannak az Anyaszent-egyháznak.

I. Az első a' mi illeti, nem szóllok most az ő törvény-béli Ceremoniás, és külső törvényes parancsolatokról, mellyek

Az Anyasz:egyház parancsolatiról. 331

lyek már, a' mint fellyebb mondók " meg-szüntek; Hanem az Anyaszentegyház parancsolatiról, mellyek a' tíz parancsolaton kívül vannak. Arra pedig, hogy parancsolatokat adhasson-ki, Istentől adatott hatalma vagyon az Anyasz:egyháznak. Ugyan-is, ha a' jegyes részesítetik a' vő-legénynek javaiban; Jegyes az Anyasz:egyház; Vő-legény a' Christus, a' mint fok irások jelentik: tehát részes-is az ő javaiban: Es azért a' hatalomban-is a' parancsolat ki-adásra; a' mint majd béveben meg-bizonyittyuk. Effelelt Sz. Lelket-is adott Christus, ki mindenkor véle légyen; oktassa, és hogy parancsolati üdvösségek legyenek, igazgassa: Cum venerit, suggeret vobis omnia: A' vigasztaló Sz. Lélek, ugymond, kit az Atya, az én nevemben küld, meg-tanit titeket mindenekre, és eszetekbe juttat mindeneket.

II. Hogy pedig az Anyaszentegyház parancsolatinak meg-tartására kötelesek légyünk; úgy hogy valaki restségből azokat meg-szegi, halálos képpen vétkezzék: ilyen okokból bizonyittatik.

I. Mert a' Christus Jegyese, melly a' Sz. Lélektől vezérlettetik; és az igazságnak oszlopa, mellynek tisztí az igazgatás. II.

Mert

"XXIII. Tz.
III. Czikkel-
ben.

Ofsa. 2. 19.
Ephes. 5. 31.
Vő-legény a'
Christus.

Sz. Lélek i-
gazgat-
tya az A-
nyasz:egy-
házat.
Jo. 14. 26.
cap. 16. 13.

Tartozunk
engedni pa-
rancsolati-
nak.

Bizonyosá-
gok.
I. Tim. 3. 15.

II. Mert a' mi Anyánk, és azért tartozunk ötet halgatni, Christus Urunknak

Matth. 18. 17. ama' mondása szerént: *Dic Ecclesia; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Ha ki, ugymond, az Anyaszentegyházat nem halgattya, legyen néked, mint a' Pogány, és a' Publicanus. Innét mondgya Sz. Agostó: *Qui non habet Ecclesiam Matrem, Deum non habet Patrem.*

Hogy a' kinek az Anyasz:egyház né Anya, az Isten sem Attya annak. De hallyad még-is tovább mit mond Christus Urunk az Anyasz:egyház Fő-Pásztorinak: *Qui*

Luc. 10. 16. *vos audit me audit, qui vos spernit me spernit;* A' ki titeket halgat, engem halgat; a' ki titeket meg-utál, engem utál-meg. Mellyhez képest Sz. Pál ilyen intést tészen: *Obedite Propositis vestris, & subiacete*

Hab. 13. 17. *eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri;* Engedgyetek a' ti előttetek-járóknak, és birtokok-alatt legyetek: mert ők vigyáznak, ugymint kik számot adnak a' ti lelkeitekért. Effelett az Anyaszentegyháznak adattak a'

Mat. 16. 19. *Mennyeknek országa kulcsai:* hogy törvényt szabjon, kötözzön, és oldozzon. Így azért, mint Anyáknak tartozunk néki szeretettel, és engedelmeiséggel, és tör-

törvényét meg-örizni a' Bölcsnek fellyül meg-irt intése-szerént: *Fili mi ne dimittas* Prov. 1. 8. *legem Matris tuae.* El ne hadgyad fiam az Anyád törvényét.

III. Tudnunk kell azért, hány parancsolati legyenek az Anyasz:egyháznak. Kivált-képpen őt számláltatik, mellyek ^{öt kivált-képpen-váló parancsolati.} közönségek mindenekre.

Első. Bizonyos napokra rendelt ünnepeket ^{1. ünnep szenteléstől. pag. 284.} meg-szentelly. Azaz, a' mint fellyebb az harmadik parancsolatban meg-magaráztuk, azokon a' napokon meg-szűnvéna' munkától, foglalatossáak légyünk az imádságban, Isteni szolgálásban, és egyéb lelki dolgokban.

KERDES. Miokból rendeltettek az ünnepek? FELELET. 1. oka, hogy azokon, az Istennek jó-téteményiről meg- emlékezzünk, azokról elmélkedgyünk, és Istennek hálákat adgyunk. Példának okáért, Urunk születése napján arról kell elmélkednünk, miképpen az Atya Istennek örök Igéje a' Fiú Isten, mi-érettünk testé lett, és kisdéd gyermeki korban született; hogy mi-bozzánk hasonló lenne, Phil. 2. 7. és külső ábrázattjában úgy találtatnék mint ember. Szegénységben született; hogy az ő 2. Cor. 8. 9. szegénységével meg-gazdagíttatnánk &c. II. oka,

Aug. 1. 2.
ötr. Faust.
c. 21.

oka, hogy a' Szentek példájával felindittasunk az ő követésekre. Innét Sz. Agoston a' Szentek ünnepe szentelésének három-féle gyümölcsit vagy okait hozza-elé. Első, *ad incitandam imitationem*; hogy az ő követésekre gerjedgyünk. Másik, *ut eorum meritis cōsociemur*: hogy az ő érdemekben részesüljünk. Harmadik, *ut eorum orationibus adjuvemur*; hogy könyörgések által segéttessünk. Ezekből ki nem láttya, melly méltan rendelte az Anyaszentegyház, hogy bizonyos ünnepeket, a' Vasárnapokon kívül meg-szenteljük?

" Lásd
xxiv. Tan.
11. Czik.
pag. 265.

2. Mife hal-
gatósról.

Mifoda a
Mife.

xxxvii.
Tanításb.

Luc. 22. 19.

Második. Parancsolat; a' szent Misenek szolgáztatását, ünnep-napokon becsületesen meg-halgasd. Hogy pedig nagyobb áitatosággal ki-kijelen légyen e' Sz. áldozatban, rövideden meg-magyarázom mi légyen a' Sz. Mife. Másutt bévebben szóllok erről. A' Mife azért, vagy Oltári Sz. áldozat, semmi nem egyéb, hanem a' Christus Testének, és Vérének áldozattya, vagy bé-mutatása: kitudn' illik érettünk a' keresztfán áldoztaték; és az ő véres áldozattyának emlékezetit, Vég-vacsorájában, hiveinek lelki-táplálására rendelé, meg-parancsolván, hogy *ők is az ő cselekedgyék, a' mit ő cselekedék.* Har-

Harmadik Parancsolat. Bizonyos napokon parancsolt böjtöket meg-tarts; és némelly eledelektől magadot meg-tartóztasd. Két része vagy on e' parancsolatnak; egyik az *abstinentia*, azaz bizonyos eledelektől magunk meg-tartóztatása, noha akkor egyfzeri ételre nem köteleztetünk, ugymint pénteken, szombaton: másik, *jejunium*, olyan böjt, mellyel egyfzeri ételre-is köteleztetünk, azaz, hogy többször egyfzernél ne együnk napiában. Ezt pedig a' testi lanyagatást, Apostoli hagyományból vették az hivek; a' mint Sz. Hieronymus írja a' negyvé napi böjtölésről: *Nos unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum toto anno, tempore nobis congruo jejunamus*; Mi ugymond a' negyven-napi böjtöt, az Apostolok hagyománya szerént, alkalmas időbē meg-böjtöllyük. Arany-száju Sz. János-is a' böjtről így szól: *Böjtölünk, ugymond, bortól és hústól magunkat meg-tartóztatván; nem hogy ezeket, mint valami utálatoságokat gyűlöljünk, hanem hogy jutalmát várjuk.* Melly jutalomról így emlékezik az Anyasz:egyház a' Nagy Böjti Prefatióban: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris & premia*; örök Isten, ki a' testi böjtöléssel a' bűnt le-nyomod, az elmét

3. A' böjt-
rőről.
Két féle a
böjt.

S. Hier. epl.
ad Marcel.

D. Chry-
sost. hom. 2.
in Genes.

Pref. Műs

mét fel-emeled, erőt adsz és jutalmat.

4. A gyónásról. Negyedik. Minden esztendőben tuljdon Papodnak, vagy az ő engedelmeiből másnak meggyónnyal. Kicsoda pedig a' te tulajdon Papod? aza' ki rendeltetett a' te helyedben a' Szentségek szolgáltatására, ugymint Lelki-Pálfztorod, vagy Püspököd. Azt kell pedig itten észbe-venned, hogy jól lehet Christus Urunk maga rendelte a' gyónást, midőn Sz. Jánosnál mondotta

Jo. 20. 23.
Lásd. XLII.
Tanítást.
II. Czík.

Tanítványinak: *Quorum remisieritis peccata remittuntur eis*; A' kiknek meg-bocsát-tyatok bűnőket, meg-bocsáttatnak nékik: és bizonyos údot nem rendelt arra. Mindazáltal az Anyasz:egyház ugy ren- delte, hogy esztendőnél tovább ne ha- laszszad gyónásodat. És azért, az Anya- szentegyháznak parancsolattyaából tarto- zik minden ember, leg-alabb egyszer esztendőben meg-gyónni; ha tudn'illik ha- lalos vétekben vagyon: mert ha csak bo- csánandó vétkei vannak, jól cselekszi ugyan, ha meg-gyónnya azokat, de nem köreteles arra.

5. A' hufvótól vagy áldozatról. Eördik. Minden esztendőben leg-alább egy- szer, ugymint Hufvétáján, a' Christusnak Sz. Testét áttatossan magadhoz vegyed. Kévan- nya kétség-nélkül az Anyaszentegyház, hogy

hogy többször, és gyakorta e' sz. malaszt- hoz járúlyunk; de mindazáltal, látván erőtlenségünket, és lágy-melegségün- ket, nem parancsollya többször, hanem csak egyszer esztendőben, Husvét táján: de ha többször, és gyakorta járúlyunk, igen örvend rajta; a' mint-hogy, a' mílelkünk- is nagyobb és nagyobb gyűmölcsöt, és malasztot vészén, csak hogy méltán já- rúlyunk, meg-probálván elsőbben magunkat 1. Cor. 11: 28.
a' Sz. Pál intése szerént, hogy méltatlanul, mocskossan, és menyegzős-ruhat- lan ne járúlyunk: mert a' ki méltatlanul járul, ületet észik, és iszik magának. Oltal- mazz minket attól, eleveneknek és hól- taknak Itilője Christus Jesus. Amen.

§§§§ §§§§:§§§§§§§§:§§§§ §§§§§§§§

NEGYEDIK RESZE.

A' Szentségekről, és szentelt-állatokról.

Mivel a' Szentségek-közül eg- gyik a' penitencia, melly a' Kereszttség-után cseleke- dett bűnőknek le-törlésére rendeltetett Christustól; azért ugyan ezen

Y

ne-

338 IV. Rész. XXXIII. Tanítás.
negyedik részben, a' penitencziáról- való
tanítások után, szóllok a' bűnökről-is,
és azok osztályiról. Végére, a' Szent-
ségek után némelly állatoknak meg-szen-
teléséről; mellyek nem *Sacramenta*, ha-
nem *Sacramentalia* mondatnak: azaz, nem
a' hét Szentség közül- valók, hanem né-
melly állatoknak meg-szentelési.

XXXIII. TANITAS.

A' Szentségekről közönséggel.

Minden ékeisége a' Christus házá-
nak, (az Anyasz:egyháznak)
a' Szentségek; a' mint régen a'
Paradicsomnak ama' gyönyörűsége-
s folyó-víz vala; melly onnét négy részre o-
szol-va, az egész földnek meg-öntözé-
sére. Mert ugyan-is, micfodák egyebek
a' Szentségek, hanem gyönyörűsége-
solyamatok, mellyek által az Isten malaszt-
tya, és minden jószágok öntetnek lel-
künkbe, annak ékeiségére? Innét mond-
gya-va Ista: *Haurietis aquas in gaudis,*
de fontibus Salvatoris; örömmel merítetek
vizeket az Idvőztő kúttyaiból. Az Idvő-
ztő kúttyai a' Szentségek, a' malaszt-
edényi, és az Anyaszentegyháznak eszkö-
zi,

Példa.
Gen. 2. 10.

Isai. 12. 3.

A' Szentségekről.

339

zi, mellyek által a' Christus érdemi be-
lénk öntetnek. Ezekről kell immáre' ne-
gyedik részben szóllanunk; és leg-elsőb-
ben-is közönséggel, azután magánosan
mindenikről. Most azért lássuk

I. Micfoda a' Szentség. II. Mit mi-
vel emberben.

I. A' Szentség, a' mint itt vétetik, nem
egyéb, hanem a' láthatatlan malaszt-
ható jele, a' mi meg-szentelésünkre Istenről
rendeltetett. Magyarázzuk meg bévebben.
István. Mondatik *Jelnek*. A' jel pedig az,
melly a' maga isméréten kívül, más va-
lami dolognak ismémentire viszen; mellyet
tudn' illik jelent. Példának okáért a' füst
jele a' tűznek; és azért mihelt füstöt látz,
tűzet-is isméri ott lenni: így a' Szentség-
ben a' mit látz, mást-is valamit juttat az
eszédbe. Ugymint a' Kereszttségben lá-
tod a' külső mosást, avagy vízzel öntést,
melly leg-ottan eszedbe-juttattya a' lélek-
nek belső mosását a' malaszt-által. Es így
a' Kereszttség *Jel*, melly a' léleknek bűn-
ből ki-mosását jelenti, mellyet, a'
Christus rendeléséből szerez vagy mi-
vel abban; ama' Sz. Agoston mondása sze-
rönt: *Tanta est virtus aqua, ut corpus tangat,*
& cor abluat. Olly nagy ereje vagyon itt

*Micfoda a'
Szentség.
Metezel.
Cat. 88.
Micfoda a'
jel.*

*Aug. tract.
20. in Joann.*

az víznek, hogy a' testet illesse, és a' ziv-
vet meg-mossa.

II. szor. Mondatik látható jelnek, azaz,
külső, vagy testi jelnek, melly külső ér-
zékenység által ismértethetik; hogy ab-
ból más valami titkos dolognak ismérété-
re juthassunk: mivel természet szerént-
való indulattya embernek, hogy az ér-
zékenység-alá vettett dolgok-által a' lát-
hatatlanok ismérétére vitessék; a' mint

Rom. I. 20. Sz. Pál mondgya: *Invisibilia Dei, à creatu-
ra mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta,
conspiciuntur*; hogy az Istennek láthatat-
lan dolgai, a' világ teremtetett-allattjától,
azok-által a' mik lettek, meg-értetvén,
meg-láttatnak Minthogy azért a' sz. döl-
gok, mellyeket a' Szentségek jelentenek,
és bennünk mivelnek, lelki dolgok, és
jószágok legyenek, mellyekkel ember
meg-szenteltetik, ugymint a' malaszt;
következik, hogy valami érzékenység-
alá vettett dolgok-által jussunk azok-
nak ismérétére: és azért valami látható
dolgok-által tellyesedgyék-bé a' Szentsé-
gek jegyzése. A' látható dölgon pedig
értfed, a' mi a' Szentségekben külső ér-
zékenység által ismértetik, akár látás-ál-
tal, ugymint a' mosás a' Kereszttségben;
akár

Látható
dölgon mit
értünk itt.

akár hallás-által, ugymint az igék mel-
lyek-által szolgáltatuk a' Szentség.

III. szor. Mondatik láthatatlan malaszt
jelének: mert a' mit a' Szentségekben lá-
tunk, jelenti a' belső malasztot, és a' lé-
leknek meg-szentelését; mellyet abban
szerez, vagy mivel, a' mint immár meg-
magyaráztuk.

Ha azért kerdenéd; micfoda méltósága,
és ereje vagyon a' Szentségnek? Az, hogy
tisztítja, és szenteltye, és üdvözítse em-
bert: a' mint Sz. Pál szól a' Kereszttség-
ről, mondván: *Christus dilexit Ecclesiam,*
& seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctifica-
ret, mundans eam lavacro aquæ, in verbo vitæ.
Hogy Christus meg-tisztította az Anya-
szentegyházat a' víznek fordójével az é-
letnek igéje-által. Es ebben külömböz-
nek az Uj Törvény-béli Szentségek az O
Törvény-béliektől, hogy azok csak jelei
váltak a' malasztoknak, ugymint Christus
által adandónak, Az Uj törvény-béliek
pedig nem csak jelei, hanem adgyák-is
nékünk, avagy szerzik mi-bennünk a'
malasztot. Innét mondgya Sz. Agoston:
Veteris legis Sacramenta promittebant Salva-
torem; Nova autem Legis dant salutem; hogy
az O Törvény szentségi ígrik-vala az I-
dvó-

Ereje a' Sz-
ségnek.

Eph. 5. 25.

O és Uj tör-
vénybéli sz-
ségek köz-
külömbőség.

Aug. in
Psalm. 73.

342 IV. Rész. XXXIII. Tanítás.
dvőzitót; az Új Törvény szentségi pedig
adgyák az üdvösséget.

Ezekből ki-tetczik, miben állyon a'
Szentségek mi-volta; tudn'illik e' két
dologban: I. hogy jelentse a' malasztot.
II. hogy a' mit jelent, mivellye-is azt
emberben, a' Christus kinszenvedésének
erejéből. Az elsőről szólottunk; hanem
szölyünk már bévebben a'

*Duplex ef-
fectus Sa-
cramenti.*

II.ról. A' több cselekedetek közül,
mellyeket a' Szentség emberben mivel,
kettő vagyon kivált képpen-való. Egyik
közönséges mind a' hét Szentséggel, és
ez a' malaszt; másik tulajdona némelylek-
nek, ugymint, a' Kereszttségnek, Bér-
málásnak, és Egyházi-Rendnek, és Chara-
cternek mondatik. Ez pedig nem egyéb,
hanem valami lelki, és le-törölhetetlen
jegy, melly a' három említett Szentség-
nek fel-vételében, a' lélekbe öntetik, vagy
nyomatik. Illyen jegyről emlékezik az
Apostol, midőn így szól: *Unxit nos Deus,*
& signavit nos; meg-kent minket az Isten,
meg-is pecsétlett minket.

2. Cor. 1.
v. 21.

*Három-fé-
le character*

Három-féle pedig ez a' lelki jegy; a'
minthogy három Szentségben-is adatik.
Első a' Kereszttségben, és ez nem egyéb,
hanem Istentől adatott lelki jegy, vagy
hata-

A' Szentségekről.

343

hatalom arra, hogy ember a' több Szent-
ségekkel élhesse; melly nélkül haszon-
talanul élne azokkal: példának okáért, ha
valaki Keresztzetlen Pappá Szenteltet-
nék, csak haszontalan lenne fel-szente-
lése: mert azzal nem lenne Pappá. II. dik a-
datik a' Bér-málásban, és ez hatalmat ad
arra, hogy erőssen viselje magát ember
a' Hitnek ellenségi-ellen, és az ördög-el-
len, s késértetek-ellen. Es azért a' Bér-
málásban veszi ember, a' Christus alatt-
való vitézkedésnek jegyét, és kötelezi
magát az erőssen harczolásra. III. Cha-
racter, vagy lelki jegy adatik az Egyhá-
zi-Rendnek fel-vételében; és hatalmat
ad arra, hogy ember az Oltári Szentség-
get, penitenciának, és utolsó kenetnek
szentségét szolgáltassa, mellyekben e'
jegy-nélkül haszontalanul viselné magát.

De szölyünk már a' malasztrol, melly
közönségeffen mind a' hét Szentségtől a-
datik embernek. Ebből bizonyára nagy
méltóságát ismérhettyük a' Szentségek-
nek: mert a' malaszt, mellyet adnak, fel-
lyül haladgya állapottyát, és méltóságát
minden teremtetett-állatnak, még az An-
gyaloknak-is. Mert a' mint az Angyali
Doctor Sz. Thamás mondgya; *gratia est*

*A' ma-
lasztrol.*

*Fel-lyül-be-
ladgya az
Angyalok
méltóságát.*

*Micsoda a'
malaszt.*

quadam inchoatio gloria in nobis; a' malaszt némű-némű kezdeti a' dicsőségnek mi-bennünk. Es ugyan ő mondgya egygez-vén Sz. Péterrel; hogy *gratia est participatio divina natura*; a' malaszt az Isteni természetnek részeltetése. Továbbá, a' malaszt-nak olyan természeti és ereje vagyó, hogy embert Istenivé tegye, és természetit el-változtassa, ki-rekeltvén minden bűnt; és a' lelkiekre 's isteniekre hajlandóságot ad-ván: úgy hogy semmit ne kívánnyon, ha-nem csak a' jót; semit ne keressen, hanem csak a' mi örökké-való, Mit módhatok na-gyobbát a' malaszt-nak ajánlására, mint hogy ő-magát-is Istent, magával hozza? a' mint az Apostol bizonyítja: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*; Az Isten szeretete (malasztja) ki-ontatotta' mi sziveinkbē, a' sz. Lélek által, a' ki nekünk adatott. Imé a' malaszt-nak ajándéka, és együtt a' Sz. Lélek. Ekképpen mondgya Urunk; *Ha ki engem szeret* (melly a' malaszt által va-gyon) *az Atyám-ú szereti azt, és hozzájő-vünk, és lakó-helyt szerzünk nála*. Mellyről Sz. Agoston így szól; hogy a' léleknek szentelésére el-jő a' Sz. Háromság, há-rom erejére nézve: az *Atya*, hogy az em-léke-

lékezetet erősítse; a' *Fiu*, hogy az elmét világosítsa; a' Sz. Lélek, hogy az akara-tot *fel-gerjesse*.

Még-is tovább ismértetik a' Szentsé-gek méltósága; hogy, a' mint fellyebb mondók, *Istentől rendeltettek*. Mert ő ma-ga Christus Urunk, igaz Isten és ember rendelte ezeket a' mi meg-szentelésünk-re. Melly onnét-is ismértetik, hogy a' Szentségek a' malaszt-nak edényi; senki nem más pedig a' malaszt-nak szerzője, és adója, hanem Christus Urunk, ama' Sz. János mondása szerént: *Gratia & ve-ritas per Jesum Christum*; A' malaszt, és i-gaság, a' Jesus Christus által lett.

KERDES. Miképpen volt szerzője Chri-stus a' Szentségeknek, és miképpen ezek származtak ki belőle? FELELET. A' Ke-refzt-fán az ő oldalából, és minden sebei-ből; midőn tudn' illik *magát, macnia nélkül-
való áldozatúl be-mutatta Istennek, ki-tisz-títván a' mi lelki-ismeretünket a' ből cselekedetekből, az élő Istennek szolgálatyára*. Mert tudn' illik a' Szentségek az ő kinszenve-déséből vettek erőt a' mi meg-szente-lésünkre.

Mikor szerzette pedig magán-magán azokat; és hól, Apostoli által hirdettet-

*Istentől ren-
deltettek a'
Szentségek.*

Joan. 1. 17.

Hab. 2. 14.

1. 2. 4. 110.
4. 3.

2. Pet. 1. 4.
Eparz. de
Justif. q. 2.
Malaszt-
nak ereje.
Metazel.
Gatoc. 89.

Rom. 5. 5.
Esp. de Ju-
stif. quas. 4.

Jo. 14. 23.

346 IV. Rész. XXXIII. Tanítás.
te légyen; a' következendő tanításnak
kezdetiben, s azután-is helyyesleg, az-
okról magán-magán-való Tanításokban
meg-mutattuk.

Mi okért.

Es, hogy immár bé-fejezzük, ki-tet-
szik ezekből, mi okért rendelte Chri-
stus Urunk a' Szentségeket az Anyasz:
egyházban. Sz. Ambrus ilyen okát ad-
gya, hogy a' Christustól, ugymint igaz
Samaritanustól, kész orvosságunk lenne,
lelki egészségünk meg-nyerésére, vagy
óltalmazására. Mert szükség, hogy a'
malaszt erejéből, melyet Christus né-
künk a' Kereszt-fának óltáran nyert; a'
Szentségek által, mint valami csatornák
által, származzék mi-reánk ez a' lelki e-
géség; más-képpen nincs reménség az
údvösségre.

Sz. Agoston más okát-is adgya; hogy
tudn'illik a' Szentségek bizonyos jelek
lennének, mellyekkel az hivek, a' hitet-
lenektől ki-ismértetnének, és magok kö-
zött egyes szeretetbe kapcsoltnának;
mivelhogy a' Szentségek gyakorlásával
hitünkrol-is vallást télszünk; egymáshoz-
is a' Keresztyéni szeretetben kapcsolta-
tunk, és a' közönséges údvösségre eg-
gyütt igyekezünk. Adgya Isten el-is ve-
gyük. *Amen.*

XXXIV.

(347)

XXXIV. TANÍTÁS.

A' Keresztiségről.

A' Szentségekről közönséggel szól-
lottunk; következik, hogy im-
már magánosan szóljunk az-
okról. Hét pedig a' Szentség; ugymint,
Keresztiség, Bértálás, Oltári Szentség,
Penitencia, Utolsó Kenet, Egyházi-
Rend, Házaság. Mind a' Christustól
rendeltettek, és az Apostoloktól hirdet-
tettek: a' Keresztiség. *Matt. 28. v. 19.* A'
Bértálás, *Mat. 8. 17.* Az Oltári-Szent-
ség, *Matt. 26. v. 26.* A' Penitencia, *Joan.*
20. v. 23. Az Utolsó Kenet, *Jacob. 5. v. 14.*
Az Egyházi-rend, *1. Tim. 4. v. 14.* A' Há-
zaság, *Ephes. 5. v. 32.*

Es jöllehet a' Szentségeknek ilyen szá-
ma nincs nyilván fel-téve a' Sz. Írásban,
de mindazáltal, Apostoli hagyománból
tartatik, ama' Sz. Agoston mondása sze-
rént? *Quod Universa tenet Ecclesia, nec Con-
cilijs statutum, sed semper creditum est; non
nisi Apostolicá auctoritate traditum esse, recte
creditur: A' mit az Anyaszentegyház tart,*
és nem Conciliomokban végeztetett;

ha-

*Hét Szent-
ség vagyon.
mind Chri-
stustól ren-
deltettek;
“ Trid.*

Sef. 7. c. 10.

*Lásd min-
denikről-
való Tani-
tásokat.*

*Hőhét tud-
gyuk a' Sze-
ségek szá-
mát.
Aug. lib. 4.
de. Bapt.
6. 28.*

hanem mindenkor hit dolgának tartott: azt az Apostoloktól adatott dolognak kell hinni. Elég az, hogy a' mi a' Sz:ségben kívántatik, hogy tudn'illik a' láthatatlan malasztanak látható jele legyen; a' mint fellyebb meg-magyarázók: az elé-számlált hét Szentségekben fel-találtatik: a' mint ezután mindenikről magánossan kitéczik.

E' három
szükséges
az üdvös-
ségre.

Luc. 13. 3.

E' hét Szentség közül három vagy onszükséges az üdvösségre; a' Kereszttség, Penitencia, Oltári-Szentség: de külömböző-képpen: A' penitencia azoknak, kik a' kereszttség után el-estek: *nisi penitentiam egeritis, peribitis*; mert ha, ugymond, penitenciát nem tartotok el-veztetek. Az Oltári-Szentség azoknak, kik az okoságra jutottak: *Nisi manducaveritis Carnem Filij hominis &c.* Ha nem eszitek az ember fiának testét &c. nem léfzen élet ti bennetek. De a' kereszttség mindeneknek még a' kisdedeknek-is szükséges: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei*; Ha kiújonnan nem születik vízből, és Sz. Lélekből, bé nem mehet az Isten országába.

Szólyunk azért immár bévebben a' Keresztsegről, melly első, és ajtó mi-nénk

künk a' több szentségekre (mert a' mint az ajtó-által megyünk-bé a' házba; ugy a' Kereszttség-által az Anyaszentegyházba, és a' több Szentségeknek részeltetésére) és lássuk

I. Micsoda a' Kereszttség. II. Mik szűkségek a' Keresztsegre. III. Mit mivel emberben a' Kereszttség.

Micsoda a'
Kereszttség.
Catechis.
Rom. p. 2.
c. 2. Sec. 5.
Ephes. 5. 25.

I. A' Kereszttség nem egyéb, hanem újonnan születésnek Szentsége, a' víznek fődője által az életnek igejében. Így magyarázza a' Romai Catechismus, Sz. Pál írása szerént. Fejtegetésük-meg bévebben e' magyarázatot. I. Újonnan-születés Szentségének mondatik: mert az első és természet szerént, való születésben, haragnak fiait születtetünk; de a' kereszttség által, Isten fiaivá ujonnan-születtetünk a' Christusban, ki ilyen hatalmat adott azoknak, kik őtet befogadtak. II. Víz fődőjének mondatik: mert meg-mossa, és tisztította szívet embernek a' bűn mocskától, ama' Sz. Agoston mondása szerént: *tanta est virtus aqua, ut corpus tongat, & cor abluit*, olly nagy ereje vagy on itt a' víznek, hogy a' testet illesse, és a' szívet meg-mossa. De honnét veszi vallyon a' víz ezt az erőt? A' Sz. Lélek Istennek munkálkodásából; a' szerént

Eph. 2. 3.

Joan. 1. 12.

Aug. tract.
20. in Jo.

rénta' mint mondá Urunk: *Joannes qui-*
dem baptizavit aqua, vos autem baptizabini-
ni Spiritu Sancto. III. mondatik; az élet-
 nek igéjében, vagy igéje-által. Mert bizo-
 nyos igéknek formája-által szolgáltatik;
 melyet ő maga Christus Urunk rendele:
 El-menvén, ugymond, tanítcsatok min-
 den nemzeteket; meg-keresztelvén ő-
 ket, *Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek ne-*
vében.

Mik kíván-
 tatnak a
 keresztség-
 re.

II. Ezek szükségesek a' Keresztségre:
 I. annak materiája, a' vízzel-való meg-
 mosás; azért mondatik *lavacrum aqua,*
 viz-fördőjének. Nem szükség pedig, hogy
 az egész test meg-mosódgyek; elég, ha
 valamelly része meg-mosatik: illendőbb
 ugyan, hogy a' feje, holott meg-lehet,
 és a' szükség egyebet nem kíván. A' víz
 pedig természet szerént-való: vagy Ele-
 mentomi légyen, akár a' tenger vize, a-
 kár folyó-kút-és első-víz. Nem volna e-
 legendő, vagy alkotmányos, a' füvekből,
 és virágokból vett mesterséges víz.

Materiája
 a' víz.

KERDES. Miért akarta Isten, hogy il-
 lyen materiában szolgáltassék a' Kereszt-
 ség? FELELET. I. Közönséges voltára néz-
 ve: mert mivel a' Keresztség mindenen-
 nek szükséges, azért közönséges, és kön-
 nyen-

nyen-található materiájának kellett lenni
 minémű a' víz. II. jegyzésére nézve,
 mert a' víz igen szépen jelenti a' Kereszt-
 ségnek cselekedetét: mivel a' víz le-mo-
 ssa a' bűnt: a' víz hivesít; úgy a' kereszts-
 ség-is enyhíti a' testi kívánságok hevét:
 a' víz bé-vészi magába a' nap sugárit: úgy
 a' keresztség-által az Istennek fényeske-
 dő malasztját veszi éber. II. dik. Szükséges
 dolog, a' keresztségnek formája; melly
 imez igékből áll: *Ego te baptizo in nomine*
Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; En rége-
 det meg-keresztellek, Atyának, és Fiú-
 nak, és Sz. Léleknek nevében. Olly szük-
 séges, hogy ha valaki ez igéket el-hagy-
 ná, vagy egészen ki nem mondaná, csak
 semmi volna keresztelese. Azt-is pedig
 itten jól észbe-vegye, a' ki kereszttel (mi-
 vel szükségnek idején szabad minden
 embernek kereszttelni) hogy mikor a' vi-
 zet önti a' kereszttelédőre, egyútt az em-
 litett igéket-is rá-módgya. III. dik. Szük-
 séges dolog az, hogy a' ki kereszttel, igye-
 kezeti, vagy szándéka légyen kereszttel-
 ni; azaz, a' szentséget fel-adni, melyet
 Christus rendelt, és az Anyafzentegyház
 szokott fel-adni, midőn kereszttel, Ezt
 azért a' három szükséges dolgot a' ke-
 reszt-

Formája
 ez igék.

Igyekszik
 fel-adni a
 szentséget.

*Illik ezeket
minden
embernek
tudni.*

refsztségre, illik minden embernek tudni, a' szükséges történetre-nézve; mellyben, a' mint előbb említém szabad minden rendbéli embernek kereszteni, akár férfi legyen, akár afiszony, csak hogy okossággal birjon: de ha az idő engedi, annak kell kereszteni, a' kinek tiszttibe jár; ugyanint a' hely-béli Plebanusnak.

A' kereszttelendő személyt a' mi illeti, ebben-is, ha öreg, három dolog kívántatik, mellyekkel a' keresztségnak felvételére kézzittetésék: ugymint, akarat annak felvételére, hit, és bűneiről-való bánat. A' kisdedekben kívántatik, hogy szülejeknek hiti, és Istenes akarattya, elé-mutassá őket az Anyaszentegyház-nak. Kiknek képében, mikor a' kereszttatyák felelnek: *Híszek*; ne úgy értesd, hogy a' kisded tulajdon cselekedetivel hinne, hanem az Anyaszentegyház rendeléséből mások-által téfzen vallást; a' mint Sz. Agoston szöli felöle: *Accommodat*

*A' kisdéd
mások ál-
tal téfzen
vallást.*

*Aug. ser. 10.
de verbis
Apostoli.*

Mater Ecclesia infantibus, aliorum pedes, ut eant; aliorum cor, ut credant; aliorum linguam, ut confiteantur; Az Anyaszentegyház, ugymond, a' kisdedeknek, mások labait alkolmazzattya, hogy mennyeknek; mások szivét, hogy hidgyenek; má-

mások száját, hogy vallást tegyenek. Nem-is kell pedig az Atyáknak loká halasztani fiok bé-mutatását a' keresztségre: mert mind addig meg-fosztyák a' kisdedek lelkét, az Istennek szentelő malasztjától; és veszedelemben hadgyák, hogy ha azonban meg-halna a' kisdéd, örökké el-vesztené azt. Es azért a' szülektől számot vészten Isten az ilyen lelkéről; mellyek az ő gondatlanságok miatt el-vesznek, és az Isten dicsőségétől örökké meg-foszttatnak.

III. A' Keresztségnak öt-féle cselekedeti-vannak. I. A' bűnnek tellyes bocsánattya, akár eredendő legyen az, mint a' kisdedekben; akár együtt cselekedendő, mint az öregekben. Eléve megmondotta völte ezt Isten Ezechiél-által, így szölván: *Tiszta vizet öntök reátok és meg-tisztultok minden fertségségtekből.* Es ez okból példája völt a' keresztségnak a' viz-özön; mellyel e' világ ki-tisztittatott a' népnek minden bűneiből. Azon-képpen ama' tó; mellybe a' kielső szállottalá, a' viz indítás-után, meg-gyógyul-va, akár-mi betegségben lett-volna-is.

II. dik. A' bűnnel érdemlett büntetésnek tellyes bocsánattya. Innét ha ki mind-

*Nem kell
halasztani.*

*Lásd pag.
348. és a-
láb. p. 355.*

*5. Effectus
baptismi.
Catech.
Rom bic
scilicet. 42.
Ezech. 36.
25. Lásd 1.
Cor. 6. 11.
Példák.
Gen. 7.
a v. 11.
1. Pet. 3. 21.
Joan. 5. 4.
4. Ro. 5. 14.*

*Cit. Catech.
Ro. sec. 45.
Metetzel
bic.*

gyárt keresztsége után meg-halna; igyenesen, minden kéfedelem nélkül vitetnék Menny-országba.

III. dik. A' malaszt, mellyel Isten fiaivá újonnan születettünk, és az ő országának örökös léfzünk. Oh nagy malaszt! *Vide te qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus*; Lásátok minémű Izeretetet adott nekünk az Atya, hogy Isten fiainak neveztessünk, és legyünk. *Ha pedig fiai, örökös-ü*; ugymond Sz. Pál. Es így a' keresztség-által, nem csak a' bűn, és annak büntetése vétetik el, hanem a' dicsőséges örökségre-is, az ördögnek rabságából által-menetel adatik: és ez okból példázta a' keresztséget ama' verestengernek által-menetele; midőn az Izrael fiai az Egyiptusbeli szolgálatból által-menének azon, hogy az igéret földének örökös lennének.

IV. dik. Innét származik, hogy tud' illik a' keresztség által fiai, és tagjai vagyunk az Anyaszentegyháznak, és azért része a' Christus érdemének, és mind a' közönséges Anyaszentegyház javainak: mivel a' keresztség ajtaja, és kulcsa minden lelki kincseknek.

V. dik. Ama' le-törülhetetlen jegy az ember-

bernek lelkében, mellyről fellyebb szólánk. "Es ez a' lelki jegy, örökké megmarad a' lélekben, mind itt, 's mind a' más világon. Innét vagyón, hogy a' keresztség senkinek többször nem szolgálta-tik egyfzernél; ha szintén halottaiból támad-is fel valaki, úgy-mint a' kiből megmaratt az első *character*, azaz lelki jegy, mellyel a' Christus szolgái közé jegyez-tett. Es miképpen ez a' lelki jegy, a' léleknek nagy ékessége a' dicsőült szentekben; úgy bűntelenségekre léfzen a' kárhoztaknak; szintén mintha valamely nemes ember aranyos farkantyukkal függene az akasztó-fáról: mert ott-is látatik ő-bennek az a' jegy, mellyel az Isten szolgáinak nemes állapottyára jegyeztettek-vala, és a' honnét olly hitetlenül el-hanyatlottak.

Ezeknek be-fejezésére még-is elé-ho-zom a' Keresztségnek szükséges voltát, mellyet oda-fel említenk: szükséges azért ez mindeneknek, mind kisdedeknek, mind öregeknek; úgy hogy a' kisdedek-is ha keresztleetlen, (mártýromság kivül) meg-halnak, *bé nem mehetnek menyeknek országába*. A' mint Sz. Agoston-is nyilván taníttya, mondván: *Noli credere,*

"*sup. pag. 342.*

Csak egyszer szolgálta-tik a' keresztség

Szükség-ség voltát. ^{sup. pag. 343.}

Joan. 3. 5. Aug. lib. 2. de anima, & ejus ori-gine.

1. Joan. 3. 1

Rom. 8. 17.

Exo. 14. 2. v. 16.

Lásd. XII. Tanítást. III. Czík.

356 IV. Rész. XXXIV. Tanítás.
noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte praevenire, posse pervenire ad indulgentiam originalium peccatorum; si vult esse Catholicus: Ne hidgyed, ne mondgyad, ne tanítsad, hogy a' kisdedek keresztség nélkül meg-halván, az eredendő bűnnek bocsánattját nyerjék; ha Catholicus akar sz lenni.

Az öregeknek a'nyival jobban van dolgok, hogy mártýromság kívül-is, megnyerhetik bűnök bocsánattját, a' keresztség fel-vétele nélkül; ha tudn'illik nem lévén módgyok annak fel-vételében, kívánnák mindazáltal fel-venni, és lsten mindenek felett szeretvén, töredelmek az ő bűnökről.

Háró féle keresztség.

Honnét ilyen tanótságot vehetünk, hogy a' Keresztség három féle; *fluminis, fluminis, sanguinis*. Első, vizbéli, mellyről volt eddig béve beszédünk. Másik lélek-béli, avagy a' Sz. Léleké; melly a' lelki töredelmességben, vagy lstennek mindenek felett-való szeretetiben áll; melly által a' mártýromság kívül-is igazúlhat ember, kívánsága lévén meg-keresztelkedni, ha volna módgya benne. Harmadik *vérbéli*, melly a' mártýromság: miképpen Urunk mondgya-vala, szolván

kin-

A' Bérmlásról. 357
 kin-szenvedéséről: *Baptismo habeo baptizari*. Luc. 12. v. 56.
 ri. Keresztséggel kell meg-kereszteltetnem; és mint szorongattatom mig nem el-végeztessék?

XXXV. TANITAS.

A' Bérmlásról.

Minden tekkéllettsége a' mi hitünknek, a' Christus vallásában vagyon; és a' bizonyágtételben, mellyet tesszünk az igazságról. Innét a' keresztség után következik a' Bérmlásnak Szentsége; mellyben a' Sz. Lélek ereje adatik nekünk arra, hogy Christust mindenütt bátran vallyuk: a' mint ki-tetozik amaz Urunk mondásából: *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi testes usque ad ultimum terra*; El-véztetek erejét a' fellyül reátok-jövő Sz. Léleknek, és tanúim lésttek nekem, mind a' föld végéig. Mellyről bévebben szolván, meg-magyarázom.

- I. Mi légyen a' Bérmlás. II. Megmutatom melly szükséges. III. Mit jelentenek abban a' Ceremoniák.

I. A' Bérmlásnak mi-volta ebben áll;

Z;

hogy

Micsoda Bérmlás.

hogy az, Uj-Törvény-béli szentség, mellyben a meg-kereszteltetett ember erősödik a malasztban, és kivált-képpen-való módon veszi a szent lelket a hitnek alhatatos vallására.

Igy-is magyaráztatik; (melly nem különböz az elsőttől) A' Bérálás Krisztusával-való sz. Kenet; Püspök által, bizonyos igék formája alatt, a meg-kereszteltetett ember homlokán, mellyel ez a Christus rendeléséből, a malasztban nevededik, és erősödik.

Elsőben Szentségnek, vagy sz. Kenetnek mondatik; és ez rész szerént a' Sz. Írásból, rész szerént az Anyasz:egyház tradíciójából, és a' Sz. Atyák bizonyításából próbáltatik. I. A' Sz. Írásban olvassuk Sz. Péter, és Sz. János Apostolokról: *Tunc imponabant manū super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*; hogy reájok tészik vala (a meg-kereszteltetettek) kezeket; (imé a' külső látható jegy Istennek rendeléséből) és el-vezzik-vala a' Sz. Lelket, azaz, a' Sz. Lélek malasztját; (imé a' belső láthatatlan malaszt, mellyet jegyez, és mivel-vala benne a' külső jegy: Melly két dologban áll a' Szentségnek mi-volta) "

Hogy pedig ez a' külső jel, a' kéznek reá-tétele, Christustól rendeltetett legyen (melly szükséges a' Sz:ségre) kitétczik

teteczik abból; hogy más-képpen az Apostolok nem ígérhették-vólna olly bizonyossan a' Sz. Lelket: mert emberi hatalom nem szabhat a' Sz. Léleknek bizonyos jelt, mellynek tételére, minden bizonynyal el-jőjön. Lásd Sz. Pál Apostolnak is ide-nézendő mondását. 2. Cor. 1. 21.

II. szor. Az Anyasz:egyház tradícióját a' mi illeti; Sz. Kelemen Pápa így ír: Mindeneknek sietni kell, halogatás nélkül ujonnan-szűletni az Istennek; Et demum ab Episcopo consignari; és azután a' Püspöktől meg-jegyeztetni, azaz, a' szent Léleknek két-szeres malasztját venni. Holott más-képpen tekketes Kereszttyén nem lebet, a' ki gondatlansága miatt, és szabad akaratból, nem szükségétől visszeltetvén, ezt a' szentséget el-mulattya; a' mint szent Pétertől vettük, és a' több Apostolok is a' Christus parancsolatlyából tanították. Im' érte, hogy Apostoli hagyományból vette az Anyasz:egyház ezt a' czeremoniat, hogy a' kereszttség után meg-bérmáltatának az hívek; azaz, a' Püspöki kéznek reájok-tétele által el-vegyék a' Szent Lelket.

III. szor. Több Sz. Atyáknak bizonyításából is próbáltatik. En most csak Sz. Agostont hozom-elé, ki a' Bérálásról így

2. Bizons. tradíciób. S. Clem. ep. 4. ad Julian.

3. Szent Atyákból.

Szentség a' Bérálás.

1. Bizonság Sz. Írásból. A. 8. 17.

Mind benne van, a' mi a' Sz:ségben kéántatik.

"v. sup. pag. 339.

Christustól rendeltetett.

lib. 2. con.
Petilian.
c. 104.

Chrisma
micsoda.

Minister
Confirm.

De Eccle-
siast. hie-
rarebia.
c. 3.
lib. 3. con-
stitutionū.

360 IV. Rész. XXXV. Tanítás.

szóll: *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signorum sacrosanctum est, sicuti ipse baptizatus.* A' Chrismának Szentsége, úgy mond, a' sz. jegyek között oly szent, mint a' Kereszttség.

Másodszor, *Chrismával való Sz. Kenetnek* mondatik. A' Chrisma pedig balsammommal elegyítettett, és a' Püspöktől meg-szenteltetett fa-olaj; mellyel a' bér-málandónak homloka kereszt formára meg-kenetik a' Püspöktől (kitől tudn'il-lik szokott szolgáltatónie' Szentség jöllehet a' Pápa engedelméből, akár-melly Pap szolgáltatná) oly szükséges pedig ez a' kenet a' Bér-málásban, hogy enélkül a' kéznek reá-tétele nem volna elegendő. Es jöllehet a' Sz. Írás nem szóll világosan e' kenetről; mindazáltal nyilván vagy, hogy az Apostolok-is éltek evel, a' bér-málásban: mivel nyilván szóll erről Dionysius Areopagita, és Clemens Romanus, igen régi Sz. Atyák. Az első; *baptizatum divino, ac prorsus deifico unguento consignari*; a' meg-kereszteltetett, ugymond, isteni kenettel meg-kell kenni. A' másik; *baptizatus Chrismate unge*; A' meg-kereszteltetett, Chrismával kend-meg. Innét, mikor a' kéz reá-téte-

A' Bér-málásról.

361

tételéről vagy emlékezet e' dologban, ez a' kenet értetik: mert a' mint Hugo de S. Victore jól fel-jegyzette, mind egy itten a' Chrismának keneti, és a' kéznek reá-tétele.

lib. 2. de
Sacram.
p. 7. c. 24

Harmadszor mondatik; bizonyos igék formája alatt: mert imez igék által szolgáltatik: *signo te, signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris &c.* Meg-jegyezlek téged a' kereszt jegyével, és meg-erősítek téged az üdvösség Chrismájával, Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében. Melly igék által látod, mi-képpen jelentetik, vagy magyaráztatik elsőbben a' Christus alatt-való vitézkedésnek jegye; másodszor a' Keresztnek, és a' Sz. Háromságnak titka: mellyek vallásában kivált-képpen gyakoroltatik a' lelki erőtség.

Negyedszer mondatik, hogy e' Szent Kenettel a' meg-kereszteltetett ember erősödik a' malasztban, és kivált-képpen-való módon vész a' Sz. Lelket, a' hitnek albatatos való-lására. Holott két dologot végy eszedbe; I. Hogy a' Bér-málás csak azoknak szolgáltatik, kik már azelőtt meg-keresztelkedtek: mert az Apostolok-is csak azokra írtatik vala-kezeket, és el-vészik-vala a' Sz. Lelket. II. Hogy a' Bér-málásnak szentsé-

kiknek szol-
gáltatik a'
Bér-málás.
Act. 8. 17.
Effectus con-
firmationis.

Z s

ge,

Malaszt-
által ada-
zik a Sz.
Lélek.

ge, malasztot ad embernek lelkébe; mert különben a' Sz. Lélek embernek nem adatik, hanem malaszt által; mivel más-képpen, meg-mérhetetlen állattya-szerént mindenütt vagy on; nem csak a' jókban, hanem a' gonoszakban-is. Ez pedig a' malaszt kívált-képpen adatik arra, hogy magunkat Kereszttyéneknek cselekedettel mutassuk; és a' Christust álhataossan vallyuk, és ő-érette erőssen harczollyunk. Innét, a' mint már mon-dottuk, *character*, azaz lelki jegy-is ada-tik embernek lelkébe a' Bérálásban; mellyel a' Christus-alatt-való vitézke-désre jegyeztetik, és hatalmat véfzen ar-ra, hogy erőssen vífellye magát, az em-berinemetnek ellenségi-ellen, késértet-ek-ellen, és a hitnek üldözői-ellen; mind halálíg.

Szükséges
völt a Sz.
ségnek.
P. 359.

II. Ezekből eléggé ki-tetczik az-is, melly szükséges légyen embernek ez a' Szentség: mivel, a' mint Sz. Kelemen oda-fellyeb mondá, *ennélkül telketes Ke-reszttyén nem lehet, a' ki gondatlanságából, és szabad akaratyából, nem kételességből e' Sz: séget el-mulattya*. Effélett, érzi ki-ki ma-gában, menyi sok harczolási legyenek embernek az ördög-ellen, és késértetek-ellen;

ellen; úgy hogy magunk erejéből soha győzedelmek nem lehetnénk, hanem Istentől adatik nekünk erősítő malaszt arra; Ez pedig, a' mint meg-hallatok, kívált-képpen a' *Confirmatióban*, azaz, Bér-álásban. De még-is, oh melly igé el-mulattya a' Kereszttyének ezt az igen szük-séges erősítő Szentséget! kiknek fel-fer-kentésekre, itilem szükségessének lenni, hogy még-is bévebben szölyyak ennek szükségessé völtáról. Erről azért Sz. Kele-men után így szöly Sz. Cypranus: *Ungi ne-cesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto Chri-smate, esse unctus Dei, & habere gratiam Chri-sti in se possit*; Szükség meg-kenetni annak, a' ki meg-keresztelkedett, hogy Istennek meg-kenetette lehessen, és a' Christusnak malasztját vehesse. Mert jóllehet a' ke-reszttségben-is adatik malaszt, de bévebb a' Bérálásban: mert a' kereszttség-által ártatlan gyermekekke születünk, de még gyengék vagyunk; a' Bérálás-által pe-dig öregbölünk, és erősödünk a' harcz-ra. Innét méltán az Angyali Doctor Sz. Thamás nevezi a' Bérálást, *Sacramen-tum plenitudinis gratie*; a' malaszt tellyes-völt Szentségének: ama' Szent Pál mondása szerént: *Diffusa est charitas Dei* in

S. Cypr.
ep. ult.

S. Thom.
P. 3.

Rom. 5. 10

Espar. de
Justific.
impj. q. 4.

Epist. ad
Episc. Hi-
span,

in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis; az Isten szeretete (malasztja) ki-
ontatott a' mi sziveinkben, a' Sz. Lélek
által, a' ki nekünk adatott.

Sz. Melchiades Pápa ilyen külömbsé-
get téfszen e' két Szentség között; hogy
a' keresztségben, a' Christus alatt-való
vitézkedésre bé-fogadtatik ember; a' Bér-
málásban fel-fegyverkeztetik a' harc-
ra; a' keresztségben ujonnan-születtetik
az életre; a' Bérálásban meg-erősítet-
tik a' viadalra. Imé azért Kereszt, halg.
a' Bérálásnak szükséges voltát. Nem
vagyunk a' Christus-alatt-való vitézke-
désben tekéletes férfiak, hanem a' Bér-
málás-által, melyben a' Sz. Léleknek tel-
lyessége adatik.

Mit jelen-
tenek itt a'
Ceremoniák

Jo. I. 14.

Psal. 44. 8.

Lásd. pag.
48. so. Kal.
a' Bib. végén

III. A' Ceremoniák vannak már há-
tra, ugymint az olajnak kenete, a' kéz
rá-tétele, a' kereszt jegye, és a' Bérma-
landónak arczúl-csapása. De mit jelen-
tenek mindezek? Az olajnak kenete jegy-
zi az erőt és malasztot; Innét Christus U-
runk is a' malasztot, tellyes-voltától mó-
datik *Meg-kenetetnek az öröm olajával a' tár-
sai felett.* A' kéznek rá-tétele is ugyan a'
malasztot vételét a' harcra (Christ) ér-

de miből) jegyzi. A' kereszt jegye homlo-
kunkon arra int, hogy meg-emlékez-
zünk, ki Zászlója-alatt vitézkedünk tud-
nillik a' Christus Kereszti-alatt, mely a'
kereszttyéneknek külső jegyek, melyel a'
hiteletlenektől látható képpen ki-ismertet-
nek; és a' Christus alatt vitézkedők-
nek Zászlójok, ama' Sz. Agostó mondá-
ként: *Quid est signum Christi, nisi crux Chri-
sti?* Micsoda a' Christus jegye, Zászlója;
hanem az ő kereszti? Ez alatt kell né-
künk vitézkednünk, és a' Christus pél-
dájára, 's parancsolattýára, a' keresztet
viselnünk. Végtére, az arczúl-csapás,
melly valami gyengéden, és ceremoniául
szokott lenni a' Bérálásban; jelenti,
hogy a' Christusért fel kell vennünk a'
gyalázatokat, és örömezt szenvednünk:
a' mint az Apostolokról írja Sz. Lukács,
hogy a' Sz. Lélek vétele után, *mennek-
vala-el a' gyülekezet elől, minek-utánna
meg-verettek volna, örülvén, hogy mál-
tökká lettek a' Jesus nevéért gyalázatot szenved-
ni.* Szenvedgyünk vélek mi-is, hogy u-
gyan ő-vélek meg-dicsőíteszünk. Amen.

A' Kereszt
külső jegyek
és Zászlójok
a' Kereszt-
tyéneknek.

Aug. trac.
118. in Jo.

Mat. 16. 24.

Act. 5. v. 41.

Rom. 8. 17.
2. Cor. 1. 7.

XXXVI. TANITAS.

Az Oltári Szentségről.

AZ Oltári Szentség rendben harmadik, de méltóságban első : mert ebben a' Christus minden Szentségnek kut-feje, valóságosan jelen van. Oltári Szentségnek mondatik : mert naponként az Oltáron áldoztatik, adatik, és tartatik. Es mindenkor azon áldozat, melly a' Kereszt-fának Oltárán egyszer bé-mutatott : és azért együtt *Aldozat és Szentség* .

miért mondatik Oltári szentségnek.
"Lásd 37. Tanítást."

E szöveg magyarázatja.

A' menyiben Szentség, nem egyéb, hanem látható jel (tudni illik a' kenyér ; és bor színe a' Christus testével és vérével) melly a' lélek táplálásának szentelő malasztját jelent. Illyen értelemmel , hogy a' *Consecratio*, azaz, meg-szentelés után, a' kenyérnek látható színe jelenti a' Christus testét, és következendő-képpen a' malasztot, melly az által adatik : azon-képpen a' bornak látható színe jelenti a' Christus vért, és azon következéssel a' malasztot, melly az által belénk öntetik.

Mellynek nagyobb értelmére, három dolgot kell itten fő-képpen észbe-vennünk.

I. Hogy

Az Oltári szentségről

367

I. Hogy az Oltári Szentségben jelen van a' Christus valóságos teste, és vére. II. Hogy a' *Consecratio*ban a' kenyér, és bor Christus testévé, és vérévé változik. III. Hogy az Oltári Szentség jelenti és adgya, a' malasztot, és dicsőségnek életét.

Jelen vagyó abban a' Christus.

I. Hogy a' Christushoz valóságos teste, és vére az Oltári Szentségben jelen legyen ; bizonyittatik elsőbben a' Szent Írásnak egy-néhány helyeiből. Sz. Jánosnál ígíretet tévén Idvőzítőnk a' kenyérről, mellyet adandó-vala ; ő testének mondgya azt ; és utánna veti : *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, &c. non habebitis vitam in vobis* ; Ha nem eszitek az ember Fiának testét &c. nem leszén élet bennetek. Es megint : *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus* ; Az én testem bizonyítal étel, és az én vérem bizonyítal ital. Ekképpen Sz. Maténál Lukácsnál, és Márknál, holott rendelé e' szentséget, monda : *Hoc est corpus meum ; Hic est sanguis meus*. Ez az én testem ; Ez az én vérem : melly ti-érettetek kézbe-adatik ; melly ti-érettetek ki-ontatik. Holva lehet ennél világosabb bizonyítása a' fel-tett igazságnak ?

Joan. 6. 52.
Sz. Írás bizonyítási.

Mat. 26. 26.
Mar. 14. 22.
Luc. 22. 19.

Azon-

I. Cor. 10.
v. 16.

Azon képpen Sz. Pál nyilván mond-
gya: *Az áldásnak pohára, melyet meg-áldunk;
nem a' Christus vérében-való részesülés-e? és
a' kenyér, melyet meg-szegünk; nem az Ur
testében-való részesülés-e?* Mintha monda-
ná; ebben ki kételkedik? Másutt erőssen
inti az híveket, hogy minek-előtte e-
gyék e' kenyeret, *'magokat meg-probálgák;
mert a' ki méltatlanul eszi, ítéletet eszik magá-
nak, meg nem választván az Ur testét.* Imé
világos bizonyságok a' Sz. Írásból.

Sz. Atyák
értelme.
lib. de ijs
qui initiā-
tur myste-
rijs.

Aug. in tit.
Psalm. 33.

A' Sz. Atyákat tekintsük. Sz. Ambrus:
*verum Christi corpus in hoc sacramento sumitur;
sicut verum ex Virgine sumptum est;* E' Sz.
ségben, ugymond, valóságos teste véte-
tik a' Christusnak; a' minthogy a' Szűztől
valóságos testet vett-fel. Sz. Agoston ha-
sonlót ír, mondván: *Lehetetlen embernek
magát maga kezében hordozni, és csak Christus
illetheti: mert ő magát maga kezében hordozta,
mikor szent testét ajánlván mondotta; Ez az
én testem; melyet akkor kezében tart-vala.*

KERDES. Miként lehet ez, hogy a' ke-
nyér szinc-alatt, a' Christusnak valóságos
teste jelen legyen? FELELET. Az embe-
reknél lehetetlen; de a' mindenható Isten-
nél lehetséges. Ekképpen, mikor az An-
gyal Urunk meg-testesülésének meg-
fog-

foghatatlan titkáról szólván, csudálkoz-
nek a' B.Szűz, és kérdezkednek; *Miként le-
het ez?* Felele az Angyal: *nem lehetetlen*
az Istenél semmi ige. Ekképpen, midőn U-
runk mondotta volna, könnyebnek len-
ni, hogy a' teve által-mennyen a' tő-fo-
kán, hogy sem a' gazdag Menny-ország-
ba: és a' tanítványok csudálkoznának
mondván; *ki üdvözülhet tehát?* Mind-
gyárt utánna veté: *az emberekül ez lehe-
tetlen, az Istennél pedig mindenek lehetsé-
sek.* Ha mindenek, tehát ez-is hogy a'
kenyeret testvé, a' bort vérévé változ-
tassa. A' mint majd bévebben meg-érted.

Lut. 1. 38.

Mat. 19.
v. 26.

Ugyan-is ha midőn még semmi nem vol-
na, *dixit & facta sunt;* mondá, és minde-
nek lőnek: *tehát most-is midőn mondot-
ta: Hoc est corpus meum;* ez az én testem;
ugy lett, és a' kenyér testvé változott.

Psalm. 32. 9.

Effelett, a' Lót felesége példájából.
is, az Isten hatalmának ilyen csudálatos
ereje ki-tetozik; midőn őtet sóvá változ-
tatta; holott meg-maratt ugyan benne
az aszfzonyi ábrázat, de állattya meg
nem maratt, hanem a' sónak állattyaává
változott: aszfzonymnak láttzott, de az-
onban nem aszfzony hanem valóságos
só volt. Ugy itten a' *Consecratio*-után, nó-

Pelda.

Gen. 19.
Metazel.
Catec. 96.

Aa

ha

ha kenyérnek láttzik, de azóban nem kenyér, hanem a' Christus testének való-
ságos áliattya.

De azt-is itten tudnunk kell, hogy az Oltári Szentségben jelen vagyona' Christusnak eleven teste; ki tudn' illik halottaiából fel-ámadván többé meg nem hal. Es azért jelen vagyona' kenyér színe-alatt a' vére-is: mert az eleven test vér-nélkül nincsen, nem-is lehet. Sőt Christusnak tellyes embersége testestől, lelkeستől, vérestől jelen vagyó mind a' kenyér, s mind a' bor színe-alatt: annak-feletteltségé-is: mert az *ltsenség el-válthatatlanái* egyjese-
dett-meg az emberséggel egy személyben. Honnét következik, hogy a' ki vészí a' Christust a' kenyér színe-alatt, vészí az egész Christust, szintén ugy egészen akár mellyik szín-alatt, mint mindenik-alatt. Nincsen-is semmi parancsolat a' Sz. Írásban, hogy mind a' két szín-alatt minde-
nek vegyék: mert a' melly helyek láttatnának ide szolgálni; nem a' szín vételéről, hanem a' test, és vér vételéről vannak: ezt pedig mind a' kettőt vészí akár mellyik szín-alatt. Es jóllehet a' vérnek vételéről szólván néha itálnak mondgya azt a' Sz. Írás; de itt-is az italon ugyan csak a' Chri-

Eleven teste
vagyona.
Jelen Christi-
usnak az
Oltári Sz:
ségben.
Róm. 6.9.

S. Joann.
Damascen.

Egy szín a-
datt az e-
gész Christy
vételik.

Jo. 6.53.

a' Christus vérenek vételét értfed: a' mint-hogy, midőn az igazságot éheztetni, *Mat. 5.6.*
és *szonijushoztatni* mondgya; ugyan csak azoneggyet értünk rajta.

Ellenben pedig, hogy a' kőfének csak a' kenyér színe-alatt adgya az Anya-szentegyház (nóha elein mind a' két szín alatt osztogatta) vannak elegendő okai arra. I. Mert minek-utánna igen megfokasodtak a' Keresztyének, nem mindenütt volt könnyű annyi bornak szeré-
tenni, menyit a' Communicálóknek számos volta kívánt volna: mert olly tar-
tományok vannak, mellyekben bor nem terem; sőt olly helyek-is taláztatnak, mellyekben alig tudgya a' kőfé mi lé-
gyen a' bor. II. Mert bornemiszák-is vannak a' Keresztyének között, kik ha egy személy alatt nem vehetnék a' Chri-
stus testét, és vérét, tehát tellyeséggel annélkül kellene lenniük. III. Mert az osztásnak idején, kívált-képpen, mikor felesen járúlnak az lsten áztalához, ne-
héz volna meg-öltalmazni, hogy a' pohárból valami ki ne omlana; melly illet-
lenség volna. IV. Es talám leg-főveb-
bik oka az, hogy senki ne véllye a' ke-
nyér színe-alatt csak a' testet, és bor szí-
ne-

Okok, mel-
lyekre néz-
ve egy szín-
alatt ada-
tik a' kőfé-
rének.

Egy szin a-
latt-való
com. elégsé-
ges. Joan. 6.:
49. 50. 59
V. Bec. &
2e Rosár.
Exb. 18. 9

Telegdi,
III. pred.
II. rész.

Psal. 110. 9

Transsub-
stantiatio
dr. in Trid.
Ses. 13. c. 4.
Amb. apud
Metzel.
Catech. 96.

ne-alatt csak a' vért lenni; és az egy szin-
alat-való communicálást elégtelennek.
A' mint a' Csehek között nem olly igen
régén kezdék ezt némelyek vitatni: kik
ellen kényszerítették az Anyasz:egyház
bizonyos végezést tenni az egy szin-a-
latt való comunicálásnak elégséges völ-
táról. Es először Constanciában 1415.
azután Basileában 1431. esztendőben,
a' közönséges Conciliom kárhoztatá az-
okat, kik az egy szin-alatt-való comu-
nicálást elégtelennek mérészlenék mon-
dani. E' dologról ha többet kívántz ér-
teni, olvassad Telegdinek, Nagy Csöörtö-
töki III. dik praedikacziójának II. részét.

II. Hogy a' kenyérnek, és bornak szin-
e meg-maradgyon a' *Consecratio* után az
Oltári Szentségben, szemünkkel látjuk;
de az a' csuda, hogy a' szinek-alatt a' ke-
nyérnek és bornak állattya meg nem ma-
rad, hanem Christus testvé és vérévé
változik. Így tartja a' *Tridentomi Conciliom*
végezése, és a' régi Sz. Atyák. Sz. Am-
brus: *Panis est ante verba; ubi autem accesserit Consecratio, de pane fit Christi Caro.* Ke-
nyér, ugymond, az igéknek előtte; de
holott a' *Consecratio* hozzá-jarul, a' ke-
nyérből Christus teste leszen. Azon-kép-
pen

pen mondgya Sz. Hilarius, hogy jólle-
het külső-képpen, kenyérnek és bornak
láttatik; mindazáltal, bizonynyal a' Chri-
stus teste és vére. Ez természet szerént
lehetetlen; de Istennél, (ki: *Omnia quacumq; voluit fecit*; Mindeneket, a' miket akart,
meg cselekedett) lehetséges. Es azért, jól-
lehet elménkel e' csudálatos dologot meg
nem foghattuk; de hiszünk a' Christus
mondásának, mellyel egy-általlyában bi-
zonyította: *Ez az én testem, ez az én vérem;*
semmi emlékezetet a' kenyérről nem té-
vén, hogy az ott együtt meg-maradna.

KERDES. Miért akarja Christus Urunk,
kenyér és bor szine-alatt, szentséges te-
stét, és vérét adni? FELELET. Azért,
ugymond Sz. Thamás, hogy mivel az
embereknel nem szokás, sőt iszonyúság
emberi testet enni, és vért innya; olly dol-
gok szine-alat akarta adni, mellyekkel
ember gyakrabban szokott élni. Másodszor
azért, hogy midőn így az Ur testét és
vérét láthatatlanul veszfzük, légyen az
a' mi hitünknek érdemére, melly a' lát-
hatatlan dolgokat adgya-előnkbe hogy
hidgyuk: a' szerént a' mint Sz. Gergely
mondgya: *Fides non habet meritum, ubi hu-*
mana ratio praebet experimentum; hogy nem

Hilar. super
illud: omnia
quacumq;
voluit &c.

Psal. 113.

"említés
Telegdi, I.
praedik.
II. rész.

D. Thom.
3. P. 2. 75.
4. 5.

érdemes hit az, melly az emberi okoskodáson fundáltatik. Sz. Pál is a' hitet, lan dolgok bizonyításának mondgya.

Hab. 11. 1 *argumentum non apparentium*; a' láthatatlan dolgok bizonyításának mondgya.

Mint lehet a' kenyér Christus testévé? FELELET. *Consecratione*, ugymond Sz. Ambrus, az-

Ambr. 1. 4. az, szentelés által. De a' szentelés micfoda igékkel, és kifoda igéivel vagyon? Az

Ambr. loca Citat. de Sacram. c. 4. Jesus igéivel: mert az Oltári szentségnek szentelésében nem maga beszédével, hanem a' Christuséval él a' Pap. Azért mondgya Sz. Ambrus: *sermo Christi hoc conficit Sacramentum*; hogy a' Christus beszéde által léfzen-meg e' Szentség.

Azt-is pedig itten észbe-vegyed, hogy mihezt a' Christus beszédét, a' szentelő igéget ki-mondgya a' Pap a' kenyérre, ottan mindgyárt léfzen azok ereje által ez a' csudálatos változás; a' kenyérnek teste, és a' bornak vérré változása; és ottan mindgyárt vagyon az Oltári Szentség, ha szintén nem él is a'val lenki, hanem a' *pixisben*, vagy kelyhben tartatik: Mert Christus Urunk a' communicálás előtt mondotta: *Ex az én Testem; ez az én vérem*. Es azért a' testnek és vérnek jelenléte, nem a' Szentségnek vételeétől függ.

függ. Honnét következik, hogy méltó imádásra az Oltári szentség; mivel abban a' szentelő igék után mindgyárt jelen vágyon valóságossan a' Christus.

méltó imádásra az Oltári Szentség.

3-dik. KERDES. Hogy lehet a' Christus teste menyben, és együtt sok oltárban? FELELET. Isten ő, kinél mindenek lehetségek. A' mint hogy a' maga testét kezében tartya-vala, mikor azt Tanítványinak osztogatta: a' minthogy továbbá az Apostoloktól vétetik-vala a' kenyér és bor színe alatt, és ugyan ő-előttők láttatik-vala maga ábrázattában: úgy mostan-is ül az Atyának jobbján, és az oltáron is jelen vagyon a' Szentségben.

III. Hogy az Oltári Szentség jelenti, és adgya a' malasztanak, és dicsőségnek életét, Urunk szavaiból bizonyítottatik: *En vagyok, ugymond, az életnek kenyere, a' ki éfzen engem, él érettem*. Innét közönséggel így magyaráztatik az Oltári Szentség: *Est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi, sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animae refectiorem divinitus institutum*; A' Christus testének, és vérenek Szentsége, a' kenyér és bor színe alatt, a' léleknek lelki táplálására Istentől rendeltetett. Két fele pedig az élet, mellyet ad e' csudálat.

Jo 6. v. 35. & 58.

Mint magyaráztatik az Oltári Szentség.

Két fele a' élet ad.

latos Szentség. Egyik a' malasztanak élete, melly ugyan létele-szerént meg-adatik, a' ki ehhez méltán járul, hogy meghalván a' bűnnek, élyen az igazságnak; Erről mondgya Urunk: *A' ki észem engem, él évettem.* Másik az örök dicsőségnek élete itt e' világon csak reménységben, holtunk után létele szerént; Es erről mondgya: *A' ki észem az én testemet örök élete vágyon.*

Joan. 6. 55.

Ezt pedig értse, ha nem méltatlanul mint Judás, hanem méltó készülettel járulunk e' Sz. Asztalhoz, meg-probálván elsőbben magunkat a' Sz. Pál intése szerént: mert nem életet, hanem *ítéletet* eszünk magának. a' ki ehhez méltatlanul járul.

1. Cor. 11. 28.

Magunk
meg-probálása
miben áll.
Trid. félf.
13. 6. 70.

KERDES. Mibé áll embernek maga meg-probálása? FELELET. I. Hogy ember lelki ismeretét meg-visgállya, és ha mi illetlenséget talál abban, gyónás által ki-tisztítsa. Innét minnek-előtte Urunk Sz. Testét, és Véréát adná Tanítványinak, meg-mosálábokat, jelentvén melly nagy szorgalmatossáág kívántatnék arra, hogy éber tisztán járuljon e' Szentséghez. II. Abban, hogy az asztaltól meg-válaszszuk az Asztalt; azaz, a' menyeyi kenyeret a' közönséges kenyértől; és ezt kívánja tollunk Sz.

Pál;

Pál, hogy meg-választván az Ur testét, ne csak úgy járuljunk ahoz, mint a' közönséges asztalhoz, hanem nagy bősfe-delemmel.

De hát mikor a' Szentséget veszfzük mint viseljük magunkat? I. Eleven hitűnknek kell lenni, hogy Sz. Tamással mondhasfuk: *Dominus meus, & Deus me-^{A' sziség vételeben mint visel-}* *us; én Uram, és én lstenem.* II. Igaz reménységűnknek: *Qui spem habet sanctificat* ^{lyük ma-} ^{gunkat.} *Joan. 3. 3.* *se; mert a' kinek reménsege vágyon ő benne, meg-szenteli magát.* III. Alázatosággal- való szeretetűnknek, hogy mondgyuk a' Századosfal: *Domine non sum dignus &c.* Uram nem vagyok méltó, hogy az én hajlékomba jöj; és mindazáltal Sz. Daviddal; *Quemadmodum desiderat cervus* ^{Mat. 23. 8.} ^{Pfal. 41. 1.} *ad fontes aquarum &c.* Miként a' szomjúhozó szarvas kívánczik a' vizek forrásához, úgy kívánczik az én lelkem te-hozzád édes Jeshom. Elmélkedvén azonban a' Christus haláláról, mellynek e' Szentség emlékeztetője; és e' szentséges ajándéknak nagy voltáról.

A' Szentség-vétele után pedig ezeket kell cselekednünk. I. Magunkat néki ajánlanunk eleibe-terjesztvén szükséginket, hogy kegyessen rendellye dőlgainkat.

Aas

kat.

Mint azok
vétele-utána

378 IV. Rész. XXXVII. Tanítás.
 kat. II. Szívünket, és érzékenségek
 meg-öriznünk. III. A' jószágos csele-
 kedetekben imádsággal foglalatoskod-
 nunk; hogy így mind magunkban, 's
 mind pedig másokban dicsőíttessék a' mi
 Mennyei Sz. Atyánk, és jó illattya légyünk
 a' Christusnak minden helyen. Amen.

2. Cor. 2.
 15.

XXXVII. TANITAS.

A' Szent Misének Aldozattjáról.

Három ok-
 ból szerzet-
 te Christus
 az oltári
 szentséget.

A Zoltári Szentségről szólottunk,
 a' menyiben Szentség; szölyünk
 immár a' menyiben Aldozat. U-
 gyan-is, három okból kivált-képpen szer-
 zette Christus Urunk az Oltári Szentsé-
 get.

I. Hogy lelki eledelünk lenne. II.
 Hogy az Anyaszentegyháznak ó-
 rók aldozattya lenne. III. Hogy I-
 stennek hozzánk-való nagy szerete-
 tiről szüntelen emlékezetünk lenne.
 Az

I. ről szólottunk az előtt-való tanítá-
 sunkban; szölyünk már a' más kettőről.

II. dik. Oka e' Sz:ség rendelésének,
 hogy az Anyaszentegyháznak órók ál-
 dozattya lenne; mellyel bűneink el-tó-
 rúl-

Aldozat az
 Olt. Sz:ség.

A' Sz. Mife aldozattjáról. 379
 rültetnének, és azok-ellen Mennyei Sz.
 Atyánknek méltó haragja irgalmaságra
 enyhítettnek. Ez aldozat a' Mife; Mel-
 chisedek hasonlatossága szerént-való, új
 Törvény-béli aldozat. Melly nem csak
 dicőiretnék, és bálá-adásnak aldozattya; a-
 vagy a' kereszt-fán bé-mutatott véres ál-
 dozatnak pulzta emlékezeti. hanem azon
 véres aldozatnak gyümölcsét reánk szállító
 Aldozat: Melly-által engeszteltetik né-
 künk az Atya, szent Fiának bé-mutatá-
 sával; ki azon egy oltya e' Sz. Aldozat-
 ban, melly a' kereszt-fán vala: és azért
 ugyan azon aldozat, melly a' Misében
 szolgáltatik, és melly a' kereszt-fán bé-
 mutatott. Es ha mi külömbség va-
 gyon, az csak időre vagy helyre-nézve,
 vagy az aldozatnak módgyára-nézve va-
 gyon; és nem az Oltýára-nézve: mert
 hogy a' Kereszt-fán vér-ontással, az Ol-
 táron pedig vér-ontás nélkül aldoztatik;
 a' miatt nem kettő, hanem csak egy az
 Oltya. Effelett, mind a' Kereszt-fán, 's
 mind pedig az Oltáron, azon egy az Al-
 dozó Pap, ki az Ur Christus: mivel a'
 Papok, kik az Oltáron szolgáltatják e'
 szent Aldozatot, nem a' magok, hanem
 a' Christus személyét viselik ebben; és
 a' Chris-

Heb. 7. 15.

sup. pag. 334.
 Trid. ff. 22.

" 1. Cor. 11.
 26.

Miscoda d
 Mife.

" 1. Cor. 10.
 16.

Azon oltya
 abbá, melly
 d kereszt-
 fán.

Trid. ff. 22.
 cap. 2.

és azon ál-
 dozó Pap, d
 Christus.

Trid. ff. 22.
 cap. 2.

380 IV. Rész. XXXVII. Tanítás.
a' Christus képében mondgyak a' szentelő igéket: *Hoc est corpus meum*. Ez az én testem.

Mikor kezdetett.

1. Trid. ff. 22. cap. 1. Ef. 109 4. Heb. 6 20. ibid. 7. 11. Gen. 14 18.

KERDES. Mikor szereztetett, és kezdetett a' Míse? FELELET. Az előtt-való napon, hogy Christus szentvedett; azaz, a' vég vacsorán. Mert akkor jelentvén hogy ő rendeltetett volna Pappá a' Melchisedek rendi szerént örökké, (ki kenyeret és bort mutatott-bé az Urnak) szent testét, és vérét, a' kenyér és bor színe alatt, Sz. Attyának bé-mutatá: és ottan a' Papok rendit maga után szerezvén, azon tisztet hagyá nekik: *Hoc facite in meam commemorationem*; Ezt cselekedgyétek, ugymond, az én emlékezetemre.

Profeczia.

Malach. 1. 9. 11.

Innét a' mit egyszer szerzett, és cselekedett, minden nap lészén, és egyyüt, az őltáron, a' véretlen áldozattal, a' Kereszt-fan lett véres áldozatnak emlékezete újítatik. Erről nyilván szóltott régen Malachias, mondván: Nap-keletől-fogva nap-nyugatig, nagy az én nevem a' pogányok között: és minden helyen áldoztatik, és tisztáldozat mutattatik-bé az én nevemnek. A' Sidok között, nem mindenütt, hanem Jerusálemben áldoztak az Istennek, és néha tisztátalan állatokat, a' mint ugyan ottan

A' Sz. Míse áldozattjáról. 381

ottan mondgya a' Profeta az Isten képében: *Az én őltáromon meg-feresztetett kenyereket áldoztok*. De a' keresztyének között, kik a' pogány nemzetségekből Isten hívveltek, nem csak egy helyen, hanem mindenütt, nem tisztátalan, hanem tisztáldozat (a' Christusnak teste, és vére) mutattatik-bé a' Sz. Misében az Istennek. Es így igaz áldozat a' Míse: Sidóul Míse; Magyarúl, jó-akarat szerént-való ajánlók.

Dent. 16. 10.

Mondám, az Istennek: mert jóllehet a' Szentek emlékezetiré-is gyakorta szolgálunk Miséket, de mindazáltal nem nekik mutattuk-bé az áldozatot, hanem az egy Istennek; ki őket dicsőséggel megkoronázta. Hogy így az Istennek-is hála-kat adgyunk, ki őket meg-dicsőítette, és az ő érdemekben-is részesek légyunk, és könyörgésekkel segétfessünk, kikről e' földön emlékezetet tészünk. Azért a' Szenteknek azt mondgyuk a' Sz. Misében, hogy imádkozzanak érettünk; az Istennek pedig: *Tibi Domine hoc Sacrificium offerimus*; Neked Uram ez áldozatot bé-mutattuk.

S. Aug. lib. de civit. 8. cap. 27.

Lásd a' xxiv. Tanítást. II. Czík, pag. 265.

De mivel-hogy mind Sacramentomnak, azaz, Szentségnek; s mind pedig Áldozatnak

Az Őltári Sz. ség egyyüt áldozatnak

gat, és Sz.
ség.

zainak módok az oltári Sz:séget; tudnunk kell, mire nézve áldozat, és mire nézve Sacramentom: Arra nézve, hogy Istennek bemutatattatik az oltárő, hogy azzal engeszteltessék, és irgalmaságra indíttassék mind az élőkhöz, 's mind a' megholt hivekhez, *Áldozat*; arra nézve pedig, hogy a' mi lelki életünk táplálására rendeltetett, *Sacramentom*. Példa ebben a' Hufvétí bárány; melly, ugymint *áldozat*, és *szentség*, az Izraél fiaitól áldoztatik és vétetik-va. Ugy itten az Oltári Szentség áldoztatik, a' menyiben áldozat; és vétetik a' hivektől a' menyiben Szentség.

Emlékezte-
tünk is az
őlt. Sz:seg.

Joan. 3. 16.

III. dik. Oka, miért Christus szerzette e' Sz:séget, az; hogy Istennek hozzánk-va-ló nagy szeretetéről, szüntelen emlékeze-tünk lenne. *Ugy szerette Isten e' világot, hogy az ő egyetlen egy szülött Fiát adná; ugy a' Fiú is, hogy ő magát adná az halálra.* Mind ezeket magában foglalja, és ezek-re emlékeztetünk az Oltári Sz:ség. Va-gyon erre példánk az O Törvényben: mert lám ott is meg-tartatik-va a' man-na emlékezetnek okáért. Mivel nem csak azt akarta Isten, hogy az Izraél fiai en-nék a' mannát, mellyet az égből ad-va-lának; hanem azt-is hogy ilyen nagy jó-téte-

Példák.

téreményének emlékezetire, meg-tarta- *Exo. 16. 32.*
nának abbanegy teli edénnyel (Sőt az Huf- *Exo. 12. 26.*
vétí báránnak-is elztendónként- való
áldozattya, és vétele, emlékeztetője volt
az Egyiptusból- való ki-szabadulásnak)
Igy Christus Urunk nem csak lelki táplá-
lásunkra, és Istennek enyhítésére, hanem
emlékeztetre is rendelte e' Szentséget. *Hoc* *Luc. 22. 19.*
facite in meam commemorationem. És ugy a-
karta, hogy e' végre, és a' mi szűksé-
günkre a' Templomokban tartatnék.

A' minthogy pedig ez áldozat a' Mi-
sében emlékeztetője a' Kereszt-fán vég-
be-vitt áldozatnak, mellyet hozzánk-va-
ló szerelméből, Sz. Attyának be-mutatott
a' Christus; tudn' illik az ő halálának, és
tellyes életének: ugy a' Misének rendi,
és ceremoniai, igen szépen jelentik a'
Christusnak tellyes életét. Látfuk-meg
rend-szerént.

Három részre osztatik kivált-képpen
a' Misének rendi, és ceremoniai. I. Ré-
sze az *Introitus*-tól fogva az *Offertorio*-
mig; mellyben foglaltatik az *Introitus*, *E-*
pistola, és *Evangelium*. Az *Introitus* jelenti
Christusnak e' világra jövetelét; Innét a'
Pap köz-gyónatot, ugymint kézűletet
téven (mert ez nem része a' Misének, ha-

nem

Ceremoni-
ák a' Misé-
ben mit je-
lentenek.

Cant. 3. 1.

nem készület) mindenek előtt meg-csókollya az Oltárt, jelentvén az Igének egyesülését a' testtel, és Christusnak egyesülését az Anyaszentegyházzal, amaz igék-szerént az Enekek Enekében; *Osculetur me osculo oris sui*; Csókollyon-meg engem, az ő szájának csókjával.

Mindgyárt ofztán kezdetik az *Introitum*, mellyben jelentetnek azok, a' mik el-jövele előtt, és a' mik abbá meg lettek Előtte voltak a' Proféták kívánsági, és kiáltási, és ezt jeléti az *Introitum*-nak kettőztetése, és a' *Kyrie- Eleison*-nak (melly azt téfzi: Uram irgalmaz) gyakorlása. El-jövetelében, és születésében ezek történtek: az Angyalok dicőireti, és hála-adási; és ezt jelentia a' Misében az Angyali ének: *Gloria in excelsis Deo*; Dicsőség magasság-ban az Istennek.

Következik a' Tanítás, az *Epistola*, vagy lecke, és *Evangelium*-által; mellyé érted, hogy Christusról bizonytságot téfzen a' Törvény, és *Evangelium*; az O, és Uj Testamentum. De azonban elsőbben *Collecta* vagyon és imádság; és jelenti, miképpen kellyen a' népnek magát viselni, hogy a' Sz' titkokat meg-értheffe; tudn'illik magába-szállani, és Istentől segítséget kérni. Az *Evangelium* olvasára által-

tal-vitetik a' könyv, az Oltárnak bal-részeről, jobbjára; hogy az *Evangelium*-nak méltósága jelentessék; és miképpen a' Christus *Evangeliuma*-által, az el-mulandó dolgoknak baljáról, az örökké valóknak jábjára által-vitetünk, az árnyékokból, és példák-ból a' világosságra, és igazságra, a' bűnből a' malaszttra. Az *Evangelium*ra gyertyák-is gyujtatnak, és temién; ezen érted, miképpen az *Evangelium* prädikállása; az egész világot meg-világosította, és a' Christusnak jó illattjával bé-töltötte. Hogy pedig az *Evangelium* el-végeztetvén meg-csókoltatik, azon semmit ne csudálkozzál; mert méltó illyen tiszteletre a' Christus *Evangeliuma*; inkább hogy sem a' Király levele, de lám ezt-is nagy tisztelettel szokták venni, és még-is csókolni a' király hivei. Az *Evangelium* után mondatik a' *Credo*; jelenti a' hitet, melly a' prädikálás után következett.

II. Rész, az *Offertorium*-tól-fogva a' *Post-Communio*-ig; mellyben a' Christus kin-szenvedésének rendi emlékeztetik. Következik azért az *Oblatio*, holott mindenek el-készítetnek, és bé-mutattatnak a' meg-szentelésre; de mind alattom-

Bb

ban,

ban, és lassu szóval: hogy jelentetnék a' Christusnak halgatási, midőn halálra keresztetnek a' Sidóktól: kik a' Lázár fel-támasztása után, azon gondolkodnak-vala, hogy őtet meg-ölnék. *Jesus azért már nyilván nem jár-va a' Sidók között, hanem a' puszta mellett-való tartományba mène, és ott lakik rala a' tanítványival, A' Secreta után következik a' Prefatio; és fel-szóval mondatik egyútt amaz örvendezéssel: Sanctus S. S. Dominus Deus Sabaoth Osanna in Excelsis; Sz. Sz. Sz. a' seregek Ura Istene, Osanna a' magasságban: melly jelentia' Christus bé-menetelet Jerusalembé, mikor őtet a' seregek hatod-nappal kinszenvedésének előtte, nagy dicfiretekkel, Osanna énekléssel fogadák. Ez el-végeztetvén, következik a' Canon egész a' Communioig, holott a' kinszenvedésnek minden részei magánosan jelentetnek; ugymint a' Consecratióban, a' Sz. Oltári áldozatnak rendelése a' vég-vacsorán: az Ur fel-mutatásában, a' Christus fel-emeltetése a' Keresztre: a' Commemoratiókban, Sz. Annyá ajánlása a' Tanítványnak; és Sz: séges lelke ajánlása Attya-kezébe: a' Miatyánkban, Attyához való imádsága a' Kereszt-fán; a' latornak meg-halgatása; és za*

Jo. 11. 54.

és az emberi Nemzetnek meg-békéltetése: az oltár-térben, Sz. Oldalának megnyitása: a' melly-verésben az Agnus-Deivel, egyútt a' százados bánattya, és a' Mariák síralma: végezetre a' Communio-ban az ő temetése.

III. d. Rész a' Post-Communiotól-fogva mind végig. A' Post-communio, melly *Alleluja*-val mondatik, és imádsággal haláadásban; jelenti a' Christus fel-támadását: az *Ite Missa est*, az Ur menybe-menetelet: a' Népnek meg-áldása, a' Sz. Lélek el-jövetelét: és végre a' Sz. János Evangeliuma az Apostolok prädikállását az egész világon. Imé a' titkos értelmek a' Sz. misébe, melyek a' mi figyelmetességünket kívánnyak, és nagy tisztelettel-való áitatoságunkat, illy nagy Sz. titoknak szolgálta-tásában.

Végezzük-el azért mi-is immár ilyen intéssel. Ha az O Törvény áldozati annyira tetszettek Istennek, hogy azokat igen kedvesen vette "Mit nem remélhetünk mi az Uj Törvény Áldozattya felől, mellyben az áldoztatik, kiről kétszer-is hallatott az égből: *Hic est Filius meus dilectus*; ez az én szerelmes Fiam? oh tehát keressztyének! Légyünk szorgalmasok,

Bb 2

"Gen. 2. 21.

Mat. 17. 5.
c. 3. v. 17.

tolok, és figyelemetek ennek szolgálta-
tásában, hogy Isten előtt kedvet, és lel-
künknek nagy fok hasznát találjunk :
mert ugyan-is ez, a' kereszt-fán bé mutat-
tatott véres áldozatnak hasznait reánk szállí-
tó Áldozat. Oh ki mondhatná-még csak
egy Misének-is hasznait és méltóságát ;
mellyben az Iñ fia áldoztatik, adatik, és i-
mádtatik ! oh ha ezeket jól meg-gondol-
nók ! bizonyára nagyobb szorgalmatos-
sággal sietnénk halgatására, nagyobb áit-
atósággal viselnők magunkat alatta.
Mellyre gerjelsze szivünket ő maga, ki
e' Sz. áldozatban Sz. Attyának bé-mu-
tattik, a' Christus Jesus Amen.

XXXVIII. TANITAS.

A' Penitentiáról.

A' Penitentiának szükséges vol-
tát jelenti Christus Urunk Szent
Lukácsnál : *Niss penitentiam ha-*
bueritis, omnes similiter peribitis ; Ha peni-
tentziát nem tartotok, ugymond, min-
nyájan hasonló-képpen el-veztek. U-
gyan-is, olly szükséges a' penitentzia az
eset-után, mint az hajónak valami da-
rabja, az hajó-törés-után. Innét mond-
gya

sup. pag.
370.

A' Penitentiáról.

gya Sz. Jeronymus ; *Penitentia est secunda post*
nausfragium tabula ; a' penitentiát második
tablának a' hajó-törés, azaz eset-után.
Mert a' mint-hogy az hajó-törés-után
csak egy orvossága marad embernek, é-
lete-meg-tartására, ha tudn'illik, valami
hajó-darabra ragaszkodhatik : ugy az e-
set-után, ha a' penitentiának táblájára
nem ragaszkodik, az örök életet el-vez-
ti : szállunk azért bévebben.

- I. A' penitentiának szükséges vol-
táról. II. Mit téssen a' penitentzia.
- III. A' penitentiának okáról.

I. Csak két útunk vagyon Menny-or-
szágba, az ártatlanság, vagy a' penitentzia.
Innét, mikor Sz. David azon kérdez-
kednék Istentől ; *Uram ki lakik a' te hajlé-*
kodban ? avagy ki nyugszik a' te Sz. helyeden ?
ilyen feleletet vőn a' Sz. Lélektől : *Qui*
ingreditur sine macula, & operatur iustitiam ;
A' ki makula-nélkül jár, és igazságot
cselekezik ; azaz, penitentiát bűneiről :
mert ez az igazság, mellyer a' vétek után
kell cselekednünk ; a' mint Ezechiél ál-
tal mondgya az Isten ? hogy ha az isten-
len penitentiát tart minden bűneiről, és meg-
drizi minden parancsolatimat, és ifiletet, s i-
gazságot cselekezik : élettel él, és meg nem hal.

A' peniten-
tia szüksé-
ges a' ke-
reszttség
után el-
esteknek.

Psal. 14. 2.

Ezech. 18.
v. 21.

tudn'illik bődög és örök étellel : más-
képpen , ha penitentiát nem tart , el-vész ,
és meg-hal. Így azért vagy az ártatlan-
ság ; vagy a' penitentzia az út meny-or-
szágba. Innét wondgya a' Tridentomi
Concilium , hogy szintén olly szükséges a'
keresztség-után el-esteknek a' peniten-
tzia , mint a' keresztség az ujonnan nem
születteknek. De vallyon micfoda peni-
tentzia szükséges?

Trident.
sess. 14.

Penitentzia
fok-féle.

2. Cor. 7.

II. A' penitentzia fok-féle-képpen vé-
tetik. I. ször. Olly szomorúságot téfszen,
melly a' természetnek indulatlyából va-
gyon , semmit arra nem tekintvén , ha
jó-e , vagy gonosz ; és ez világ szerént-
való szomorúságnak mondatik , melly ha-
lált szerez ; *saeculi autem tristitia mortem ope-
ratur.* II. ször. Olly jószágos cselekedet-
tet téfszen , mellyel bannya ember , hogy
bünt cselekedett ; és ez a' szív-béli belső
fajdalomban áll ; mellyel ellenkező véték
penitentia-tartatlanságnak mondatik : mi-
dön tudn'illik ember mindenkor a' bü-
nökben gyönyörködik , és meg-marad.
III. ször. olly külső jelt-is téfszen a' peni-
tentzia , melly a' belső szív-béli fájdalmat
jelenti : midön tudn'illik ember , valami
büntető cselekedetekkel sanyargattya ma-
gát

gát a' vétékért. Illyen értelemmel mond-
gyuk penitentiát tartani , a' ki magát
bőjtöléssel , imádkozással , *Cziliziom* hor-
dozással &c. sanyargattya. IV. ször. Azt
a' Szentséget téfszi , mellyet *Christus* rendelt
az Istennel-való meg-békélésre az eset után ;
mellye' három részből áll : a' penitentzia-tartó
bűnösnek töredelmességéből , gyónásából , és a'
Papnak meg-öldozásából. Mert holott a' bü-
nös szív-béli töredelmességgel meg-gyón-
nik , és a' Pap az öldozó igéket kívül rá-
mondgya ; ottan az Isten belől minden
büntől , és annak köteleitől , azon igék e-
rejjével őtet meg-öldozza és szentelő ma-
lasztját belé-önti. Es illyen képpen Sz-
ség a' penitentzia ; 's illyen értelemmel
szollunk mi-is arról mostan , és szüksé-
gesnek mondgyuk lenni az üdvösségre az-
oknak , kik a' keresztség után halálos vét-
ekbe estek.

KERDES. Micfoda gradicsok-által jut-
hat ember a' penitentiára? FELELET. An-
nak illyen rendi vagyón : I. Meg-előz
minket abban az Istennek irgalmasága.
Azért mondgya Jeremiás : *Converte nos ad
de Domine , & convertemur* ; Téríts-hozzád
minket Uram , és meg-térünk. II. Kö-
vetkezik a' hitnek világosítása , mellyel

Bb 4

Isten-

Penitentzia
szé-
ség mi-
beu áll.
"Jo. 20. 23.

Penitentzia
ára vöd
gradicsok.

Thre. 5. 21.

Tab. 11. 6. Istenhez járulunk: *Credere enim oportet ac redentem ad Deum &c.* Mert az Istenhez járulónak hinni kell, hogy vagyón, és hogy az ötet keresőknek meg-fizetője legyen. *III.* A' félelemnek némű-nemű indulattya; mellyel, a' büntetésnek súlyossága eleibe-adatván, meg-retten a' lélek, és a' bűnből penitencziára indíttatik, ama' Bölcs mandása szerént: *Initium Sapientia timor Domini*; hogy a' bölcseségnek kezdeti az Isteni félelem. Sz David-is ilyen félelemről emlékezzik mondván: *A iudicijs tuis timui; & pericula inferni invenerunt me*; a' te itéletidtől félttem, és a' pokol veszedelemi reám találtak. *IV.* Hozzá-járul az Isten irgalmaságában való reménség, mellyel talpra állattatván, életünket és erkölcsünket meg-jóbbítani el-rendeljük; a' szerént, a' mint *2. Joan. 3. 3.* Sz. János írja: *Qui spem habet, sanctificat se*. A' kinek reménsége vagyón ő-be-ne meg-szenteli magát. *V.* Származik a' Szeretet; mellyel szívünk fel-gyujtatván, a' bünt meg-utálljuk, és a' penitenciának méltó gyümölcsét teremtyük: szívünkben töredelmeskedünk, szájunkal gyónást-vallást tészünk, és cselekedetünkkel elégtételt. Es így meg-békélvén Istennel, és az A-

az Anyaszentegyházzal, valamit kíván mi-tőlünk ez a' Sz:ség, végbe-viszszük.

III. Ezekből az-is ki-tet-czik, hogy oka a' penitenciának, a' bűn: mert nem az igazakért rendeltetett, hanem a' bűnösökért: *A' kiknek meg-bocsáttatások, úgy-mond, bűnöket, meg-bocsáttatnak néhik.* Csudálljad itten Kereszttyén lélek, a' Christusnak véghetetlen nagy jó-vóltat, hogy a' bűnből származnék nekünk a' malasztanak alkolmatossága. A' bűn materiája a' penitenciának, a' penitencia orvossága a' bűnnek. Szükség azért, hogy a' gonoszt, mellyet cselekedtünk, penitenciával fel-rontsuk. Mellyre hogy inkább indíttassunk, lássuk melly nagy gonofság legyen a' bűn; mellyet ime' három elmélkedésből meg-érthetünk.

I. Ha meg-gondoljuk a' bűn ellen-való orvosságunkat; tudn' illik a' Christusnak kinfzenvedését: mellyből ki-tet-czik, hogy a' bünt halálig gyűlölte. Er-ről Sz. Bernárd így elmélkedik: Az én or-vóságomnak meg-fontolásából, veszede-

Oka a' penitenciának a' bűn: é mi legyen 's hány féle lésd XLII. Tanításban

Nagy gonofság a' bűn.

S. Bern. ser. 3. de Nativ.

mérd-meg oh ember, melly nagy és sullyos Se-
bek azok, mellyekért szükség volt Christusnak
meg-sebesítenni, és meg-balni!

Nagy ká-
rokba ejti
embert.
Thr. 1. 10.

II. Ugyan ez ismértetik abból-is, ha
meg-gondoljuk, minémű nagy károk-
ba ejti embert a' bűn. *Manum suam misit
hostis ad omnia desiderabilia ejus*; így sirattya-
vala Jeremiás Jerusalemet: Az ellenség
kezét vetette, ugymond, annak minden
kévánatos dolgaira. Így cselekezik ve-
lünk a' bűn; mert 1-ször. meg-főzt min-
ket az Istennek jó-akarattjától, és A-
tyai gondviselésétől. Azért mondgya I-
saiás: *A' ti hamiságotok szerzettetek el-válást
ti-közöttetek, és a' ti Istenetek között, és a' ti
bűneitek rejtettétek el az ő orcáját előttem,*
hogy meg ne halgatná. 2-szor. Minden jószá-
gos cselekedetünket el-felejtésbe hozza.

Ezech. 18.
24.

*Ha pedig el-tér az igaz az ő igazságáról, és ha-
miságot cselekezik; minden igazsági, mellye-
ket cselekedett volt, nem lesznek emlékeztetve.*
3-szor. Meg fosztja embert a' malasztanak
ékességétől, el-vészti tőle az Isten orszá-
gához-való igazságát, és az Anyaszent-
egyház jószágos cselekedetiben-való ré-
szesülést; és veti őtet az ördögnek nyo-
moruságos rabságába. 4-szer. A' jó cse-
lekedeteket gonoszszá fordította; a' mint
ki-

ki-tetszik abból, a' ki halálos vétekben
járul a' Sz. Aldozaathoz, kiről azt mond-
gya Sz. Pál, *hogy itéletet észik magának.* Oh 1. Cor. 11.
nagy károk! 29.

III. Abból-is ismértetik a' bűnnek nagy Nagy csa-
gonofsága, ha meg-gondoljuk, miné- páfokot hoz
mű nagy csapásokat hoz emberre, 1-ször.
a' lelket meg-vesztegeti, és Isten előtt u-
tálatossá téfzi, a' mint Sz. David mond-
gya; *hogy meg-vesztetek, és utálatosokká let- Psal. 52. 2.*
tek a' hamiságokban. 2-szor. Meg-feketíti;
Feketébbé lett, ugymond Jeremiás, *a' bűit Thr. 4. 8.*
szennél az ő orcájok. 3-szor. Meg-vakította
az elmét az elmét, hogy ne tudgya meg-
választani a' jót a' gonosztól, ama' Szent
David mondása szerént: *Nem tudtak, se
nem értettek, setében járnak.* ő-magok-is Psal. 31. 5.
a' kárhozottak, mit kiáltatnak erről e-
gyebet a' setétségből; hanem *Erravimus; Sap. 5. 6.*
Et sol justitia non illuxit nobis; el-tévelyed-
tünk, és az igazság világossága nem fény-
lett nekünk. 4-szer. El-fordította, és el-
nyommja az akaratot, midőn aztat a' go-
noszhoz kapcsolja, és az érzékenység-
nek szolgálattya-ala veti. Oh bizonyára
nagy csapások ezek! de hát ha még am-
az utolsokat, a' halált, és a' kárhozatot
meg-gondoljuk?

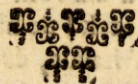

Rom. 5. 12.
A' bűn ál-
tai a' halál.

Per peccatum mors, úgy mond Sz. Pál, hogy a' bűn általa' halál; nem csak a' testi hanem a' lelki is, és azután az örök halál. Vétkeztél-e? imé a' halálnak Sentenciája: *Por vagy, és porrá léfesz.* Vétkeztél-e? imé a' léleknek halála: *anima, quae peccaverit, ipsa morietur*; a' melly lélek vétkezik, meg-hal. Vétkeztél-e? és vétkezni meg nem szűnsz? imé az örök halálnak sentenciája: *Ite maledicti in ignem aeternum*; mennyetek-el átkozottak ez örök tűzre. Oh szűnnyetek-meg tehát bűnösök ilyen nagy gonofságtól, melly ilyen iszonyatos csapásokat hoz fejetekre! Mert talám az halál meg-rövidíti a' ti napjaitokat az örök halálnak esztendeire. A' mit Isten tölletek kíván, az, hogy hamar a' bűnnek véget vessetek, arról penitencziát tartfátok, és a' penitenciának méltó gyümölcset teremtsétek: *mert immár a' fejsze, a' fák gyökereire tetetett; és minden fa, melly jó gyümölcset nem terem, ki-vágattatik, és a' tűzbe vetterik.* Mellytől óltalmazzon minket a' kegyes Isten. Amen.

Mat. 3. 8.
Lus. 3. 9.

mértó gyümölcset teremtsétek: mert immár a' fejsze, a' fák gyökereire tetetett; és minden fa, melly jó gyümölcset nem terem, ki-vágattatik, és a' tűzbe vetterik. Mellytől óltalmazzon minket a' kegyes Isten. Amen.

XXXIX. TANITAS.

A' Töredelmességről.

HArom részből mondók állani a' penitencziát, mellyről itten szö-
lünk: úgy-mint töredelmességből
és gyónásból, (mellyek *materiaja*) és ez
öldöző igékből, (mellyek *formája* e' Szent-
ségnek) *Ego te absolvo*; én tégedet meg-
öldözlak. A' szerént, a' mint mondot-
ta Christus: *Quacumq; solveritis super terram*
et c. Valamiket meg-öldöztök a' földön, meg-öl-
dozva lesznek mennyben-ü. Es másut: vegyé-
tek,ugymond a' Sz.Lelket, a' kiknek meg-
bocsáttatok bűnöket, meg-bocsáttat-
nak nékik. Holott látod melly igen kü-
lömböz a' hatalom mellyet adott Chri-
stus az ő Papjainak a' bűnök bocsátásá-
ra, az O'Törvény-béli Papok hatalmá-
nál. Kik csak arról téfsznek vala' itéletet
és bizonyoságot ha ki meg-gyógyult-e a'
poklofságból: de most az Anyaszentegy-
házban, nem csak arra adatott hatalom
a' Papoknak, hogy csak jelentsék meg-
öldöztatotnak lenni a' bűnöst; hanem va-
lósággal, ugymint Istennek szolgálai Isten-
től

Ez előbbi
Tan.

11. Czik.
Olddó i-
gék formá-
ja a' Szent-
ségnek.

Mat. 18. 18.
Jo. 20. v. 22.
23.

Hatalom a'
bűnök bo-
csátására.
Lásd XIII.
Tanis. 1. és
11. Czik.

től vett hatalommal meg-öldozzák. Mellyet ő maga lsten, a' malasztanak és igazságnak adója, és attya maga tulajdon hatalmával cselekedzik: de ő-általok mind-azáltal, ugymint ezkőzi-által; azaz, mikor ők ki-mondgyák az öldozó igéket, ottan az lsten belől, minden bűntől, és annak kötelitől azon igék erejével meg-öldozza a' bűnőst. De elégez most az öldozó igékről: szölyünk mar a' többiről; elsőbben a' töredelmességről, és lássuk.

I.-szőr. Micfoda a' Töredelmesség.

II. Melly nagynak kell annak lenni.

III. Mik szükségesekek arra, és melly nagy ereje vagyon.

I. Szükség értenünk, mi légyena' Töredelmesség, hogy mihelt valami nagy vétetekbe esünk, tudgyuk magunkat ségétteni ez orvosság-által. Így magyaráztatik a' Tridentomi gyűlekezet-béli Atyáktól: A' Töredelmesség szívbéli fájdalom, és a' tett bűnnek meg-utálása, olly el-tékeléssel, hogy többé nem vétkezünk. Melly magyarázatból meg-érthetjük, hogy a' töredelmesség ereje nem csak abban áll, hogy ember meg-szűnnyék bűnt tenni, és új életet kezdgyen, vagy-is erre fel-tett szándéka légyen; hanem ez-is szük-ség

ség hogy előbbi gonosz élete ellen gyűlölsége légyen, és abból ki-tisztuláfra magát fogja. Melly bizonyittatik kiváltképpen ama' Sz. Atyák kiáltásiból, melyeket igen gyakorolnak vala: *Laboravi in gemitu meo: lavabo per singulas noctes lenum meum*; El-farattam soházkodásomban, meg-mosom minden éjjel az ágyamat: meg-áztatom az ágyamat könnyulatófimmal. Es másutt; *Recogitabo tibi omnes annos meos; in amaritudine anima mea*; Gondolkodom előtted minden esztendeimről lelkemnek keserűségében. Mellyeket bizonyára, és több efféle szöket nem egyéb hozott-ki belőlök, hanem előbbi életeknek némű-némű gyűlölsége, és bűnőknek meg-utálása.

Holott pedig *fajdalomnak* mondatik a' Töredelmesség; azt kell észbe-vennünk, hogy nem szükség e' fájdalmat testi érzékenséggel érzenünk: mert a' töredelmesség az akaratnak cselekedeti; Sz. Agoston-is bizonyította, hogy a' fájdalom együtt jár ugyan a' penitenciával, de nem ő-maga a' penitencia. Mindaz-által a' bűnnek meg-utálását, és gyűlölségét, a' fájdalom nevezeti alatt jelentették az Atyák; mind azért hogy a' Sz. Irás-is annak

Psal. 6. 7.

Isa. 38. 15.

"Több ide
szükséges
dolgokat
lássaláb
III. Czik.

Miért mō-
datik a' fáj-
dalomnak.

S. Aug. lib.
50. bom.
c. 1.

Trid. Sess.
14. de po-
nit. cap. 4.

"Ez. 12. 2.
Vim concu-
piscendi in-
ferior ani-
ma pars
habet dolo-
remq. per-
cipit

Mat. 11. 21.

Gen. 37. 34.

3. Reg. 21.

27.

Miért tö-
redelmef-
ségnek.

nak mondgya, "mind pedig, hogy a' Tö-
redelmességből fájdalom szokott szár-
mazni a' léleknek alsó részében, melly-
nek ereje vagy a' kívánságra. Melly
fájdalomnak jelentésére, még öltöze-
ket is szokták-volt változtatni a' peni-
tencia-tartó bűnösök; mellyről Urunk
igy szólla: *Va tibi Corozain &c. Jaj néked*
Corozain, jaj néked Bet-saida: mert ha Tyrus-
ban, és Sidonban lettek volna a' csudák, mel-
lyek ti-bennetek lettek, régen szőr-sákban, és
hanuban tartottak-vólna penitenciát.

KERDES. Miért a' bűnnek meg-utálá-
sa Töredelmességnek mondatik. FELELET.
Hogy ezzel a' fájdalomnak ereje jelentef-
ség; hasonlatosságot vévén a' testi döl-
gokról, mellyek kővel, vagy egyéb ke-
mény ezközzel aprónként őszve-tőret-
nek: mert a' mi szívünknek-is, melly a'
kevélységtől meg-keményedett, a' pe-
nitentziának ereje-által meg-kell tőretni.
Innét semmi egyéb fájdalom, vagy szü-
léinknek halálán, vagy egyéb nyomoru-
ságinkban, e' nével nem hivatik: ha-
nem csak ez, melly az Isten malasztja,
és ártatlanságunk elvesztéseért szívün-
ket illeti.

Hogy pedig szív-töredelmességnek is mon-
datik,

datik, azért vagy a' : mert gyakran a'
Sz. Irás "a' szívnek nevezeti-alatt az "Mat. 5. 28.
akaratot érti: Mert miképpen a' testi in- c. 6. 21.
dulatinak eredete, a' szívtől vagy a' c. 15. 19.
ugy az akarát minden egyéb ereit a' lé- Szív neve-
leknek igazgattya. Innét Joél Proféta-is zeti alatt
a' töredelmességet szív-szaggatásnak, az akarát-
is értetik.

vagy sebesítésnek nevezi, mondván az
Istennek képeben: *Convertimini ad me in* Joél. 2. 12.
toto corde vestro, &c. & scindite corda vestra; 13.
Térjetez hozzám tellyes szívetekből, bőj-
tel, és sirással, és jajgatással, és szaggat-
ások a' ti szíveiteket.

II. Ezekből az-is ki-tetozik, melly *melly nagy-*
nagy szív-béli fájdalomnak kell lenni a' *nak kell*
Töredelmességnek; hogy más ennél na- *lenni a'*
gyobb ne lehessen: melly továbbá ilyen *redelmef-*
okokból próbáltatik. I. Mert, mivel a' *ségnek.*
tekélleres töredelmesség a' szeretnek
cselekedete, azért azon-egy a' szeretet-
nek, és töredelmességnek módgya: mi-
vel azért a' szeretet, mellyel Istent szeret-
tyük, leg-tekélettebb szeretet; a' tö-
redelmességnek-is leg-nagyobb szív-béli
fájdalomnak kell lenni. Mert, a' mint-
hogy Istent mindenek-felett kell szeret-
nünk; ugy, a' mik Istentől el-távoztat-
nak, leg-inkább kell gyűlölnünk. In-

nét a' Sz. Irás-is egy forma beszéddel je-
lenti a' Izeretetnek, és töredelmességnek
nagy voltát. A' Izeretetről így szól: *Sze-
ressed a' te Uradat, Istenedet teljes szívedből;*
a' töredelmességről pedig: *Térjetez ho-
zám teljes szívetekből.* II. Ha, miként az
Isten mind azok felett-való jó, a' miket
szeretnünk kell; úgy a' bűn leg-nagyobb
gonosz azok között, a' miket gyűlölnünk
kell: következik, hogy a' melly okból
Istent mindenek felett kell szeretnünk;
azon okból a' bűnt mindeneknél inkább
kell gyűlölnünk, és azon bántódunk.

Mint kell
érteni a' tö-
redelmef-
ség nagy-
ságát

Mindazáltal, ha a' töredelmességben
ennyire nem érkezhetünk-is, hogy illy te-
kélletes legyen, és azért gyakorta né-
melly külső dolgokon inkább bántódunk,
hogy sem bűneinken, a' természetnek
gyarlósága miatt, melly inkább fel-índít-
tatik azoktól, a' mik érzékenység alá vet-
tettek, hogy sem mint a' lelkiektől: igaz
lehet a' mián, és foganatos a' töredel-
messég. Innét sokan fioknak halálán na-
gyob fájdalmat érzenek, hogy sem bű-
nőkn; de még-is, ha meg-szánnyák bán-
nyák igazán, hogy az Istent meg-bántot-
ták, és el-tekélik magokba életek meg-
jobbítását, igaz az ő töredelmességek.

Ezent

Ezent kell mondani a' köny-hullatásról-
is, ha tudniillik az nem követi a' bűnért-
való fájdalmat: mert annélkül-is meg-
lehet az igaz, és foganatos töredelmef-
ség; jöllehet igen dicőreates dolog legyen
a' penitentiában a' köny-hullatás: a'
mint szép példáink ebben a' Ninivé-bé-
liek, David, Magdólna, és Sz. Péter;
kik sok könyhullatásokkal kérvén az I-
stennek irgalmasságát, meg-nyerték bű-
nőknök bocsánattját.

Azon-is igen kell pedig igyekezni a'
penitencia-tartó bűnősnök, hogy minde-
mely halálos véték ellen magános töredelmef-
séget: mert így írja-le Ezechias a' töre-
delmefiséget: *Recogitabo tibi omnes annos*
meos, in amaritudine animae meae; Gondol-
kodom Uram előtted minden esztende-
imről lelkemnek keserűségében. Mel-
lyet *Catech. Rom.* így magyaráz: *Recogitare*
omnes annos, est sigilatim peccata excutere, ut
ea ex animo doleas; Ez a' minden esztendő-
ről-való gondolkodás, úgy-mond, nem
egyebet ad értenünk, hanem minden bű-
nünknek magános meg-gődölését, hogy
azokat szívünk szerént bányuk. Az-
ért mondgya Sz. Agoston-is, hogy a' bű-

Igyekez-
zünk
mindenik
vétekről tö-
redelmef-
kedni.
Isa. 38.
v. 15.

Catech. Ro.
part. 2. c.
s. 16. 29.

404 IV. Rész. XXXIX. Tanítás.
nős meg-gondollya a' bűnnek mi-voltát, helyét, idejét, kálombségét.

Mindazáltal, nem kell ez iránt a' bűnösnek kétségbe-esni, mint ha különben bűneinek bocsánattját nem nyerhetné, hanem ha mindenről magán-magán meg emlékezik, és töredelmelkedik: mivel hirtelen esetekben lehetetlen volna ez, a' feles bűnökben lévőknek: és azért az Isten irgalmafsága sem kívánja ezt; hanem inkább, mivel a' mi üdvösségünket igen kívánja, semmit nem kélük az engedelemre; hanem a' bűnöst Atyai szerelmibe fogadgya ottan mindgyárt, ha ez magába szálván minden bűneit közönséggel együtt meg-utálja, és az Urhoz tér; fel-tévén magában, hogy idő's alkalmatofság adatván, mindenikről, ofztán magánofsan a' menyire lehet meg-emlékezik, a' menyire lehet és aztot meg-utálja, 's egyenként meg-vallja. Illyen reménséggel táplál minket a' Profeta-által, mondván: *Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conversus fuerit ab impietate sua*; Az istentelennek istentelensége nem árt neki, valamelly nap meg-tér az ő istentelenségéből.

III. De hogy immár a' harmadikról szól-

Elégntba minden bűnokről közönséggel töredelmelkednünk.

Ezech. 33.
v. 12.
Cat. Rom.
ib. sec. 30.

A' Töredelmességről.

405

szóllunk, és részenként meg-mutassuk, mik legyenek szükségesek az igaz töredelmességre; azokat-is az fellyül-mondott dolgokból ki-hozhattuk: hogy még-is világosabban kiki meg-értse, miképpen kellyen ezt a' drága, és igen szükséges jót magának meg-szerzeni. I. Azért szükséges, hogy minden tett bűneinket gyűlölyük; és, hogy azokkal Istenünket meg-bántottuk, szánnyuk bánnyuk: mert ha csak némelyekről, és nem mindenikről léssen töredelmességünk, nem elégséges az igazulásra. Mert a' mint Sz. Jacob mondgya: *quicunq; totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*; Valaki az egész törvényt meg-tartya, vétkezik pedig egyben; mindenekben vétkefsé lett. II. Hogy a' töredelmességgel egybe-kapcsolatva legyen akaratunk a' gyonásra, és elég tételre; melyekről ezután magánofsan szólunk. III. Hogy életünknek bizonyos, és álhathatos meg-jóbbítását fel-tegyük; hogy tudniillik, immár igazságot, 's itéletet cselekefszünk, és az Istennek parancsolatit meg-tartjuk. Melyet világos szókkal ad előnkbe a' Profeta, mondván: *Si impius egerit penitentiam ab omnibus*

Mik szükségesek a' töredelmességre.

Jac. 2. 10.

"Trident.
ss. 14. de
penit. c. 4.

Ezech. 18.
v. 21.

Cc 3

pecca-

peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vitam vivet, & non morietur; Ha az istentelen penitencziát tart minden bűneiről, mellyeket cselekedett, és megőrizi minden parancsolatimat, és ítéletet, 's igazságot cselekeszik: élettel él, és meg nem hal. Ezent parancsolá Urunk ama házasság-törésben találtatott aszszony-
Joan. 8. 11. nak; *vade & jam amplius noli peccare*; men-
 el, és többé ne vétkezzél. IV. Hogy felebarátunknak, ha miben minket meg-
Matt. 6. bántott, szívünkben meg-engedgyünk.
v. 14. 15. Mellyre ő maga int minket édes Ildvőzítőnk: *Ha meg-bocsáttátok, ugymond, az embereknek az ő bűnüket: meg-bocsáttya néktek is, a' ti Mennyei Atyátok a' ti vétkeiteket. Ha pedig meg nem bocsátotok az embereknek, a' ti Atyátok sem bocsáttya-meg néktek bűneiteket.*

Nagy ereje
 a' töredelmességnek.

Ps. 50. 12.

Es ezek, a' mik szükségsek a' töredelmességben, mellyek, hamind együtt vannak abban, oh melly nagy ereje vagyónéki! mivel bizonyos orvosság a' bűn ellen: mert holott sok egyéb jó cselekedetek, alamisnalkodás, bőjtölés, imádság, embernek vétke miatt, gyakran Istentől meg-vettertik; a' töredelmesség soha nem; *Cor contritum, & humilia-*

tuus

tum Deus non despicias, ugy mond Sz. David, Hogy Isten a' töredelmes, és megaláztatott szívét meg nem utállja.

Sőt ugyan mindgyárt kéfedelem nélkül, mihelt elménkben fogadgyuk ezt a' drága jót, a' töredelmességet, bűneinknek bocsánattya engedtetik Istentől; a' mint ugyan Sz. David jelenti másutt: *Di-*

xi: confitebor adversum me iniquitatem meam Psal. 34. 5.
Domino; & tueris iniquitatem peccati mei;

Mondék: meg-vallom magam-ellen hamisságomat az Urnak; és te meg-bocsátad bűnömnek istentelenségét. Ugyan

ennek példáját ama' tiz poklos férfiakban láttyuk; kik Urunktól a' Papokhoz

küldetvén, minek előtte el-érkeznének, meg-tisztulának a' poklosságból. Oh nagy e-

reje a' töredelmességnek! De miképpen juthatunk erre? Ugy, ha a' bűnnek undokságát egy felől; más felől az Isten-

nek véghetetlen jó-voltát, és hozzánk-való nagy szeretetét meg-gondoljuk:

kitől minden jót vészünk, és várunk; de még-is ötlet egy szem-pillantásig-való gyönyörűségért meg-bántottuk, ha-

ragra indítottuk, és hozzánk való kegyes jó akarattya' mi-tőlünk el-idegenít-

tettük. Oh nagy fájdalom! mellyet enged-

Cc 4

Psal. 34. 5.

Példa.

Luc. 17. 14.

Miképpen juthatunk a' tökéletes töredelmességre.

408 IV. Rész. XL. Tanítás.
 gedgyen minden bűnösök szívébe a' ke-
 gyelmes Isten, Amen.

XL. TANITAS.

A' Gyónásról.

*Jeles dolog
a' gyónás.*

Masodik része ez a' penitencziá-
 nak; mellynek jeles-volta ki-
 tetetik abból is, hogy valami
 Szent, kegyes, és istenes élet mostani i-
 dőben Isten kegyelméből vagyon az A-
 nyaszent-egyházban; aztot nagy részről
 a' gyónásnak kell tulajdonitanunk. Hogy
 senki már ne csudálkozzék, miképpen az
 emberi nemzetnek ellensége; midőn a'
Catholica Hitet akarja fel-forgatni, az ő i-
 stentelenségének szolgálai, és drabantái-
 tal; a' gyónást, ugymint a' keresztyéni
 tevéletességnek erős várát minden erejé-
 vel víja. Kik ellen lássuk

I. Melly hasznos, és szükséges a' gyó-
 nás. II. Miféle a' gyónás. III.
 Mik kívántatnak ahhoz.

*Hasznos és
szükséges a'
gyónás.*

I. Hasznos, és igen szükséges a' gyó-
 nás: mert jöllehet a' tevéletes töredel-
 messég által le-töröltetik a' bűn; ha tud-
 niillik olly nagy léfszen a' töredelmesség,
 hogy a' fájdalomnak keferése, a' bűn-
 nek

A' Gyónásról. 409

nek nagy vóltával eggyezzen. De mivel
 igen kevélen jutnak conyire a' töredel-
 mességben a' gyarló bűnösök, igen ke-
 véznek adatik vala ez úton bűneinek bo-
 csánattyáról reménsége; és azért szük-
 ség lőn, hogy a' kegyelmes Isten könnyeb
 módot rendellyen az embereknek közön-
 séges üdvösségében: a' mint-hogy rédele-
 is, midőn az ő csudálatos ítéliriből, a'
 mény ország kulcsait kezébe-adá az A-
 nyaszent-egyháznak; hogy a' mit meg-öldözna
 ő földön, meg-öldözva lenne mennyekben is.

*Könnyeb-
mód a' con-
tritionál.*

Ugyan is, a' *Catholica* Hitnek regulá-
 jából áthatatossan kell vallanunk, hogy
 valaki az ő szívében bányá tett bűneit,
 és fel-tézi magában hogy többi halálos-
 képpen nem vétkezik; ha szintén nem
 olly nagy is szív-béli fájdalma, hogy a'
 bűnnek nagy vóltával eggyezzen, és az-
 ért bűnei bocsánattyának meg-nyerése-
 re, magánossan elegendő légyen; (melly
Contritionak mondatik) hanem alább-va-
 ló, (melly *Attritionak* neveztetik,) De
 ha ezen *attrition*al, bűnein való bánat-
 tyával, meg-gyónnya azokat a' Papnak,
 meg-bocsáttatnak néki, a' kulcsoknak
 vagy hatalomnak erejével, mellyet Chri-
 stus az Anyaszent-egyháznak adott a'

*Mat. 16. 19.
Joan. 20. 22.
21. 15.
Luk. 24. 47.
Tan. 1. catk.*

*Elégseges
az attritio-
val.*

Cc 5

bűn-

bűnnek bocsátására. Es ugyan ebből, hogy e' hatalmat édes Ildvőzítőnk kulcsoknak nevezte, még-is továbbba ismertetik a' gyónásnak szükségessége voltát, mert, miképpen valami erőss kerített helybe bé nem mehet ember annak munkája nélkül, kire a' kulcsok bizattanak; akképpen értyük, hogy senki mennyégbe bé nem bocsáttatik, hanem ha annak kapuja meg-nyitattik a' Papóktól, kikre Urunk annak kulcsait bizta. Ugyan-is, más képpen mi haszna volna ez kulcsoknak az Anyaszent-egyházban? Haszon-talanul akarna valakit tilalmaznia' mennyország ajtajától, a' kinél e' kulcsoknak hatalma vagyon, ha azonban más uton-is amaz oda bé-mehetne. Alkal-látta ezt Sz. Agoston Doctor, midőn így szólott: *Nemo sibi dicat: occulte ago apud Deum penitentiam: Novit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago: ergo sine causa dictum: qua solvitis in terra, soluta erunt in Caelo? ergo sine causa claves datae sunt Ecclesiae Dei?* Senki ne mondgya: titkon tartok penitencziát Isten előtt: tudgya az Isten, ki nekem meg-engedgyen, mit cselekezem szivemben: tehát ok nélkül mondatott: valamit meg-öldoztok a' földön, meg-öldozvalésznek

Kulcsnak
nevezetik
a' bűn-bo-
csátásra a-
datot bata-
lom.

Aug. lib.
so. hom. 9.

nek menyben-is? tehát ok nélkül adattak a' kulcsok, az Isten Anyasz-egyházának?

Effelelt, abból-is ismérhetni, melly hasznos dolog légyen a' gyónás, hogy a' kiknek erkölcsök meg-vesztegettetett, semmi nincsen hasznosb annak meg-jobbítására, mintha szivőknek titkos gondolatit, szavokat, és cselekedeteket valamelly okos, és hiv baráttyoknak ki-nyilatkoztattyák, ki őket jó tanácsával, és munkájával legétheffe. Azért igen üdvösleges a' bűnösöknek, hogy a' lelkek sebeit, és nyavalyáit meg-mutassák a' Papnak, ugymint Christus Vicariusának (kinek örök halgatásra kemény törvény adatott) mert itt mindgyárt kész orvosságot találnak magoknak, melly mind a' jelen-való nyavalya ellen igen használatos, s mind pedig arra némű némű mennyci ereje vagyon, hogy tovább-is aző nyavalyától őket tartóztassa, hogy ísmét azon bűnökbe ne essenek.

Végtere, ísmértetik a' gyónásnak használatossága: mert az emberek közt a' jó társaságot; és a' közönséges tisztességet meg-tartya. Ugyan-is, ha a' Sz. gyónást a' keresztyéni rend-tartások közül ki-vészed, mindenek teli lesznek titkos, és

A' meg-
vesztegetett
erkölcsök
jobbítására
igé hasznos
a' gyónás.

A' jó társas-
ságnak-is
meg-tartá-
sára.

éktelen gonofságokkal, melyeket végtére nyilván cselekedni sem szégyenlenek, kik a' bűnnek szokásától megvesztegettetek. De a' gyónásban való szemérmetség zabolát vét a' bűnre-vivő kívánságoknak, és embert a' gonosztól tartóztattya. De lássuk már

Catech. Rő.
par. 2. c. 5.
sec. 38.

II. Micsoda a' gyónás. Nem egyéb hanem a' bűnöknek vádolása, a' végre, hogy a' kúcsoknak (azaz hatalomnak) ereje által, bocsánatot nyerjünk. Meltán mondatik pedig vádolásnak: mert itten nem a' végre emlékezünk bűneinkről, hogy azokban dicsekedgyünk, mint amazok; kik örül-

Prov. 2. 14.

nek midőn gonosztól cselekedeznek: hanem vádoló szándékkal úgy kell elé számlálnunk, hogy büntetni-is azokat magunkban kívánnjuk. Továbbá, *venia impetrandacausá*; a' végre vagy ez a' vádolás, hogy bűneinknek bocsánattját nyerjük. Mert fokkal különbben vagy itt a' dolog, mint a' világi bírák előtt; holott a' bűnnek meg-vallását, büntetés és kínzás követi; nem a' bűnnek bocsánattja, mint itten. Egy ilyen képpen, jól-lehet nem ezen szókkal magyarázták a' régi Sz. Atyák-is a' gyónást. Sz. Ago-

Aug. ser. 8.
de verb. Dő.

ston: *Confessio est, per quam morbum latens*

pe venia aperitur: a' gyónás, ugymond, az melly által a' titkos nyavalya ki-nyilatkoztatik, olly reménsséggel, hogy bocsánat adassék.

De immár, a' mi dolognak feje, azt *Christustól* kell tudnunk, hogy e' Szentséget, a' *redde*ttett. gyónást, ő-maga az irgalmas Christus Jesus rendelte, a' mi üdvösségünknek okáért: midőn dicsőséges fel-támadása után, együtt lévén a' tanítványok, reájok le-helle, mondván: *Accipite Spiritum S. &c.* *Jo. 20. 22.* *Vegyétek a' Sz. Lelket; a' kinek meg-bocsáttjátok bűnket, meg-bocsáttatnak nekik; és a' kiknek meg-tartjátok, meg-vannak tartva.* *& 23.* Es u. Példák.

gyan ezent láttatott jelenteni Urunk, midőn az Apostoloknak hagyá, hogy a' fel-támasztott Lázárt meg-öldöznék a' kötelekből, mellyekkel meg vala kötezve. *Joan. 11. 44.* Mellyet Sz. Agoston így magyaráz: *La-* *Aug. lib.* *de vera,* *&* *zarum, quem de monumento jam suscitaverat, falsa penit.* *obtulit Discipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam Sacerdotibus; Lázárt ugymond, kit a' koporsóból támasztott-vala-fel, a' tanítványoknak adá meg-öldöztetni; mutatván, hogy az öldöztat-ra-való hatalom, a' Papoknak engettett. Es ugyan ide tartozandó "az-is, "Catech. Rom. p. 2. c. 5. §. 40.* hogy ama' poklosoknak, kik az úton

meg-

Luc. 17. 14.

Meg kell mutatnunk magunkat a Papoknak és itületek-alá vetnünk.

Seff. 14. de pæn. cap. 5.

Miben áll az itület.

meg-tisztulának, parancsolá, hogy meg-mutatnák magokat a Papoknak, és azok itületi alá vetnék magokat. Így a lelki poklofságból, jöllehet ő maga tisztit-meg az Isten, de az Apostolok, és Papok-al-tal akarta hogy legyen az; kiknek azért szükséges magunkat meg-mutatnunk, és itületek-alá vetnünk.

Mivel azért, (a' mint a' Tridentomi Sz. gyülekezet bölcsen, és helyesen jelen-ti) akarmi dologról-is igaz itület nem le-het, sem pedig a' bűnök büntetésében i-gafságos mód, hanem a' dolognak, vagy ügynek tellyes isméruti-után: innét kö-vetkezik, hogy a' penitenczia-tartó bű-nősnak, maga-vadolásában, magan-ma-gan a' bűnök ki-jelentessenek a' Papnak, hogy azokról igaz itületet tehesen; ha méltó e, hogy meg-öldoztassanak, vagy hogy bizonyos okra nézve meg-tartassanak; ha tudniillik, láttya az elő-járult bűnősnak nem elegendő-tőredelmessé-gét, vagy életének jobbitására maga-el-tekéllését &c. Eset egész az Aposto-lok idejétől fogva, mind eddig így tar-totta az Anyaszent-egyház, a' mint ki-tetozik a' régi Sz. Atyák írásból; mel-lyekben nyilvánosságos bizonyságok van-nak

nak rólla, hogy e' Szentséget ő-maga rendelte Christus, és hogy e' szentséges gyónásnak törvényét (mellyet ők Exco-mologesin, vallás-tételnek, vagy meg-val-lásnak mondotnak) úgy kellyen meg-tartani, mint Evangeliomi törvényt. Ne-vezet szerént Clemens Romanus, így ír a' gyónásról: *si forte in cor vel livor, vel infir-mitas, vel aliquod malum latenter irrepperit, non evanescat, qui anime sua curam gerit, confiteri hac illi, qui praeest*; Ha talám szivedbe vagy irigység, vagy hitetlenség, vagy valami más gonosz, titkon bé-férkezett; ne szégyenlyed, a' ki lelkednek gond-gyát viseled, meg-vallani ezeket annak, a' ki előtted vagyon. Azon-képpen mond-gya Sz. Agoston: *Qua mentem gravius exacerbant facinora, Sacerdoti manifesta*; Hogy a' melly bűnök lelked isméréti leg-inkáb furdallyák; a' Papnak jelencs-meg.

Hogy ha pedig az OTörvény-béli pél-dákat meg-tekintyűk; kétség-nélkül a' bűnnek meg-vallására látczanak tartoz-ni ama' külömböző áldozatok, mellyek külömb-külob-m-féle bűnőknek el-tör-lésére áldoztattak a' Papoktól. A' mint fel-találod Moyzes 3. könyvében, 4. ré-

De exco-mologesi scri-pserunt. Tert. de pæn. Cypr. de lap. Basil. Leo Papa, & alij. Clem. Rō. Epist. 1.

Aug. 1. 2. de visit. infir. c. 4. & 5.

Lev. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 15. 5. ré-

Num. 5. 6.
7. 8. 9. 12.
14. 15.

Nű. 5. 6. 7.

1. Jo. 1. 9.

Miért né-
melly ce-
remóniák
hozzá-
adtak.

5. részétől fogva és alább ; és sok egyéb helyeken. Sőt ugyan világos betzáddal is parancsolta ugyan ottan Isten, a' bűnnek meg-vallását a' Pap előtt, mondván: *Vir, frue mulier, cūm fecerint ex omnibus peccatis, quae solent hominibus accidere &c. confitebuntur peccatum suum*; A' Férfi, vagy aszszony'állat, mikor valami bűnt cselekedeznek azok közül, mellyek embereken szoktak történni &c. vallyák-meg bűnököt. Az Uj Törvényben-is pedig így szól erről Sz. János *Si confiteamur peccata, fidelis est Deus, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra*; Ha meg-vallyuk bűneinket; hiv az Isten, és igaz, hogy meg-bocsátja nekünk bűneinket.

A' mint-hogy pedig tudnunk kell a' Sz. gyónást Christustól rendeltetettnek lenni; ugy illik értenünk, hogy ahoz némű-némű ceremóniák adattak az Anyaszent-egyházról: mellyek jöllehet a' Sz: ségnek mi-voltát nem illetik; mind-azáltal annak méltóságát inkább jelentik; és a' gyónóknak szívököt áitatóságra gerjesztvén, az Isten irgalmának könnyebb el-nyerésére készítünk. Mert midőn a' süveg vetve a' Papnak lábaihoz elvén, fejünk hajtvá, kezünk ölzve-fogva, és

több

több efféle keresztyéni áitatóságnak jeleit adván, vallyuk bűneinket; ezek ugyan a' szentségnek állattýához nem szükségefek; de ugyan ezekből világosan értýük mind azt, hogy e' szentségben mennyei erőn vagy, s mind pedig, hogy az Isten irgalmaságát, nagy és szorgalmatos igyekezettel kellyen keressünk, és erősen kérnünk.

KERDES. Mikor-béli idejében köteles ember a' gyónásra? FELELET. A' Lateranomi Sz. gyűlekezethez regulájából ki-tetczik, hogy senki nem köteles a' gyónásra addig, mig annyira-való okofsággal nem bír, hogy a' jót a' gonosztól meg-tudgya választani; de mihelt a' gyermek annyi időt ér, (vagy elébb, vagy utóbb) hogy a' jót a' gonosztól meg-tudgya választani, és elméjébe álnokság eshetik, az időtől fogva köteles a' gyónásra, ha tudni-illik halálos-képpen talál vétkezni: mert holott olly időt ért, mellyben üdvösségéről kell gondolkodni, tartozik élni orvossággal, melly nélkül üdvösségét nem nyerheti, a' kinek lelki ílméleti meg vagy on terheltetve a' bűnök-től, halálos képpen. De azt-is itten szükség tudnunk, hogy mind annyiszor tar-

D d

tozik

Mikor kö-
teles ember
a' gyónásra.
Conc. Later.
can. omnis
utriusq. se-
xus.

tozik ember meg-gyónni, ha halálos vétekben vagyon, valamenyízer halálos veszedelemben forog élete; akár betegség miatt, 's akár más okból, ugymint ha ellenséggel útközetnek mégyen &c. Ha tudni illik módgya vagyon a' gyónásban, ha pedig nincsen, tartozik töredelmességet tenni szívében, a' szerént a' mint fellyeb tanítottuk ". Effelett akkor-is szükség meg-gyónni, mikor valamelly szentséget fel-akar venni, vagy tisztí 's hivataliya szerént szolgáltatni.

nik kívántatnak a' gyónásban.

III. Hogy pedig a' gyónás igaz, és helyes legyen, ime' következő dolgok kívántatnak. I. Hogy *integra*, egész legyen; azaz, minden halálos véteknek valója. Mert a' bocsánandó véteket, mellyek Isten malasztjától el nem szakasztnak, jól cseleklzi, a' ki meg-gyónnya, de nem köteles arra; a' halálos véteket pedig tartozik eggyenként előszámlálni, ha szintén leg-titkosabbak-is azok: mert gyakorta történik, hogy a' tickosok sulyosabbban sértik-meg a' lelket, hogy sem mint a' mellyeket nyilván szoktak az emberek cselekedni. És így tartya ezta' Tridentomi Sz. Gyűlekezeti, 's tartotta mindenkor a' közönséges Anya-

nyaszent-egyház; miképpen a' régi Sz. Atyák bizonyítási nyilván jelentik. Sz. Kelement hozok-elé fellyebb, és Sz. Agostont; kikkel eggyez Szent *Jeronymus*, *Hier. super illud, c. 10. si mordeat serpens, &c.* mondván: Ha kit a' kigyó, az ördög titkon meg-mart, és a' bűnnek mérgével meg-vesztegettett; ha halgat, és penitenciát nem tart, sem az ő sebet Mesterének nem akarja meg-vallani: *Magister, qui linguam habet ad curandum, ei prodesse non poterit*; Nem használhat néki az ő Mestere.

II. Kévántatik, hogy a' minémű körül-álló dolgok a' bűnt változtattya, azok is a' gyónásban ki-jelentessenek ". ugymint, ha ki embert ölt, meg-kell mondani, ha Egyházi-rendben fel-szenteltett volt-e, vagy világi: mert amaz első nagyobb, sőt ugyan kettős vétek, gyilkosság, és szentség törés. Azon képpen, ha ki paráználkodott, meg-kell jelenteni, ha a' házasság kötelétől szabados személy volt-e az, vagy pedig házasság, atyafiság, avagy Istennek szenteltetett: mert amaz első csak magános paráznaság, a' másikkal együtt házasság törés-is, a' harmadik atyafiság ellen való paráznaság, a'

"*Trid. syn. de pan. ss. 14. c. 5. Aug. de vera, & falsa pan. 6. 14.*

negyedik szentség-törés. Es e' szerént kell a' többiről is szólni.

Olly szükséges pedig ezeknek megvallása, hogy a' ki szánt-szándékkal valamellyet el-hagyna azokból, semmit ő néki az ollyan gyónás nem használna; sőt új vétekbe ejtené magát azzal, hogy a' szentséget kép-mutatás képpen, és nem igazán élne. És azért tartoznék ujonnan meg-gyónnia azon vétkeket, melyeket az előtt szin-mutatás alatt haszontalanul meg-gyónt-volt; és magát a' szentség-törésről vádolni; hogy akartva valamelly halálos bűnét, vagy annak változtató czikkelyét el-titkolta. De hálleki ismeretnek elegendő vizsgálása után, feledékségből, valami olly sullyoffat el-talált hagyni, elég létszen ha aztot következendő gyónásban meg-vallja, és nem szükséges elébbi egész gyónását meg-újítani.

III. Kévántatik, hogy a' gyónás világos, és együgyű legyen, nem valami mesterséges őszve-szedett szókkal, és homályos beszéddel; a' mint némellyek cselekedsznek, kik inkább láttatnak életeknek rendit, és állapottyát elé-beszélleni, hogy sem bűnőket meg-gyónni; és olly beszédekert forgatnak-elé, melyek a' gyónásban nem semmire szükségesek. IV.

Trid. syn.
§. 14. de
pen. c. 5.

IV. Kévántatik, hogy a' gyónás okos legyen, és szemérmes. Nem kell abban fok szóval élni, csak a' menyit elég a' bűnök ki-jelentésére. Arra-is kell pedig vigyázni, hogy mást valakit ne hozzunk-elé valamelly bűnéről a' gyónásban, hanem csak magunkat vádoljunk.

V. Kévántatik, hogy titkos legyen a' gyónás: és azért arra kell vigyázni mind a' gyóntató Atyának, 's mind pedig a' gyónónak, hogy a' meg-gyónt vétek másoknak fülébe ne essék. Sőt az Egyházi szolgálta nem csak lelke kárhozattya alatt köteles arra, hogy semmit a' gyónásból, ki ne jelentsen. De ennek-selette kemény büntetések-is rendelt az Anyaszent-egyház azok-ellen, kik a' gyónásban hallott vétket ki-jelentenék.

Annak okáért szükség, hogy nagy batorsággal, tisztán, és igazán minden lelki sebeinket meg-mutassuk lelki orvosunknak. Ne szégyenlyűk meg-vallani egy ember előtt, a' mit nem szégyenletünk cselekedni az Isten előtt, és az ő Angyali előtt: tudván, hogy ha mólt a' penitencia-által le nem törüllyük, és bé nem fedezzük vétkeinket, az ítélet napján nagyobb gyalázatunkra, és kárho-

Dd 3

zatunk-

Pena cōtra
Sacerd. re-
velantem
confess. in
eā omnis
utrituq;
Ext. de pe-
nitentijs,
& rem. cā.
Sacerdos de
penit. dist.
6. Nimirū
ut depona-
tur, & ad
Monast. ad
agendam
perpetuam
penitentiā
detradatur.

lib. 2. de vi-
sit. infer.
c. 4.

zatunkra, az egész világ előtt ki-nyilat-
koztatnak. Azért mondgya Sz. Agoston:
*Melius est coram uno aliquantum ruboris tole-
rare, quam in die iudicii, coram tot millibus
hominum*; Sokkal jobb egy ember előtt
valami pirotságot fel-vennünk mostan,
hogy sem iület napján annyi fok ezer em-
ber előtt. Adgyad én Istenem azt követ-
nünk a' mi jobb Sz. Felséged előtt,

Amen.

XLI. TANITAS.

Az Elég-tételről.

Jollehet, a' mi a' penitencziának ter-
mészetit illeti, elégséges arra a' pe-
nitencia-tartó ember részéről a' tö-
redelmesség, és gyónás, mellyek által i-
gazulást nyerhet: mindazáltal, ha az e-
lég-tétel nem léssen, immár a' peniten-
cziának tekélltetes állapottya héános lé-
ssen. Innét vagy on, hogy ha a' beteg
töredelmességgel meg-gyónván, és a'
gyóntató Atyától oldozást vévén, mind-
gyárt meg-hall, immár végbe-vitte, a' mi
illeti a' penitencziának mi-voltát; és i-
gazulást nyert: de ha gyónása után élne,
tartoznék az Elég-tételre-is, melly azért

Elég-tétel-
is része a'
penitencz.

pars

pars integralis, olly része a' penitencziá-
nak, hogy ennélkül csorbán maradna;
jöllehet természetit, és mi-volta ugyan
meg-vólna; melly tudni-illik a' Töredel-
mességből áll, és a' gyónásból, az oldozó
igékkel együtt, mellyek *partes essentia-
les*, természetit illető részeknek mondat-
nak, úgy hogy, akár mellyik nélkül ha-
szontalan, sőt nem-is vólna penitencia.
El-annyira pedig egybe kapcsoltattak e-
zek, a' Töredelmesség, gyónás, és Elég-
tétel; Hogy a' töredelmesség magában
foglallya a' Gyónásra, és Elég tételre fel-
tett szándékát; a' gyónás követi, a' tö-
redelmességet, és mind a' kettőt az elég-
tétel. Melly ékes rendnek hogy mi-is e-
leget-tegyünk, szölyünk immár amaz-
ok után az elég-tételről, és lássuk

- I. Micsoda az Elég-tétel. II. Melly
szükséges a' Penitencziában. III.
Mik kívántatnak az Elég-tételben.

I. Közönségeffen szólván az Elég-té-
telről, így magyaráztatik a' Doctorok-
tól: *Satisfactio est rei debita integra solutio*; a'
mivel tartozunk, annak egészízen meg-
fizetése: szólván pedig a' boszúság-tétel
meg-térítéséről azt téfzi, hogy annyit a-
dunk; a' menyi elégséges a' boszú-ille-

Dd 4

télnék

Lásd. 39.
Tanit. kez-
detiben.

In. 4. dist.
15. c. in
tit. de resti-
tutione spo-
liat.
Elég-tétel
sok keppen
vitetik.

tésnek büntetésére. Es azért itté az elég-tétel semmi nem egyéb, hanem *illata injuria compensatio*; a' bűszű-tételnek meg-térítése.

De ha penitencia-béli Elég-tételről szólunk; itten az elég-tételnek neve alatt, azt akarják jelenteni az Isteni dolgokban forgott Bűlcsek, *hogy ember az ő bűneiért eleget tegyen a' mint lebet. Istennek; az az bűneinek büntetését, melyre köteles, fizesse.* Mellyben mivelhogy több gradicfok lehetnek; azért az elég-tétel-is különböző képpen vétetik.

Első, és leg-fővebb elég-tétel az, mellyel minden bűneinkért bévségefen megfizettetett, melly mi-nékünk az Istent meg-engesztelte. Es ezt egyedűl a' Christustól vettük, ki a' Kereszt fán bévségefen eleget-tett Istennek a' mi bűneinkért. Mert semmi teremtettt-állat nem vala elégséges arra, hogy minket illy súlyos adótságunktól meg-mentene; hanem a' Christus igaz Isten es ember; kiről

1. Joan. 2. 2. Sz. János így szól; *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*; ő a' mi bűneinkért engesztelő, né csak a' miéinkért pedig hanem az egész világéért-is. Es azért tellyes, és bévséges elég-tétel, melly az egész

gész világ bűneinek elegendő-képpen meg-felel. Es ugyan erre nézve az emberek cselekedeti sokat érdemlenek Isten előtt; ennélkül pedig, éppen semmi becsületre méltók nem volnának: a' mint láttatik ezt jelenteni "Sz. David ki midőn az Istennek sok jó-teteményéről gondolkodván, mondotta volna: *Quid retribuam Domino pro omnibus que retribuit mihi?* Mit adgyak az Urnak mind azokért, a' miket nékem adott? semmit nem találva egyebet arra elegendőt, ennél a' Christus elég-tételénél, mellyet a' pohár nevezeti alatt jelenté, mondván: *Calicem salutis accipiam; & nomen Domini invocabo*; Az üdvösség pohárát vészem; és az Ur nevét segítségül hívom.

Másik elég-tétel, melly a' penitencia-tartó bűnöst illeti, és a' penitencia-Szentségnek egyik része; hogy tudniillik, a' ki bűneit igaz töredelmességgel meg-gyóna, azokért Istennek a' Pap hagyása szerént, a' mint lehet eleget tegyen, imádságok által, bűjtölések, és alamlisnalkodások által; Sz. Jánosnak am-az intése szerént: *Facite fructus dignos penitentia*; Teremtsétek méltógyümölcsét a' penitenciának. Innét igen régi szo-

Dd s

kás

"Cat. Rom.
bic, sec. 63.

Pf. 115. 12.

Mat. 3. 8.

kás az Anyaszent-egyházban, hogy midőn a' penitencia-tartó bűnöst, a' Christustól vett hatalommal meg-öldozza az Egyházi-szólga, valami büntetést, *penitenciát* hadgyon néki; mellynek végbevitele, elég-tételnek mondatik.

Harmadszor, elég-tételnek mondatnak mind azok-is a' büntető cselekedetek, mellyeket nem a' gyóntató Atya hagyásából, hanem a' maguak tulajdon akaratunkból vesztünk-fel, és szenvedünk a' bűnért; ugymint bőjtölések' cziliczio-mok, és egyéb testi fanyargatások; hasznos ez-is, és ideig-való büntetésünknek fizetésére: de nem illeti a' penitenciát ugymint Szentséget: hanem csak az, mellyet a' gyónásban hágy, az Egyházi-szólga: melly azért a' Szentségre nézve, fogánatosab fizetése bűnünkért-való adótságunknak: mert arra-nézve inkább kapcsoltatik ahhoz a' Christus Kin-szenvedésének ereje.

II. Az Elég-tételnek szükséges voltát hogy jobban meg-értsétek, azt kell észbe-vennetek; hogy a' bűnt két dolog követi; a' inakula, vagy mocfok, és a' büntetés: és jöllehet meg-bocsátván a' bűn, együtt meg-engedtetik az örök bűn-

büntetés-is, mellyet pokolban kellett-volna szenvedni a' bűnért; de sokszor fenmarad még némű-némű köteletség az ideig-való büntetésnek szévedésére vagy e' világon, vagy Purgatoriumban. Mellyről világos példáink vannak a' Sz. Írásban: Nevezetes ama' David Király példája, kinek az Ur meg-bocsátá bűneit, hogy meg-vallá azt, mindazáltal fenmarada még annak némű-némű büntetése; mellyeket az után szenvedé David: mert a' fia, kia' házasság törésből született-vala néki, halállal hala-meg; Absalon-is, kit igen szeret-vala, el-pártola tőlle, és egyéb büntetést, és sztorozást szenvedé Istennek: mellyeket néki Náthán Proféta élve meg-mondott-vala.

Igy azért szükséges a' gyónás után az elég-tétel, hogy az által meg-szabaduljunk az ideig-való büntetésektől, mellyekre kötelesek valánk: mert a' penitencia-ban fel-vett büntetések el-fordítottáktólunk, az Istennek, a' bűnért rendelt büntetést; a' mint Sz. Pál taníttya mondván:

si nosmetipsos dijudicemus, non utiqz judicamur; dum judicamur autem, à Domino corripi-mur, ut non cum hoc mundo damnemur. Ha mi-magunkat meg-ítélők, nem ítéltetnénk-

meg

Trid. sess. 4.

cap. 8.

Gen. 3. 17.

Num. 20.

12. 14. 22.

2. Reg. 12.

13.

c. 15. 7.

c. 18. 14.

c. 16. 22.

c. 12. 11. 12.

1. Cor. 11.

31.

A' bűn-bo-
csánat u-
tán sokszor
fen-marad
néhány
büntetés.

meg ugyan. Midőn íteltetünk pedig, az Urtól feddettetünk, hogy e' világgal el ne kárhoztassunk.

*A' Kereszt-
ség által
minde bün-
zés meg-
engedettik.
Trid. l. cit.*

KERDES. Miért a' penitencziának Sz. sége által, ugy a' mint a' Kereszttség ál- tal, nem engedettik-meg minden bün- tetés? FELELET. Ennek ilyen okát ad- gya a' Tridentomi Szent Gyülekezetet. Az Isten igazsága, ugymond, láttatik ké- vánni, hogy más-képpen véteffenek az Isten kegyelmébe, kik a' Kereszttség e- lőtt tudatlanságból vétkeztek; és más- képpen azok, kik egyszer a' bűnnek, és ördögnek szolgálattyaából ki-fzabadítat- ván, és vévén a' Sz. Lélek ajándékát, nem féltek az *Isten templomát tudva meg- fertextetni*, és a' Sz. Lelket meg-szomorítani. Sz. Agoston is gyakran taníttya, hogy a' penitencziában e' két dolgot vegyük- eszünkbe; az Istennek irgalmasságát, és igazságát: irgalmasságát abban, hogy a' bűnt, és annak örök büntetését meg-en- gedi; igazságát abban, hogy némelly, i- deig-való büntetéssel bünteti embert é- rette. Melytől meg-fzabadúl a' peniten- cziában hagyott elég-tétel által.

*Honnét
vesznek erőt
a' mi csele-
kedetink az
elég-tételre.*

II. KERDES. Honnét vesznek a' mi cse- lekedetink erőt az elég-tételre? FELE-

LET.

LET. A' Christus Kin-fzenvedésének ér- demiből; melyből a' mi jószágos csele- kedetinkben ime' két jót veszszük. I. Hogy az örök életnek jutalmát érdem- lyük, ugy hogy csak *egy pobár hideg viz- nek is, melyet az ő nevében adunk, jutal- mást veszszük.* II. Hogy a' mi bűneinkért eleget tegyünk.

Mat. 10. 42.

Ebből azért, hogy Isten a' mi elég-té- telünket kívánja, semmit nem kisseb- bedik a' Christus elég-tétele, hanem el- lenben inkább tündöklöklik annak csudá- latos nagy ereje és bévsége abból, hogy az nem csak magán kedves, és véghe- tetlen érdemű Isten előtt; hanem még a' mi cselekedetinket-is, melyek más-kép- pen haszontalanok vólnának, kedvesé és érdemessé téfzi Istennél, és erőt ad az- oknak az elég-tételre. Mert ugyan-is Christus Urunk, ugymint *fő a' tagokba,* és *szőlő-vefz szőlőkbe,* szüntelen önti az ő Sz. malafztyát azokba, kik ő-hozzá vannak a' Izeretet által foglaltatva. Melly ma- laszt, a' mi jószágos cselekedetinket min- denkor meg-előzi, késéri, és kö veti; és a' melly nélkül azok, se nem érdemefek, se pedig Istennek semmi-képpen eleget nem tehetnek.

*Christus e-
lég-tétele
semmit eb-
ből nem kif-
sebbedik.*

*Eph. 4. 4.
Jo. 15. 1. 5.
6. 7.*

III.

III. Hogy pedig valamely jószágos cselekedetünknek ereje legyen az elég-tételre, im e' két dolog kívántatik kivált-képpen. I. Hogy a' ki eleget téstén, Istennek malasztjában legyen, és Isten előtt kedves: mert a' melly cselekedetek Hit, és Szeretet-nélkül vannak, semmi-képpen Istennél kedvesek nem lehetnek. II. Hogy azok a' cselekedetek olyak legyenek, hogy valami nehézséget, és fájdalmat szerezzenek természetek szerént. Jóllehet fokszor nem következik az, hogy azokban valaki fájdalmat érezzen: mert gyakorta, vagy a' szenvedésnek meg-fizokása, vagy az Istenhez fel gerjedett szeretet azt mivel emberben, hogy a' mit más-képpen el-szenvedni nehéz volna. Mindazáltal efféle cselekedeteknek-is erejek vagyon az elég-tételre; mivel természet szerént valami fanyarúságot, vagy nehézséget foglalnak magokban.

Hány-félek az elég-tétel cselekedeti.

KERDES. Hány-félek az elég-tételnek cselekedeti? FELELET. Mind azok e' három dologra hozatnak kivált-képpen: imádságra, bűjtőtfre, és alamisnálkodásra, mellyek ama' három jókat nézik; lelki, testi, és külső javainkat: és semmi ezek-

ezeknél alkalmasb orvoságunk nem lehet a' bűnök gyökereinek ki gyomlálására. Mert holott minden, a' mi e' világon 1. Jo. 2. 16. vagyon, vagy a' testnek kívánsága, vagy a' szemeknek kívánsága, vagy az életnek kevélysége: ezek-ellenigen jó orvoságunk; az első ellen a' bűjt, a' másik ellen az alamisna, a' harmadik ellen az imádság. Effelett, mivel minden vétünk vagy Isten ellen vagyon, vagy felebarátunk ellen, vagy magunk ellen; az Istent engeszteljük imádság-által, felebarátunknak eleget téstünk alamisnálkodás által, magunkat pedig bűjtellel fanyargattyuk.

De mivelhogy fok féle nyomorúságok érnek minket, míg ez életben vagyunk; valaki ezeket béke-séges-tűréssel szenved, nagy alkalmatlósága vagyon ezek-ben-is az elég-tételre; de ha zugolodva viseli, minden gyümölcsőtől az elég-tételnek meg-fosztatik, és csak az Istennek igaz ítéleti szerént-való büntetését szenvedni bűneiért.

Végezetre, igen jó módunk az elég-tételre a' Bűcsúknak el-nyerése: Mivel a' Bűcsú nem egyéb, hanem meg-bocsátása, vagy meg-engedése az ideig-való büntetésnek; midőn bizonyos szabott csele-

Nyomoru-ságok béke-séges tűrése nagy alkalmatlóság az elég-tételre.

Bűcsúknak el-nyerése jó módunk az elég-tételben.

kedetink által, a' Christus, és a' Szentek elég-tételében részesülünk; melly cselekedetink által tudni-illik, mi hozzánk kapcsoltatik a' Christushoz, Bódog Szűz Mariának, és a' Szenteknek elég-tételek: és így, a' mi bűneinkért-való köteletségünkért az ideig-való szenvedésre, elég-tétel adatik; és ilyen adótságunk az Anyaszent-egyháznak lelki kincséből (mellyben helyheztek a' Christushoz, a' Bódog Szűznek, és a' Szenteknek érdemi) meg-fizettetik. Ugy hogy, akár minémű nagy bűnös ember volna is, ha tellyes búcsút nyervén, mindgyárt meg-halna, nem kellene annak a' Purgatorium tűze által átvészülni; hanem igyenefen Menny-országba vitetnék; ugymint a' ki minden bűneinek bocsánattát, és minden büntetésnek engedel-mét nyerte.

1. Cor. 3. 15.
v. sup. pag.
83.

Anyaszent-
egyház lel-
ki kincse.

De hogy az Anyaszent-egyháznak lelki kincséről bévebb tanótságot adgyák; nem egyéb, hanem a' Christus, Bódog Afzszony, és Szentek érdeminek gyűlekezete: melly osztogatattik az hiveknek, a' Szentségek által, és a' Sz. Búcsúk által. Ugyan-is Hitünk tartya, hogy Christus a' Kereszt-fán igazulást nyert mi-

mi-nékünk, és érettünk az Atya Istennek eleget-tett: Nagy lelki kincs! melly az egész világ bűneinek meg-fizetésére véghetetlenül elegendő, de nem külömben részesülünk ebben, hanem az említett eszközök által, a' Szentségek által, és a' Sz. Búcsúk által.

Ebben a' lelki kincsben vannak helyheztetve, a' mint elébb mondám a' Bódog Afzszony érdemi-is, és mind a' Szenteké: Mert a' Bódog Afzszony ki soha nem vétkezett; *Tota pulchra és, & macula non est in te*; Szép tellyesféggel, és macula nincsen ő benne; és azért nem szűkölködött elég-tétel-nélkül bűneiért: mindazáltal sokat szenvedett a' Christus Kiszívódásában, melly szenvedéseknek volt erejek elég-tételre; és azért használhatnak nekünk arra.

Cant. 4.

Azon-képpen a' Mátyrok szenvedéfitis kikiről egy néhány helyen olvassuk a' Sz. Írásban, hogy többet szenvedtek annál a' mit érdemlettek-vólna: *Principes persecuti sunt me gratis*; A' Fejedelmek ok-nélkül üldözték őket. Bizony dolog pedig, hogy azok a' szenvedések el nem veszték, és haszontalanná nem lettek, sem azokról Isten el nem felelt: *Non*

Pf. 118. 161.

Ee

enim

Heb. 6. 10. enim injustus est Deus, ut obliviscatur operum
 Tria. c. 16. vestri, & dilectionis, quam ostendistis; Mert
 nem hamis, ugymond Sz. Pál, hogy az-
 okról el-felelkeznek. Es azért éppé meg-
 maradnak Isten előtt az Anyasz:egyház
 lelki kincsében, honnét osztogatnak a'
 híveknek a' Sz. Búcsúk által elég-tételre.
 Hogy pedig az Anyasz:egyházban eg-
 gyiknek cselekedeti másoknak-is hasz-
 nálhatnak elég-tételre; a' Szenteknek eg-
 gyessége miveli, mellyről fellyebb szólott-
 tunk.

Sup. pag.

139. & 149.

Ez az Anyaszent-egyháznak lelki kin-
 cse, melly az Isten elméjében tartatik az
 hívek javára, el-fogyhatatlan, a' mint a'
 Theologusok mondgyák: Mert a' Chri-
 stus érdemi véghetetlenek, azért soha
 el nem fogyhatatnak, ha ezer világ bü-
 nciért osztogattatnának-is: mert mind
 azok a' bönök egyút lévén sem volná-
 nak véghetetlenek.

Kulcsai és
 kincsek és
 Sáfársága.

Joan. 21. 22.

Hogy pedig ennek a' lelki kincseknek
 kulcsai és Sáfársága az Anyaszent-eg-
 házban hatalmában legyen, onnét-is ki-
 teticzik, hogy Christus Urunk Sz. Péter-
 nek és helyébe következő Fő-Pászto-
 roknak hatalmát adott legelietni az öj-
 bait; mellyen értetnek mind azok a' Pász-
 tori

tori cselekedetek, mellyek segíthetik a'
 reá bízott lelkeket: mellyek között eg-
 gyik ez; meg nyitni az egeket azok údvöl-
 ségére, és osztogatni a' Sz. Búcsúknak
 lelki kincseit. Sz. Maténál is közönsé-
 ges hatalmát ada Christus Urunk Sz. Pé-
 ternek, ugymint az Anyaszent-egyház-
 nak maga után Fejének, Gondviselőjé-
 nek; és minden ő helyébe, tisztibe kö-
 vetkezőknek; hogy valamit meg-köszö-
 nés földön, meg-leszen köszönni mennyekben-ű: és
 valamit meg-öldözni e' földön, meg-leszen
 öldözni mennyekben-ű. Tehát ezt-is a' kö-
 telekséget az ideig-való büntetésre, a'
 Christus érdemből, 's hatalmából meg-
 öldozhatják: és ez a' Búcsú.

Mat. 16.
 v. 18.

Mat. 16. 19

De hogy immár e' Tanításunkat bé-
 fejezzük; felebarátunknak-is eleget kell
 tennünk, ha talám hírében, nevében, vagy
 külső javaiban, sulyossan meg-károsítot-
 tuk. Azért tudni kell mind a' gyóntató
 Atyának, 's mind a' gyónónak, hogy
 senki nem méltó a' meg-öldözásra, 's nem-
 is kell addig meg-öldöztetni, mig nem i-
 géri, hogy a' kiket azokban meg-káro-
 sított, meg-elégíti, vagy javaiból, vagy
 szolgálattal, és a' ki másé, meg-ad-
 gya neki. De oh melly sokan fogyatko-
 zást

Felebará-
 tunknak-is
 kell eleget
 tennünk.

zást szenvednek ebben! Igirik ugyan a' gyónásban hogy meg-felelnek kötelességeknél, de cselekedettel nem teljesítik igireteket; és azért mind addig a' bűnben maradnak, míg a' másét igazságtalanul meg-tartják: mert a' mint Szent Agoston tanította: *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*; meg nem bocsáttatik a' bűn, ha viszsza nem adatik az el-vett jószág. Sz. Pál-is inti cseleket, hogy a' ki eddig lopott: *immár ne lopjon*; a' ki pedig a' lopott jószágot meg-tartja, és saját Urának meg nem adja, mind addig szüntelen lop, és bűnének bocsányát nem nyerheti. Azért inkább munkálkodgyék kezeivel, és a' helyett, hogy a' másét meg-tartaná, inkább igaz munkájából nyújtsa a' szűkölködőknek.

XLII. TANÍTÁS.

A' Bűnről, és annak osztályairól.

Sup. pag.
183. & seq.

MEg-mondók fellyebb, hogy a' penitenciának oka a' bűn, és ez melly nagy gonoszság legyen, ugyan ottan meg-mutatók. Il-lik azért itten (holott a' penitenciáról,

és

és annak részeiről szözlöttünk) azt-is meg-tekintenünk e' néhány következendő Tanításokban micfoda a' bűn, és hányféle; hogy ezeket értvén, a' mi penitencziatartásunkban, melly a' bűnökről vagy, jobban tudgyuk magunkat viselni. Azután szölyünk ismét rendel a' több Sz: ségekről. De most

1. Tanis.
és aláb.

I. Arról, Micfoda a' Bűn. II. A' bűnek osztályiról.

Metézeli.
cat. 102.

I. A' Bűn így magyaráztatik: *Recessus a regula divina voluntarius*; az Isten törvényétől regulájától akarat-szerént-váló el-távozás. El-távozásnak mondatik: mert neki állattya nincsen, hanem ő csak fogyatkozás, el-tévelyedés, el-távozás a' törvénytől, ugymint a' jó cselekedeteknek regulájától. Az Isten törvényen pedig, vagy reguláján érted itten a' parancsolatokat; mind a' természet-felettvalókat, ugymint hitről, Szentségek vételéről &c. mind a' természet-szeréntvalókat, ugymint a' tíz parancsolatot, s mind pedig az emberi parancsolatokat, a' menyiben ezek Isten szerént vannak. Mert mind ezek Isteni parancsolatoknak mondathatnak, és az Isten regulája alatt foglaltatnak, a' menyiben Istenről van-

Magyaráz-
tattya a'
bűnnek.

nak, vagy közbe-vetés-nélkül, vagy ez-köz által: mivel a' természet, és minden hatalom, mind világi, 's mind pedig Egy-házi, Istentől vagyon, és mindenik igaz-gattya embert utolsó végére, melly az örök boldogság. Azért mondgya Sz. Pál:

Rom. 13. 1. *Non est potestas, nisi à Deo; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*; Hogy nincs hatalomság, hanem az Istentől; Azókáért, a' ki ellenne-áll a' hatalomságnak, az Isten rendelésének áll-ellenne. Es azért az ilyen, Istentől rendeltetett regulától-való el-távozás, bűnnek mondatik.

Akarat-szerént-valónak-is mondók lenni: mert nem minden el-távozás bűn, hanem csak az akarat-szerént-való; a' mint Sz. Agoston bizonyította, mondván: *Peccatum ita est voluntarium, ut si non sit, peccatum non sit*; hogy a' bűn ha nem akarat-szerént-való, tehát nem bűn. Arra pedig, hogy válami akarat-szerént-valónak mondasék, három dolog kívántatik. I. Hogy az akaratból származzék, vagy az akarat aztot bé vegye. II. Hogy embernek hatalma alatt légyen, hogy mivellye, vagy ne mivellye: mert az első hirtelen indulatok, mellyek emberben akarattya ellen fel-indulnak, mellyek el-

len Sz. Pál-is panaszkodik, nem mondatnak akarat-szerént-valóknak; hanem csak akkor, ha azokat jól észbe-veszi, és akarattját behek helyhez-teti. III. Hogy tudgya ember, avagy tartozzék tudni, hogy akkor a' törvény ellen cselekezik: mert ha embertelyletséggel tudatlanságból cselekszi, 's nem-is kételkedik a' dologban, hogy törvény ellen volna, nem véték; mert nem akarat-szerént-való. De ha ember tudgya, hogy törvény ellen vagyon, avagy kételkedik benne, de nem tudakozza jobban meg; az immár, ha cselekszi akarat-szerént-való, és azért bűn. Ezek így lévén, minden szó, cselekedet, és gondolat, melly az Isten törvénye, és parancsolattya ellen szánt-szándékból esik, véték az: a' szerént, a' mint Sz. Agoston Doctör mondgya, és magyarázza a' bűnt: *Dictum, factum, & concupitum contra legem Dei*; hogy az, az Isten törvénye ellen-való szóllás, cselekedet, és kívánság. Holott azt vegyed észbe, hogy itt csak az halálos vétekről szóll az az ő neme szerént; mert a' bocsánandó véték az ő neme szerént nem *Contra*, hanem *prater legem*, csak törvény kívül-való, avagy nem törvény-szerént-

Rom. 7. 28.

való cselekedet; a' mint majd bévebben meg-magyarázzuk.

Külömböző
bűnök van-
nak.

II. A' minthogy pedig külömböző ma-
lasztok vannak, úgy a' bűnök-is külö-
mbőznek. A' bűn mi legyen meg-latok;
immár annak osztályiról szóllyunk.

I. osztály,
halálos és
bocsánandó.

Első. Osztalya a' bűnnek, a' halálos, és
bocsánandó vétek. Halálosnak a' monda-
tik, melly a' lelket meg-öli; a' mint a' se-
bet halálosnak mondgyuk, mellyből ha-
lál következik: bocsánandónak pedig a'
mondatik, melly jöllehet Istennek nem
tetczik; mindázáltal könnyen bocsána-
tot nyer.

Ennek nagyobb értelmére azt kell ész-
be-vennünk, hogy a' mint elébb emlí-
tők, két képpen távozik-el ember Isten-
től, és az ő törvényétől: I. mikora a' tör-
vény ellen cselekedik; és ez az ő neme sze-
rént halálos vétek; mert a' malasztot ki-
rekefzti, honnét következik a' lelki ha-
lál. II. Mikor ember a' törvény-kívül cse-
lekedik: és ez az ő neme szerént bocsá-
nandó vétek: vétek ugyan, mert el-tá-
vozás a' regulától; de bocsánandó, mert
a' malasztot ki nem rekefzti, jöllehet e-
rőtleníti.

Azt-is pedig itten tudnunk kell, hogy
a' bűn-

a' bűnnek cselekedetiben kettő vagyon;
egyik a' mi el-mulik, másik a' mi meg-
marad. Erről mondgya Szent Agoston:
Hogy midőn a' testi gyönyörűség-által bűnt
tesze, el-mulik a' gyönyörűség, meg-ma-
rad a' bűn; el-mulik a' mi gyönyörködött, meg-ma-
rad a' mi furdal. Ez pedig a' mi meg-ma-
rad, semmi nem egyéb, hanem privatio Metezell.
rectitudinū, seu carentia conformitatis actionum cat. 104.
nostrarum, ad regulam divinarum praepto-
rum. a' mi cselekedetinknek, egyenet-
lensége, vagy nem egyezése az Isten pa-
rancsolatokkal.

Továb még-is két dolog találtatik a' Kettő a' ha-
halálos vétekben: *aversio à Deo, & conver-* lálós vétek-
sio ad creaturam: mert az által el-fordúl a' ben.
bűnös Iltentől, a' véghetetlen, és min-
denek felett-ülő jótól; és fordul a' te-
remtett, és csak tetcző jóhoz, mellyért
az Isten törvényét meg-szegi. Es így a'
Teremtőt el-hadgya a' teremtettség-állatért,
melly Isten előtt igen boszúságos dolog;
inét panaszkodik a' profeta által mond-
ván: *Rémüllyetek-meg egek ezen: mert két go-* Jer., 2. 12.
nosfágot cselekedett az én népem: Engem el-
hadtak az élő-víznek kut-sejét; és magoknak
kútakat ástak, bé-omlott kútakat, mellyek meg
nem tarthatják a' vizet. Azaz, töllem Te-

E s

rem-

remtőjétől el-fordultak, és a' teremtet állathoz fordultak.

Kettős kö-
teletség a'
büntetésre.

De vallyon mi következik e' két gonoszból. FELELET. Kettős köteletség a' büntetésre, mivel két-féle büntetések vagyon a' kárhozottaknak; *pœna damni*, & *pœna sensûs*. Első abban áll; hogy mivel ok a' bűn által Istentől el-fordultak, azért az Istennek színe látásától örökké meg-fosztatnak. *Discedite à me maledicti*: ugy-mond nékik az Ítélő Bíró; mennyetek el tőlem átkozottak: melly nékik sokkal nehezebben esik akár-melly egyéb kin-zásnál. Második az érzékenségnek gyötrelme; mert mivel ők Istentől a' teremtet állathoz fordultak vétkezvén; méltán a' teremtet állatok által kinzattatnak érzékenségekben, ugy mint őrdögök által, tűz, és egyéb pokolbéli kinzó eszkö-zők által. *Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus*; mennyetek átkozottak az örök tűzre, melly készítetett az őrdögnek, és az ő Angyalinak; ugy mond nékik a' Christus. *ott leszen si-rás jajgatás, és fogak csikorgatása.*

ib. v. 30.
Psal. 107.

Bocsánandó
vétek bűn-
néisze.

De hát a' bocsánandó véteknek mi-cfoda büntetése vagyon? FELELET. Mi-vel a' bocsánandó vétek nem tellyesseg-gel

gel el-hagyáta Istennek a' teremtet-állat-ért; hanem csak kezdete, és készülete az ilyen el-hagyásnak; azért köteles ugyan ez is e' két büntetésre, de nem örökké mint a' halálos, hanem csak ideig. Vala-mig azért meg-marad a' bocsánandó vé-tek, mind addig meg-fosztatik a' lélek az Istennek színe látásától, és a' tűznek kínnyát szenved; meg-fem szabadul, va-lamig tellyesseggel ki nem tisztítatik. Innét ebben különböznek a' Pokol-béli lelkek a' Purgatorium-béliektől, hogy amazok az Isten színe-látásának el-veíz-tését és az érzékenségnek gyötrelmét ö-rökké szenvedik az Isten haragjával és kétségbe-eséssel; ezek pedig csak ideig fosztatnak meg e' bűldog látástól, és az ő Kinnyokat reménségben, s az Isten malaczyában szenvedik: míg tudni illik minden mocfoktól meg-tisztítatnak. Mivel *in bil coinquinatum*, semmi fertezte-tett bé nem mégyen Mennyeknek or-fzágaiba.

2-dik. Osztálya a' bűnnek: *peccatum commissionis & omissionis*; cselekedetből való, és el-vesztetglésből, vagy el-mula-tásból való bűn. A' tilalmazó parancs-olatok ellen-való bűnök, cselekedetnek bűnei;

Apoc. 21 27,
Lásd. VIII.
Tan. 1. czik.

2. osztály
cselekedetből
és el-vesz-
tetglésből
való bűn,

bűnei; ugymint a' lopás, gyilkosság &c. A' parancsoló hagyások ellen való bűnök pedig leg-inkább el-veszteglésnek bűnei; ugymint alamiságot nem adni a' szűkölködőknek, misét nem halgatni ünnep nap &c. Ezeekben az engedetlenségnek, és meg-szegésnek módgya szerént léfzen a' halálos, vagy bocsánando vétkek.

3. gondolat
szóllás és
cselekedet
bűne.

"Sap. 1. 9.
Mat. 12. 36."

4. A' hét fő
vétkesek
Lásd a' kö-
vetkezendő
Tanítások-
ban.

5. Sz. Lélek
Isten ellen-
való bűnök.
Mat. 12. 32.

3-dik Ofztály in peccatum cordis, oris, et operis; Mert e' három képpen vétkezünk: gondolattal, szóval, cselekedettel. Es mind ezekről számot kell adnunk Isten napján, a' mint Sz. Írás tanítja a'.

4-dik Ofztály a' bűnök nemei szerént vagyon, és ezek a' hét fő vétkek: ke-vélység, főfőenyiség, bujaság, irigység, torkosság, harag, és jóra-való rejttség. Mellyekből több számtalan vétkek származnak.

5-dik. Némelly bűnök mondatnak Sz. Lélek Isten ellen-való bűnöknek. Mellyek az ő gonofságokkal úgy ki-rekesztik az Istennek kegyelmét, hogy sem e' világon, sem a' más világon (kőnnyen) meg nem bocsáttatnak. Ugymint; az Isten irgal-
maságában vakmerő bizodalom, vagy a' bű-
nek büntetlensége fölöl-való bizoda-
lom. Kétségbe-esés. A' meg-ismért igazság el-
len-való tagadódás. Atyafiai szeretet ellen-
való

való irigység. Gonosz életben, tudva, és ke-
ményszível való meg-maradás. Penitencia-
tartatlanság, azaz, mikor embernek nin-
csen szándéka a' penitencia-tartásra.

6-dik. Némellyek mondatnak égbe-
kiáltó bűnöknek, mellyekben egyéb bűnök-
nel felettéb-való szernyű gonofság, és i-
szonyú fertelmesség vagyon, és nyilván
az emberi szeretetnek törvényét meg-
szegik, és büntetést kiáltnak, mellyeket
gyakran rettenetes-képpen e' világon is
meg-büntet Isten. Mellyek azok? És a'
négy: szánt-szándékkal-való gyilkosság. Ter-
meszet-ellen-való bűn. Szegényeknek, árva-
knak, özvegyeknek nyomorgatása. Szolgáknak,
és munkásoknak bérek meg-tartása.

6. ofztály.
Égbe kiáltó
bűnök.

7-dik. Némellyek idegen bűnöknek
mondatnak. Mellyeket jóllehet más cse-
lekedik; de mindazáltal méltán nekünk
tulajdonittatnak: azokáért, hogy a' vagy
mi segétségünk által léfznek, a' vagy mi
engedelmünkben történnek. Midőn tu-
dni-illik valakinek a' gonoszlra tanácsot
adunk: parancsoljuk azt; egyet értünk
véle: dicfirjűk gonosz cselekedetét, vagy
hizelkedők néki abban: el-titkollyuk
bűnét, mikor kellene ki-jelentenünk:
el-engedgyük azt, mikor kellene meg-
bűn-

7. ofztály.
Idegen bű-
nök.

büntetnünk : gonoszúl kerestt marhában részesülünk : más ember gonofzságát óltalmazzuk : mind ezekben részesek vagyunk a' más ember bűnében. Es azért ezekről-is kell nekünk penitencziát tartanunk, és gyónást vallást tennünk.

KERDES. Miképpen némely bűnök mondatnak meg-bocsáthatatlanoknak ?

Mat. 12. 32.
mikäppen
némely bű-
nök meg-
bocsátha-
tatlano-
nak mon-
datnak.

Qui dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro ; A' ki, ugymond, a' Sz. Lélek ellen szöll, meg nem bocsátatik neki, sem e' világon, sem a' jövődön. FELELET. Ezt ugy kell értenünk, hogy felette igen nehezen nyerhetni meg azoknak bocsánattját. A' minthogy némely nyavallya gyógyúlhatatlannak mondatik : mert a' beteggel gyógyölteti az orvoságot. Ugy némely bűnök meg nem bocsátatnak : mert az údvösséges orvoságot, az Isten malasztját meg-vertik. Erről így szöll Sz. Agoston : *Tanta labe est illius peccati, cum post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat aliqui fraternitatem, & adversus ipsam gratiam invidia facibus agitur, ut deprecandi humilitatem subire non possit ; etiamsi peccatum mala conscientia agnoscere, & annunciare cogatur ;* Oly nagy bűn, mikor az Istennek ismé-

Aug. ser. 11.
de ver. Dö.

isméreti után a' Christus malasztja által, az atyafiúi szeretet ellen törekedik valaki, és a' malaszt ellen az irigységnek faklyájától ingattatik, hogy a' bocsánatért-való alázatos könyörgést nem szenvedheti ; ha szintén a' bűnt meg-ismérni, és meg-vallani-is a' gonosz lelki-ismétet kinszerittetik. Es ilyen vala amaz istentelen *Antiochus*nak imádsága ; nem nyere irgalmaságot az Istentől : mert nem igazán, és tisztá szivből tartá penitencziát ; hanem csak az Istentől reá bocsátott szernyű nagy csapások kinszeriték őtet meg-ismérni, és meg-vallani gonofságát. De a' ki igazán tart penitencziát bűneiről, meg-bocsátatnak neki azok, ha nem tudom melly súllyosak léznek-is. Mellyről így szolla Isten a' Profeta által : *Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, qua operatus est &c. vitá vivet, & non morietur ;* Ha az istentelen penitencziát tart minden bűneiről, élettélél, és meg nem hal. Amen.

2. Mach. 9.
v. 13.
Antiochus
penitenczi-
ája.

Ezech. 18.
21.

XLIII. TANITAS.

A' Kevélységről.

A' Maria Magdolna meg-téréséről emlékeztén az Evangéliom, azt mond.

D. Greg.
hom. 33.
in Evang.

448 IV. Rész. XLIII. Tanítás.

mondgya, hogy hét ördögöt üzött-kíbelőle Christus Urunk: azaz, hét halálos, és fő-vétkeket, melyek alatt mind a' többi foglalatnak. Melyekről mi-is emlékezőnk e-
lébb, a' bűnnek osztályiról szólván: de most immár magánostan kell azokról szólanunk, hogy rendel meg-magyaráztatván; jobban és hasznosabb tudgyuk magunkat viselni a' penitencia-tartás-ban. *Fő-vétkeknek* pedig azért mondatnak: mert ezekből több vétkek származnak. Es ugyan ez okból *halálos vétkeknek* is mondatnak, nem hogy az ő nemek szerént mind olyanok volnának, hanem azért, hogy gyökerei sok halálos vétkeknek.

Paul. Me-
rezellus ca-
tech. 105.

Ugyan-is, csak egyikik azok-közül láttatik lenni az ő neme, vagy természete szerént halálosnak, tudni-illik a' bujaság; a' többi pedig a' fellyül említett okból. Most azért az elsőről, és mindendeneknek gyökeréről szólunk, a' kevélységről.

I. Micsoda a' kevélység. II. Menyi sok bűnök származnak a' kevélységből. III. Menyi sok-képpen bűntetik Istentől.

Mezezell.
cater. 105,

I. A' kevélység így magyaráztatik: *Superbia est inordinatus celsitudinis appetitus*; A' fel-

Az Kevélyiségről.

449

A' felsőségnek rendetlen kívánása. Midőn tudni-illik ember nagyob főséget, vagy méltóságot kíván magának annál, a' mit érdemel; mellyre azonban emeltetni, és azt magának tulajdonítani vágyódik; melly vágyódás rendetlen, és okosság ellen vagy. Három-féle képpen szokott pedig ez meg-lehni. I. Maga i-tiletiben; midőn magát affelett alittya, a' mi magában légyen. II. Mások i-tiletiben, midőn másoktól nagyobnak akar i-teltetni, mint légyen. III. Cselekedetben, midőn e' végre többet cselekedik annál, a' mi őtet illeti, és a' mire érkezik.

Kevélység
bágy-kép-
pen törté-
nik.

Azt kell pedig itt észbe-vennünk, hogy nem mindenkor halálos véték efféle felsőségnek, vagy méltóságnak kívánása, hanem gyakrabban bocsánandó. De e' három történetben mindenkor halálos. 1. ször. Mikor valaki annyira kevélykedik, hogy Istent meg-utállja, és a' mie vagy, ő-magától véli lenni, másoktól-is pedig így akar becsültetni: a' mint Nabuchodonozor cselekedék, és Lucifer. In-nét Habakuk Profetáiól részegnek mon-datik a' kevély, és esztelennek: *Quomodo vinum potantem decipit, sic erit vir superbus*; A' fel-

Mikor ba-
lázos.

Példák.

Dan. 3.
Isa. 14. 12.
Habac. 2. 5.

Ff

Mi-

Miként a' bor az ivót meg-csallya, ugy léfzen a' kevély férfiú. Mert valamint-hogy a' bor édesdeden itattya magát, de az után azt miveli, hogy ember nagyot értsen, és elztelenül szollyon; ugy a' kevélység-is: a' mint a' Tyrus Királya-is cselekedék; kiről Ezechiel Profeta így ír:

Ezech. 28.

Elevasti cor tuum, & dixisti; Ego sum Deus;

Fel-emelted szivedet, és mondtad; én vagyok az Isten. Es ez igen nagy vétek, és istentelenségnek mondatik a' koronás

Ez. 36. 35.

Profetától: *Vidi impium superexaltatum: transivi, & ecce non erat;* Láttam az istentelent, hogy fel-magasztaltatott, és fel-emeltetett, mint a' Libanus Czedrusi. Es elő-menék, és imé nem vala: mert Isten igen meg-bünteti az ilyen kevélyeket, a' mint Sz. Jób által meg-jelentette, mondván: *Si ascenderit in Cælum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinum in*

Job. 40. 6.

Ep. Jude v. 6. Eodem pertinet saltem per accostodationem ex cõsensu Patrum illud Isa. 14. 12. sub figura Babilonis.

sine perdetur; Ha fel-menend kevélysége az égig, és a' feje a' felhőket érendi: mint a' ganéi végtére el-vész. Elég példánk ebben Luciförnek a' több pártos angyalokkal együtt pokolra hányatása.

2./2or. Mikor ember annyira kíván-nya magának fõségét, vagy méltóságát; hogy annak meg-nyerésére, vagy meg-

tar-

tartására, kész az Istenek parancsolattját meg-szegni, és halálos-képpen véteni: az ilyen kevélység - is halálos vétek. 3./2or. Mikor valakinek kevélysége miatt, másnak súlyos kára következik, vagy hírében, nevében, vagy testében, vagy külső javaiban: ez is a' kevélység halálos vétek.

II. A' kevélységből sok egyéb bűnök ^{Kevélység leányi.} származnak. I. Embernek ^{1. maga-bírttság.} maga el-bívése; midõn olly dologhoz kezd, melly neki ereje-felett vagyon; és olly tisztbe ártya magát, mellyre elégtelen. Es ha ez másoknak súlyos kárával vagyon, halálos. A' mint az-is, ha valaki maga erejében, vagy az Isten malasztjában vakmerõ-képpen bizakodván, a' bűnre-vívó nyilván-ságos veszedelembe ereszti magát.

II. Tiszt, vagy méltóság kívánás: melly ^{2. Tiszt-re-vagyódás.} ha olly eszköz által vagyon, hogy ez halálos vétek; ugymint Ufóra által, Simonia által, gyilkosság által, és csalárdság által: avagy valami gonosz végre; maga-is az ilyen tiszt-kívánás halálos: más-képpen bocsánandó fok egyéb törté-tekben.

III. Hírságos dicsekedés: Melly ha vala- ^{3. hírságos dicsekedés.} mi gonosztól vagyon, melly nem méltó

Ez 2

dicse-

dicfetre; avagy Istennek meg-utálása-
val, és felebarátunknak súlyos kárával,
halálos vétek: sok egyéb aprólékos dol-
gokban bocsánandó ugyan, de nagy ár-
talmára a' léleknek: mert sok lelki javai-
tól meg-fosztya aztot, és a' mi hasznot
azokból vehetne, meg-gátollya. Innét,
midőn ama' *Farisaeus* jószágos cselekedeti-
ről dicfeknek, alább esék Isten előtt ál-
lapottya a' *Publicanus*nál.

Luc. 18.

4. Kérkedé-
kenység.

IV. Kérkedékenység: midőn ember ren-
detlen szavaival, maga főségével kérke-
dik affelett, a' mint vagy ő magában,
vagy mások vélekedésében vágyon. Ez
is ha valami gonoszról vágyon, vagy I-
stennek bocszontásával; vagy felebará-
tunknak súlyos kárával, gyalázattyával,
halálos: sok egyéb történetekben bocsá-
nandó ugyan; azon-közben mindenkor
a' léleknek igen káros. Amazok-is, kik
itten kevélykedvén dicfeknek- vala
gazdagságokban, végtére meg- vallyák
ezt pokolban, mondván: *Quid nobis pro-*
fuit superbia? aut divitiarum iactantia quid
contulit nobis? Transferunt omnia illa tanquam
numbra. Mit használt nekünk a' kevélység?
vagy a' gazdagságokkal- való kérkedé-
kenség mit hozott nekünk? el-múltak
mind azok, mint az árnyék. V.

Sap. 5. 3.

V. Kép-mutatás, midőn ki valami józá-
gos cselekedetnek színét mutogatya, és
magát abban tetteteli, a' mi ő benne nin-
csen valósággal. Erről mondgya Sz. Jób:
Spes hypocrite peribit, & sicut tela araneorum
fiducia ejus. A' kép-mutatónak reménsé-
ge el-vész. Es mint a' pók-háló az ő bi-
zodalma. A' pók sok munkával csinál-
lya halóját, melly egy kis szél-től el-szag-
gattatik; így a' kép-mutatónak munká-
ja nem állandó. Sőt halálos vétek, ha a'
végre mutogatya magát igaznak, hogy
könnyebben meg-csalhasson; tisztá éle-
tűnek, hogy könnyebben meg-ejtsen;
tudósnak, vagy szentnek, hogy valami
tisztet, vagy állapotot méltatlanul nyer-
hessen. Es melly nagy vétek legyen, azt
mondgya felőle Sz. Jeronymus: *In compa-*
ratione duorum malorum, levius est aperta pec-
care, quam sanctitatem simulare; Hogy két
gonosz egybe-vetettvén, kisebb nyil-
ván vétetni, hogy sem szentséget hamis-
lan mutogatni.

Job. 8. 13.

D. Hier. in

Isa. c. 16.

ex Glossa.

VI. Vetekezés, vagy egyenetlenség;
melly az igazság ostromlása, és az akara-
tok ellenkedése. Így ugyan-is, minden-
kor magában meg-hasonlott a' kevély-
ségnek országa, és soha két kevély nem
lehet békeségben. Ff3 VII.

Vetekezés!

Engedet-
lenség.

VII. Engedetlenség; melly az Isten pa-
rancsolatinak, és egyéb parancsolatok-
nak meg-vetése, sem Istent sem embert
nem tisztelvén, hanem minden felső ha-
talomnak és törvénynek ellenne álván.
Imé melly fok gonofságok származnak
a' kevélységből, melly csúdas fajzati le-
gyenek ilyen rút anyának; mellyeket a'
penitencziának fegyverével kell meg-öl-
nünk. Azonban orvosságot kerelsz? alázd-
meg magadat, mellyre lokat használ sem-
mi-vóltodnak meg-gondolása. *Humiliatio*
tua in medio tui; Azt mondgya Michæ-
as Ptofeta: hogy a' te meg-alázásod kö-
zepetted lézen. Használ az-is, ha meg-
gondolod, hogy az Isten *Superbis resistit*,
humilibus autem dat gratiam, a' kevélyeknek
ellenek áll, az aláztsóloknek pedig ma-
lasztot ad.

Kevélyek
büntetése.Lucifer
Példája.

Isa. 14. 13.

III. Melly keményen szokta Isten meg-
büntetni a' kevélyeket, jelentők elébb a'
Lucifer példájával, ki a' kevélységért a'
több pártos Angyalokkal együtt a' men-
nyei dicsőségéből pokolnak örök kárho-
zattyába hányattaték. Ugy hogy, a' ki
mondgya vala: *Exaltabo solium meum, si-*
milis ero Altissimo Fel-magasztalom Kirá-
lyi székesmet, hasonló lézék a' Felséges-
hez:

hez: Azt hallá ilyen nagy fel-fualkodót
kevélységéért: *Ad infernum detraheris, in* v. 15.
profundum lacu; alá-vonattatol pokolra, a'
verem mélységére. Innét Isaiás így szó-
littya-meg őtet: *Quomodo cecidisti de celo* v. 12.
Lucifer, qui manè oriebaris? Mi módon es-
tél-alá az égből hajnali csillag, ki reggel
fel kelsz vala?

Nabuchodonozor-is említők elébb; ki *Nabucho-*
a'nyira jutott vala a' kevélységben, hogy *donozor*
az igaz Istennek tiszteleti ellen, egy nagy *példája*,
arany álló képet csinála, hatvan könyök-
nit magasságra, hat könyökkit szélyef-
ségre, és helyhezteté azt a' Babilon tar-
tományában, a' *Dura* mezején; meg-pa-
rancsolván a' népeknek, nemzetségek-
nek, és nyelveknek, hogy imádják azt.
Ha pedig valaki nem imádgya le-borúl-
ván, az égő tűzes kemenczébe vetetésék,
Melly istentelen parancsolatnak nem a-
karván engedni ama' három Sidó-iffiak,
Ananias, Azarias, és Missaél, halljátok
melly kevélyen szólla nekik. *Ha nem i-* Dan. 3.
madgyatok az álló-képet, mellyet csináltam, v. 15.
azon orában be-vetettek az égő tűzes kemen-
czébe: és kicsoda az Isten, a' ki meg-ment ti-
teket az én kezemből? Ah istentelen nagy
kevélység! de mint jára-valljon? amaz-
okot

okot ugyan ki-szabadíta Isten; mert semmit nekik a' tűz nem ártatha; de a' kevély Király igen meg-aláztaték; ugy annyira, hogy országából ki-űzetvén, a' barmokkal vólt lakása, és azokkal szénát evett hét esztendeig. Imé az Istennek kemény büntetése a' kevélyek ellen. Így tellyesedik-be Idvőzítőknek mondása a' kevélyek ellen: *Qui se exaltat humiliabitur*; hogy minden, a' ki magát fel-magasztallya, meg-aláztatik. Mi azért aláz-zuk-meg magunkat, hogy az alázatos Je-sustól fel-magasztaltassunk. Amen.

Dan. 4. 29.

Luc. 14. 11.

XLIV. TANITAS.

A' Fősvénységről.

Szent Pál Apostol orvosságotád né-künk a' fősvénység ellen, és mó-dot a' meg-gazdagulásban Chri-stus példájára. *Scitis gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis*; Tudgyátok, ugy mond, a' mi Urunk Jesus Christusnak malasztját, hogy ti-érettetek szegénnyé lett, holott gaz-dag vólna, hogy az ő szegénységével ú

gaz-

gazdagok lennétek. Innét inti *Timotheust*, 1. Tim. 6. 17. hogy meg-parancsolná e' világ gazdagi-nak, ne bizakodnának a' gazdagságok-nak bizonytalanságában, hanem gazda-gok legyenek a' jóságos cselekedetek-ben, és gyűjtsenek magoknak kincset az örök életre. Christus Urunk-is ama' ja-vaiban dicsekedő gazdag példáját élé-hozván; kinek az Isten monda: *Bolond ez éjjel a' lelket meg-kérk tőled: a' miiket szer-zettél pedig, kié lesznek?* Ekképpen fejezi-be: *Igy vagyon, a' ki magának kincset gyűjt, és nem gazdag az Istenben.* Amaz Irás-tu-dónak-is, ki őt a' nyereség reménségé-ért akarja-vala követni, monda: *A' ró-káknak lyukok vagyon, és az égi madaraknak fészkek: az ember fiának pedig nincs, a' hová fejét hajtsa.* Amaz iffiuról, ki meg-szo-morodék rajta, hogy gazdagságát el-ke-lene hagyni, ha tekélleres akarna lenni; azt monda: *Bizony mondom néktek, hogy a' gazdag nehezen megyen Menyeknek országá-ba.* Sz. Márk pedig így írja-le ugyan az-ont: *Quam difficile est confidentes in pecunijs in regnum Dei introire!* Vaj melly nehéz a' pénzben bizóknak Isten országába men-ni! De valiyon kifodák ezek a' gazda-gok, és pénzben bizók, hanem a' fősvé-

Példák.

Luc. 12. 20.

v. 21.

Mat. 8. 20.

Mat. 19. 23.

Mar. 10. 24.

Ffs

nyek?

Micsoda
gazdagsá-
got kell ke-
resnünk.

nyek? mellyről imár szölyünk, és lássuk

I. Micfoda a' fősvénység. II. Micfoda bűnök származnak abból. III. Micfoda károk követik.

I. A' fősvénység nem egyéb; hanem:

D. Thom.

& alij II.

Fősvénység

báram do-

logban áll.

Inordinatus amor habendi divitias; hogy a' gazdagságnak rendetlen kívánása. Melly három dologban áll kivált-képpen tudni-illik, kívánásában, keresésében, és meg-tartásában a' gazdagságnak, midőn tudni-illik ezek szer-felett valók. Ugy-mint, ha ki felettébb szeretia' gazdagságot, és gyönyörködik azokban, úgy hogy tellyes szívét benne helyheztesse; és felebaráttához szereteti, 's irgalmassága ne legyen. Tovább, ha úgy keresi, 's tartja meg gazdagságát, hogy azért az igazságot el-hagya, és a' törvényt el-mulassa, melly felettébb-való fősvénység.

D. Tho. 2. 2.

9. 118. 4. 5.

Mikor ha-

lálós.

Es azért a' két történetben mindenkor halálos vétek: I. Mikor igazság ellen va-gyon; minémű a' lopás, ragadozás, U-fora, és a' másénak igazságtalan meg-tartása; midőn tudni-illik tudva, és izánt-szándékkal valami olly derkas dologban vagyon. II. Ha felebaráti szeretet ellen annyira vagyon, hogy látván ötet utol-só szükségében lenni, még-is inkább vi-

felte-

feltetik gazdagságához - való hajlandóságtól, hogy sem a' természet szerént-vala felebaráti szeretettől; és így nem általya ember az Isteni, és felebaráti szeretet ellen cselekedni. Mellyről Sz. Basilus Püspök így ír: *Est panis famelici, quem ser. ad di-*
tu tenes; nudi tunica, quam conservas; indi-
gentis argentum quod conservas; Az éhező-nek kenyere mellyet te tartasz; a' mez-telennek dolmánya, mellyet meg-tartasz; a' szűkölködőnek ezüstyé, mellyet birtsz. Oh halljátok ezt, kik kelletinél többel bévelkedtek! és látsátok, ha van-é ben-netek valami könyörületesség a' szegé-nyekhez és szűkölködőkhoz. Halljátok

Christusnak amaz intését: *Quod super est, Luc. 11. 41.*
date eleemosynam; & ecce omnia munda sunt Alamisna
vobis; A' mivel bévelkedtek, adgyátok basznai.
alamisnát; és imé mindenek tiszták nék-tek. Azaz, a' mint közönséggel magya-ráztatik; ha Isteni, és felebaráti szeretet-ből alamisnát attok a' szűkölködőknek abból, a' mivel bévelkedtek, az titeket el-készit a' bűnből való ki-tisztulásra: a' szerént a' mint Cornelius századosnak monda az Isten Angyála látásban: *Oratio-*
nes tua, & eleemosyna tua ascenderunt in me-
moriam in conspectu Dei; A' te imádságid,

Act. 10. 4.

és

és alamisnaid fel-mentek emlékezetre ; az Istennek színe-eleibe : és a' mint a' *Ecc. 29. 15.* Bölcs mondgya : *Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hac pro te exorabit ab omni malo* ; Rekezd az alamisnát a' szegénynek kebelébe, és az meg-szabadít téged imádságával minden gonosztól.

KERDES. Micfoda az alamisna? FELELET. Irgalmasságból származó cselekedet, mellyel a' szűkölködő segéttetik. De hát az irgalmasság micfoda? Más valaki nyomoruságának szánakodása, mellyel annak segítésére indíttatuk; de lássuk már

II. Micfoda bűnök származnak a' fősvénységből. Hetet számlál Sz. Gergely Pápa. I. A' nyughatatlanság : mert felet-téb-való gondot, és szorgalmatosságot szerez embernek. *A' fősvény bé nem telik pénzrel*; ugymond a' Bölcs : hanem mindenkor ide's tova hurczoltatik más szorgalmatosságoctól. Jól mondgya Sz. Gergely, hogy a' fősvénység nem oltatik-meg a' kívánt dolgokkal, hanem nevededik: és miként a' tűz lángja, láttatik a' reá-tétt faktól, le-nyomattatni egy kis korig, de azonban csak harnagyobra terjed; ugy a' fősvénység-is. II. Csálárdság a' cselekedetekben. III. *Almokság* a' be-
széd-

szédben. IV. *Hamis esküvés* a' hamiságnak bizonyítására (mellyet váltig praktikálnak az arufok.) V. *Erő-szak-tétel*, hogy a' másét el-ragadhassa erővel. VI. *Arultatás*: mert a' fősvény kevésbe-hajtya valakit el-árulni, vagy kézbe-adni csak óltsóért; a' mint Judás el-adá Messterét harmincz ezüst pénzért. VII. *A' szívnek meg-keményítése*, hogy ne könyörűlön a' nyomorultakon, ne segéllye a' szűkölködőket: mert a' mint-hogy a' fősvény rendetlenül keresi, ugy általkodva tartya-meg a' gazdagságot.

Igen jól mondotta-volt régen a' Bölcs: *Avaro nihil est scelestius*; Hogy a' fősvénynél semmi gonoszb nincsen. Es utánna veti: *Nihil iniquius, quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet*; Nincs semmi hamisb, mint a' pénzt szeretni. Mert ez az ő lelkét is áruba bocsáttya. Kérlek három dologot vegyetek jól észetekbe itten. 1. *Nincs semmi gonoszb*: mivel a' fősvény kész a' pénzért akar-mi igazságtalanságot el-követni; kész minden alkalmatlanságot tel-venni, és minden veszedelemre magát bocsátani. 2. *Nincs semmi hamisb*: mert az ő mértéke, vagy fontya hamis: mivel többet nyom azon
egy

D Greg. 31.
moral.

Ecc. 5. 9.
Fősvénység
fajzati.

Ecc. 10. 9.
A' fősvény
lelkét-is ár-
uba-veti.

egy fillér, mint ő maga az Isten: kihez képeft minden világi gazdagság csak egy fillérni, sőt csak semmi. Ugyan-is, egy fillérért gyakorta hamissan meg- esküszik, és azért az Istent meg- bántya. 3. **A' maga lelket** (mellynek arra a' Christus vére. *arúba bocsátta*, nagy ócsón el adgya.

De lassuk még-is tovább e'nek hamisságát. ő a' gazdagságot istenévé téfszi; mivel abban helyhezeti, hitit, reménségét, szeretetét: mert el- hiteti magával, hogy jobban lészén dölga, ha a' gazdagságnak szolgál, hogy sem, ha az Iste'nek: és nagyobb hajlandósága vagyon ahoz, mint az Istenhez. Innét mondgya Sz Pál; hogy a' *fősvénység balványi szolgálat*. Nemde nem nagy hamisság-e, és nem nagy gonoság-e ez? A' földet Isten lábai alá vetette. *Ca-*

Ephes. 5. 5.

Coloss. 3. 5.

Aß. 7. 49.

Aß. 4. 35.

lum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum Az ég az én székem, a' föld pedig a' lábaimnak sámollya. Innét az Anyaizent-egyháznak sengéjében a' Keresztényének, az Apostolok lábaihoz viszik- vala jószágokat; ezek pedig, a' fősvények, mindeneken, még Istenen-is fel- lyúl emelik, és az ala- való teremtet- al- latnag minden szolgálattokat ajánlyák. mellyet kellene ajánlaniok. Oh embe-
rek

rek mit szerettek, mit tisztelték, mit ke- restek? egy kis földesckét.

Hallyátok Adáfiat, ugymond Sz. Ber- nárd, mi közőtök néktek a' földi gazdag- ságokhoz, mellyek se nem igazak, se nem tiéitek? Az arany és ezüst micsoda egyéb, *Arany, és e-* hanem verefs, és fejér föld: és így nem igaz *ezüst mi-* gazdagságok ezek. De nem-is tiéitek, *csoda.*

mert ha tiéitek, vigyétek- el magatokkal: de tudom, hogy *homocum interierit, non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius;* az ember mikor el- vész, semmit el nem viszen, sem alá nem szál véle az ő dicső- sége. Mellyek tehát az igaz gazdag- agok: A' jószágos cselekedetek, mellye- ket a' lelki-isméret magával hordoz, hogy örökké gazdag legyen. Azon képpen micsoda itt e' földön a' mi igaz dicsőségünk?

Hallyad az Apostolt. *Gloria nostra hac est, testimonium conscientia nostra, quod non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo;* A' mi dicsőségünk, ugymond, ez, a' mi lelkünk-isméreté- nek bizonyság-tétele, hogy a' szívnék eg- gyűségében, és az Isteni tisztaságban, és nem a' testi bölcsességben, hanem az Isten malasztában forgolódtunk e' világon. Ez az igaz gazdagság, ez a' mi dicső- ségünk.

D. Bern.
ser. 4. de
adventu.

Pß. 48. 18.

Micsoda az
igaz gaz-
dagság.

a. Cor. 1. 12

günk. Azért halljátok az Urnak intését: *Luc. 16. 9. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; szereztek magatoknak barátokat a' hamiság mamonnájából; hogy mikor megfogyatkoztok, bé-fogadgyanak titeket az örök hajlékokba.*

Nagy károk
a' fősvény-
ségből.

III. A' van már hátra, hogy meg-te-kintsük, micfoda károk követik a' fősvénységet. Tulajdona a' fősvények, hogy minden kártól felette igen őltalmazza magát; de azonban el nem kerülheti, sőt annál nagyobb károkból ejti magát. Mert

1. *Idő vesz-*
tezés.

Lásd előb

II. Czik.

S. Bernar-
din. Senen.

2. 1. ser. 13.

a. 3. c. 4.

Időnek

drága vól-

ta.

2.

Prov. 15. 15.

gazdagság

időbeztá-

sonlítottatik.

I. Nem de nem nagy kár-e, azt a' drága időt, mellyben Istennek kellett volna szolgálni 's lelkének üdvösségét keresni, a' bálványi szolgálatban tölteni? Melly drága legyen pedig az idő, jól meg-gondolta volt Sz. Bernardinus midőn arról így irt: *Lásd oh bűnös, az időnek drága-voltát; mert kevés idő alatt meg-nyerheti ember a' dicsőséget; de ha gonoszúl tölti azt, köteles az örök kínokra: ha pokolban meg-vehetnék az időt, fel-órát a' penitenciára meg-vennénekezzer világon, ha lehetne. II. Nem de nem nagy kár-e a' szívnek, mellynek csendesége jöve convivium, szünetlen lakadalom; szünetlén gyötrelemben, ki-irthatatlan tövisfekben fetrengeni? így van dölga a' fősvény ember*

ember szívének: azért Christus Urunk hasonlítja a' gazdagságokat a' tövisflekhez. *Luc. 8. 15. Mellyről a' Sz. Atyák így elmélkednek: Sz. Bonaventura: Merito divitiae comparatur spinis, quia habentem affligunt, secundum illud; peccatori autem dedit afflictionem. & curam superfluum, ut addat, & congreget; Méltán, ugymond, a' gazdagság hasonlítottatik a' tövisflekhez, mert a' gazdagot gyöttrik, a' Bölcsnek ama' mondása szerént; hogy a' bűnösnek gyötrelmet, és beába-való gondot adott, hogy kereffen, és gyűjtsön. Salmeron: spina crucians cogitatio est comparandi divitias, labor in illis augendus, timor in amittendis, dolor in expendendis; A' gyöttrő tövis, ugymond, a' gazdagság kívánó gondolat, és munka annak nevelésében, félelem el-vezetésében, fajdalom el-költésében. III. Nemde nem nagy kár-e az Isten, 's az ő szentelő malasztját szívünkben ki-rekelztetni? ki-rekelzti a' fősvénység: mert a' minthogy az Isten szekrénye, és a' Dagon bálvány nem maradhatának együtt egy templomban; ugy az Isten a' fősvénységgel, melly bálványi szolgálat, egy szívben nem maradhat. IV. Nem de nem nagy kár-e, az örök dicsőségből ki-rekelztet-*

Luc. 8. 15.

S. Bonav.

in Luc.

Ecc. 2. 26.

Ecc. 1. 14.

Salmer. t. 7.

tract. 4.

3. Fősvény-

ség ki-re-

kelzti az I-

sten ma-

lasztját.

1. Reg. 5. v.

2. & seqq.

Eph. 5. 5.

4. a' fősvén-

is

menyből.

ni, és az örök kárhozatra vettetni? Így járnak a' fősvények: Sz. Pál mondgya, hogy a' fősvények, ragadozók &c. Isten országát nem bírják. Így jára amaz irgalmatlan Dus gazdag; *sepultus est in inferno*, pokolban lón temetése. Mert a' kik az irgalomságnak ajtaját bé-zárták a' szűkölködők előtt; az Isten irgalomsága is el-fordította tőlők orczáját örökké. Oh véghetetlen kár! oh örök kárhozat! ments-meg Uram attól! *Amen.*

XLV. TANITAS.

A' Bujaságról.

Prov. 23. 32.
Bor ital
mit mivel
utóljára.

A' Mit a' Bölcs ir a' borrol, igen alkalmatoosan mondhattuk azt a' bujaságról: mivel, a' mint amaz, ugy ez is *blandè ingreditur, sed in novissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus venena diffundet*; édesdeden mégyen-bé, de utóljára meg-mar, mint a' kigyó, és mint a' Basiliscus mérgeket önt-ki. Oh melly sok mardosási vannak ennek a' gonosz kigyónak még itt-is, ez életben! mert embernek lelki-isméretit mardosia; és sok egyéb bűcstelenségek, nyavalyák, és szegénység, követik a' bujaságot; azután pedig

A' Bujaságról.

pedig az örök pokol. Melytől hogy magunkat jobban tudgyuk óltalmazni szőlünk ezekről bévebben, és láffuk

I. Micfoda a' Bujaság. II. Micfoda bűnök származnak abból. III. Mennyi sok képpen büntettedik Isten-től.

I. A' Bujaság így magyaráztatik: *Est inordinatus venereorum appetitus*; hogy az, a' faytalang gyűnyörűségnek rédetlen kívánása: Midőn, tudni-illik, ember a' házasság tisztin kívül, azokban gyűnyörködik, a' mik a' természetből a' nemzésre rendeltettek.

Medulla
Theol. mor.

Ez pedig a' rendetlen gyűnyörködés Bujaság sok sok képpen történik. I. Gondolatban; midőn ember szánt-szándékkal gyűnyörködik afféle dolgokban, ha szinte nincs is akarattya külső cselekedettel bé-teljesíteni: avagy, ha nem éppen szánt-szándékkal gyűnyörködik is azokban, de restül, és kéfedelmesen veti-ki elméjéből az olyan gondolatokat, vagy azoknak okát, melyből származnak. Es ez okból, a' kik a' lelki ísméretre nézendő dolgokról irnak, eztet *delectationem morosam*, kéfedelmes gyűnyörűségnek, vagy gondolatnak nevezik: mert nem mégyen

Bujaság sok
képpen tör-
ténik.
1. Gondolatban.

Laym. lib.
1. tr. 3. c. 6.
ex D. Trö.
& alijs.

tovább a' gondolt dolognak végbe-vitelére, hanem csak a' gondolatbéli gyönyörűségben mulatoz. Vétek mindazáltal, mert rendetlen gyönyörűség. De ha szándéka vagyon külső cselekedettel is bétellyesíteni; ez immár tisztátalan kívánságnak mondatik, és annyiba tartatik, mint ha ugyan bétellyesítette-vólna; a' mint Christus Urunk maga mondgya: *Hallottátok, hogy mondatott a' régieknek: Ne paráználkodgyál. En pedig mondom néktek; hogy minden, a' ki látja az aszszony-állatot, annak meg-kívánására, már paráználkodott véle szívében.* Es azért tartozik meg-gyónni, ha házasszérmély volt-e az, a' melyet bűnre kívánt; vagy szabados a' házasság köteleitől; Istennek szentelt-e, fogadás, vagy Egyházi-rendből által; a' vagy atyafi-é. A' szerént, a' mint már fellyebb meg-magyaráztuk.

2. Külső
érzéken-
ségben.

II. Történik ez a' rendetlen gyönyörködés, szó, vagy egyéb külső érzékenység-által. Szóban történik; midőn valaki rút trágár, és fajtalan beszédeket szől: vagy énekel: Hallásban; midőn affélék hallására örömeit nyujta füleit: Látásban; midőn fajtalan tekintetekben, vagy olvasásban gyönyörködik: Szaglásban, és

kos-

kostolásban; midőn ezekből a' tisztátalanságra gerjesztetik: Illetésben; midőn lágy, és puha öltözetekkel él, és abból gerjede a' fajtalanságra. Mert más-képpen a' testnek tisztátalan illette a' cselekedethez tartozandó; mert ez immár bétellyesítése a' véteknek külső cselekedetel.

3. Cselekedetben.

III. Szor, azért történik a' bujaság cselekedetben; midőn valaki, vagy magát meg-fergettet, vagy mással gonoszúl ölgyl; és ez, a' személynek állapotja szerént fok-féle vétek, a' mint elebb említettök. Effelett, ölgylés nélkül-is, csak szintén illette-is, vagy magának, vagy másnak, testi gyönyörűségnek okáért, halálos vétek, ha a' házasságnak tisztin kívül vagyon.

II. A' Bujaságból fok egyéb fogyatkozások, és bűnök származnak. I. Az

Bujaság
fajzati.

elmének vaksága; midőn ki, annyira hajul a' tisztátalansághoz, hogy a' menyeeiekről nem-is gondolkodik. II. Hir-telenség, hebehurgyaság; midőn valaki ugyan a' miatt, tanács, és okoskodás-nélkül cselekedik, és baromi indulattal a' fajtalanság cselekedetire rohan. III. Al-hatatlanság; midőn azon hajlandóság-

"Tob. 6. 17."

Gg 3

ból,

bol, fel-tett jó szándékot leg-ottan változtattya és abba-hagya. IV. Isten ellen-való gyűlölség: mert a' fajtalan irtozik az Isteni dolgoktól, sőt még Isten-től-is, ugymint a' bűnöknek büntetőjétől. V. E' világhoz felettéb-való hajlandóság: mert a' testi gyönyörűségeknek szereteti, annyira magához vonzza embernek elméjét, hogy néha kész volna még az örök boldogságnak - is ellene-mondani, csak a' jelen-valókkal élni engedtetnék. VI. A' más világtól való iszonyodás; midőn a' fajtalanságban el-merült ember fél, 's retteg a' haláltól, és igyekezik még tilalmaz ezközök-is életét hosszabbítani. VII. Kétségbe esés az örök életéről: mert végtére nem-is igyekezik a' lelkiekre, mélyen el-merülvén a' testi undokságokban. De hogy immár a' III-ról. szölyünk; sok féleképpen büntettetetik Isten-től a' bujaság, mind e' világon, 's mind a' másón. Mert e' világon követi aztot böcselenség: mivel a' parázna el-vezti tisztettségét. Követi nyavalya: mert a' mint egy tudos mondgya: *non animum solum, sed corporis medullas perrodit*; nem csak az elmét meg-veztegeti, hanem a' testnek veleit-is ki-szítja. Követi szegénység;

Büntetés.

3. Reg. 13.
v. 13.Egyd. To-
piarig Conc.
super. Epl.
Dominica
3. Quadr.

ség; a' mint példánk ebben a' Tékozló fiu. Továbbá, miért vallyon törle-el Isten e' világot-viz-özönnél? Miért gyújtá fel Sodomát kénkőves, és tűzes eső-vel? hanem a' bujasáért. Ezek mellé vethettyük a' Jácob onokaja példáját; ki mivelhogy a' természet ellen el-hinté a' férfiúi magot; ez utálatos dologért halállal verték-meg az Ur-tól. De az Izraél fiai közül-is, csak egy napon huszon-négy ezeret ölé-meg Isten a' paráznasá-ért. Oh melly sokat szenvedett David, és a' fia Salomon az Aizszony'állat miatt! Amaz erőfs Sámson pedig a' Filistaeusok-nak fogságába esett. Hát te még sem félsz? Hally többet, és retteny-meg.

"Luc. 15. 18.
Földak."

Gen. 38. 10.

Num. 25. 9.

Es hogy immár a' más világi büntetések-ről szölyünk; meg-irta azokról a' Bölcs: *Per qua peccat quis, per hac & tor-quetur*; Hogy a' mellyek által ki vétkezik, azok által kinzattatik-is. Ott azéna a' gondolat-béli gyönyörűségért, iszonyatos képezésekkel rettegtetik, és gyötrettetik. Ott, a' ki testét bujaságnak okáért felettébb czifrázta, és puha öltözetekkel fajtalanságra gerjesztette, tűz-be öltöztetik. A' ki szemeit fajtalan tekintetekben gyönyörködttette; ottan si-

Sap. 11. 17.

rással, és a' pokol fűstinek keletkezésével
teljesítetik. Ha trágár beszédekben,
fajtan énekekben gyönyörködött; e-
gyéb musikát nem halhat az ízonyu, és
rettenetes fog- csikorgatásoknál. Egy
szóval, az egész ember kén-köves tűzes
toba merítettvén, egy kís gyönyörűség-
ért örökké fog égni, ama' mondás sze-
rént: *momentaneum, quod delectat; aeternum,*
quod cruciat; Egy szem-pillantásig- való, a'
mi gyönyörködött; örökké- való pedig,
a' kinoz. Oh azért, *fugite fornicationem!*
Fűsátok a' paráznaságtól; így int min-
ket, a' ki azt akarja, *hogy minnyájan ollyan-*
nok legyünk, mint ő; a' tiszta Sz. Pal:
mert a' fűtés igen jó orvosságuk nekünk
a' bujaság-ellen; miként régen ama' tisz-
ta Jofefnek, ki midőn az ő Aszizonytól
paráznaságra kűztetnék, el-futa előle,
és ezzel menté magát a' paráznaságtól.
Innét még-is tovább mondgya Sz. Pál:
Fornicatio nec nominetur in vobis; hogy a'
paráznaság ne-is neveztesék közöttünk;
hogy annak hallására, a' dolognak va-
lami képezése fel-ferkenvén elménkben,
ne ferteztette-meg szívünket. Midőn az-
ért erre a' fertelmességre késértetik vala-
ki, vagy gonosz személy-által, vagy trá-
gár

gár beszédek, és ocsmány énekek-által,
mondgya Jofeffel: *Quomodo possum hoc ma-*
tum facere, & peccare in Dominum meum?
Miképpen cselekedhetem-meg e' go-
noszt, és vétkezhetem én az én Uram
ellen? és ottan fűsön-el a' késértőtől. *Fu-*
gite fornicationem; fűsátok, fűsátok a'
paráznaságtól; hogy meg-menekedgye-
tek az örök kinoktól. Amen.

XLVI. TANITAS.

Az Haragról.

MOyses első könyvében olvassuk, *Cain áldo-*
hogy Isten ő Sz. Felsege, bé *zattyára*
vévén az Abel áldozattyát, *miért nem*
a' Cain áldozattyára nem tekintett. En-
nek okát adgya Sz. *Chromatius*: mert, ugy-
mond, Cain haragot tart vala szívében
attyafia-ellen. Ha azért mi azt akarjuk,
hogy a' mi áldozatink Isten előtt kedve-
sek legyenek; szükség a' mi szívünk-
ből felcbaratunk ellen- való haragunkat ki-
irtanunk: miként Urunk-is mondgya Sz.
Maténál: *Ha ajándékokat az Oliárra vészted,*
és ott meg emlékezel, hogy az atyádfiának va-
gyon valamit ellened: badd ott az ajándékokat

Mat. 5. 23.

Intés.

1. Cor. 6. 18.

1. Cor. 7. 7.

Gen. 39. 12.

Eph. 5. 3.

Harag-tar-
vónak i-
mádsága
nem kedves.

az óltár előtt, és menny először meg-békélleni
az atyádfiával: és akkor el-jövéni, add-bé a-
jándékokat. Nem talál az kedvet Isten-e-
lőtt áldozattyával, és imádságával, a'
ki felebarátja-ellen haragot tart. Innét
csudálkozva panaszolkodik a' Bölcs
Ecc. 28. 3. mondván: *Homo homini reservat iram, & a*
Deo quarit medelam? Ember emberre ha-
ragot tart, és az Istentől keres orvossá-
got? oh nagy rendetlenség! és nagy a-
kadék az imádságban, és egyéb jószagos
cselekedetekben a' Harag: mellyről bé-
vebben szólván, lássuk

I. Micfoda a' Harag. II. Micfoda bü-
nök származnak abból. III. Micfo-
da büntéti legyenek.

I. A' Harag így iratik-le: *Est appetitus*
inordinatus vindictæ, cum accensione sangui-
nis circa cor; A' boszu-állásnak rendetlen
kévánása, a' vérnek sziv körül-való fel-
gyuladásával. Négy-féle képpen vét pe-
dig ember a' harag-által. I. gondolattal;
ha tudni-illik gyűlölséget fogad elméjé-
ben az-ellen, a' ki őtet meg-bántotta: ha
magában fel-tésti, hogy még boszút-áll:
ha annak valami gonoszt-kéván: ha ká-
rán őről, vagy javán szomorkodik. II.
Vét-szóval; midőn azon boszu-állásra-va-
ló

ló hajlandóságból, szidalomra, rágalma-
záfra, átokra, és őszve vesztésekre fakad.
III. Cselekedettel; midőn boszu-állásból va-
lami kárt szerez annak, vagy testében,
vagy egyéb külső javaiban, maga hatal-
mával, és törvény kívül: mert törvény
szerént szabad kinek-kinek igazságát ke-
resni, csak ne legyen az peres-társa el-
len-való gyűlölségből (mert így e' sem
lehetne vétek nélkül) hanem legyen az
igazságnak rendi, és kívánsága szerént.
Holott továbbá, azok-is vétenek, kik sem-
mi úttal móddal nem akarnak engede-
lemmel lenni peres-társoknak: mert ez-
zel a' felebaráti szeretet igen sértődik.

A' haraghoz igen közelit a' *tűrhetet-*
lenség; melly tulajdon-képpen, nem a'
boszu-állásnak kívánsága; hanem mér-
téktelen szomorúság a' történt alkal-
matlanságokon, és igyekezet azoknak
el-távoztatására. Melly indulatból kü-
lömb féle vétkek származnak. I. ben. I-
sten-ellen; panasz képpen, és néha nyil-
ván-való káromlással. II. Mások-ellen;
midőn magát igen daraboson, és nyug-
hatalanul víseli a' békeségnek java-el-
len: és még az oktan-állatok ellen-is
néha, a' *tűrhetetlenség* miatt igen ke-
gyet-

Tűrhetet-
lenség mi-
att.

Hány kép-
pen vétnek
a' harag
által.

gyetlenkedik. III. Maga-ellen ; midőn ez életnek, és nyomorúságoknak úalma miatt halált kíván magának ; vagy mardosással, hajá-szaggatással, és egyéb hirtelen rohanásokkal magát illeri.

A harag-
nak leányi
káromkod.

II. A' haragból sok egyéb bűnök származnak : úgy mint 1. Káromkodás Isten-ellen, mely igen nagy véték ; és azért az O Törvényben követ verték agyon a' káromkodót : a' kipedig hallotta a' káromkodást, ruháját meg-szaggatta. 2. Boszúságos szidalmi felebarátunk ellen annak gyalázattyára : úgy mint, ha mondod őtet bolondnak, gyalázatosnak, lopónak, tolvajnak &c. Mondám ; annak gyalázattyára : mert ha csak játékból mondotad, avagy az alattad-lévőnek jobbitására, de nem igyekeztél ezzel őtet bűbűteleníteni, nem vétekeztél halálos-képpen. De ha valakinek botránkoztatásával avagy felebarátodnak súlyos kárával volt a' te szidalmad, melyet ő szenvedett a' miatt, vagy személyében, vagy hírében-nevében, tehát halálos-képpen vétekeztél. Es hogy minden meg ísmérje, melly nagy véték legyen ez ; érzbe-vegye kiki Urunknak ama' mondását : *Qui dixerit fratri suo, fatue ; reus erit gehenna ignis* ;

Mat. 5. 22.

gnis ; A' ki felebarátjának azt mondgya : bolond ; köteles a' gehenna tűzére. 3. Származik a' haragból átközódás ; midőn tudni illik felebarátodat átkozod, és ő néki gonoszt kívánsz. Közönséges véték a' szüléknek fiok-ellen ; kiket az áldás helyet, gyakorta kalálnak, és ördögnek átkozódva adnak : igen nagy véték, kívált-képpen ha gyűlölségből, vagy gonosz akaratból vagy on. Végére, származnak a' haragból párt-ütések, verekedések, hadakozások, és gyilkosságok. Egy szóval, *ira viri iustitiam Dei non operatur* ; az embernek haragja, az Istennek igaságát nem cselekezi.

III. De hogyimmár a' haragnak büntetéstől szólnunk. Isten. ő maga magának elég büntetése : mert ez mint valami bolond-hagymáz ; sőt mint valami gonosz ördög, ki a' embert bírja. Mert a' meg-környékeztettséghez hasonlatos dolgokat cselekezik, a' haragtól meg-győzött ember. Effelett, annyira meg-háborította a' harag embernek lelkét, hogy alkalmatlanná tegye azt a' mennyei dolgokra, és a' Sz. Léleknek befogadására ; ki nem nyugszik-meg, hanem a' csendeseken, és alázatosokon : *in malevolam*

Büntetési.

Elmének
háborodása.

Sap. 1. 4.

lam animam non introibit; a' gonosz-akaró lélekbe pedig bé nem megyen. A' békeséget szereti, és nem a' háborúságot. *Non enim est Deus diffensionis, sed pacis*; mert nem víz/za-vonásé az Isten, úgy mond Sz. Pál, hanema' békeségé.

II. Az igaz boszú-álló Isten-is boszú-állókön, és rendetlen haragúakon: a' mint ő maga jelenti, mondván: *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio*; minden, a' ki haragszik felebarátyára, köteles az ítéltre. Holott szoll a' belső sziv-béli haragról. De ha az harag külső jelle fakad, ottan nagyob büntetésről vagyon a' tanácskozás; azért mondgya: *Qui dixerit fratri suo; raka: reus erit Concilio*; A' ki pedig mondgya felebarátyának; raka: köteles a' gyülekezetre. A' raka semmi bizonyos szidalmat nem téssen, hanem csak boszunkodását jelenti ki mondójának; mint ha magyarul mondanok; Aka! Ha pedig még-is tovább, nyilvánvaló szidalmat, és becstelenséget szoll felebarátyának, és őtet bolondnak mondgya, immár kötele az örök kárhozatra: *Qui dixerit fatue, reus erit gehenna ignis*. Mint léssen tehát dolga, ha ennél-is gonoszabbal illeti felebarátyát?

III. Nem csak a' pokol tűzétől, hanem a' maga haragjának-is langjától gyötrettetik pokolban: mert abból-is, hogy tűrhetetlenül viseli a' pokol tűzét, s el sem kerülheti, dühöségtől ingattatván, felette igen neveli kinnyát. Mellyben különböznek a' *Purgatorium*-béli igaz lelkék amazoktól: mert ezek békeséges türéssel szenvedik büntetéseket, honnét vigasztalást-is vésznek lelki-isméreteken; amazok pedig minden efféle vigasztalásoktól megfosztattak.

Ezek így lévén; távol tehát mítőlünk a' harag, melly ennyi fogyatkozásokot, károkat hoz magával; és az Istennek súlyos büntetését fejére a' haragolnak. Győzzük meg azt magunkban, a' békeséges-tűrésnek fegyverével, és a' keresztényeni szelidséggel, hogy semmi méltatlan dologot haragból ne cselekedgyünk; se Istenünk, se magunk, se felebarátunk ellen. Oh melly szép dicőireti vannak a' szelidségnek, és békeséges-tűrésnek! A' szelidség szerelmeletisé téssen, azt mondgya a' Bölcs: *Qui in mansuetudine opera sua perficit, super hominum gloriam diligetur*; A' tűrés pedig tekintetekké az erős férfiak felett: *Jobba' ki tűr,*

Pokolban
kettős tű-
zök, a' ren-
detlen hara-
gúknak.

Szelidség
dicőireti.

Eccl. 3. 15.

Prov. 16.
v. 32.

az erős férfinnál; és a' lelkén uralkodik, a' vá-
rasok meg-vévéjénél. Es az ilyeneknél a'

1. Pet. 3. 23. Christus lelke vagyon; ki midőn szidal-
maztatnék, nem szidalmazott: midőn szen-
vedne, nem fenyegetődött. Innét mondgya-
vala ama' Tanítványoknak, kitűzet ké-
válnak-vala le-jőni az égből, a' Sama-
ritanusokra: *Nescitis cuius spiritus sitis*; Nem
tudjátok ki lelkei vattok.

Luc. 9. 55.

Két féle a'
barag: ren-
des, és ren-
detlen.

Ezeknek bé-fejezésére, és az együ-
gyűek oktatására, még egy tanolságot
akarék fel-jegyzeni: hogy tudni-illik
még eddig szözlöttünk a' rendetlen; és
nem okkal's móddal-való haragról. Am-
az, egyik a' hét fő vétkek közül; ez pe-
dig sokszor igen hasznos és dicshiret.
Mellynek nagyobb értelmére, azt kell
észbe-vennünk, hogy a' mint Arany-
száju Sz. János írja: a' barag természetből
való indulat, és azért nem tiltja azt Isten ál-
talan-fogva; hanem annak meg-zabolázását
parancsolja: mert ugymond, lehetetlen,
hogy ember minden baragos indulatoktól sza-
bados legyen; Effelett sokaknak hasznos affele
indulat, hatudni-illik az al alkalmazottan él-
nek, és okossan. Mellyik tehát a' baragnak al-
kalmazatos ideje? Az midőn nem magunkért
állunk-boszút, hanem máfok-ellen tu-
lakó-

Chrysost.
hom. 16.
in Matt.

lakodókat zabolázunk; avagy túnyákat,
hivolkodókat feddéssel jóra térítünk.

Ugyan azon Sz. Atya, másutt, amaz Chrysost. in
igékre: *Irascimini, & nolite peccare*; hara-
gudgyatok, és ne vétkezzetek; azt írja:
Licet justè irasci; hogy szabad igaz okból
haragudni. A' mint példánk ebben a' két
Apostol, Sz. Péter, és Sz. Pál; ez Elimás-
ra haragúék, amaz pedig Sáfirara. Ha-
ragfzik az Atya-is fiára, de azért, mert
jót kíván néki.

Chrysost. in
Eph. 4.

Act. 19. 9.
Act. 5. 9.

Igy azért a' természet hajlandóságából
két-féle harag származik; jó, és gonosz:
ez tiltatik, ugy mint felebarátunk ellen-
való; amaz helyén hagyatik, ugymint
felebarátunk hasznára, és meg-jobbitá-
sára nézendő. Tiltatik a' rendetlen, és
boszúságból való; helyén hagyatik a'
rendes és boszúságból származó: csak
jól reá vigyázzunk, hogy a' buzgóságnak
palástya alatt, a' boszúság ne legyen rej-
tezve. Oh lelkeknek buzgó Izeretője Je-
sus, taníts minket igaz buzgóságra. Amen.

XLVII. TANITAS.

A' Torkosságról.

A

Mint-hogy a' jozan, és mér-
téletes életre sokszor int min-

H h

ket

Torkosság-
ból sok nyoma
valyák.

ket a' Sz. Irás; ugy a' torkoságtól és dob-
zódástól fok helyeken idegenit: néha a'
nyavalyákat említvén, mellyek abból

Ecel. 31. 23. származnak; *Vigilia, & cholera, & torinura*
cap. 37. 33. *viro infrunito*; hogy a' torkos, és mérték-

letlen embernek fok nyavalyái követ-
keznek, ugymint álmodlanság, kolera,
és egyéb gyötrelmek. Néha a' véletlen
sebeket, és rut veszekedéseket emleget-

Prov. 23. 29. *vén: Cui va, cui rixa, cui sine causa vulne-
ra? nonne his, qui morantur in vino, & stu-
dent calicibus epotandis*; Kinek jaj, kinek
háborgások, kinek ok-nélkül való sebek?
Nemde nem azoknak-e, kik a' borban
múlatoznak, és a' pohárok ki-ivását ta-
núlyak? Néha ama' véletlen napot hoz-
ván-elé, melytől függ a' léleknek örök-
ké meg-maradandó állapotja: *Attendite*

Luc. 21. 34. *vobis, ne forte gravemur corda vestra crapula,
& ebrietate; & superveniat in vos repentina
dies illa*; őrizkedgyetek, hogy valami-
képpen meg ne nehezedgyenek a' tizsi-
veitek tobzódással, és részegséggel; és
reátok jéjön ama' hirtelen nap. Ezekből,
és több efféle okokból indíttathatik a'
kárki-is a' torkoságnak el-távoztatásá-
ra, melly egyik a' hét fő vétkek közül:
mert ebből-is fok egyéb bűnök származ-
nak,

nak, a' mint majd bővebben meg-lát-
tyuk. Szóllyunk azért

I. A' torkoságról, mi legyen. II. Melly
fok bűnök származnak abból. III.
Annak büntetéséről.

I. A' Torkoságnak ilyen határozott
isméretségét adgyák a' Theologusok: *Est
inordinatus appetitus cibi, & potus*; hogy az, az
ételnek, italnak rendetlen kívánása. Mel-
lyel őt képpen vétkezik ember. 1. Ha
idő előtt eszik. 2. Ha igen drága elede-
lekkel az ő rendi felett él. 3. Ha kellett-
nél többet eszik. 4. Ha igen mohón, és
mintha ugyan bé-merülve az ételbe, a-
vagy csak gyönyörködésnek okáért.
5. Ha kellett-nél többször. Holott azt ve-
gyed-észbe, hogy a' torkoság az ő neme-
szerént, és az elé-számlált történetekben
nem halálos. Mert mind ezekben az I-
steni, és felebaráti szeretettel nem ellen-
kedik. Halálos pedig e' következő
történetekben. 1. Ha ki torkoságnak
okáért meg-szegi az Anyaszent-egyház-
tól rendeltetett böjtöket, mellynek kell
engednünk a' Christus parancsolattya
szerént. 2. Ha ki torkosága miatt al-
kalmatlanná teszi magát, az ő hivatal-
lyának végbe-vitelére, melyre halálos

Hh 2

vétek

Torkoság
mikor ha-
lálos.

vétek alatt köteles. 3. Ha valaki tudva igen súlyos ártalmat szerez egészségében a' torkoság által; más az, ha az ártalom nem olly súlyos. 4. Ha szüntelen-való a' tobzódás, és ital, úgy hogy valakinek a' bafa legyen istene. 5. Ha valaki tellyes részzegegre valót iszik.

Philip. 3.
v. 19.

Részzege
micsoda.

KERDES. Micsoda a' részzege? FELE-
LET. A' tellyes részzege abban áll, hogy valaki torkoságból, tudva, és akartva, magát meg-fosztja okoságának szolgálattayától; meg-háborítván elméjét, és az Isten képét meg-mocskolván; úgy hogy mint az oktalan barom, a' jót a' gonosztól ne tudja meg-választani.

Ez azért a' tellyes részzege az ő neme szerént halálos vétek: mert Istennek ellenére vagyon, az ő képét ennyire meg-mocskolni tudva, és akartva, súlyos, és igaz ok nélkül. Más az, ha észbe sem véli magát, 's azonba véletlenül meg-részzegezik: avagy ha igaz, és súlyos oka vagyon reá; ugymint ha az orvosok tanácsából, külfömben egészségét láttatnék meg nem nyerhetni, hanem ha elsőbben meg-részzegetnének: és megént, ha valaki ki-vont palóssal kinszerítették: mert e' történetekben nem halálos.

Effe-

Effelett, hogy ha ki az ital után meg-tudgya választani a' jót a' gonosztól; ha szintén nyelve tibolyog-is, és lábai tántorognak, még nem tellyes részzege: és azért vétek ugyan, de nem halálos, hanem a' súlyosab bocsánandó vétek közül-való.

Jelei pedig a' tellyes részzege nek e-
zek. 1. Ha ki nem emlékezik szavairól, cselekedetiről, és miképpen haza vitetett. 2. Ha azonban ollyakat cselekedett, melyeket soha más-képpen ép elmével nem szokott cselekedni; ugymint ha szokása kívül rútot beszédeket szökölt, cseledgyet háborgatta. &c.

II. A' Torkoságból fok egyéb bű-
nök származnak. I. A' lélek részéről, az elmének tompulása, vagy ostobasága; úgy hogy alkalmatlan legyen az imádságra, Isteni szölgálatra és egyéb lelki üdvösleges dolgokra. Es ha ez az alkalmatlanság, súlyos dologban esik, ugymint azokban, melyek szökségek néki az üdvössegre; avagy melyekre hivatalyából, vagy más-képpen halálos vétek alatt köteles; tehát ez-is halálos, ha tudva, és akartva leszen.

II. Illetlen vigaság, melly indit fajta-

Hh 3

lan

Jelei a' tel-
lyes részze-
ge nek.

Torkoság-
ból származó
bűnök.

Büsb. 1.
s. de pec-
catu. 6. 3.
dub. 5. a. 2.

lan énekekre, rút cselekedetekre, tisztefégtelen tánczokra &c. Ez-is, ha magának vagy másnak botránkozásával, vagy tovább-való életivel vagyon, avagy a' végre rendeltetik, tehát halálos.

III. Szó-szaporítás, mellyről a' Bölcs; *Prov. 10. 19. In multiloquio non deerit peccatum;* A' sok szóllás, úgy mond, bűn-nélkül nem lé-
szen.

IV. Ocsmány tréfa akár beszédben 's a' kár cselekedetben. Es ha fajtalan gyönyörűségnek okáért lenne, tehát halálos.

V. A' test részéről, tisztátalanság, ki-
vetés, fertezés; és ez utolsó, ha akarat-
ból esik, halálos véték, és az Apostol
mondása szerént az Isten országából ki-
rekeszt; mellyet a' *pubák nem bírnak.*

1. Cor. 6. 10.

Büntetés.

Példák.

Gen. 2. 27.

III. Sok-féle büntetések a' torkos-
ságért bocsátott Isten az emberekre. E'
mián az első szülék, a' gyönyörűségnek
paradicsomából ki-űzettek, és min-
den maradványikkal együtt halálra fen-
tencziáztattak. *In quocunq; die comederis ex
eo, moris morieris;* Azt mondá Isten A-
dámnak; valamely nap éjendel abból,
halállal halfz meg. Az Izrael fiaí husí ké-
vánának a' pusztában, midőn mennyei
mannyájok volna; de meg-adák az ár-
rát;

rát: mert *Ira Dei ascendit super eos &c.* Az
Isten haragja reájok szálla: és meg-öle
azoknak kövérit, még az étkek a' szá-
jokban lévén. Másutt meg-öletének kö-
zülők úgy-mint huszon-három ezeren;
midőn tudni-illik, *le-üle a' nép enni, és in-
nya, és fel-kelének játszani:* a' bálványinak
tudni-illik tiszteletire. Sőt ama' Profé-
ta-is meg-öletek az oroszlánytól, hogy
az Isten parancsolattya ellen evett-vólna.

Exo. 32. 6.

"Ludov. de
Ponte p. 1.
med. 19 p. 2.
s. Re. 13. 24.

De más világon-is kivált-képpen va-
ló gyötrelmek léfzen azoknak, kik Istent
a' torkosság által halálos-képpen meg-
bántották, kik hasokot Isten gyanánt
tartották. Miképpen ama' Dús-gazdag
példája meg-mutattya, ki minden nap
triffen lakik-vala; de halála történnén,
pókolban lőn temetése, holott egy csep-
viz sem adatek néki szernyű nagy szom-
júságának enyhítésére. Effelett, ama'
gyönyörűségekben el-merült Babylon el-
len-is, ilyen szózatot halla Sz. János a'
mennyei jelenésekben; *Quantum glorifica-
vit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tor-
mentum, & lucrum;* a' menyire dicsőítette
magát, és gyönyörűségekben vólt, an-
nyi gyötrelmet adgyatök néki, és fíral-
mat. Oh tehát! ne adgyuk-el, mint *Esa,*

Luc. 16. 22.

Apos. 18. 7.

Intér.
Gen. 25. 35.

egy tállencsért, a' mi első-szűlőinket; azaz, egy kifs múlandó tobzódásért, torkoltságért az örök életet; hanem inkább jö-zansággal, böjtöléssel szerezzük azt magunknak, hogy itten öldökölvén. *lélekkel a' testet, életünk legyen* menyben; holott az Istennek gyönyörűséges asztalánál megelégtettünk. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*; Meg-elegszem Uram, midőn meg-jelenik a' te dicsőséged. Amen.

Rom. 8. 13.

Psal. 16.

v. 15.

XLVIII. TANITAS.

Az Irigységről.

AZ Irigység ördögi véték, melly miatt jött-bé a' halál e' világra: mert látván az ördög, hogy az ember teremtetett volna arra a' nagy dicsőségre, mellyből ő ki hanyattatott, meg-irigylé méltóságát, és tört vete néki a' bűnre: azért mondgya a' Bölcs: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum*; Az ördög irigységéből jött-bé a' halál a' föld kerekiségébe. Es azért az irigyek az ördögnek tanítványi, avagy inkább fia: Innét mondgya vala Christus Urunk az irig Farisæusoknak: *vos ex patre diabolo estis*; hogy az ördög atyától volnának. Ca-

inról-

Az Irigységről.

inról-is mondgya Sz. Janos, hogy a' gonofztól volt; *Cain erat ex maligno*: Mert jöllehet emberi természet szerént Adámtól született; de gonofzságra nézve, és kivált-képpen az irigységért, az ördög fia volt. Oh nagy gonofzság az irigység! De lássuk már

I. Micsoda az Irigység. II. Melly sok vétkek származnak abból. III. Méltó büntetésit.

I. Az Irigységnek ilyen természetie írjak: *Est tristitia de bono proximi, quā nostrum excedit, vel obscurat*; Hogy az felebarátunk javán-való szomorúság, a' menyiben az a' miénket fellyül-haladgya, vagy meg-homályosítja. Es azért az irigység egyenesen a' szeretet ellen vagon: mert ez örül felebaráttjának javán, és elő-mentén, mellyet az irigység elrontani kíván, és ha el nem ronthat, izomorkodik.

Származik pedig a' kevélységből, és együtt jara' haraggal. Es azokra a' fok-némű jókra nézve, mellyek néki eleibevettetnek, az irigység-is sok fele. 1. A' külső jókról, és testre nézendőkről vagon: hogy tudni-illik, más ötet megelőzi gazdagságban, méltóságban, be-

Hh 5

csú-

Theologi.
communiter.Irigység
bőnei származik jók
fele.

Sap. 2. 24.

Az irigyek
ördög ta-
nítványi.

Jo. 8. 44.

csületben, emberek kedvében; és a' testnek ajándékiban; úgy mint, erőben, szépségben, természetben: Es ez világi irigység. 2. Az elmére nézendő jókról vagy on; okoságról, tudományról, értelemről. 3. Az üdvösségre nézendőkről; úgy mint szeretetről, és Istennek ingyen való malasztjáról: melly Sz. *Lélek ellenvaló véték*; minémű vala ama' Lucifer vetke, ki irigységből tört vete embernek a' bűnre. Az irigység ha szánt-szándékkal, és valami nagy jóról vagy on, halálos véték, a' mint annak fajzati is; melyekről immár bévebben.

"Gal. 5. 21.

Több vétkeknek anyja.

Hugo Card. in Evang. Do. s. p. 128.

Prov. 16. 28.

Psal. 100. 5.

II. Az irigységből ilyen vétkek származnak. 1. a' gyűlölség: mert a' mint előbb emlitem, az irigység együtt jár a' haraggal; a' gyűlölség pedig semmi nem egyéb, hanem *ira inveterata*, meg-rögzött harag.

II. Véték az irigységből, ember szólás, és rágalmazás. Mellyről a' Bölcs így szolla: *Vir impius fodit malum, & in labijs ejus ignis ardeset*; az istentelen férfiú gonofztás, és az ő ajakiban tűz ég. Es azért Sz. David sem szerette, sőt inkább üldözte a' rágalmazókat, a' mint maga mondgya: *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer.*

III.

III. Felebarátunk kárán, és kissebégen való öröm: mert a' ki irigyli элементit; örül, haláttya kissebességét felebaráttjának.

IV. Felebarátunk ellen-való futtogás; a' végre hogy másokkal való barátsága, nyájaskodása kissebbedgyék, vagy ugyan el-bomollyék: mellyet azokáért tartozik helyére állítani az ilyen álatomban futtogó, és ismét békeséget szerzeni a', miatta őszve-háborodott felek között: a' minthogy az-is, a' ki hírében nevében kissebbitette felebaráttját, tartozik megadni jó hírét nevét.

Suttogók és rágalmazók kötelezsége.

III. De hogy immár az irigységnek büntetéséről szölyünk; leg-elsőbben is ő maga magának büntetése: mert megszáraztgya az irigynek csontyait. *Spiritus tristis exsiccata ossa*; úgy mond a' Bölcs, hogy a' szomorulélek meg-száraztgya a' csontokat. Másutt pedig így szöll: *Invidia est putredo ossium*; A' tetemek rothadása, az irigység. Mellyre nézve, méltán mondgya Sz. Agoston: hogy az irig leg-elsőbben is magának vagy on gyötrelmére. Másutt pedig a' lélek rosdájának nevezi az irigységet, és viperának mondgya.

Irigység büntetése.

Prov. 17. 22.

Prov. 14. 30.

Aug. l. contra secund. c. 4.

Ser. 12. de Tempore.

Chirilologus Sz. Péter azon formán beszéll,

széll, 's azt mondgya: *Quot sunt prosperitates hominum, tot sunt tormenta invidorum*; hogy annyi gyötrelmi vannak az irigyeknek, menyi boldog szerencsések másoknak. Mellyhez igen közel vetett-volt még ama' pogány bölcs-is, *Seneca*; midőn azt írta az irigyről, hogy soha ez boldog állapotban nem lehet; miért? *Quia semper eum torquet felicitas*; mert mindenkor gyöttri őtet, a' ki nálánál boldogabb. Egyetért vele *Horatius Poëta* ama' versekben:

Horat. l. 1. ep. "Ex ijs fuit Phalaris Scythia ancoq, tauro insignis."

Invidia Siculi non invenire Tyranni

Tormentum majus.

Azaz:

Siciliát lakó bíres kegyetlenek

Irigységnél nagyobb kínzást nem lehetnek.

Példák.

Gen. 4. 11.

Továbbá, példák-ból is ki-tetzik ennek fok rend-béli büntetése. Cain meg-öli irigység-ből attyafiát az ártatlan Abelt; és azért meg-átkoztaték Isten-től, és számkivetterék: effelett bűne bocsánattyaról-is kétségbe-esék, mondván: *major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*; nagyobb az én hamisságom, hogy sem mint bocsánatot érdemlyek. Mint járának a' Jofef bátyjai, kik őtet irigység-ből el-at-tak vala az Imaelitáknak? Végtére Ur-
rokká lőnnékik az ötcsök, és ők szolgál-

lának

lának néki. *Datan és Abiron* Moyses ellen fel-támadának; és azért a' földtől el-nyelettetének. Saul igen irigykedik *David* ellen, és el-velze. A' Sidók-is irigység-ből fel-feszíték a' Messia't; de a' magok fejekre, és veszedelmekre.

De hát pokolban, miként lesznek döl-gok az irigyeknek? kegyetlen-képpen gyöttri őket nem csak a' pokol tüze; hanem a' mi csudálatosabb, még a' Szentek dicsősége-is: mert midőn meg-gon-dolják, a' Szenteket ki-mondhatatlan nagy dicsőségben lenni; magokat pedig véghetetlen nyomoruságokban, oh melly igen gyöttri ez őket! Innér, holott édes Idvőzítőnk a' pokolról szállot-vólna Sz. Lukácsnál; holott írás és fogak csikorgatása
leszen; mindgyárt a' Szentek dicsőségéről kezdé szólni. Midőn látandgyátok, ugymond, *Abrahámot, és Isakot, és Jacobot, és mind a' Profetákat az Isten országában?* Mellyen csudálkozik Bölcs *Cajetanus*, miért Urunk a' pokolról-való beszédét, olly hirtelen fordította a' menny-országra? meg-felel ő maga 's azt mondgya: *Ad cumulum damnatorum pena, adjicitur salus futura nationum mundi*; hogy a' kárhozot-tak gyötrelmének öregbülésére cseleket-

Num. 16. 33;

A' szentek dicsősége gyöttri a' kárhoztakot

Luc. 13. 28;

te azt:

te azt: mert a' Szentek dicsőségéből ne-
vekedik kinnyok a' kárhozottaknak.

Ep. Jude
v. 11.

Azért jaj azoknak, ugymond Sz. Judás
Thadäus Apostol, *kik a' Csin áttára men-
tek*, azon-képpen, mint ő, attyok-fiait
üldöztvén. *Es a' Bálám vétkére árron ki-ön-
tettek*; gonosz tanácsot adván, miként
Bálám, felebaráttok ellen. *Es a' Core el-
len-mondásában el-vesztek*; midőn nem
szenvedhetek másokat eleikbe-títenni.

Jo. 13. 35.

Ne úgy mi Kereszt. halg. Ne legyünk
az ördög tanítványi; hanem inkább Chri-
stusé: *kik abból ismértetnek meg*, ugymond
ő-maga *ha egymást szeretik*. Kövelsük a'm-
a' dicsíretes Keresztelő Sz. Jánost; ki (mi-
dőn látná, hogy az ő tanítványit irigy-
ség illetné Christus felől, hogy ő keriz-
telne, és nagy sokaság gyűlne ő hozzá)

Joan. 3. 29.

monda nekik: *A' kinek jegyese vagyok, vő-
legény az; a' vő legény baráttya pedig, a' ki
áll, és hallja őtet, örömmel örvendez a' vő-le-
gényszaváért. Ez én örömem azért be-teljesé-
dett. Ő-neki nevetekdni kell, nekem pedig kisseb-
bálnom.* Efflett, ha örülünk felebará-
tunk javán, Istenől azt nyerjük vele,
hogy a' mi javunkat-is öregbitse: és ha
örégbitse: és ha az ő kárán, gonoszán
szomorkodunk; minket-is Isten effélek-
től

től meg-szabadít. Végtére, így cseleked-
vén a' szeretetnek gyümölcseit hozzuk,
mellyek ezek: Pax, & gaudium in Spiritu
Sancto; békeség, és öröm a' Sz. Lélekben;
és követtyük a' böldögült Szenteknek
állapottját; mellyben mindenik a' maga
állapottjával meg-elégedvén, a' szere-
tetnek eggyesége által részefittetik mind
a' többinek-is javaiban. Oh részefits min-
ket-is azokban szeretetnek és minden jó-
nak kút-feje, Ur Isten! Amen.

Szeretet
gyümölcsei.
Rom. 14. 17.

XLIX. TANITAS.

A jóra-való restségről.

I Gen veszedelmes dolog a' jóra-való
restség, és igen hajlandó az esetre:
mivel helyt ad az ördög kísérteti-
nek. Kiről azt mondgya Idvőzítőnk,
hogy mikor ki-mégyen az emberből, vi-
zetlen helyeken jár, kerelvén nyugodal-
mat, és nem találván, más hét gonoszab-
lekeket vélzen magával, és vízfiza-men-
vén, el-foglallya azt a' házat, ugymint,
a' mellyet üressen, vagy hívokodva ta-
lál, és annak az embernek utolsó dőlga gonosz-
bak lesznek az elsőknél. Tehát bizonyára
igen

Jóra-való
restség ve-
szedelmes.
Luc. 11. 24.

Igen veszedelmes dolog a' hívőkodás;
és jóra-való reftség: mellynek el-távoztatására, lássuk

I. Micfoda a' Jóra-való reftség. II. Menyi fok bűnök származnak abból. III. Menyi károk követik azt.

I. A' jóra-való reftség így magyaráztatik: *Est tristitia inordinata, & tedium aeternum studiosorum, & laudabilium*; Meg-unnáfa a' jószágos, és dicfíretes cselekedeteknek, és rendetlen szomorúság azoknak végbe-vitelében. Ugyan-is, a' jószágos, és dicfíretes cselekedetek, munkával szoktak végbe-vitetni, ama' mondaszerént: *A: virtutis iter, sudore diu obvallarunt*; hogy a' jószágos cselekedeteknek úttya, verítékekkel vétegett-körül: Christ9-is eztet Kereszt-viselésnek módgya; *A' ki utánnam akar jöni*, ugymond,

Munkával jár a' jószágos cselekedet.

Xenoph. l. 2. de dict. socr.

Mat. 16. 24.

vegye-fel az ő Keresztit, és kövess' en engem. Mellyet értvén a' hívőkodó, és jóra-való reftségtől el-nyómatott ember, meg-szorod k rajta (nem külömben, mint ama' gazdag iffiú, midőn Idvőzítőnk azt monda neki, hogy ha tekéletes akar lenni, adgya-el mindenét, és kövess' őtet; ki halván meg-szorodék rajta:) Es azért a' jóban-**való** fáradságnak, és munká-

kának unalma miatt, reft a' jóra, és csak könnyen el-mulattya azt. Ez pedig a' jóra-való reftség halálos vétek akkor, ha miatta olly dolgot mulat-el ember, mellyre köteleles volt halálos vétek alatt: ugymint ünnep nap a' Sz. Mísei áldozatban áitatossan jelen lenni, egyszer leg-alább elztendőben meg-gyónni &c. Istennek tett fogadását bé-tellyesíteni. &c.

Jóra-való reftség máskor halálos.

II. A' jóra-való reftségről így szökött régen a' Bölcs: *multam malitiam docuit otiositas*; hogy ez mestere, fok gonofzságoknak; mellyek tudni-illik abból származnak. Ugymint I. Midőn valaki e' reftség miatt gyűlöli a' lelki jókat, és akar-ná, hogy azok ne vólnának; avagy midőn bányya, hogy valami jötel-kezdett, vagy bé-is tellyesített, mellyre köteleles volt; avagy midőn meg-veti az Istennek jó-téteményit, kívánván, hogy ne születtetett vólna, vagy a' Christust meg ne ismérte vólna, vagy kereszttyéni kötelelségét ne értette vólna &c. Es e' gonofzság az ő neme szerént halálos vétek.

Ecc. 33. 29. Abból származó bűnök.

II. Kétségbe-esés az üdvősegről; midőn valaki látván a' munkát és fáradságot a' jóban el-eslik szive kedve annak végbe-vitelében, el-annyira, hogy u-

498 IV. Rész. XLIX. Tanítás.
gyan kétségbe-is esik údvösségéről; és
ez-is halálos.

III. Izetlenség, melly unalomba veti
azokat, kik a' lelki dolgokra intenek.

IV. Tanyaság, midőn valaki, ha mi
jót cselekedzik-is, nem buzgoságból, ha-
nem inkább kételenségből miveli azt.

V. Alhatatlanság az el-kezdet jóban,
vagy meg-változtatván azt unalomból,
vagy pedig félbe hagyván.

VI. Hivalkodás, és álmozság, kivált-
képpen a' lelki dolgokban.

VII. Ide's tova bujdosás az unalom-
nak könnyebbitésére; vagy gondolattal,
vagy beszéddel, és egyéb érzékenségek-
kel, vagy egy helyből más helyre me-
netellel, úgy hogy semmiben alhatatos-
sága ne lehessen.

Es mind az egész állapottyából ember-
nek, számtalan fok egyéb jóknak el-mu-
latása származik; melly mind annyiszor
halálos, valamenyiszor azoknak végbe-
vitelére halálos vétkek alatt vóltunkkö-
telesek. Nézzetek immár, *quam multa*
mala docuit; menyi fok gonoltságoknak lé-
gyen mestere a' jóra-való restség! De
vallyon micsoda kárainkal?

III. Ha egyéb károk nem következ-
nének-

A' Jóra-való restségről. 499

nének-is abból, csak ez-is elég nagy,
hogy ki-rekeszti embernek szívéből az I-
steni vigasztalásokat, mellyeket Isten a'
buzgó áitatos hiekeknek szokott olzto-
gatni. Mi van pedig egyéb az hivolkodók
szívében, hanem szomorúság, tövis,
keménység: azért mondgya a' Bölcs: *Per* *Prov. 24. 30.*

agrum hominis pigri transivi, & ecce totum re-
pleverant urtica, & operuerant superficiem e-
jus spine, & maceria lapidum destructa erat;
Hogy a' rest ember mezején ment által,
és látta, hogy mind éppen el-fogták azt
a' csallyánok, és el-lepték annak színét a'
tővisék, és a' kö-gyepe el-romlott. Más
hasonlatossággal-is jelenti a' hivolkodás-
ból származott károkat, mondván; *Qui* *Prov. 20. 4.*

propter frigus arare noluit, mendicabit astate,
& non dabitur illi; A' hidegért szántani
nem akart a' rest; kuldul azért nyárban,
és nem adatik néki. Es, a' mint a' villa-
gi dolgokban, úgy a' lelkiekben-is, a' ki *Prov. 28. 19.*
hivolkodást követ, be-telik szegénységgel.

Sőt még az igazak-is a' jóra-való rest-
ség miatt, károkat szenvednek: mivel a'
mint Jeremiás mondgya: *maledictus, qui*
facit opus Dei fraudulenter (*Ludovicus de*
Ponte; *negligenter*) Atkozott, a' ki Ur
dóldat álnokul cselekedzi; avagy hivol-

Lud. de Pöf.
hic; idem,
de Acedia,

kodva, a' mint Ludovicus magyarázza.

Effelelt, a' kik *sem hidegek, sem melegek*,
Apor. 3. 16. hanem csak, *lány melegek*, ki-okádtatnak
 az Urtól, azt mondgya Sz. János. Esa'
 Christusnak gyönyörűséges igája, és kö-
 nyű terhe, ő-nékkik meg-nehezítettik:
Prov. 18. 8. mivel *pigrum deficit timor*; a' restet meg-
 ejti a' félelem: ugy hogy, a' jóban való
 szorgalmatosságban meg-enged, avagy
 lágyúl, a' munkában való nehézségnek
Prov. 21. 25. miatta. Végtére, a' *kévánságok meg-ölik a'*
Prov. 13. 4. *restet*: mivel, *vult & non vult piger*; akar-
 ja-is, nem-is a' rest. Es így fonnyad, véz
 magában gyümölcstelenül.

bívalkodó Más világon pedig, tudgyátok-e, mint
szolgák bére járnak a' hívolkodó szolgák, kik az Ur-
 nak talentomival nem kereskedtek; ha-
 nem inkább el-rejtették azokat? Meg-
Mat. 25. 30. mondotta már azt az isten fia: *inutilem*
servum projicite in tenebras exteriores; hogy
 a' külső fetétségre vettetnek, hől lészén
 firás, és fogak csikorgatása. Például van-
 nak ama' félénk, és túnya sidók; kik
 mivelhogy, meg-rémülven az ellenség-
 től, kik az ígíret földét lakják-vala, és
 el-efvén szívek kedvek, *viszsa akarának*
Num. 14. 4. *térni Egyiptumba*; annak-okéért ki-rekez-
 tetének a' téjjel mézzel folyó földről;

Ca-

Caleb, és Jósué kívül: kik erőssen *biztat-* c. 15. 30.
tyák-vala őket a' föld népe ellen. Oh melly c. 14. 6.
 káros tehát a' jóra-való restség!

Mi azért, e' két dicőfirtes férfitől ta-
 nólván, erőssen biztassuk magunkat
 mind azok ellen, a' mik idegenit-
 nek minket a' jószágos cselekedetek-
 nek gyakorlásától. Ki-rekefzszük a' fé-
 lénk tunyaságot: mert Isten kegyelmé-
 ből könnyen meg-győzhettük, a' mik
 a' jóban ellenkeznek velünk; munkák-
 is abban, és fáradságunk könnyebbít-
 tik: Mert maga mondgya: *Jugum meum*
suave est, & onus meum leve; az én igám
 gyönyörűséges, és az én terhem könnyű.
 Melly más-képpen a' hívolkodó restek-
 nek igen nehéznek látszik.

Effelelt ilyen buzgósággal munkát-
 kodván, egy óra alatt annyit érdemlünk,
 menyit mások egész napeftig, *viselven ter-*
bét a' napnak, és hűséget. Mivel igen tet-
 czik Istennek a' buzgóságos szolgálat. *Hil-*
larem datorem diligit Deus; ugymond Sz.
 Pál, hogy jó kedvű adakozór szeret az
 Isten, a' minthogy ő-maga-is jó kedvel
 adgya nekünk szent ajándékot. Kérés-
 ket-is az ilyeneknek örömet meg-halga-
 tya; sőt elévé meg-köszöltattya vélek

Ii 3

az

Psal. 138. 14.

az örömet, mellyel a' Szentek menyben
szolgálnak Istennek. Mondgyuk azért
Sz. Dáviddal: *Redde mihi latitiam salutaris*
mi, & spiritum principali confirma me. Oh
Ur Isten! ad meg nekem a' te üdvözíté-
sed vigaságát, és a' fő lélekkel erőssít-
meg engem. Es engedgyed, hogy mi-
képpen te az égből alá-jóvn, a' mi üd-
vőségünkre, *vigadál mint az Oriás az út*
futásra: úgy én-is örömmel szolgálhassak
neked, és mondhaszam Sz. Dáviddal:
Psal. 118. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dila-*
tasti cor meum. A' te parancsolatit üttyan
futottam, midőn a' szívemet meg-tago-
si ottad. Es vigy-bé engem amaz élők
földébe, holott nincsen többé faragság,
hanem örök boldogság. Amen.

L. TANITAS.

Az Utolsó Kenetről,

A' Penitencziáról, és ahoz tarto-
zandó dolgokról töb tanítások-
ban szólván; következik immár
az Utolsó Kenet. Mivel azért a' Sz. Irás-
is tanította, és jo-vallja; hogy minden
cselékedatinkben meg-émlékezzünk a' mi végső
dolgainkról, (az halálról, ítéltről, pokol-
ról,

Ecel. 7. 40.
Négy végső
dolgaink
emlékezete
üdvösséges,

ról, és a' mennyei dicsőségről) és örökre
nem vétekezünk: kivált-képpen emlékez-
tet pedig minket a' mi utolsó napunk-
ról, az Utolsó Kenetnek Szentsége. Az-
ért illik erről-is emlékeznünk, és gya-
korta beszédet-is tennünk: nem csak az-
ért, hogy a' mik az üdvösségre nézen-
dők, azoknak tickait illik ki-fejteget-
nünk; hanem azért-is, hogy a' halálnak
szükséges voltát elméjekben meg-ujit-
ván a' hívek, a' gonosz kívánságokat
meg-zabálazzák. Honnét léfzen, hogy
a' halálnak várakodásában-is, ne annyi-
ra háborodgyanak-meg: hanem örök ha-
lakat adgyanak Istennek; ki, miként-
hogy a' keresztség által ajtot nyitott ne-
künk az igaz életre; úgy ez halandó élet-
ből ki-menetelünkre, (hogy alkalmat-
sabb útunk lenne menybe) az Utolsó
Kenetnek Szentségét rendelte. Lásunk
azért.

I. Mi légyen az Utolsó Kenet. II. Mi-
ből álljon. III. Minémű gyümöl-
csei legyenek.

I. Az Utolsó Kenet olly Szentség, mellyen
a' Christus rendelt a' végre, hogy a' halálos ven-
szedelemben forgó beteg meg-kenettetvén szen-
selt olajjal, lelkének üdvösségét, meg-mentse.

Utolsó Ke-
net Szentség.

Jac. 5. 14.

15.

Concil.
Constant.
Florent.
Trid. 11.
14. de Extr.
Un.

is egészségét, azon Kenet által, és az Egyházi-
szólgái imádsága által meg nyerje. Hogy pe-
dig az utolsó kenet Szentség légyen, azt
kell elsőbben is meg-mutatnunk. Ez pe-
dig kivált-képpen jelentetik amazigék-
ben, mellyekkel Sz. Jacob e' Szentség-
nek törvényét hirdette, mondván: Beteg-
e valaki kezéledek? Vigye-bé az Egyházi-szól-
gákat, és imádkozzanak érte, meg-kenvén
őtet olajjal az Ur nevében: és a' hitből-való i-
mádság meg-szabadítja a' beteget, és meg-
könnyebbíti őtet az Ur; és ha bűnökben lészén,
meg-boc áttatnak néki. Mert hogy a' bűn-
nek bocsánatát bizonyította az Apo-
stol az Utolsó Kenet által; jelenti, a' Sz-
ségnek erejét, és természetét abban len-
ni. Így tartotta mindenkor ezt a' Catholi-
ca Anyaszent-egyház; a' mint ki-tetözik
lok régi Conciliomokból, és azok után a'
Tridentinomból.

Jöllehet pedig, nem csak egy, hanem
fok tagok kenetnek meg e' Szentség fel-
adásában, és mindenik kenetre magános
könnyörgő igék mondatnak; nem több
azért, hanem csak egy e' Szentség. A'
minthogy a' ház jöllehet fok részből áll,
egy mindazáltal.

Tudnunk kell pedig, hogy a' mint
a' töb

Christus
rendelte.

a' több Szentségeket, úgy ezt-is Christus
Urunk rendelte, mellyet azután Sz. Ja-
cab az hiveknek elejekbe-adott, és hirde-
tett. Noha ő maga Idvőzi önk e' Kenet-
nek némű-némű jegyét láttatott adni,
midőn a' Tanítványokat kettőnként el-
küldötte maga előtt; kikről az Evange-
lista azt mondgya, hogy ki-menvén predi-
kálnak vala; és sok ördögököt űznek vala ki, és
sok betegeket kennek-vala-meg olajjal, és meg-
gyógyították vala. Melly Kenet, kétség-
nélkül nem magoktól találtatott az Apo-
stoloktól; hanem az Uról parancsoltat-
tott nekik: nem természet szerént, ha-
nem természet-felet-való titkos erővel é-
kelsítettetett, és inkább a' lélek gyógyítá-
sára, hogy sem a' testnek orvoslására ren-
deltetett. Melly dolgot a' Sz. Atyák, Dio-
nyysius, Ambrosius, Chrysostomus, és Gregorius
Magnus, mondanak: hogy semmi kétsé-
günk ne légyen benne, hogy ez egyik
legyen az Anyaszent-egyház hét Szent-
ségi közül; és azért nagy tiszteletre méltó.
De lassuk már.

II. Miből áll e' Szentség; azaz, mi lé-
gyen materiája, és formája. A' Sz. Con-
ciliomok végzése, és tanítása szerént,
e' Szentségnek materiája, a' Püspöktől
meg-

Mar. 6. 12.

13.

Relati in
Catech. Rō.
hū. sec. 8.

meg-szenteltetett olaj. Sz. Jacab-is, az elébb említett igékben olajról emlékezik: *meg-kenvén diét*, ugymond, *olajjal*.

Mit jelent
az olaj it-
ten.

Jac. 5. 15.

Igen szépen pedig ez által jelentetik, mit szerezzen a' lélekben e' Szentség: mert miképpen az olaj enyhíti a' testnek fájalmát; úgy e' Szentségnek ereje a' léleknek szomorúságát, és fájalmát kifizebíti. Testben-is pedig a' *beteg*et meg-*könyöbbíti*, és elébb egészségét meg-adja. (noha ezt nem mindenkor) és azért oly hittel, reménységgel kellett fel-venni a' betegnek, mint régen a' kiker az Apostolok meg-gyógyítanak vala, magokat meg-kenetik vala. Leg-elsőbben-is pedig lelkünk üdvösségét kell benne kérnünk; azután testi egészségünket: hozzá-tévén; ha Istennek úgy tetszik, és üdvösségünkre használatos lészen. Nem is kell pedig kételkednünk, hogy azok a' szent könyörgések meg ne halgattassanak Istentől, melyeket az Egyházi-szólga, nem a' maga, hanem az Anyaszent-egyház képeben mond, e' Szentségnek feladásában. Hogy pedig a' lélek üdvösségére használlyon, azon kell igyekezni a' betegnek, hogy halálos vétekben, mely a' szentelő malasztal ellenkedik, ne légyen

A beteg
meg-gyón-
nyék első-
ben.

gyen ennek fel-vételében: és azért meg-kell tartani az Anyaszent-egyháznak örök szokását, hogy e' Sz. Kenet előtt meg-gyónnyék, és áldozzik; és így szentül és nagy tisztelettel vegye-fel e' Szentséget.

Formája e' Szentségnek ama' könyörgő igékben áll, melyekkel szokott élni az Egyházi-szólga a' Sz. Kenetben, mond-
ván, *Per istam S. Unionem &c.* Ez által a' Sz. Kenet által, és az ő kegyes irgalmasága által, bocsássa-meg néked az Ur, valamit lá-tás által, hallás által &c. vétetél. Hogy pe-dig ez igék legyenek e' Szentségnek for-mája jelenti Sz. Jacab, midőn azt mond-gya: *orant super eum, & oratio fidei salvabit infirmum*; Hogy imádkozzanak a' beteg-ért, és a' hitből való imádság meg-kön-nyebbiti őtet. Honnét ki-tetszik, hogy könyörgés képpen kell e' Szentségnek formáját ki-mondani; jöllehet bizonyos forma igéket nem adott előnkbe az Apo-stol. Hogy pedig ez igékkal élünk, a' régi Atyáknak traditziójából vettük.

Könyörgő i-
gékkel szol-
gáltatuk.

Illik azt is itten meg-tudnunk, kik-
nek kellyen fel-adni e' Sz. Kenetet: tud-
ni-illik, a' halálos veszedelemben forgó
betegeknek (valahányszor ilyen vesze-
delem-

Kik vehetik
fel e' Szent-
séget.

*Mi végre
rendeltetett.*

Tanács.

delemben esnek) mert az Apostol-is a betegek-ről szól az említett helyen. E Szenttség-is pedig a' végre rendeltetett, hogy ne csak a' léleknek használlyon (erősítvén azt az ördög inofelkedési ellen; és meg-fzabadítván a' bocsánandó vétkektől, és a' belső erőtlenségtől) hanem a' testnek-is orvóságot hozzon. Nem kell mind azáltal azt várni, hogy a' beteg minden reménségtől egészsége felől, és még érzékenységtől-is meg-foszaltsék: mert igen használatos a' malaszt el-vételének nagyob-bévségére; ha, mikor még ép elmével, és okossággal bír, akkor kenetik-meg a' beteg: mivel nagyobb áttatóságot, és hitet mutathat akkor a' Szenttséghez.

Az egészségefeknek nem szabad fel-adni, ha szintén fegyver, tűz, viz-között, halálos veszedelemben forognak-is: más az, ha már halálos sebben estek, mert így immár betegek. Az esztelenek-is nem alkalmatosfak ennek fel-vételére: hanem ha néha távoznék tollók elméjük fogyatkozása, és akkor valami kegyes indulatot mutatnának, és kívánnák e' Szentséget: avagy mikor ép elmével bírtak, kívánták; ha szintén azután esztelenségbe

be estek-is. De, ha ki soha ép elmével nem bírt, nem kell fel-adni neki. A' kisdedek-is, kik még annyi okosságra nem értek, hogy bűnt tehesse, nem vehetik-fel; ugymint, kik nem szűkölködnek e' Sz. Kenet nélkül, melly a' bűn maradékinak el-vételére rendeltetett.

III. Hasznait e' Szentségnek immár röviden helyesleg említettük. I. A' bocsánandó vétkeknek el-törlése (mert a' halálos vétkek ellen csak a' keresztség, és penitencia rendeltetett.) II. Hogy a' betegnek lelkét lankatságtól, és erőtlenségtől, mellyek a' bűn miatt abban marattak, és minden egyéb maradékitól a' bűnnek, meg-fzabadította. III. Az ördögnek késérteti ellen erősíti: ki jöllehet minden időben keresi veszedelműket; de kívált-képpen végső órákor, tellyes igyekezettel azon vagyon, mi módon, ha lehetséges, kétségbe ejtsen. De fegyver adatik nekünk e' Szentségben, mellyel a' késértetnek erejét meg-törhessük, és ellene erőssen harcolhassunk. Ugyanis, meg-könnyebbítetik, és fel-emeltetik a' betegnek szive, az isten jó-voltában-való reménséggel; és ugyan ázzal meg-erősödvén, könnyebben viseli a' beteg-

*Hasznai a'
Szentségnek.*

*Végső órá-
kor,
Min igye-
kezik az
ördög.*

betegségnek alkalmatlanságát; és a' farka után incselkedő ördögnek mesterségét, és álnokságát könnyebben megelőzi. IV. Haszna a' testi egészség, a' mint feliebb jelentők.

Ezeknek meg-nyerésére, nagy hittel, és reménységgel kell a' betegnek lenni e' Szentségnek fel-vételében: mert a' mi a' testi egészséget illeti, akár miképpen esék, Istennek titkos ítéletéből: de bizonyos reménységgel kell lenniük, hogy e' Sz. Kenetnek ereje által, lelki egátségeket meg-nyerik; és ha halálok történik, ama' gyönyörűséges mondásnak gyümölcsét el-veszik: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*; Bódogok a' halottak, kik az Urban halnak-meg. Amen.

LI. TANITAS.

Az Egyházi-Rendről.

Miscoda az
Egyházi-
Rend.

AZ Egyházi-Rend oly Szentség, mellyben az Egyházi-Szolgáknak kivált-képpen-való hatalom adatik; hogy az Egyházi tisztekben jó módon, és méltán eljárassanak. A' Christustól rendeltetett, és Sz. Pál is emlékezik felőle. Mindezekről holisztu tanítás lehetne. De én a' ró-

1. Tim. 4. 14.
& 2. Tim.
3. 6.

vid-

Az Egyházi-Rendről.

vidségre kivált-képpen vigyázván e' munkácskában; a' miket szükségessé-
nek írtam lenni, csak azokról szóllok most, im e' három czikkelben.

- I. Hogy az Egyházi-Rend Szentség.
- II. Mi, és melly nagy méltóság legyen a' Papság.
- III. Az Egyházi hatalomról.

I. Hogy az Egyházi-Rend Szentség legyen, a' *Tridentini Sz. Gyűlekezet*, ama' közönséges okból próbállya: mert ez-is (a' mint a' több Szentségek) a' láthatatlan malasztnak látható jele. Mivel a' fel-szentelésben, melly látható ceremóniák-ból áll, malaszt, és lelki hatalom jelentetik, és adatik annak, a' ki fel-szenteltetik. Azért mondgya néki a' Püspök a' fel-szentelésben: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium &c.* Azonban, a' hatalomnak fel-vételével malaszt-is adatik Istentől arra; hogy e' tisztkben jó módon, és törvény szerént eljárasson: mellyet az Apostol amaz igékkal jelent: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei qua, est in te per impositionem manuum mearum*; Intlek téged szerelmes atyám-sia *Timothee*, hogy fel-gerjezd az Isten malasztját, melly benned vagyon az én kezeimet read-tétele által.

Seff. 32. c. 3.

2. Tim. 1. 6

Es

Egy Szent-
ség, de több
gradicsok
abban.

Hét gradi-
csok az
Egyházi
rendben.

Es jöllehet az Egyházi-rend egy Sz-
ség, több gradicsai vannak mind azáltal,
és több rendbéli szolgálati, egyik a' má-
siknál felsőbb, és méltóságosb; de olly
szép rendeléssel osztva, hogy egyik,
gradics legyen a' másikra: és azért, a'
ki az Egyházi-Rendet akarja fel-venni,
a' kissebбекről mennyen fellyebb a' na-
gyobbakra. Es ugyan ez az oka, miért
neveztetik Egyházi-Rendnek. Hét szá-
m-ba foglaltatnak pedig ezek a' rendek, mel-
lyek neveztetnek, *Ostiarium*, *Leclor*, *Exorcista*,
Acolytus, *Subdiaconus*, *Diaconus*, ságnak, és
Papságnak. Melly rendelés helyesnek
lenni próbáltatik azokra a' szolgálatokra
nézve, mellyek a' Szentséges Misének,
és Oltári Szentségnek szolgálatására
szükségesekeknek láttatnak: mellynek o-
káért rendeltettek is fő-képpen. Mind
ezekről magánossan szólni, nem olly
szükséges mindeneknek, hogy itt ki ne
hagyhatnók: a' kiknek pedig szükséges,
elég irásokat találnak erről, egyéb e' do-
logról irt könyvekben. A' Papságról
mindazáltal, illik itt-is bévebben szolla-
nunk, hogy a' kötség-is valami részből
tudgya ennek mi-voltát, és méltóságát.

II. A' hét ele-számlált Egyházi-ren-
dek

Leg-felsőb
a' Papság.

dek közül azért leg-fellyebb-való a' Pap-
ság; mellyet a' kik fel-vertek, azokat
két-féle nével szokták nevezni a' régiek:
Néha *Presbyterek*nek mondgyák, melly
Görögül annyit télsen, mint öregbek;
nem csak koros idejekre nézve, melly
a' Papságra szükséges: hanem kivált-
képpen az erkölcsökre, tudományra, és
okoságra nézve, a' Izerént, a' mint ír-
va vagyon: *Senectus venerabilis est, non di-
turna, neq; annorum numero computata: Ca-
ni autem sunt sensus hominis, & atas senectu-
tis vita immaculata*; Nem a' hosz(su ideig-
való vénség becsülletes: hanem az em-
ber értelme az ősz-haj, és as vénség ideje,
a' makula-nélkül-való élet. Néha pedig
Sacerdotes Papoknak nevezik; mivel mind
ő magok az Istennek szenteltettek fel,
's mind pedig másoknak, őket illeti osz-
togatni, és szolgáltatni a' Szentségeket;
és a' Sz. dolgokkal bänni.

Mivelhogy pedig a' Sz. Irás két-féle
Papságot említ, belsőt, és külsőt; meg-
kell választani egyiket a' másiktól. A'
belsőt a' mi illeti, mionyájan a' hivek,
minek-utánna a' Sz. Kereszttségnek vi-
zével meg-mosattak, papoknak mon-
datnak, kivált-képpen az igazak, kik-

Kk

Car. Rom.
p. 2. c. 7.
1ec. 22.

Sap. 4. 8. 9.

Két féle
papság. bel-
ső minden
bírókat illet.

nel

nél az Istennek lelke vagyon, és az Isten malasztja által, a' Christus Jesus Fő-Papnak eleven tagjai lettek. Mert ezek hit-tel, melly a' Szeretettől gyujtatik, az ő elméjeknek öltárán, lelki áldozatokat áldoznak az Istennek; mellyek közé számláltatnak mind azok a' jószágos cselekedetek, mellyeket az Istennek dicsőségre mivelnek, és rendelnek. Innét mondgya Sz. János Apostol; hogy Christus meg-mosott minket a' mi bűneinkből, az ő vére által, és minket országga, és papokká tett az Istennek, és az ő Attyának. Sz. Péter azon-képpen; ti is, ugymond, mint első kövek, feljűl reá-építessetek, lelki házál, Sz. papságul, a' lelki áldozatokat be-mutatni, ked-veket az Istennek a' Christus Jesus által.

Külső pap-ság nem kö-zönséges mindenek-kel.

1. Tim. 4. 14.

2. Tim. 1. 6.

Psalm. 50. 19.

A' külső papság pedig, nem közön-séggel minden híveket, hanem bizonyos embereket illet; kik törvény szerént va-ló kéz reá-tétellel, és az Anyaszent-egy-háznak szokott ceremoniáival szentel-tetnek fel az Istennek, bizonyos tulajdon; és Sz. szolgálatra. Mellyről emlékezik Sz. Pál a' fellyebb említett helyeken. Illyen külömbséget, még az O Törvény-béli papságban-is találunk; mert a' belső pap-ságról így szól Sz. David: *Aldozat az Isten-nek*

nek a' keserves lélek: a' tőredelmes és alázatos szívvel Isten meg-utálod. A' külső papságról pedig, ki ne tudná, menyi parancsolato-kat adott volt Isten Moysefnek, és Áá-ron Papnak: meg-parancsolván azt-is, hogy valaki más, nem a' Levi Nemzet-ségből vaaló, ne ártaná magát e' tisztbe. Innét Oziás Király poklofsággal veret-tetvén-meg az Urtól, hogy papi tisztet tulajdonított volna magának, kemén-nyen meg-büntetteték érte. Mivel az-ért, az Uj Törvény-béli papságban-is e' külömbséget ismérhetjük, tudni kell, hogy itten nema' belsőről, hanem a' kül-ső papságról szöllumk; melly nem kö-zönséggel minden híveket, hanem bizo-nyos fel-szentelt személyeket illet.

A' Papnak azért az a' tiszt, hogy ál-dozatot régyen az Istennek; és a' Szent-ségeket szolgáltaffa az híveknek, a' mint az ő fel-szentelésének rendiből ki-tetczik; és Sz. Pál-is mondgya, hogy minden papnak szűkség, a' mint a' népért, ugy ő-magáért-is áldozni a' bűnökért.

De hogy immár a' papságnak méltó-ságáról szöllumk; mivelhogy a' Püspö-kök, és Papok, mint valami tölmácsi, és követi az Istennek: kik az ő nevében,

Exo. 29. 6.
40. 6. toto
Levit. 6.
sape aliás.

2. par. 26.
v. 17. 6.
seqq.

Papok tiszt-si.

Hebr. 5. 3.

Papság méltósága.

az Isten törvényére, és parancsolatira tanítták az embereket, és az Istennek személyét viselik e' földön; következík, hogy az ő hivatalyoknál nagyobb e' földön ne legyen. Es azért méltán, nem csak *Angyaloknak, Malakiáknál*; hanem *isteneknek is mondatnak Moysesnél*. Es jölehet minden időben nagy méltóságok vólt; mindazáltal az Új Törvény-béli Papok, minden egyéb idő-bélieket megelőznek: mert ezeknek olyan hatalom adatott a' Christustól, az ő Szentséges Testének, és Vérének Szentelésére, s bé-mutatására; és a' bűnök bocsátására; melly minden emberi okosságot, és értelmet fellyúl halad; nem hogy ahoz valami hasonlító volna e' földön. Mellyen csudálkozván Theofilactus, azt mondya: *Vide Sacerdotum dignitatem, quod divina sit; Dei enim est remittere peccata*; Lásd a' Papok méltóságát, hogy isteni legyen; mivel Istené a' bűnök bocsánattya: nem kell azért arra nézni, ugymond, hogy némelyek méltatlanul viselik magokat; mert isteni ajándékoknak szolgál mindazáltal, és a' malaszt munkálkodik ő általok. Minek okáért tiszteteknek méltósága szerint becsüllendők. Továbbá, az Új Tör-

Mal. 2. 7.
Exo. 7. 1.

Theoph. cit.
d. Mansi
Dom. 1. p.
Pasch. n. 23.

vény-

vény-béli Papság, nem Áarontól veszi eredetét, hanem Christustól; kinek Papsága tekellettebb, azt mondgya Sz. Pál *Hebr. 7. 11.* az Áaron papságánál.

Ezekből meg-érthettétek a' Papságnak mivóltat, tisztit, és méltóságát; szölyunk azért immár bévebben az Egyházi hatalomról.

III. Kettős ez a' hatalom; *Ordinú, & Kettős Jurisdictionú*. Az első adatik, a' Christusnak valóságos testére-nézve az Oltári Szentségben; a' másika' Christusnak Lelki Testére (melly az Anyaszent-egyház) nézendő: mert eztet illeti a' Keresztyén népet gubernálni, igazgatni, és az örök életre vezérteni.

Amaz első hatalom pedig, nem csak a' Christus Testének, és Vérének Szentelésére, és bé-mutatására-való erőt foglalja magában; a' szerént a' mint Christus mondá az Apostoloknak a' Vég-Vacsorán: *Hoc facite in meam commemorationem*; *Luc. 22. 19.* Hogy ők-is azt cselekednék az ő emlékeztére: Hanem annak vételére az emberek sziveit-is el-készíti, és alkalmazkók-ká teszi meg-bocsátván a' bűnököt; és mind azokat, a' mik az Oltári Szentséget valami-képpen illetik, magában foglal-

Kk 3

lak

Jo. 20. 21.

22. 23.

Mat. 18. 18.

Jurisdic-
tio
nem min-
denkénél
egyszá-
z.Püspökök
jurisdic-
tio-
ja, és tisz-
tati.

Act. 20. 28.

1. Pet. 5.

v. 2. 3.

Erfékek.

lallya. Mellyre sok bizonyságokat hoz-
hatnánk a' Sz. Írásból, de kivált képpen-
valók amazok Sz. Jánosnál, és Sz. Ma-
ténál: Mellyekről fellyebb emlékeztünk.
XIII. Tan. I. Czik.

A' másik hatalom *Jurisdictionis*, nem min-
denik Pápnál egyenlő-képpen vagyon ;
hanem a' szerént, a' mint kinek *Jurisdictionis*-
ja, gubernálása, és igazgatása-alá, na-
gyob, vagy kisebb tartomány, avagy Ec-
clesia bizattatott. Es így a' Püspökök-
nek nagyob *Jurisdictionis*-ja vagyon a' kö-
zönséges Papoknál : mert ők arra ren-
deztettek, hogy ne csak az alattok-való
Egyházi szolgálkat, hanem ezek alatt-
való hívnépet-is igazgassák ; és azok üd-
vóságra nagy vigyázással viseljenek
gondot. Innét juhok Pásztorinak-is gya-
korta mondatnak a' Sz. Írásban. Kik-
nek tiszteket, és hivatalyokat le-írja Sz.
Pál. Sz. Péter-is pedig, szép és iltenes
reguláját adgya a' Püspöki szolgáltnak :
mellyhez képest, ha a' Püspökök rende-
lik cselekedeteket, kétség nélkül jó Pász-
torok lesznek. Ezeken fellyül vannak
az Erfékek, kik noha fel-szentelésekben
nem különböznek a' Püspököktől ; bé-
ve hatalommal bírnak mindazáltal, mert
vigyá-

vigyázások, vagyon, nem csak az alat-
tok-való Püspökökre, hanem mind ezek
alatt-való Kereszttyén hívekre-is. Eze-
ket-is meg-előzik a' Patriarkák ; azaz, el-
ső, és leg-felsőbb Atyák. Kik régentén
a' Romai Fő-Püspökön-kivül csak né-
gyen számláltattak : ugymint *Constanti-
nápolyi, Alexandriai, Antiochiai, és Jerusa-
lemi*.

Mind ezek felett, a' Közönséges Ke-
reszttyén Anyaszent-egyház, a' Romai
Fő-Püspököt tiszteli ; kit az Efesus-béli
Sz. Gyülekezetben, Cyrillus Alexandri-
nus, az agész világ Erfekének, Attyának,
és Patriarkájának nevezett ; Mert holott
az Apostolok Fejedelmének, Sz. Péter-
nek székében üllyön, leg-nagyobb mélt-
óságot, nem emberektől, hanem Chri-
stustól adatottat isméri benne az Anya-
szent-egyház. Mellyért minden hívek-
nek, Püspököknek, és egyéb akár miné-
mü méltóságban helyhezterett Fő-Pa-
poknak, Attyok és igazgatójok a' Ro-
mai Pápa ; ugymint Sz. Péternek Succi-
sorra, és Christus Urunknak e' földön
Melly-Tartója.

Végtére illik azt-is emlitenünk, mit
mivel emberben, kivált-képpen a' Szent-

Patriarkák.

Romai Fő-
Püspök.Efesus-
hujus Sa-
cramentum.

ség: mert jöllehet fő-képpen az Anyaszent-egháznak hasznát, épületét, és ékelségét nézi: mindazáltal, annak-is lelkében, a' ki fel-szenteltetik, szentelő malasztot szerez, melly őtet alkalmatos-sá tegye, hogy tisztiben igazán el-járhasson: mellyről szöllánk fellyebb.

Más-féle malaszt-is adatik ugyan e' Szentségben; melly lelki *Characternek*, vagy jegynek mondatik; azaz; hatalom, melly az Oltári Szentséget nézi; vagy közelebről, ugymint a' Papokban, kiknek tellyes hatalmok vagyon a' Christus Testének Szentelésére; vagy távolabról, ugymint egyéb alsób renden-való Egyházi-szolgákban. Kinek-kinek az ő rendi szerépt, a' mint közeleb! vagy távolab jár az ő szolgálattában az Oltári Szentséghez. Melly jegy ő-nékkik belső-képpen lelkekbe nyomattatván, a' több hivatoktól külömbözteti őket, és az isteni szolgálatra kötelezi. Melly jegyről ez előt-is emlékeztünk. Bé-fejezem. Ertvén az Egyházi rendnek mivoltát, és a' papságnak méltóságát, nagyra bősülyűk azt. Es hogy abban mi Papok magunkat méltán viseljük, ama' Sz. Pál intését

2. Cor. 6. 3.

mindenkor fen tartjuk: *nemini dantes* *ml-*

lam

lam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Senkinek semmi botráncot ne adgyunk, hogy ne szidalmaztassék a' mi szolgálattunk: Hanem inkább a' Christus jó illattya legyünk Istennek mindenekben. Amen.

2. Cor. 2. 15.

LII. TANITAS.

A' Házaságról.

Jöllehet az Apostol igen ajánlya a' nőtelenség-béli tisztá életet, magát adván abban például: mivelhogy semmi boldogabb ez életben, az hiveknek nem történhetik, mint hogy elméjek e' világi gondoktól úres lévén, az egy Istennek szolgálattában, és mennyei dolgoknak elmélkedésében nyugodgyék. De mivelhogy, a' mint ugyan azon Apostol mondgya; *kinek-kinek tulajdon ajándéka vagyon Istenből; egyiknek így, másiknak amúgy*: és mivel a' házaság nagy mennyei jókkal ékesítettett; úgy hogy az Anyaszent-egháznak hét Sz. ségi közé számaltatnék. Idvőzítő Christus Urunk-is. a' Szentségeknek Kút-feje, a' menyegzőt maga jelen-létével tisztelte; illik erről-is

1. Cor. 7. 7.
Nőtelenség
ajánlatta-
tik,

Kk s

itt

itt a' Szentségek rendiben tanolságot adunk : Anna-is inkább, hogy mind a' Nemzetségek Doctora, 's mind pedig az Apostolok Fejedelme, sok helyeken irtak, nem csak méltóságáról, hanem tisztiról-is a' házasságnak. Mi-is azért szölyünk

I. Arról, mi legyen a' Házasság. II. Annak méltóságáról. III. A' házasságok tisztiról.

Micsoda a házasság.

I. A' Házasság így iratik-le: A' Férfi-nak, és A' Szönyállatnak, törvény-szerént való egybe-köteleztetése; mellyben el-választatlan társaság szerzettetik ö-közöttök; és Isten malasztjával meg-ajándékoztattnak a' végre, hogy tisztesség szerént, és Keresztényen szüllyék, nevellyék magzatjokat, és hogy a' testi fertelmességnek bűnét el-távoztassák.

Miben áll ereje a házasságnak.

Első része e' magyarázatnak illeti a' házasságnak természetét, és mi-voltát; mellynek ereje, az el-válthatatlan társaságra-való köteletségben áll: másik része illeti aztot, a' menyiben Szentség, és malasztot szerez a' házasságban; melyről a' II. Cikkelyhez.

A' mi az első illeti; szükség, hogy e' kötelezésre belső képpen-is akarattjok legyen a' személyeknek mind a' két-résztől;

ről; külső képpen-is pedig ki-jelentsék egymásnak azon akarattjokat. Ez pedig a' ki-jelentés szokott lenni kötelező szók által, mellyekkel tudni-illik, nem csak igirik jövendőre (mint az el-jegyzésben) hanem ugyan volta képpen kötelezik magokat a' házasság-béli társaságra: mert a' jövendő, létel szerént nincsen. Honnét következik, hogy a' melly afzszonyállat még csak igírte magát jövendőre a' házasságra, nincsen azon házasság szerént-való hatalma a' férfiúnak, jöllehet tartozik igiretét be-teljesíteni. A' ki pedig e' társaságra létel szerént kötelezi magát, ha szintén azután meg-bánnya-is a' mi egyszer meg-lett, meg nem másolhattya, és létetlenné nem teheti: és azért köteleksé marad az el-válthatatlan társaságra. Mert jöllehet néha, bizonyos okokra nézve, az együt lakástól el-választattnak némelly házasság: de a' házasságnak kötele fo-ha ö-közöttök meg nem oldoztatik, hanem a' halál által, a' Sz. Pál tanítása szerént. Mert nem csak szerzet-lsten a' házasságot, hanem meg-öldhatatlan kötele-t-is akarta lenni; azért mondgya Ildvözítők: *Quod Deus conjunxit, homo non separat*; A' mit Isten egybe-szerzett, az ember el-neválthatja. In-

Elválhatatlan társaság.

1. Cor. 7. 39.

Mat. 19. 6.

Luc. 16.
v. 18.

1. Cor. 7.
v. 10.

Hafznos ez
a nagy kö-
teletség.

§ 24 IV. Rész LII. Tanítás.

Innét, a' ki az Urától el-vált aszszony embert el-vérfi, paráználkodik: ugyan Urunk mondá; melyet az Apostol így bizonyít: Azoknak, ugymond, a' kik házasságban vannak, nem én parancsolom, hanem az Ur, hogy a' felesége el ne menyen a' férjétől; hogy ha el-mégyen, házasság nélkül maradjon, vagy a' férjével meg-békéllyék. Ezt pedig az el-válást olyan aszszony embernek engedi az Apostol, mellynek igaz oka vagyon rá; hogy vagy maradjon férj nélkül, vagy békéllyék meg az Urával, ki néki okott adott volt az el-válásra: mert ok nélkül nem engedte volna az el-válást.

Hogy pedig né láttassék valakinek, lettéb keménynek lenni a' házasság törvénye ez okból, hogy semmiképpen el ne bomolhassék, hanem csak az halál által: tekintsük meg azt is, minémű hafznos jök legyenek az erőf köteleiséggel egybe-kapcsolva. I. Hogy innét által-értsék az emberek, hogy a' házafodásban inkább kellyen nézni a' jó maga-viseletre, és erkölcsök hasonlatosságára (melly a' közönséges társaságra igen hafznos) hogy sem a' gazdagságra, és szépségre. II. Ha az el-válással, a' házasságnak kötele meg-

Ol-

A' Házasságról.

§ 25

öldatnék, sok haborgásnak, és veszekedésnek, szélyes kapu nyittatnék a' házafok között; most pedig meg-gondolván a' házafok, hogy ha szintén el-válnak is az együtt-lakásra nézve, de kötözve maradnak a' házasság kötelével, úgy hogy más házasságra nem erőztetnek; kétedelmesbek szoktak lenni a' haragra, és haborgásokra. Hogy ha pedig néha el-válnak is, könnyebben öfzve-békéllyenek, nem lévén reménségek más házasságra.

De holott az öfzve-békéllyéről emlé-kezőnk, nem kell itt ki-hagynunk Sz. A. gostonnak ama' szép intését; mellyel akarván meg-mutatni a' hiv férfinak, hogy ha házasság-törés miatt el-bocsátott fe-lősége, bűnéről penitencziát tart, és abból ki tér; nem kellene neheztelesére e-fni, ötöt ismét bé-fogadni, így szól: *Cur vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Ecclesia? aut cur uxor, viro adultero, sed penitenti non ignoscat, cui etiam ignovit Christus?*

Miért a' hiv férfi bé nem fogadná felesé-
get kit bé-fogad az Anyaszent-egyház?
avagy miért ez-is meg nem engedne há-
zasság-törő férjének, ha arról peniten-
bziát tart, kinek Christus Urunk is meg-
en-

Házasság-
törék egybe-
békéllye.

Aug. l. 2 de
adult. con-
jug. c. 6.
§. 5.

Prov. 13. 22. engedett? mert hogy a' Sz. Irás *bolondnak mondgya*, a' ki házasság-törő feleséget tart; arról érti, melly penitencziát tartani, és azon bűnéből ki-térni nem akar.

Házasság
testi ölgylés
és nélkül.

De hogy a' házasság természetinek magyarázattára térjünk: abból az-is ki-
retszik, hogy az igaz házasság meg-le-
het a' két alkalmas személy között, te-
sti ölgylés nélkül-is: mert ennélkül-is
kötelezhetik magokat el-válhatatlan tár-
sásra. Innét mondgyák a' Sz. Atyák,
hogy a' házasságot nem a' testi ölgylés,
hanem a' meg-eggyezett akarat szerzi.
Es ilyen vala a' B. Szűznek házassága Sz.
Joseffel.

S. Ambr.
de instit.
Virg.

Három ok-
ból lehet a'
házasság.

Honnét, rész szerént, következik,
hogy három okból rendelhetik a' férfit
és a' szűz állat az ő házasságokat. Első.
A' két külömb nemű személyek között,
természet indúlattából-való, egymás
segítésére szerzetett társaság; hogy eg-
gyik a' másiktól segéttén, ez életnek
alkalmatlanságát, és a' vénségnek erőtlensé-
get könnyebben viselhessék. Erről
mondá az Isten, akarván Adámnak há-
zas társát alkotni: *Faciamus ei adiutorium
simile sibi*. Teremtünk néki hozzá ha-
sonló segédet.

Gen. 2. 18.

Másik. A' magzatok szerelme, vagy ké-
válnása, nem annyira, hogy jószágokban, és
gazdagságokban örökösök maradgyanak;
mint azért, hogy az igaz hitben isteni
tiszteltetben fel-neveltesse. Es e' vala
kivált - képpen - való ügyekezetek ama'
rég Sz. Patriarkának a' házafodásban.
Innét midőn Rafaél Archangyal oktatná
Tobiást, miképpen a' gonosz ördög erejét
meg-előzhetné, hogy néki a' házasság-
ban ne árthatna, mint ama' hét férfinak,
kiket egymás után meg-ölt-va, monda
néki: *Meg-mutatom néked kik legyenek, a' ki-
ken erőt vehet az ördög. Mert a' kik úgy há-
zasodnak-meg, hogy az Isten elméjéből ki-re-
keszszék, és az ő fajtánságokat úgy követik,
mint a' ló, s az őszvér, kiknek nincs értelmük;
azokon hatalma legyen az ördögnek. Te pe-
dig vedd-el a' Szűzet az Ur felelmével,
amore filiorum magis, quam libidine ductus,*
a' fiak szereteitől víseltetvén inkább,
hogy sem a' bujaságtól, hogy az Abrá-
hám magyában, áldomást nyerj a' fiak-
ban. Es e' völt egyik oka", miért I-
sten kezdetben a' házasságot szerzette.
Felette igen nagy vétek azért némelly
házafokban, hogy orvoságokkal, a'
magzatoknak vagy fogantatásokat gátol-
lyák,

Tobiás pél-
dája.

Tob. 6. 16.

ib. v. 22.

Gen. 1.
v. 28.

lyák, vagy méhekben fogadván ki-űzik; istentelen gyilkosságnak kell ezt itilni.

Harmadik. Oka, melly az első Szülék e-feti után a' többihez járult (midőn az ere-dendő igazságot, mellyben teremterett vala, el-vezítvén az ember, a' testi ké-vánság ellenkedni kezdé az igaz okosság-gal) hogy a' ki maga erőtlenségét ísmér-vén, a' testtel sem akar tufakodni, éllyen a' házasság orvosságával a' paráznaság-nak el-távoztatására. Mellyről az Apo-stoligy ír: *propter fornicationem unusquisq; suam uxorem habeat, & unaquaq; suum virum habeat*; A. paráznaság ellen mindenek tu-lajdon feleségel legyen, és mindennek tu-lajdon férje legyen. Es aláb, midőn mon-dotta volna, hogy néha az imadságnak okáért kellene meg-tartóztatni mago-kat a' házafoknak, utánna véti: *Et iterum revertimi in idipsum, ne tenet vos sathanas propter incontinentiam vestram*; Es ísmét u-gyan azonra térjétek, ugymond, hogy ne késértse titeket a' sátán, a' ti meg-tartóztatatlanságtokért.

Házasság
méltósága.

Gen. 1. 27.

II. A' Házasságnak méltóságát a' mi illeti, ez abból-is ajánlattatik, hogy Isten ő-maga szerzette azt, a' mint írva va-gyon: *Ferfiv és asz szony' állatá teremte őket,*

és

és meg-álda az Isten őket, és monda: neved-gyetek, és sokasodjatok. Es alább; *Nem jó Gen. 2. 18.* az embernek egyedül lenni, teremtsünk neki hozzá hasonló segédőt. Hogy pedig az Ur-tól mondatott; *nevedegyetek és sokasodjatek*, arra nézendő, hogy mi végre szer-zette legyen a' házasságot, mutatná; nem hogy minden embert kötelezzen: mert most, meg-sokasodván már az emberi nemzet, nem csak nem köteleztetik em-bera' házasságra; hanem inkább a' szű-zesség igen ajánlattatik a' Sz. Írásban. Ugymint, a' melly tekéllertesebb a' há-zasság-béli állapotnál, és nagyobb Szent-séget foglal magában. Mert Meg-váltó Christus Urunk így szólla felőle: *Qui po-test capere, capiat*; a' ki meg-foghattya, fogja-meg. Sz. Pál pedig; *De Virginibus Mat. 19. 12.* *praeceptum Domini non habeo: consilium autem* 1. Cor. 7. 25. *do*; A' szűzekről, ugymond, nincs pa-rancsolatom az Ur-tól: tanácsot adok pe-dig.

Továbbá, onnét-is ajánlattatik, sőt ugyan nevededik a' házasságnak méltó-sága, hogy ez, a' Kereszttyének-között Szentség egyik az Anyaszent-egyház-nak hét Szentségi közül. Melly méltó-sággal ajándékozott Christus Urunk-

LI

tól

A Kereszt-
tyének köz-
Szentseg.

tól. Ki, akarván valani bizonyos jelét adni, hozzánk való meg-mérhetetlen Szeretetének, és az Anyaszent-egyház 's ő közté való el-válthatatlan egyesülésnek; illy Szentséges titoknak méltóságát, ki-vált-képpen, a' férfiú és aszfzony' alatt közt- való egyesüléssel jelenrette. Méltán-is pedig; mert semmi inkább egybe nem kötelezi embert, egyyiket a' másikkal szeretetben, és jó akaratban, mint a' házasságnak kötele. Es innét vagyón, hogy gyakorta a' Sz. Irás a' házasságnak hasonlatossága alatt adgya előnkbe, Christusnak mennyei egyesülését az Anyaszent-egyházzal. Mondám elébb; a' Kereszténynek közzét: mert a' Kereszttség ajtaja a' több Szentségeknak: és azért valaki ez által az Anyaszent-egyházba bé nem megyen, nem részesülhet a' több Szentségekben.

Hogy pedig a' házasság Szentség legyen, az Anyaszent-egyház, Sz. Pál Apostolnak mondásából mindenkor bizonyosnak tartotta; ki így ír: *Ugy kell a' férfiaknak szeretniük az ő feleségeket, mint önnön testeket. A' ki az ő feleséget szereti, önnön magát szereti. Mert soba senki a' maga testét nem gyűlölte: hanem neveli, és táplálja azt a' mint* *Chri-*

Mat. 22.
v. 2. c. 25.
v. 10.

Apost. 29. 9.

Ephes. 5. 25.
v. 29.

Christus- is az Anyaszent-egyházat: mert az ő testének tagjai vagyunk, az ő husából, és osztonyából. Ez okáért el-hagya ember az atyát, 's az anyját, és a' feleségéhez ragazkodik: és kétfen egy testté lesznek. *Sacramentum hoc magnum est; et nagy titkos v. 22.* Szentség, én pedig a' Christushoz, és az Anyasz-egyházhoz mondom. Mert midőn mondgya, hogy ez nagy titkos Szentség, a' házasságról érti; melly tudni-illik Sacramentoma, azaz Sz. jegye, a' Christus és az Anyaszent-egyház közt- való lelki házasságnak. Így magyarázták ezt a' régi Sz. Atyák, és a' Tridentomi Sz. gyűlekezet.

Seff. 24. de
Sacr. ma-
trimon.

Honnét ki-tetezik, hogy a' férfiat Christussal; annak feleségét az Anyasz-egyházzal, őszve-télzi, avagy hasonlítja az Apostol. Es hogy, a' férfiú feje legyen az aszfzony' állatnak, miként Christus az az Anyaszent-egyháznak. Es innét következik az-is, hogy a' férfiúnak szeretni kell feleséget; ennek-is szeretni, és tisztelni kell az ő Urát. *Mert Christus szerette az Anyaszent-egyházat, és magát adta érte.* *v. 25.*

Férfi feje
az aszfzony'
állatnak.

Eph. 5. 23.

Effelett, belső malasztanak-is jele, és adója e' Szentség; melly dologban áll ki-vált-képpen a' Szentségnek mivolta: így tanítgya ezt a' Tridentomi Sz. Gyűlekezet;

Seff. 24.
prim.

Es jelenti Sz. Pál; midőn a' házasságot nagy tilkos Szentséget mondgya, a' Christu-ban és az Anyaszent-egyházban. Ez azért a' malaszt, melly a' Szentségben adatik a' házafoknak, azt miveli ő-bennek, hogy egyik a' másiknak jó akarattában, és szeretetében meg-nyugodgyék, és idegen szeretetet, és tárfalkodást ne keressen; hanem a' mint Sz. Pál mondgya; legyen *tiszteletes mindenekben a' házasság, és mákula nélkül való ágy.*

Heb. 13. 4.

Házafok
tiszt.

III. A' házafoknak tisztí mi legyen, arról kell immár szölanunk; és elsőbben a' férfinak tisztiról. Ez abban áll, hogy az ő feleséget tisztetésekben tartsa; meg- emlékeztvén róla, hogy Adám-is Evát *társának nevezte.* Kit tudni-illik nem a' lábaiból, hanem az oldalából formála néki az Isten: a' mint hogy ellenben, a' fejéből sem alkotá, hogy ne ismérné magát a' szfzonyának lenni, hanem inkább alatta-valónak. Továbbá, a' férfinak tisztí illeti az-is, hogy mindenkor valami tisztetések munkában legyen foglalatós, mellyel cselédgyét táplálgya, és szükséges dolgait bé-szolgáltatgya; és hogy ez aránt a' hívalkodó tunyaságot-is el-távoztatgya, mellyből csak nem minden vétek szar-

szarmaztatnak. Végtere, a' férfiat illeti az-is, hogy az ő cselédgyét jóra intse, és igazgassa; a' gonoszról fedgye, dorgálgya, és mindeniket az ő hivatalyában tartsa: mert a' Sz. Irás is arra inti őket mondván: *Filij tibi sunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum;* Vannak-e fiaid? oktasd őket, és hajts-meg őket gyermek-ségektől fogva. Az Apostol-is ugyan arra taníttya őket. Példát pedig szépet hagytanak nekik, Tobías, Job, és több Sz. Atyák.

Eccl. 7.
v. 25.Eph. 6. 4.
Tob. 4. per
totum.

Job. 1. 5.

Az a' szfzonynak pedig tiszték az, a' mint Sz. Péter Apostol mondgya, hogy az ő férjének engedelmelek legyenek; hogy a' kik nem engednének - is az Isten beszédének, az ő feleségeknék istenes életek által meg-nyerettefsenek, midőn lattyák tiszteletes, és tiszta életeket. Kiknek ékekségek ne a' külső hajfonásban, és aranyos czifra öltözetekben legyen, hanem az el-rejtett szívnek embere legyen fel ékeztve, nem vezendő ékekséggel, csendes és nyugodalmas lélekkel, melly drágalátos Isten előtt. Mert régenten ama' Sz. a' szfzony'allatok-is, kik az Istenben vetették vala remén-ségeket, ekképpen ékesítik vala magokat,

1. Pet. 3.
v. 1.

kat, engedelmesek lévén az ő férjeknek. Miképpen Sára engedett Abrahámnak, Urának híván őtet.

*Magzat-
ryokat i-
steni tiszte-
letben ne-
veljük.*

Arra is pedig kivált-képpen való gondgyok legyen nekik is, hogy magzattyokat az Isteni tiszteletben neveljük; a' dolgokra szorgalmas gondot viseljenek, örömeit maradjanak, hanem ha a' szükség kívánja ki-meneteleket, férjeknek engedelmeiből.

Mind ezeknek bé-fejezésére; tisztel- ségből, és Isten Szerént Szeresék egymást: és ne parázsnaságnak okáért, hanem a' Tobías példájára, a' végre éljenek a' há- zassággal, a' mi végre Isten azt rendelte. Így léfzen, hogy a' házasságnak javait naponként bevittetni Isten malasztjával érezzék; és istenes életet viselvén, nem csak ez életet csendessen, és kedvesen töltik-el, de az örök életnek is meg-nye- résére, Isten kegyelméből, szép és állan- dó reménységek léfzen, melly meg nem szegye- nis. Amen.

LII. TANITAS.

A' Szentelt állatokról közönséggel.

Hogy a' Catechismus végében, a' Sz- ségekről való tanítás után, a' Sz-

A' Szentelt állatokról közönséggel. 335
szentelt állatokról is, vagy némely állatok meg-szenteléséről e' következendő tani- tásimat rendeltem; azért miveltem. I. Mert némű-némű-képpen közelítnek a' Szentségekhez; mivel ezek is olly cere- moniak, és Isteni tiszteletnek külső cse- lekedeti, mellyek által valami jók, ma- lasztok, és bűnöknek-ü bocsánatja⁴ adatik: "Lásd a- noha nem magok erejéből em opere operazo, lább. 2. 11. mint a' Szentségekben; hanem ex opere ope- rantis, a' menyiben valami istenes indula- tokat gerjesztenek-fel bennünk. Azért Sacramentalia deakül neveztetnek; azaz olly Sz. Ceremoniák, mellyek az említett jók el-vételére ezközők. II. Mert az Újítók ezek ellen igen tufa- kodnak; és azért legyen a' lelki fej nélkül szűkölködőknek-ü (kik kedvéért kivált- képpen fáradoztam-e' munkáskámban) mit felelni nekik. III. Mert sokan, a' kik a' szentelt állatokhoz bocsfedelemmel, és áitatosággal viseltetnek is, nem tudgyák szerivel azoknak erejét, és foganatósá- gát; hanem vagy többet tulajdonítanak azoknak kelettinél, vagy csak mint-egy szokásból viseltetnek azokhoz. IX. Hogy a' kik nem annyira, a' mint kellene be- csüllik, értvén e' Sz. szokásnak eredetét.

végét, és hasznait, tudgyák nagyobra becsülni. Lássuk azért

I. Honnét vette eredetét ez ájtatos szokás. II. Mi végre szenteltetnek meg némely állatok. III. Minémű hasznai legyenek.

Régi szokás.

I. Melly reától-fogva-való dolog legyen a' Hívek között némely teremtettség állatoknak meg-szentelése, a' Régi Szent Atyák írásából ki-tetczik. Dienes Areopagita, kiről emlékezik Sz. Lukács az Apostoli cselekedetekben, azt írja: hogy ő idejében meg-szokták-vala a' vizet szentelni, könyörgés által, és a' Sz. Ke-
refzt jegye által. Sz. Kelemen, ki Sz. Péter Tanítványa volt, és ő utánna harmadik Római Pápa, nyilván írja: hogy Sz. Máte Apostol meg-szokta vala szentelni a' vizet; melly szentelés formájában iméz igék-is valának fel-téve: *tribue ei vim sanandi, & depellendi morbum, fugandi demonis, expellendi insidias, per Christum spem nostram*; Adgy Uram erőt néki gyógyításra, az ördög el-űzésére, az incselkedések eltávoztatására, a' mireménségünk-Chri-
stus-által.

A' Papokról meg-szentelt olaj által, menyi fok betegséget gyógyított Isten, elé-

elé-számlállyák Tertulianus, Rufinus &c.

(A' mint-hogy az Apostolok-is olajjal meg-
kenvén a' betegeket meg-gyógyították-vala) De
KERDET.

Honnét vette eredetét ez az ájtatos szokás? FELELET. Vagyon erre példája az Anyasz:egyháznak ő-magában Chri-
stus Urunkban: ki akarván meg-szaporíta-
nia a' kenyereket, és halakat, az égbe te-
kinte, & *benedixit eis*; és meg-álda azo-
kat. Miért nem volna szabad nekünk-is, Idvőzítőnknek ilyen cselekedetét követ-
nünk? Ha az Újítók azt felelnek hogy ez
csuda-tétel volt, és azért nem vehetni
példában: mondgyad; csuda-tétel volt
a' kenyérnek meg-szaporítása, de nem
a' volt meg-áldása; ezt követtyük, nem
amazt. Már azért, ha szabad a' kenyeret
meg-áldani, miért nem egyéb teremtet-
állatokat, vizet, sőt &c?

A' Christus példája mellé yehetünk
tanoságot Sz. Páltól-is e' dologban; ki
így ír Timotheushoz: *Omnis creatura Dei
bona est, & nihil abjiciendum, quod cum gra-
tiarum actione percipitur; Sanctificatur enim
per verbum Dei, & orationem*; Istennek
minden teremtettség-állattya jó, és semmit
meg nem kell vetni; a' mi hálá-adással

Ls

vé.

Mat. 14. 19.
Luc. 9. 16.
Christus
meg-áldot-
ta a' kenye-
rket.

1. Tim. 4.
v. 4 & 5.
Sz. Pál ja-
vallya az
állatok
meg-szen-
telését.

Dion. Areo-
pag. C. 8. a'
Pazm. in l.
Pec. p. 1.

S. Clem. 1. 8.
Const. 1. 4.
post. c. 29.

vétetik: mert meg-szenteltetik az Isten igéje 's az imádság által. Melly mondását az Apostolnak így magyarázza Theophiladim Arany-száju Sz. Jánosról: "Hadjunk rá, ugymond, hogy valami állat tisztátalan legyen, de vagy on öröfösöd micsoda? Signa, gratias ago, glorifica Deum; ac deficit immunditia. Jegyezd meg a' Sz. Kereszt jegyével, halálat adgy, dicsőítsd az Istent, és el-töröltetik a' tisztátalanság. Hogy pedig az ördögnek volt-légyen hatalma ártani az embereknek némelly teremtettt-állatok által; írja Sz. Agoston. Mert ugyan-is, mikor az embert meggyőzé a' sátán, hatalmat von az emberek jóságán-is: hogy a' mi ártalmunkra téríthesse a' fellegeket, és egyéb állatokat. Ennek okáért, mikor Christus hatalmat adott volna Tanítványinak az ördög ereje ellen: utánna veti, hogy a' Scorpiokon, kigyókon hatalmok leszen. Mert ugyan-is, a' teremtettt állatok által szokta a' sátán meg-mutatni erejét: mint, mikor Job ellen szeleket &c. támaszta.

II. Czikkkel A' végre szokott az Anyaszent-egyház némelly állatot meg-szentelni; elsőben: Hogy a' Szentelés által az ördög ártalma, mellyről emléke-

"Chrysost.
hom. 12. in
ep. 1. ad
Tim.

Teremtett
állatok által
szokott ár-
tani az örd.
Aug. de Civ.
l. 18. c. 17.
c. 18.

Mi végre
szenteliet-
nek-meg né-
melly álla-
tok.

zénk, el-fordítsasék, nyavallyák gyogyítsanak, és egyéb gonoszok el-távoztassanak; a' mint mellyiknek szentelésében kéretik. Másodszor: A' bocsánandó vétkek el-törlésére: a' minthogy ezt-is kéri az Anyaszent-egyház az áldásban, vagy nyilvánságos igékkel, vagy olly értelmű szókkal, mellyekben foglaltatik: és kétség-nélkül meg is halgatattatik édes Jegyesetől Christustól. Es így leg-alább ex opere operantis, e' könyörgésre nézve, és a' kik a' szentelt állatokkal élnek azoknak istenes szívbeli indulatokra nézve (mellyeket ő benne fel-indítanak: ugymint bűn meg-utálást, bocsánat kéreést &c.) használnak a' bocsánandó vétkek el-törlésére. Harmadszor: A' végre-is vagy on némelly állatok meg-szentelése, hogy azok valami láthatatlan lelki dolgokra, el-múltakra, vagy jelenvalókra emlékeztessenek: nem pedig jövődökre. mind a' Sidók ceremoniai, mellyek a' jövődö dolgokat-is példázták. Negyedszer: az-is e' izokásra okot adott, hogy az újonnan lett Kereszttyének az ördögi tisztellettől, és pogányi szokásoktól el-vonyatnának. A' mint a' viaszból esínált bárány képe, vagy Agum Dri szenteléséből ki-

"Lásd al-
láb III.
Czik
2. Vid. Ritui
de bened.

Lásd al-
láb
III. Czik.
3.

"Lásd al-
láb
6.

lib. 6. de
ling. lat.
Lásd. Te-
legdit-is in
Conc. de Pu-
rif. B. M. V.

“Lásd aláb
LIV. Tan.
Hasznai az
állatok meg-
szentelések-
nek.

Jo. 19. 23.
Mat 18. 19.
“II. Czík.

540 IV. Rész. LIII. Tanítás.

ki-tetczik. Mert a' mint írja Varro: a' Po-
gányok kivált-képpen a' gyermekek
nyakára fok egymás babonáságokat, cze-
dolákat szoktak vala kötni, igizés és e-
gyéb nyovallyák ellen (a' mint ma-is fok
effelet látunk azoknak is nyakán, kik a'
meg-szentelt állatokról irtóznak) hogy
azért az Anyaszent-egyház az említett
pogányi szokást jóra fordítaná, amaz ár-
tatlan Baranknak a' *Jesus Christum* nak képet
adá az ő fiának minden babonás orvos-
ság helyet“.

III. Hasznait némelly állatok szentelé-
sének a' mi illeti; már-is jelentők: hogy
az ördög hatalmát, mellyek a' terem-
tett-állatok által szokott ellenünk ártal-
maskodni, ki-rekeszse az Anyaszent-
egyház könyörgése azoknak meg-szen-
teleben: Es mi nekünk nyavalyainkban
orvosságot, vezzedelminkben szabadú-
lást, és minden ellenkező dőlgoctól öl-
talmat nyerjen. Semmit nem kételked-
vén a' Christus igéretiben; hogy ha mit ké-
rünk az Atyától az ő nevében, meg-adja né-
künk. Ezekről bévebben szöllunk a' kö-
vetkezendő Tanításban“. Említők a'
bocsánandó vétkeknek-is el-törlésére
használatosságát a' szentelt állatoknak.

Melly-

A' szentelt állatokról közöns.

541

Mellyről a' Theologusok így irnak; hogy
midőn ember a' szentelt állatokkal él
(ugymint hintezi magát szentelt vízzel)
azonban valami jó lelki indulatokra ger-
jesztetik szívében azok-által, ugymint a'
bűnnek meg-utálása, bocsánat-kérésre &c.
melly indulatok a' bocsánandó vétkek-
kel ellenkeddek, és azok el-törlésére
használatosok. Mellyeknek fel-indítására
a' menyiben használatosok a' szentelt ál-
latok, használatosok annyiban el-törlé-
sére-is a' bocsánandó vétkeknek.

Ezekből, és több Sz. Atyák írásból
ki-tetczik, mind az, hogy eleitől-fogva
szokott dolog volt az Anyaszent-egy-
házban; és mind eddig *traditio* által kéz-
ről kézre adatván gyakoroltatott az ál-
talok meg-szentelése; s mind pedig az
melly helyes okokra nézve, jól, és iste-
néfen rendeltetett: úgy hogy az ellen tu-
lakodni nyilván-való vakmerőség, isten-
telenség, balgatagság; ama' Sz. Agoston
tanitása szerént: *si quid per universum or-
bem frequentat Ecclesia, de eo quin recte fiat,
disputare, insolentissima insania est*; Hogy a'
mit az egész világon gyakorol az Anya-
szent-egyház, az ellen vetekedni, sült-
bolondság. Távol ez mi-töllünk! áita-

toflan

“Basilius,
Cyprian.
Ambros.
Aug. &c.

Bolondság
az ellen tu-
lakodni“
Aug. Epl.
118.

“a mit az
egész világ
tart az A-
nyaszent-
egyház.

Ep. de Sa-
cr. am. tom.
2. q. 92. a. 2.
&c. 3.

Mat. 23. 17. tössen vegyük az Anyaszent-egyháznak üdvösséges rendelését: *halgassuk őtet*: és úgy éllyünk a' szentelt állatokkal, hogy az említett hasznait lelkünk vizsgálásával ismérhessük. *Amen.*

LIV. TANITAS.

A' szentelt állatokról magánossan.

II. Cikkkelben.

AZ előbbi Tanításban említők, hogy némelly állatok meg-szentelésével, valami láthatatlan lelki dolgokra emlékeztetni akarjon minket az Anyaszent-egyház; és így lelki hitatos indulatokra gerjeszténi: hasznait is a' szentelt állatoknak jelentők ugyan ottan közönséggel. Azért béveb tanosságnak okáért lássuk már magánossan

III. Cikkkelben.

I. Mire emlékeztetnek minket. II. Micsoda hasznai legyenek azoknak.

Mire emlékeztet 1. a' szentelt víz.

I. Kezdgyük-el a' vizről, mellyen kezdetett Kereszttyenségünk a' Sz. Kereszttségben. A' vizet azért meg-szentellyük, és a' hívekre hintezzük, a' fel-vett Keresztsegek emlékeztetire. Mert holott a' Kereszttségben nagy dolgokat igértünk Istennek a' kereszt-atyák-által, mellyeknek

nek emlékeztetire többször a' Kereszttség nem szolgáltatik: azért a' helyet, szentelt vízzel hinteztetünk, hogy meg-emlékezzünk micsoda földönben mosattatunk-meg, kinek attuk hitünket, és mit igértünk a' kereszttségben, hogy el-lene-mondunk az ördögnek, és minden pompáinak. Ennek okáért szentelt-viz-tartó edény-is szokot helyheztenni a' Templom aita-jához, hogy a' bé-menők magokat azzal meg-hintsek; és azonban meg-emlékezzenek, hogy a' kereszttség által, mint valami *ajtó-által* jöttek-bé az Anyaszent-egyházba. Azonban valami jó indúlatra, ugymint hálá-adásra bűnök távoztatására, &c. indíttassanak. Hasznairól fellyeb-is emlékezzünk: de majd többet hozunk elé a' II. Cikkkelben.

A' só meg-szenteltetik, és a' szentelt vízbe elegyítettik, vétek-is a' hívektől; azért, hogy emlékeztessen minket a' Christusnak emberségébe szállott Isten-ségéről: és hogy intessük innét az igaz bölcseségnek, és okosságnak savát vegyíteni a' mi cselekedetünk, és beszédünk közé.

A' gyertya meg-szenteltetik, mind a' Húsvéti, Nagy Izombaton; s mind a' közön-

3. A szentelt Gyertya.

zónságes Gyertya-szentelő Bódog Alfzony napján. Amaz jelenti a' Christus Fel-támadásának dicsőségét; és a' belé függesztett öt darab temiën jelenti a' Fel-támadott Christusnak öt dicsőséges Sebhelyeit. A' közónságes pedig jelenti ugyan azon Christust, a' menyiben ő a' Nemzetségek világossága; mellyről bizonyoságot tőn Simeon az on a' napon. Továbbá jelenti az Isten-szülő Szűzet-is; kik szép drága józágos cselekedetekkel világoskodott tellyes életében. Jelenti az eleven hittel világoskodó, és szeretettel fénylő Keresztyén embert-is: Es int minket, hogy kövessük amaz *eszes szűzeket, kik égő és világoskodó lámpással menének-bé a' Vő-legény menyegzőjére*: Es hogy az igaz világosságot, melly világosit minden e' világra jövő embert, a' hitnek kezével nemkülömben hozzánk szorítsuk, mint Simeon testi karjaival midőn őtet ölébe vette: Es hogy *elvetvén a' sötétség cselekedetét, a' világosság feyverébe öltözzünk*. Azon-képpen, a' melly tűzet Nagy-szombaton a' Templomon kívül (melly ugyan akkor szokott ujonnan kőből kiűtetni) meg-szentelünk; mellyből minden egyéb lámpások, és gyertyák a' Templom-

Mat. 25.
v. 4. & 10.

Luc. 2. 28.
Rom. 13. 12.
Hasznait
lásd a 11.
Czik.

4. A' szentelő tűz.

plomban meg-gyújtatnak; jelenti a' vára-son kívül szenvedett Christusnak érde- mit, mellyeket a' hohérok pörölyi, úgy- mint *kő-számból ki-űtöttek*; mellyekből 1. Cor. 10. 4. vészik érdemeket, a' mi minden cseleke- detink.

A' melly szagos fűeket Nagy Bódog ^{s. a' szentelő fűek.} Alfzony napján szoktunk meg-szentel- ni, jelentik a' Bódog Alfzony jószágos cselekedetét, mellyeknek jó illattyok az egész világra ki-terjedett. Azon könyö- rög pedig azoknak szentelésében az A- nyaszent-egyház, hogy mind emberek- től, s mind barmoktól, kik azokkal, él- nek, minden rothadást, nyavalyát, dög- leletességet, és egyéb ártalmakat el-űz- zenek.

A' harangok meg-szenteltetnek; mert lelki szolgálatra alkalmaztatnak, tudni- illik, hogy ősfize-híják a' népet az isteni szolgálatra, halottak temetésére &c. Je- lentik pedig az Evangeliomi trombitának zengését, melly az Apostolok által az e- gész világon hallatott: Es az Isten igéjé- nek minden Keresztyén embertől halga- tását. Innét az Anyaszent-egyház így könyörög azoknak meg-szentelésében: *Ut quicquid ad sonitum ejus convenerint, ab*

M m

omni-

6. a' haran-
gok.

omnibus inimici tentationibus liberi, semper fidei Catholica documenta sectentur. Hogy valakik zengésekre egybe-gyűlnek, minden késértetítől az ellenségnek szabadosok, mindenkor a' közönséges Keresztényeni Hitnek tanításit kövessék '.

"Több hasznait lásd. a 11. Czik.

A' Hufvétí bárány meg-szenteltetik Hufvétkor; mind azért, hogy hála adó szível meg-emlékezzünk amaz maculánélkül-való Bárányról, Christusról, ki mi-érettünk Hufvétkor meg-áldoztatott; 's mind pedig hogy a' hus ételt áldással kezdgyük a' Bőjt után.

s. a hamú. A' hamú, melly Hamvazó-Szerdán meg-szenteltetik, a' halálnak, és penitencziának jegye: a' halálnak ugyan, mert minnyájan hamuvá leszünk; a' penitencziának pedig, mert a' régi Atyák hamuban és ciliciumban szokták-vala penitencziát tartani. Hogy pedig fejünkre hintetik, emlékeztetünk ezzel, hogy mindgyárt a' Bőjtnek fején, vagy kezdetin, el-kezdgyük a' penitencia-tartást.

Az *Agnus Dei*, vagy fehér viaszból csinált bárány kép, mellyet a' Pápa szokott meg-szentelni, mikor Pápává választatik, és azután minden hetedik esztendőben, Hufvét után első Vasárnap; jegye az

A' szentelt állatokról magán.

547

az igaz Isten Bárányának, ki el-vészi e' világ-Joan. 1. 29. nak vétkeit: és minket int arra, hogy mi-is bárányok legyünk tisztasággal, és szelidséggel; mi képpen azok a' viaszból-való bárányocskák tiszta és igen szép fehér viaszból öntetnek '.

"Hasznait lásd alább. a 11. Czik.

Virág-Vasárnap, a' melly pálma és egyéb ágacskák szoktak meg-szenteltetni, és kézben hordoztatni, jelentik a' Christus győzedelmet e' világon, bűnön, és ördögön; és emlékeztetnek minket arra, miképpen Christus Urunkat fogadták a' sídóknak seregi, pálma ágokkal jövéneleibe: intettünk pedig mi-is ezzel, hogy a' világ-bűn és ördög-ellen győzedelmesen vitézkedgyünk; és a' jószágos cselekedeteknek zöld ágaival, Christusnak eleibe mennyünk. Hasznait jelenti az Anyaszent-egyház könyörgése azoknak szentelésében '.

9. a pálma ágok.

II. A' vagyon már hátra, hogy a' szentelt állatok hasznairól magánosan szölyünk. Az O Törvényben nagy, és természet-selett-való erejét mutatta Isten a' szentelt víznek; mert nem csak meg-tisztítatnak-vala a' sídók ez által; (melly azért tisztulás vízének-is " mondatott), De cfudákat-is cselekezik-vala az-áltaIsten,

"Lásd alább a 11. Czik. Hasznait a szentelt állatoknak.

"Num. 19. 13. 20.

Num. 5. 17. kivált-képpen a' parázna atz/zony'állatokon; mert, a' mint Moyses fel-jegyzette, ha az hajlék padimentomáról felvett kifs földcskével elegyítettvén, innya adatott afz/zony'állatnak, kire az Urának házassági gyanófsága volt; ha Urától el-hajlott, és a' házasság-törésbe esett, leg-ottan dagadáffal, és agyék rothadáffal ki jelentetett; ha pedig tiszta, és Urához igaz volt, semmit neki nem ártott. Ha az O Törvény-béli szentelt víznek ilyen csudálatos erőt adott volt lsten, mit nem reménlünk, hogy cselekedgyék *Christus Urunk igireti szerént az ő Anyasz: egyházának könyörgésére, melly a' víznek, és egyéb állatoknak meg-szentelésében fok lelki, és testi üdvösséges jókat kér lstenből azoknak meg adatni, kik efféle szentelt állatokkal áitatoffan élnek?* A' mint fok példákat is adott erről.

Collat. 15.

cáp. 4.

Szentelt víz hasznai.

A' szentelt vízről *Cassianus* írja, hogy egy Abraham nevű Apátur, egy afz/zony'állatnak meg-adá innya a' szentelt vizet, és mindgyárt bévséges teje lön, melly az előtt tellyeséggel el-fogyatkozott-vala, és a' fiát nem táplálhattya-vala.

Hist. Religio c. 2.

Theodoretus írja Afrates Remetéről, hogy a' Sáska járaskor, valahol az ő töle meg-

A' szentelt állatokról magán. 549
meg-szentelt vízzel a' mezőket meg-öntözik-vala, oda csak egy Sáska fem mehet-vala. Ha kívánsz több efféle példákat, lásd Pázm. Imád. könyv. I. részében, a' szentelt vízről.

A' szentelt Sónak nem kissebb hasznait érzették a' hívek. Tisztelendő Beda írja, hogy egy afz/zony'állat, ki őrdögi gonofzságtól meg-sugorodott vala, szentelt sóval meg-gyógyított. *Surius* írja, hogy Sz. Lióba Abbatiffa Afz/zony, a-val oltotta-el a' gyúladást.

Szentelt só hasznos.

Bed. I. 3 in

Luc. c. 18.

Sur. tom. 5.

A' gyertyák szentelesében ezeket kéri *Szentelt gyertyák hasznai.*
lstenből az Anyaszent-egyház. I. Lelki és testi egészseget akár földön, akár vízekben. I. Az lsten szeretire fel-perjedést, és az ő dicsőségének Sz. Templomába bemenetelt &c. Szoktak néhol az áitatos hívek a' halálra-vált és vonagló betegek felett-is meg-gyújtani; én el-hittém, az őrdögi ólalkodások ellen; és hogy a' beteg amaz lsten-felő Simeonnak példájával bátorodgyék a' halálra, ki (a' mint a' gyertya szentelesben-is énekli az Anyaszent-egyház) ölébe-vévén a' Christust, nagy örömmel mégyen vala a' halálra mondván: *Most Luc. 2. 29.*
bocsásd el Uram a' te szolgádot, a' te igéd szerént békességben.

Mm 3

A'

Szentelt ha-
rangok
hasznai.

A' harangok szentelése használatos az égi háborúk el-távoztatására ; kivált-képpen mellyek bú-bajosság által indítatnak : a' mint bizonyítja *Grillandus* aféle Kanta-ires bűvösöknek vizsgálója 1524. elztend. Kinek egyik azok-kö-zül meg-vallotta , hogy az Angyali üdvözlét harangozására (midőn az éjjeli gyülekezetből haza-vitetnék) meg-rettenvén az ördög , le-tette és el-hatta őtet valami tövisses parton ". Használatos továbbá a' nép áitatofságának-is fel-gerjesztésére ; kivált-képpen ünnep napokon , és halottak temetésekor : a' mint-hogy ezt-is kéri az Anyaszent-egyház azok szentelésében ; hogy midőn a' Kelel-tyének meg-hallják azoknak zengését , *crescat in eis devotionis augmentum* , nevedgyék benne az áitatofság.

Agnus Dei
hasznai.
" A' mint
fellyeb meg-
magyaráz-
tam. LIII.
Tan. III.
Czik.

Az *Agnus Dei*-nek ilyen hasznait írja lenni V. Orbán Pápa : A' meny-köveket el-
" *azni : bűnök bocsánatjára segíteni , és a' bo-
csánandókat el-törteni* " : gyermek szülőket
magok és magzatjok meg-tartására vigasztal-
ni : gyűlödelteket el-oltani : vízi veszedelmekből
ki-menteni : hirtelen haláltól meg-tartani : ördögi
incselkedésektől (azaz bűbajos ártalmaktól ,
mellyeket frigyeli által mivel az ördög)

által-

általmazni. Probálva ilmenték ezeket fok-
szor a' hívek.

A' Palma szentelésben ezeket kéri az Szentelt á-
Anyaszent-egyház. I. Hogy a' kik abból gát hasz-
vesznek , vegyenek magoknak lelki és testi által-
mat , áldást , és üdvösségére orvostságot. II.
Hogy valahova azok a' szentelt ágak be-vitet-
nek ; az ot-lakók minden ellenkező dőlgoztól ,
az Istennek jobbjával általmaztassanak. *Öc.*
Használják a' menny-kövek , és égi-há-
borúk-ellen-is ; és az ördögnek , az em-
berek ártalmára indított practikai ellen ;
ugymond *P. Gretserus* .

" I. 2. de be-
ned. c. 24.

Azon-képpen egyéb szentelt állatok
által szokta meg-adni Isten , a' miket az-
ok szentelésében kér az Anyaszent-egy-
ház ő Sz. Felségétől.

De mondanád talám ; nem mindenkor
érzik a' hívek ezeket a' szentelt állatok-
nak hasznait. Ugy vagy on , mert a' szent-
elt állatoknak ereje nem úgy az Istennek
nyilvánáságos kötelesebből és fogadásából
vagy on ; mint a' Szentségeknek ereje ; ha-
nem az Anyaszent-egyház könyörgésé-
ből , és a' kik azokkal élnek , azoknak
hitekből , s áitatofságokból : Igy az imad-
ság által sem nyerjük-meg mindenkor
a' mit kérünk fok okokra nézve.

Miért nem
mindenkor
érezzük
hasznait.

*S. Tho. 2. p. 2.
87. a. 3. ad 1.*

Mm 4

Miért

Miért pedig a' szentelt állatoknak nem ismerjük mindenkor az említett hatz-
naic, I. Oka azoknak büne, kik ezek-
kel élnek, ugymint babonaságra fordít-
tyák: ugyan-is, miképpen használnának
3. Cor. 6. 14. a' Sz. dolgok, az őrdög tisztetivel? Mi-
esoda társasága legyen a' világosságnak a' sötét-
séggel? Avagy ha nem fordították-is ba-
bonaságra, de halálos vétekben vannak,
mikor élnek vélek.

II. Oka, némellyeknek kicsin hitek,
és bűncsedelmek azokhoz a' szentelt álla-
tokhoz. Annál inkább nem csuda ha nem
érzik hatznát azoknak, kik meg-vetvén
azokat, a' babonaságokhoz fordulnak,
és ezekben keresnek segédelmet. Kik-
kel méltán történik, a' mi régen Oko-
ziás Királlyal; ki meg-betegedvén, nem
az igaz Istenhez, hanem Belzebubhoz az
Accaron istenihez fordúla, és követeket
küldé hozzá, hogy meg-kérdenék, ha
meg-gyógyúlhat-e betegségéből: és azért
az Illyés profetálása szerént azon beteg-
ségében meg-hala. Mellyen elmélkedvén
bölcs Abulensis, azt mondgya, hogy
más-képpen Okozias meg-gyógyult vol-
na, ha a' bálvány hazugságit meg-utál-
ván, az Istenből kért volna segítséget.

III.

Okozias
példája
4. Reg. I.

Abul. in
eum locum
9. 11.

III. Oka azoknak nagyobb javok, kik
élnek azon Sz. orvótságokkal; midőn tud-
ni-illik hatznóssab nekik tovább maradni
betegségekben, és egyéb affele csapások-
ban, vagy a' bűnök el-távoztatására,
vagy azokért elég-tételre, vagy a' beke-
séges türés érdeminek öregbítésére, vagy
azon békeséges türésben másoknak pél-
dájára. Hallyátok Sz. Agostont: *Quadam* Trac. 102.
non negantur: sed ut congruo dentur tempore, in Joan.
differuntur; némellyeket meg nem tagad:
hanem alkalmas időre halaszt az Isten.
Mia' mi rajtunk áll benne akadékol ne
tegyünk: az Isten részét a' mi illeti ke-
gyes akarattjára hadgyuk. *Fiat voluntas*
tua; légyen Uram a' te akaratod. *Amen.*

LV. TANITAS.

Hogy az állatok szentelése nem babona-
ság: *Es misoda a' babonaság.*

A' Kik minden régi áitatos szoká-
sokat az Anyaszent-egyházban,
akartak fel-torgatni, Ujji ok;
hogy azokat inkább meg-utáltatnák, néha
csúfos neveket költöttek azokra mint
midőn a' kereszt-verést legyezésnek, az
olvasót Icorpió tojáfnak nevezték; Néha

Ujjiók ha-
mú költéfi.

Mm 5

vé-

vetekkel-is hogy már íesztették a' köfséget, a' mint midőn az Oltári Szentségnek imádását, a' Szentek segítségül-hívását, és a' képek tiszteletit bálványozásnak mondták. Mellyekről már ez előtt szözlottunk, és melly hamis költségek legyenek, rövideden meg-mutattuk. Ugy itt-is némelly állatoknak meg-szentelését, babonaságnak nem szégyenlik mondani. Ez-is azért melly hamis fogás legyen, azt tanollyuk-meg ez utolsó Tanításban, meg-mutatván

I. Hogy az állatok meg-szentelése nem babonaság. II. Micfoda a' babonaság. III. Melly veszedelmes.

Melly hamis, sőt balgatag fogás legyen, az állatok meg-szentelését babonaságnak mondani, eléggé ki-tetzcik azokból-is, a' miket eddig helyyesleg, és nevezet szerént Sz. Agostonból mondotunk; hogy a' mit az egész világon gyakorol az Anyaszent-egyház, az ellen, mintha nem jól lenne, vetekedni szerfelett-való bolondság. Effelett, ha az O Törvényben némelly állatoknak ugymint viznek, kenyérnek, ruhának, edényeknek &c. meg-szentelése, babonaság nem volt; micfoda nagy efze-lyőség ezeket, az Anyaszent-egyházban (melly

I. Tanit.
III. Czik.
XXIV. Tan.
II. III. Czik.
XXXVI. Tan.

All. szen.
nem babo-
naság.

S. August.
epi. 118.

“ Nő. 5. 17.
† 1. Re. 21. 2.
° Exo. 28. 2.
Num. 31. 6.

(melly a' Sz. Lélektől Christus igireti szerént igazgattatik) illy éktelen nével fer-
teztetni? mondgyák hát immár babona-
ságnak azt-is, hogy *Elizaus a' Jordán vizé-
be küldötte Naamánt bétszéri mosódásra, hogy
a' pokolságból ki-tisztúljon*: vagy hogy a'
vizek meg-gyógyítására, sőt vetett azokba.

Hogy ne hozzam megint elé a' Chri-
stus példa-adását a' kenyér áldásban; és
a' miket fellyeb mondánk.

Továbbá ha babonaság némelly álla-
tok meg-szentelése (a' mint oknélkül
Újítók vitattyátok) mi-képpen tehát ez
által az ördögi praclikák, bú-bajos ártal-
mak el-fordittatnak? *Si satanas satanam eji-
cit, quomodo stabit regnum ejus?* Ollyanok
vattok, mint a' Phariseusok, kik Idvőzi-
tónknek csudás gyógyítását Belzebub-nak
tulajdonították.

De azt mondgyátok, hogy némelly
effele Ceremoniákkal a' babonás pogá-
nyok-is éltek, ugymint nem tudom mi-
cfoda tisztulás vizével. Meg FELEL erre
Cyrillus mondván: *ut illa quae in aris offer-
runtur, cum naturâ sint pura, invocatione de-
monum impura efficiuntur; sic contra aqua
simplex per Spiritus S. Filij, & Patria invoca-
tionem acceptâ virtute sanctitatem consequitur;*

A

Jo. 16. 13.

4. Re. 5. 10.

4. Re. 2. 21.

Lásd. LIII.

Tan. 1. Czik.

Mat. 12. 26.

Galárd el-
len-veték.

I.

Cyril. Hie-
rosol. Cate-
chesi 3.

A' mint-hogy azok az állatok, melyek az oltárokon áldoztatnak, noha természetekben tiszták, de az ördögnek rájuk hívásával tisztátalanokká lésznek, úgy ellenben a' tiszta, avagy magános viz, az Atya, Fiú, Sz. Lélek segítségül hívásával erőt vévén meg-szenteltetik. Ha azért a' pogányok némelly effélekkel babonáson éltek; nem kell azt eztelelen káromkodással az Anyaszent-egyházra kenni: melly nem hogy babonászkodnék ezekben; de inkább, a' mint fellyeb tanítók afféle ördögi tiszteletektől, pogányi szokásoktól akarta ezekkel az ujonnan lett Keresztényeket el-vonni.

LIII. Tan.
II. Czik.

a. Ellenzés. Talám azt is mondgyátok, hogy a' *Catholicusok* közül is némellyek a' szentelt állatokkal babonáson élnek. FELELET. Ha cselekszik, gonoszúl mivelik, nem az Anyaszent-egyház rendelését követik: Nem kell azért az Anyaszent-egyházat kárpálni. A' minthogy, noha némellyek az Oltári Szentséget; a' Christusnak fogánatos igéivel meg-szentelt oltját is néha istentelenül babonára fordítták; de azért ilyen rendelését; *hoc facito in meam commemorationem*, káromkodás nélkül nem fedhetni.

Heb. 4. 12.

Luc. 22.
v. 17.

Azt

Azt mondgyátok végtére, hogy Isten mindent jól teremtet, és mindeneket meg-áldott, azért nem szűkség másodszor meg-szentelni. FELELET. Való, hogy a' teremteskor meg áldotta Isten az ő teremtetett állatit; de az Adám vétké után ílmét meg-átkozta: *maledicta terra in opere tuo*. Effelett, hiszünk mi a' Sz. Pál mondásának; hogy *Istennek minden teremtetett állatya jó*: de azt is hiszszük, a' mit *ugyan ott* mond; hogy meg-szenteltetik az ige által. Természet szerént való szűkségünkre jők a' teremtetett állatok; de mikor az ige által az Egyházi szolgától meg-szenteltetnek, valami egyéb természetfelett-való erő adatik nekik.

Gen. 3. 17.

1. Tim. 4.
v. 4. 5.

LIII. Tan.
II. Czik.

Es bizonyára a' kik semmi erőt nem tulajdonítanak a' szentelésnek; melly az Isten igéje és szent nevének segítségül hívása által vagyon, azok tudgyák az igének és a' könyörgésnek erejét. Hová lézen tehát az Isten mondása: *Híják segítségül az én nevemet az Izrael fiaira*, és én megáldom őket? Hová lézen a' Christus igérete, ki azt fogadta, hogy *valahól ketten három egybe gyűlnek az ő nevében*, akár miről könyörgjenek meg-lészen nekik; Ha ennyi ideig sem az O Törvény-béliek, sem a' Ke-

Heb. 4. 12.

Num. 6. 27.
Uő igérete.

Mat. 18. 19.

Kereztvények meg nem halgattattak, mikor azon könyörgöttek, hogy azokra az állatokra, melyeket szentelni akartak. Isten az ő áldomását ki öntse, és olly erőt adgyon nekik, hogy vagy az ő szolgálatyára, vagy az ördögi ólalkodások ellen alkalmas eszközök legyenek?

Kérdés az asztal-áldásról.
Végtére azt kérdem én: ha semmit nem használ az emberi áldás, miért hát áldgyátok meg asztaltokat étel-előtt? Ha pedig használ miért eszelyösködtök, hogy a' mit egy-felől praktikáltok, másfelől babonás nevel mocskolyátok? Es ha jó fekete téntával iratott irás által az Istenek jó-téteményiről emlékezni; miért volna babonáság gyertyák világosságával, pálma ágak hordozásával &c. a' hiveket ugyan azonosokra, és egyéb lelki dolgokra emlékeztetni? De lássuk immár

II. *Micsoda a' babonáság*: mind azért, hogy a' miket eddig mondánk, még is inkább állassuk; s mind pedig, hogy értvén a' hivek, mi legyen a' babonáság, és melly nagy vétek, tudgyanak arról inkább őrizkedni.

Micsoda a' babonáság.
Med. Theol.
mor. l. 3. t. 1.
A' babonáság (deakúl *Superstitio*) nem egyéb, hanem *Falsa religio, seu cultus vitio-*

sus

sus veri, vel falsi numini; Hamis isteni tisztetlet; azaz, vétkes tisztetlet vagy az igaz Istennek vagy hamis és idegen istennek. Két-féle azért fő-képpen a' megmagyarázott babonáság: egyik, mellyel az igaz Isten rendetlenül tiszteltetik; azaz, vagy hamis tisztetlettel, vagy a' melly

Két-féle.
1. az igaz Istennek rendetlen tisztetlet.

Szerfelelt-való. Hamis tisztetlet az 1. Ha ki most az O Törvény ceremóniával, ugyan mint környül-metélkedéssel, husvétibáránynak fel-áldozásával &c. tiszteli az Istent: mert ezzel jelenti, hogy a' Messias még el nem jött, hanem el-jöendő: melly merő hamiság. II. *Szer*, ha ki hamis, vagy ál-ereklyéket téfzen-elé, vagy ki-gondolcsuda-tétele hirdet, vagy is hogy ő ilyen vagy amollyan jelenéseket hogy már látott: akár nyereségre, akár áitatoságnak nevelésére mivellye azt. Es ez az ő neme-szerént halalos vétek: mert az isteni tisztetletet hazugságon fundálja: noha gyakorta az együgyűségből mentseget talál *Szer-felelt-való*, az az, az Anyasz: egyház rendelése-szokása. ellen való, vagy is a' kívül tétovázó tisztetlet az, 1. Ha ki nem tudom micsoda nagyobb erőt tulajdonit a' Mife halgatásnak napkelet előtt, mint azután; amannyi gyer-

Sok-képpen történik.

1.

2.

3.

tyánál, mint ennyinél &c. mert az ilyen tisztelet (azaz üdö, és gyertya-béli valógatás) affelett, hogy az Anyazent-egyház rendelésén kívül tétovázó; ő magában hiúságos, és a' lélek fel gerjesztésére haszontalan; nem hogy a' Sz. Misének érdemit nevélné. *II. szor*, Ha ki Vasárnapokon, Sátoros ünnepeken böjtöl: azonban az Anyazent-egyházról rendelt böjti napokon mind egyre zabáll: mintha többet használna a' maga kényén felvett koplatása; hogy sem az engedelmeséggel egyesült böjtléfe. Több efféle babonás rendetlen isteni tiszteletet rövidségnek okáért el-halगतok.

V Medul.
cit. & aliof.

2. Az idegen
istenek tiszteleté. Ez az
fok-féle.
Species superstitio-
nis 1. Idololatia.

Máskik rendbéli babonáság abban áll, ha ki, a' melly tisztelettel Istennek tartozik, idegen isteneknek adgya. Es ez megint sok-féle: ugymint bálványozás, varásló jóvendölés, hiúságos vagy bájos orvoslás, ördögös ártalom, és szemfeny-vesztés vagy tündérség.

A' bálványozás az, midőn a' teremtetett állatnak isteni tisztelet adatik. Lásd XXIV. Tanítás.

3. Divinatio.

A' varásló jóvendölés az, midőn valaki nyilván vagy alattomban az ördöggel szerződik, hogy a' történeendő, vagy egyéb

tit-

titkos, és természet szerént nem ílmérendő dolgokat meg-tudhassa. Nyilván, ha vagy szóval híja arra (segítségül az ördögöt, vagy egyéb olly dolgot mivel, mellyre tudgya, vagy-is véli) hogy az ördög jelen léfzen, és tegédelmét adgya: és ez mindenkor halálos véték; mert az Istennek halálos ellenségével való czimborálás. Alattomban pedig, ha annyira ugyan el nem merült benne, hogy az ördöggel nyilvánságos izóvetséget szerzett-vólna; mindazáltal hiúságos, és magában elégtelē ezközökkal éla' végre: ugymint midőn a' kezek lineáiból, azaz, nemelly vonásfiból, vagy-is madár szóból &c. olly dolgot jóvendöl, mellyre azok nem elégséges jelek. Mert effélékbe is szokta magát vegyíteni az ördög, hogy miképpen meg-clalhasson, hozzá hódithasson. Így ha ki a' csillagoktól és almoktól annyira függ, hogy csak nem minden dolgait azokhoz szabja, halálos képpen vétkezik. Más az, ha egygyűgyű és nem el-tökéltett tudatlanságról tartatik; vagyis, ha csak tart attól, né-talám ugy történnék, de azonban tellyes hitelt nem ad az ollyan jóvendölésnek: noha ez-is veszedelmes, és leg-aláb bocsánandó véték.

Ördögöl 2. 1.
lő szerzőlős
kér képpe
esik: nyilván
váln és al-
tomban.

Ecc. 34.
v. 5.

Almokra
vigyázni
hal'los.
"Mel.cit.
Ecc. 1. c. 5.

"D. D. cam.
in medul.
cit.

N n

A

3. Vana ob-
servantia.

A' bájos orvoslás az, midőn egészséget; tudománt, gazdagságot keres ember olly hiuságos eszközök által, melyek arra természet szerint nem elégségesek, se pedig Istentől arra nem rendelkeztek. Például; ha ki nem tudom micfoda berűkkel írott czedolákat, és egyéb székszámontát hordoz nyakán, fegyver, tűz, víz, és birtelen halál ellen &c. Ha ki betegségben varásló aszszonyokkal olvastat a' nyavalya elűzésére, és egyéb babonás orvosságokkal él.

Külömbőség. De ide ne vonnyák csalárdul az Újítók, a' mit fellyebb a' szentelt állatokról mondottunk; hogy azok, sok nyavalyák, és veszedelmek ellen legyenek orvosságink: mert azokban a' szentelés, és Anyaszent-egyház könyörgése által, valami természet-felett való erő adatik Istentől. Effelett, ugy élünk azokkal, hogy azonban Istentől vettyük reménységünket; bízván, hogy azok szentelésében kért jókat meg-adgya nekünk. Es noha nem mindenkor, vagy-is nem mindigárt veszfűk-el azokat bizonyos okokra nézve: mindazáltal, az Anyaszent-egyház könyörgésének, és azért a' szentelt állatoknak nagy erőt tulaj-

"Last liv.
Tan. végén.

lajdonítuk, reménységünket meg nem laskasztyuk, és olly dicfiretes, rég áitatos szokáltól semmit nem idegenülünk.

De hogy a' bájos orvoslásra térítsük be. Bájos orvoslás micfoda szédünket: az neme szerint halalos vétek: mert a' teremtetett állatnak istenji teletet tulajdonit, attól várván, a' mit egyedül Istentől kellene reménleni: effelett, ördögi szövetséggel szokott végbe-menni (a' mint a' varásló jövődőlésről mondok) noha az együgyű tudatlanság, itt-is sokaknak lehet mentségére, az alattomi, és nem nyilvánosság szövetségben.

Az ördögös ártalom az, midőn kiaz ördöggel szerzősködik, mások ártalmára; vagy testben, annak meg-vesztésével; vagy javaiban károkkal; vagy-is lelkében, annak gyűlölségre, vagy gonofz szeretetre gerjesztésében: nem tudom micfoda képzeteket forgatván az ördög embernek elméjében: noha szabad akaratját, melyet Isten adott, nem kinszeritheti; és azért ha követi azokat a' megvesztett elméjű ember, csak ugyan szabad akaratból miveli, és így verkezik.

A' szemfény-vesztés abban különbözik az ördögös ártalomtól, hogy az mások

Nn 2

maleficium.
ördögös ártalom
készen áll.

A' szabad akaratot ne kinszeríti.
"1. cor. 7. 37.
Gen. 4. 7.

Magia.
szemfény-vesztés miben áll.

ár-

ártalmára vagyon; ez pedig valami csu-
da tündések, tündéres változásokat, u-
gyan az ördög praktikái, és szöversége
által mutat, és mivel. Ezekről többet ír-
nak a' Bölcsék: én a' rövidséget követ-
vén elégségesnek itéltem ezeket a' *téjnél-
kül szökőkűdők* oktatására fel-jegyzeni.
Hanem i nmár ezeknek meg-utálására,
és el-távoztatására lássuk

Kározzatos praktikák. III. Mely veszedelmes, és kározza-
tos praktikák legyenek ezek. Es bizo-
nyára, csak azok-is, a' miket eddig mind

az első parancsolatban, 's mind pedig it-
ten, és kevéssel elébb az *Okozás* példá-
jából mondottunk; eléggé rettenthet-
nek akárkit-is nem csak attól, hogy a-
féle bűbajos, varásló, tündéres, ördön-
gös praktikákba magát ne vegyítse; ha-
nem attól-is, hogy affélékkel ne-is czim-
borállyon, tollók valamit *ne tudakozzék*,
hogy *ő-áttalok meg ne fertőződgyék*. De még-
is tovább azoknak meg-utálására jussom

Lev. 19. 31.

1. Par. 10.

2. 13. 14.

Saul kér:

példája.

1. Cor. 10. 20.

eszetekbe mint jára Saul Király, hogy a'
*jövendőlk-lelkűtől tanácsot kérdett, és nem bi-
zott az Urban: azokért meg-ölé ötlet, és az
ő országát az Isai fiának Davidnak adá. Hal-
lyátok továbbá, mit mond az Apostol:*

Nolo socios vos fieri demoniorum; nem aka-

rom,

rom, hogy az ördög társai legyetek. El-

lenkeztetett ö-maga Isten az ember és az ör- Gen. 3. 15.

dög közöti; 's hát te oh pártos szolga!

véle közösködöl? Keresztiségedben tett

fogadástod (hogy ellenne mondasz az

ördögnek, és minden cselekedetinek, és

minden pompáinak) igen rútul meg-

szegvén, véle czimboráskodol? Uradot

Istenedet, mintha nem segethetne, vagy

*segeteni nem akarna, meg-vertvén az ör-
döghöz folyamodol? oh nagy hitelenség!*

Hidgyed meg-csal az ördög végtére; mert

ő hazug, és bázugságnak attya. Noha egy

ideig láttatik használni, de akkor-is igaz

gyanánt hamisságot nyujtogat; ugy-

mint, pénz helyet szemet, étel helyet

ganéjt, és egyéb rútságot. Innét láttuk

afféle tudakosokat soha meg nem gaz-

dagodni; sőt ellenben, ha az előtt gaz-

dagok voltak is, meg-szegénkedni. Ha

azért a' pénzt irigylí az ördög, szerződött

szolgainak. miként ad egésséget, és na-

gyob jókat. Oh nagy balgatagság tehát

hitelt adni igiretinek, ki evel csalá meg

első szüleinket-is! Eritis sicut di; isten-

seget csalárdul igirvén nekik.

De mondod talám; hogy sokszor fo-

ganatosok afféle bájos eszközök; mert u-

No 3

gyan

*Keresztiség
ben mit fo-
gadtunk.*

*Meg-csal
az ördög.
Ja. 8. 44.*

*Példák az
első szüleik
Gen. 3. 5.*

*Hiuságo-
mentség.*

Felelet.

Mat. 16. 26.

Intés a babonáság ellen.

Chrysost. 1. cont. Judaeos.

Hiúságos mentés.

Felelet.

Chrys. 1. c.

gyan valóban egészséget, és egyéb jókat szerzenek. Oh balgata! nem veszed-e észbe, hogy ez is a' te nagyobb veszedelmedre legyen? Azért simogat az ördög, hogy meg-zabláshasson; azért kedvez ideig, hogy hozzá-hódíthasson, és az örök kárhozatra magával el ragadgyon. Adgyuk azért, hogy használlyanak ideig; de, *Quid prodest?* mit használ embernek, ha az egész világot meg-nyeri is, lelke- nek pedig kárát vallya? Nem job volna-e betegségedben, Isten mafszttyában ki- mólnod hogy sem abból Istennek bo- szontásával ki-gyógyúlnod: *Satiús est hoc pacto mori, quam deferere pietatem*; Arany- száju Szent János tetczése ez: ki a' Sz. MártYROKHOZ közelíti azokat, kik nya- valájokban kézbek voltak halált szen- vedni; hogy sem afféle istentelen ördön- gös orvossággal gyógyúlast keresni. Ugy- de, igen nehéz, azt mondd a' hideg- lelés. Való, de nehezebb annál a' pokol- tűze: *Oppone illi incendium Gehenna*; ezt vesd eleibe: *Reputa tecum, quam multa pas- si sunt Apostoli, considera justos perpetuo in afflictionibus fuisse*; és jusson eszedbe, me- nyit szenvedtek az Apostolok, és mind az igazak e' világon, hogy azt el-kerül- vén,

vén, az örök dicsőséget meg-nyerhes- sék. Mondgyuk azért Josaphattal ilyen történetekben az Istennek: *Cum ignore- mus, quid agere debeamus, hoc solum habe- mus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te*; Holott nem tudgyuk, mit kelessek cse- lekednünk, csak e' vagy on hátra, hogy szemeinket te-hozzád emellyük. Telégy Ur Isten orvosságunk betegsége- nek, *„vígáztalónk”* nyomorúságunkban; Telégy örök jutalma' szenvedésünknek, és Coronája alhatatos pálya-futásunknak. Amen. Mon- dom én-is végtére: Telégy Uram I- sten e' kifs munkácskámnak-is eg- gyűgyű csekély Tanításim- nak utolsó.

2. Par. 20.

v. 12.

*Istenhez ke-
folyamod-
nunk.*

„Mat. 8. 7.

„Jo. 15. 26.

„Gen. 15. 1.

2. Tim. 4.

v. 7. 8.

Apoc. 22. 13.

V E G E.

X569X

Mutató Tábla.

Mellyben olly fő-fő dolgok foglaltatnak, mellyekre igazítottván, többeket is oda tartozandókat a levelek széllyein könnyen fel-találsz. A szám jegyző bölcük a levelek számát jelentik.

A.

- Adam vétké reánk árat. pag. 45
Agnus Dei szentelése. 546. Hasznái. 550.
Akarat. Szabad akaratot adott Isten. 563.
Isten akarattyának tellyesítése, prædestinatio jele. pag. 202.
Alamisna hasznai. pag. 459.
Alázatosság kívántatik az imádságban. 187.
A' meg-áldozásban-is. 377. Példánk abban Christus. pag. 63.
Áldozás, és áldozat. Lásd *Communio. Mise.*
Almokra vigyázni nem kell. 262. és 561.
Angyalok lelki egek. 40. mind malasztban teremtettek. *ibid.* A' pártosok pokolra hányattak. 41. Angyali üdvözlét. 224. Őrző Angyalokat adott Isten. pag. 37.
Anyaszent-egyház Micsoda? 11. Mire nézve mondatik Egynek? 12. Szentnek? 228. Közönségesnek? 129. Mellyik az igaz Ecclesia. 13. Ismértető jelei. 127. Egy Fő-Pástor-alatt Christus után e' földön igazgat-

Oo

tatik

tatik. 14. és 20. Méltósága a' Hit dólgaiban. 27. Sz. Lélektől igazgattatik. 29. 121. 331. Azon kívül-valók nem üdvözülhetnek. 22. Kik vannak a' kívül. 126. Mit hiszünk abban. 132. Két részre osztatik. 123. 137. Jó és gonoszok a' vitezkedőben. 124. Nem tudgyuk itt bizonyoson kik legyenek jók. 125. Anyasz:egyház javai-ban kik részeseek, 's kik nem. 133. 136.

Atyák tiszteleti. 291. Négy rendbéli atyák. *ibid.* 295.

B.

Babonaság micfoda. 558. Sok féle. 559. Tiltatik. 262. Allatok szentelése né babonaság 554.

Bálványozás micfoda. 270. 's kik azok. 264.

*Békesége*ek micfodák. 301.

Bérmálás. 357. Szükséges volta 362.

Bíró a' Christus embersége szerént-is. 160. Ki mint érdemi, úgy fizet. 100.

Bűnt két féle. 335.

Boldogság miben áll. 108. 162. 164. Örök életnek mondatik. 160.

Boszú-állás nemtelen dolog. 216.

Bucsu magyarázattya. 431. és alább.

Bujaság fok képpen történik. 467.

Bűn magyarázattya. 437. Oszályi. 440. Sok nyomoruságoknak oka. 44. 394. Adóságnak mondatik, 311. Nem kell szaporita-

ritani. 147. Christu'nak kellett szenvedni azért. 73. 393. Bűnök bocsánattya. 139. 397. és aláb. Miért némely bűnök meg-bocsáthatatlanoknak mondatnak. 446. Bűnbe visszsa-esés. 217.

Bűnösök miért szerencsésítettnek. 104. Sok jók-tól fosztatnak-meg. 136.

Büntetés két-féle pokolban. 108. 442. Ideig-való a' bűnök bocsánattya után 426.

C.

Catholicus Keresztyén kicfoda. 8. Es kicfoda nem 21. Catholica Anyaszent-egyház. 129.

Ceremoniák most-is vannak. 257. mit jelentenek a' Bérmálásban. 364. Mit a' Sz. Misében. 383.

Character mit téfzen. 342. 355.

Christma micfoda. 360.

Christus Isten fia 43. 51. 60. Szükséges volt valása minden időben 45. Igiretek. 45. Jóvendölétek. 46. Két természet ő-benne. 43. 56. Fogantatása a' Szent Lélektől miképpen lett. 58. Születése örömünknek oka. 60. Kin-szenvedése. Lásd *Szenvedés*.

Communio, vagy áldozás Húsvétben. 336.

D.

Dobzódás, Lásd torkoság.

Dicsőséges volt a' Christus fel-támadása. 78.

(572)(

E.

Ecclesia. Lásd *Anyaszent-egyház.*

Egyházi-Rend magyarazattya. 510. és alább.

Egyházi hatalom kettős 517. és alább.

Éleg-tétel micfoda, 's hány-féle, és mint illeti a' penitentiát. 423. és alább.

*Élőtünk-Járok*nak engednünk-kell. 127. 332.

Ember nagy méltóságban teremtetett. 42. De a' Christus meg-testesüléséből-is nagyobb vett. 63. Embert a' malaszt istenivé teszi. 344.

Erdeimet honnét vésznek a' micselekedetink. 428. ki mint érdemi, ugy fizet Isten. 100. 169.

Ereklyék tilz teletre méltók. 274.

Eretnekek nincsenek az Anyaz:egyházban. 126. Bűntetheti mindaz-által őket. *ibid.* & 332. Hamis költsékek ellenünk. 553.

Ésküvés hány féle. 276. gonoszra nem kötelez. 278. Mi kívántatik abban. 281.

Evangelium mit téssen. 248. Kettős parancsolattya. 249.

F.

Fariséusok igazsága. 246.

Félelemben kell lennünk. 220.

Félelmek oktatása. 312.

Fel-támadása Christu'nak dicsőséges. 78. tulajdon erejéből támadt-fel. 87. Lelki fel-támadásunk jelei. 91.

Kir-

(593)(

Férfit teje az *Aszszony'*-állatnak. 531.

Fiak mivel tartoznak attyoknak. 293. Fogadott fiai vagyunk Istennek. 37. 63. 354.

Fővényesség miben áll. 458. 's melly káros. 464.

G.

Gazdagság az igaz miben áll. 457. 463.

Gondgya van Istennek reánk. 36. 210. 314.

Gonosznak sokszor vélyük a' mi jó. Es mit értünk azon a' Mi-atyánkban. 221.

Gyilkosság két féle. 302. részelek abban. 303.

Gyónás hasznos és szükséges. 408. Mik kívántatik abban. 418. Christustól rendeltett. 336. 413. Mikor köteles ember a' gyónásra. 417. Bocsánandó vétkek gyónására vagyunk-e kötelesek. 336.

Gyűlölséget nem kell tartani. 192.

H.

Háboruság szenvedésben magunk viselése. 204.

Hagyomány. Lásd *Traditio.*

Halál emlékezeti hasznos. 110. 502. Bűn által jött-bé a' halál. 396.

Christus meg-holt érettünk. 69. Holt testétől Istensége el nem vált. 70. 79. Többé meg nem hal. 89.

Halálos vétkek fok jótól foszt-meg. 136. 145. Kettő abban 441.

Halottak fel-támadása, test fel-támadásának miéért mondatik. 158.

Oo 3.

Ha-

Han *fiádot* gyűlöli az Isten, 319. Hamis bizony-
ság-tétel, 323. Hamis mérték, 319.

Harag micfoda, 304. 474. Kötelező az ítélésre,
304. 478. Két féle, 480.

Harczolásunk vagyon ez életben, 219.

Sz. Háromság-ról vallást tévzünk a' Hiszek-egy I-
stenben, 30. A' személyek többségének
módgya, 36. A' Sz. Háromságnak közön-
séges cselekedeti a' világ teremtése, 43.
A' mint az Igének-is megtestesülése, 57.

Házasság miben áll, 522. Szentség, 529. Házafok
tisztí, 533. Házasság-török egybe-békél-
lése, 525. Sok gonofzságok a' házasság-tö-
részöl, 311.

Házasság három-féle, 328.

Hit micfoda, 23. Szükséges az üdvösségre, 24.
Sommája a' Hiszek-egy Istenben, 30. Hit
ellen kik vétének, 261. Fogyatozás nem
esett a' Pápista Hitben, 21.

Hivalkodás bére, 500.

Husfői áldozásra köteletségünk, 336.

Husfői bárány meg-fizetése, 546.

I.

Időgen istennek kicfodák, 264.

Jesú Idvözítőt tévzen, 47.

Igazságon fundálatik a' Szeretet, 292.

Imádság szükséges, és hasznos 181.

Jóna-való rejtés velzedelmes, 495. 498.

Jószág

Jószágos cselekedet munkával jár, 496.

Jövevények vagyunk e' világon, 193.

Irígyiség természeti, 489. Büntetési, 491.

Isten természetiben egy, Személyében három.

34. Mi Atyáknak miért mondatik, 36.

Mindenütt jelen vagyon, 194. Mi Urunk,

és mi ő népe, 255. Isten jóbja mit tévzen, 95.

Isteni nevezet miként illeti a' teremtet
állatot, 34.

Ítélet két-féle, 101. Emlékezeti hasznos, 105.
110. Vakmerő ítélet, 103. 324.

Író Biró. Lásd Biró.

K.

Káromkodók ellen Isten panasza, 279.

Kenyér nevezeti alatt mik értenek, 206.

Képek csinálása, 's mink kell vélek élnünk, 270.

Kép-mutatás, 453. (és 272.

Kereszt-fán meg halni miért akart Christus 67.

Kereszt külső jegyek a' Kereszttyéneknek, 365.

Kereszt tiszteleti kit illet, 273. (pag. 3.

Keresztet vetni régi szokás, 2. Titkos értelme

Kereszttség szük. éges volta, 349. és alább. Három

féle 356. Mire köteleztük abban magun-

kat, 54. 565. Ajtaja minden lelki kincsek-

nek 342. 348. 354. Nem kell halasztani, 353.

Kérdőkenység kevélységből származik, 452.

Késértet micfoda, 's hány-féle, 218.

Kétségbe senki ne élék, 142.

004

Ka

Kevélység hány-képpen történik. 449.
Királyok tiszt. 48. *Christus Királysága*. 50.
Közbe-járó. Lásd *Szó-szólló*.

L.

Lélek halhatatlan. 149. Szentelésére el-jő a' tel-
 lyes Sz. Háromság. 344.
Sz. Lélek igitertik. 97. Malaszt által adatik. 362.
 Istensége bizonyittatik. 114. Ajándéki. 119.
 121. *Christus* fogantatása Sz. Lélektől. 58.
Lelki Atyák tiszt. és méltósága. 297.
Lelki gyümölcsök, és tanoságok. 62. 71. 157.
 193. 109. 212. Vigasztalások. 142. 145.
 158.

Lopás nemei. 318. Viszfsza kell adni a' lopott jó-
 szágot. 321. (Istus. 85.
Lymbusi paradicsommá változtatta volt Chri-

M.

Magistratus hatalma a' gonosz-tévőkön. 302.
 Atyák gyanánt vannak. 298.
Malaszt micfoda. 343. Két féle 137. Lásd, *Em-
 ber*, *Lélek*.
Maria Isten Anyja. 59. Méltósága. 232. Szüze-
 sége éppen maradt. 61. Malasztal tellyes.
 226. Nagy ereje a' mi segítségünkre. 233.
Mártírok seb-helye a' fel-támadásban. 153.
 Példáink a' békeséges tűrésben. 566.
Meg-terest nem kell halogatni. 147.
Mennybe-menetel *Christus*nak örvendetes. 91.
 Sok.

Sok jók árattak innét reánk. 96.
*Menny-ország*ot *Christus* nyitotta-meg. 80.
Mesterek Atyák helyett vannak. 298.
Mi-atyánkról. 178. és alább. Miért az Atya neve
 elől tétetik abban. 19.
Mindenható az Isten. 369 39.
Mise. 334 379. 381. Mikor kezdetett. 380. Al-
 dozat a' mise. *ibidem*.

N.

*Neve*t Istennek heába venni mit téfzen. 275. Mit
 értünk itt az Isten neve alatt. *ibid*.
*Nőtelen*ség ajánlattatik. 521.

O

Oltári Szentség. 366. 375. jelen vagy on abban a'
Christus. 367. Méltó imádásra. 375. Mint
 visellyük magunkat vételésben, és mint vé-
 tele után. 377. Lásd, *Communio*, *Mise*.
*Ország*a *Christus*nak lelki 50. Isten országát kel-
 mindenek előtt keresnünk. 200.
 örök élet mit téfzen. 160. *Ofora*, Lásd *ufora*.

P.

*Pápa*p mindenkénél leg-erősben őrizték az Apo-
 stoloktól vett tudománt. 20.
Papok tiszt. 48. 515. méltósága. 155. Ezközök
 a' bűn bocsátásban. 143. *Christus* Pap. 50.
 379.
Parancsolatok meg-kell tartanunk. 177. 201.
 Az Anyaszent-egyházét-is. 331. Isten pa-
 rang

)(598)(

rancsolattya kettős 238. Első parancsolat mit kíván. 261.

Paráznaság nagy véték. 307. Sok gonofság abból. 310.

Példa-adásnak jutalma. 102.

Penitenzia három részből áll. 397. Antiochus penitentiája. 447.

Sz. Péter Fejedelmesege. 15. és alább.

Pohlokön mit értünk a' Credoban. 80.

Profeták hivatallya. 49. Christus leg nagyob Proféta. 50.

Purgatorium bizonyittatik. 82. 138.

R.

Rágalmazás két képpen esik. 326. 491.

Raka boszorkodáinak jele; mintha magyarul mondanók, *aha!* 478.

Régi jó útakon kell járni. 23. Régi szokás az állatok meg-szentelése. 536.

Religio, vagy Isteni tisztelet ellen kik vétének. 263.

Remétség miben különbözik a' Hittől, és Szeretettől. 173. Kik vétének az ellen. 261.

Restség. 484. Jelei annak. 485.

Részesezés mások vétékében. 303. 318.

Romai Pápák. Lásd Pápák. Romai Hit. Lásd Hit.

S.

Sz. Lidség. 479.

Sz. Lélek. Lásd Lélek. Szent életet kíván tőlünk Isten. 313.

Szen-

)(599)(

Szentek segítségül hívása. 138. Nem bálványozás. 265 Tudgyák szükségünket. 268.

Szenteknek egyyességén mit értünk a' Credoban. 133.

Szentelt állatokról közönséggel; 534. Régi szokás. 536. Christus abban példánk. 537. Mi végre Szenteltetnek-meg. 538. Hasznai. 540.

Szentel-vízről. 541. 542. 557. Gyertyáról, tűzről, fűekről, harangokról &c. magánossan. 543. és alább.

Szentség mit mivel emberben. 342. Hét Szentség. 347.

Szentség-törés. 308. 319.

Szenvedése Christusnak 45. Lélekben is vőlt. 66. 74. Adámtól fogva mindeneknek. használt. 85. Mi értünk, és mi tőlünk szenvedett. 73.

Szeretet mit mivel a' hivek között 136. Szükséges vőlt. 136. Kettős a' szeretet. 237. 249. Szeretet ellen kik vétének. 262. Felebaráti szeretetnek tiszt. 137. 213. 251.

Szidalom. 476. 478.

Sziv nevezeti alatt akarat-is értetik. 401. Szivnek nagy ereje a' meg-bocsátásban. 216. Sziv-béli gyilkosság. 303. Paráznaság. 312. Szivből mennek-ki a' gonosz gondolatok. 315. Tellyes sziv-béli szeretetet kíván tőlünk Isten. 249.

Szol-

Szolgái vagyunk Christusnak. 54. Noha attyafi-
ai-is. 53. Buzgó szolgálat tetszik Istennek.
Szombat mi okból szenteltetett. 284. (501.
Szó-szólónk a' Christus. 97. A' Boldog Afzszony-
is ő-utánna, és a' Szentek. 225. 269.

T.

Teremtése e' világuak mi okból lett. 39. 289.
Teremtet állatok által szokott ártani az őrdög 538.
Testesüléséből Christusnak tanoságok. 62. Isten-
sége el-válthatatlanul egyesült embersé-
gével. 80. 370.
Test fel-támadása. 148. és alább. Igazak testel ne-
mes ajándékokkal ékesítettnek 154.
Töredelmesség. 398. Mik szükségesekek arra. 405.
Nagy ereje. 406.
Torkosság 481. Több bűnök abból. 485.
Törvény négy-féle. 239. O, és Uj között külömb-
ség. 190. 245. 255. Isten törvénye méltó-
sága. 243. Köteletségünk arra. 254. 259.
Traditiók honnét próbáltatnak. 9. Bőjt Apostoli
tradícióból vagyon. 335. A' Szentségek
számát-is abból tudgyuk. 347.
Trágárság tiltatik. 312. 314.
Tűrés tekintetése térszen. 479.

U.

Vakmerő ítélet. 324.
Vallás vélet szükséges. 33. Christus vallása szük-
séges volt minden időben. 45.

Vasár-

Vasárnapi ünneplésünk okai. 285.
Üdvözlés miért mondatik a' Mi-atyánk után. 224.
230. Sz. Lélektől szereztetett. 22. 5.
Vétkek ofztályi. 440. Halálos és bocsanandók kü-
lömsége. *ibid.* Fő vétkek. 448. Felebará-
tunk vétke meg-bocsátásának tisztes völ-
ta. 215.
Ujirók hamis költséi. 553.
Világi jök el-mulnak. 161.
Világ teremtése. 39. és alább.
Víz honnét vészi erejét a' Kereszttségben. 349.
Szentelt viról. Lásd *Szentelt vízről.*
Ünnep szentelésre köteletségünk. 283. Mi ké-
vántatik arra. 486. és alább. Mi okból ren-
deltettek. 333.
Uraknak, Fejedelmeknek mivel tartozunk. 298.
Ujora miben áll. 319. Szabad-e a' mag pénzen
fellyül valamit venni. 320.
Utat nyitott nekünk Christus menybe. 85. 97.
A' régi jó úton kell járni. 23.
Utolsó Kenet Szentség. 503. Hasznai. 509.
Utolsó Sententia. 107.
Utolsó dolgaink emlékezeti hasznos. 110. 502.

A' nyomtatásban esett fogyatkozások jobbitása.

Az első szám a' leveleket, a' másik a' verseket jegyzi.

7. levélben, 7. vers. ellenébe ted-fel 2. Re. 21. 9.
29. levélben, 1. vers. ellenébe ted-fel. Joan. 16. 13.
41. levélben, 18. versben olvasd, fundálván. 49.
5. olv. kik. 53. 8. olv. Első Szülötnek. 58. 15.
olv. formáltatik. 62. 28. olv. forgatnunk. 81. 23.
olv. inferiores. 81. 26. olv. tenebatur. 87. 26. olv. vira-
tute. 91. 15. olv. lélekben. 112. 3. olv. Személyéről.
4. v. olv. ajándékiról. 121. 12. olv. vegyűk. 123. 7.
olv. igazgat. 11. versb. olv. ajtaja. 124. 14. olvasd
mennyei. 125. 1. olv. melyben. 142. 20. olv.
A' Sz. Lelket. ugyanott olv. a' kiknek. 22. versb.
olv. hatalmat. 143. 17. olv. bűnösökből. 24.
vers. olvasd deleo. 144. 4. olv. Idvőzítő. 12. vers.
olv. vade in domum tuam. 16. vers. olvasd jobján.
23. vers. olv. hatalommal tömlenezhetik. 25.
vers. olv. szabadithattyák. 153. 28. olv. halha-
tatlanságot. 158. 4. olv. ezekből. 238. 4. olvasd
nem. 254. 6. olv. Istened. 272. 19. olv. mond-
gya. 273. 14. olv. hajtyuk. 278. 23. olvasd Szent.
298. 28. olv. ezek. 318. 19. olv. gazdák. 321.
14. olv. mondók. 326. 4. olv. itileter. 335. 23.
olv. jutalmát. 351. 4. olvasd a' viz le-mossa a'
mocskot; ugy a' Keresztseg-is a' bűnt. 386. 2.
olv. halgatása. 8. versb. olv. lakik-vala. 388. 4.

vers.

vers. ellenében olv. 379. 394. 11. olv. meg foszt.
395. 18. olv. kiáltanak. 398. 22. olv. el-teké-
léssel. 420. 28. olv. semmire nem. 426. 27.
olv. meg-bocsáttatván. 428. 3. olv. kárhözta-
funk. 429. 21. olv. és szőlő-tő a' szőlő-vefőzöka-
be. 430. 18. olv. Csak meg se érezze. 434. 12.
vers. ted-hozzá. XII. Tan. III. Czík. 442. 1. olv.
Teremtőjőktől. 449. 26. olv. Profétától. 462.
28. olv. mely Istennek. 470. 15. olv. tilalmasza-
közök-által. 473. 7. olv. fuffatok, fuffatok. 478.
7. olv. boszut al a' boszú áliókon. 21. vers. olv.
Aha! 188. 16. olv. teremtetett. 492. 18. olv.
meg-őlé. 494. 27. torzúd-le. öregbitse. 498. 19.
olv. mind ez egész. 499. 27. olv. a' ki az ur dol-
gát. 506. 10. olv. elébbi. 511. 28. kezecimnek.
514. 14. olvasd, élő kövek. 515. 2. vers. olvasd.
meg nem utálad. 528. 20. olvasd. ne tentet. 530.
1. olv. valami. 533. 13. olv. asziszonyoknak.
15. vers. olv. férjeknek. 534. 7. olv. a' házi dolgok-
ra. 8. vers. olvasd othon maraggyanak. 24. vers.
olv. LIII. 28. vers. olv. tanítálim. 535. 25. olv.
kellentinél. 536. 7. olv. régítől-fogva. 538. 4.
olv. Sz. Jánosból. 539. 22. olv. Mint a' Sidók.
540. 7. olv. állatoktól. 10. vers. olv. Báránnak.
15. vers. olv. mellyel. 541. 8. olv. ellenkednek.
17. vers. olv. állatok. 543. 20. olv. vétetik. 548.
5. olv. az asziszony'állatnak. 549. 15. olv. II.
Az Isten szeretetre. 27. vers. olvasd. Most bo-
csa-

584
(604)(

csátod. 551. 6. *olv.* üdvösségre, 22. *vers. olvasd.*
kötéséből. 552. 4. *olv.* ugymint ha. 553. 22.
olv. az Újitók. 554. 28. *olv.* elzelyőtség. 557.
20. *olv.* azok tagadgyák. 559. 9. *olvad* Cere-
moniaival.

Estek több fogvatkozások-is , kivált-képpen
az accentusokban ; mellyeket az okos Olva-
só könnyen észbe vehet.

Laus DEO. Virginis MARIE.

